

DAGBOEK VAN GEBEURTENISSEN
OPGETEKEND DOOR CHRISTIAAN MUTERS

MAASLANDSE MONOGRAFIEËN

Onder redactie van

PROF. DR. W. JAPPE ALBERTS, DR. REMIGIUS DIETEREN O.F.M.,
DR. J. GRAUWELS, MR. K. J. TH. JANSSEN DE LIMPENS,
DR. G. W. A. PANHUYSEN, DR. MR. H. H. E. WOUTERS

Raad van advies

MR. DR. CH. J. M. A. VAN ROOY, DR. L. ROPPE (HASSELT),
PROF. DR. P. HARSIN (LUIK)
PROF. DR. J. A. VAN HOUTTE (LEUVEN)
PROF. DR. F. PETRI (BONN)
PROF. DR. J. J. POELHEKKE (NIJMEGEN)

De in deze serie verschenen delen zijn vermeld op pag. 215

De Stichting 'Maaslandse Monografieën' werd in het leven geroepen door het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg en Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap en staat onder bestuur van:

Mr. M. A. W. van Oppen (voorzitter), drs. J. F. R. Philips (secretaris), drs. C. A. A. Linssen, dr. H. C. W. Roemen, drs. M. K. J. Smeets

DR. J. GRAUWELS

Dagboek
van Gebeurtenissen
opgetekend door
Christiaan Munters
1529-1545

ASSEN, 1972
VAN GORCUM & COMP. N.V.
DR. H. J. PRAKKE & H. M. G. PRAKKE

© 1971 Koninklijke Van Gorcum & Comp. N.V.

Uit deze uitgave mag niets worden gereproduceerd,
d.m.v. boekdruk, foto-offset, fotocopie, microfilm,
of welk ander medium dan ook, zonder schriftelijke
toestemming van de uitgever.

ISBN 90 232 0949 4

Gedrukt ter Koninklijke Drukkerij Van Gorcum & Comp.

Inhoudsopgave

Lijst van afkortingen	VII
Bibliografie	IX
Inleiding	I
Dagboek van Gebeurtenissen	9
Glossarium	195
Register van zaken	201
Register van persoons- en plaatsnamen	203

Lijst van Afkortingen

A.P.L.	=	L'ancien Pays de Looz. Hasselt.
A.H.E.B.	=	Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique. Leuven.
S. BALAU	=	S. BALAU, Chroniques liégeoises. 2 delen.
W. BAX	=	W. BAX, Het protestantisme in het bisdom Luik en vooral te Maastricht.
B.I.A.L.	=	Bulletin de l'Institut Archéologique de Liège.
B.C.R.H.	=	Bulletin de la Commission Royale d'Histoire de la Belgique.
BRUSTEM	=	E. REUSENS, Erard de la Marck, Extrait de la chronique de Jean de Brustem.
B.S.S.L.L.	=	Bulletin de la Société Scientifique et Littéraire du Limbourg. Tongeren.
CHAPEAVILLE	=	J. CHAPEAVILLE, Gesta pontificum Leodiensium, t. III.
CHRONYK ANTWERPEN	=	Chronyk der stad Antwerpen toegeschreven aan den notaris Geeraard Bertryn.
J. DARIS	=	J. DARIS, Histoire du diocèse et de la principauté de Liège au XVII ^e siècle.
DE CHESTRET	=	DE CHESTRET DE HANEFFE, Histoire de la maison de La Marck.
E. DE MARNEFFE	=	E. DE MARNEFFE, La principauté de Liège et les Pays-Bas au XVII ^e siècle.
GACHARD	=	GACHARD, Collection des voyages des souverains des Pays-Bas, t. II.
T. GOBERT	=	T. GOBERT, Liège à travers les âges.
E. L. HALKIN I	=	E. L. HALKIN, Réforme protestante et réforme catholique.
E. L. HALKIN II	=	E. L. HALKIN, Histoire religieuse des règnes de Corneille de Berghes et de Georges d'Autriche.
P. HARSIN	=	P. HARSIN, Etudes critiques sur la principauté de Liège.
A. HENNE	=	A. HENNE, Histoire du regne de Charles Quint en Belgique.
L. TH. MAES	=	L. TH. MAES, Vijf eeuwen stedelijk strafrecht.
N.N.B.W.	=	Nieuw Nederlands Biografisch woordenboek.

PIOT	=	CH. PIOT, Chroniques de Brabant et de Flandre.
R.A.H.	=	Rijksarchief Hasselt.
R.A.H., S.A.H.	=	Rijksarchief Hasselt, stadsarchief Hasselt.
R.B.P.H.	=	Revue Belge de Philologie et d' Histoire.
S.A.Maastricht	=	Stadsarchief Maastricht.
A. VAN SLICHTENHORST	=	A. VAN SLICHTENHORST, xiv boeken van de Geldersche geschiedenissen.
B. H. VAN 'T HOOFT	=	B. H. VAN 'T HOOFT, Honderd jaar Geldersche geschiedenis in historie liederen.
V.O.	=	Verzamelde Opstellen. Hasselt.

Bibliografie

- Annuaire de la noblesse de Belgique*, Brussel, sinds 1847.
- ASSELDONCK A. V., *Franciscus Vaes van Tongeren, stichter der kloosterbibliotheek van Kolen, 1499-1550*. Hasselt, 1958.
- BALAU S., *Chroniques liégeoises*. 2 delen. Brussel, 1913 en 1931.
- BAMPS C., *Aperçu historique sur la maison du Valck*, in *Bull. Soc. Mélophiles de Hasselt*, XXV (1889), p. 73-142.
- BAX W., *Het protestantisme in het bisdom Luik en vooral te Maastricht 1505-1557*. Den Haag, 1937.
- BERLIERE U., *Les évêques auxiliaires de Liège*. Brugge, 1919.
- BETS P. V., *Zoutleeuw. Beschrijving, geschiedenis, instellingen*. 2 delen. Tienen, 1888.
- BETS P. V., *Histoire de la ville de Tirlemont*. Leuven, 1861.
- Biographie nationale*, Brussel, sinds 1866.
- BOCK FR. en M. WILLEMSSEN, *Antiquités sacrées conservées dans les anciennes collégiales de Saint Servais et de Notre Dame à Maestricht*. Maastricht, 1873.
- BRASSINE M., *L'argenterie d'Erard de la Marck, prince-évêque de Liège*, in *Bull. Instit. Archéol. Liège*, XXXVI (1906), p. 233-269.
- CHAPEAUVILLE J., *Gesta pontificum Leodiensium*... deel III. Luik, 1616.
- Chronijk der stad Antwerpen toegeschreven aan den notaris Geeraard Bertrijn*, uitgegeven door Gust. van Havre. Antwerpen, 1879.
- CLAASSEN A., *De Achelse tomp*, in *Het Oude Land van Loon*, XXIII (1968), p. 203-233.
- CORSTEN S., *Die Belagerung Heinsbergs während des Geldrischen Erbfolgekrieges*, in *Heimatkalender 1955 des Kreises Geilenkirchen-Heinsberg*, p. 50-55.
- CRAHAY L., *Coutumes du comté de Looz*, deel I. Brussel, 1871.
- CRECELIUS W., *Der Geldrische Erbfolgekrieg zwischen Kaiser Karl V und Herzog Wilhelm von Julich*, in *Zeitschr. Berg. Geschichtsvereins*, XXIII (1887), p. 73.
- DANIELS P., *De Hasseltsche bastaardtak der Geloosen*, in *Bull. Soc. Scient. Litt. Limbourg*, XXXV (1920), p. 17-30.
- DANIELS P., *Le chateau de Curange*, in *Verzamelde Opstellen*, I (1923), p. 19-42.
- DARIS J., *Histoire du diocèse et de la principauté de Liège pendant le XVIe siècle*. Luik, 1884.
- DARIS J., *Notice sur Hex*, in *Notices*, V, p. 1-22.
- DARIS J., *Corvées dues aux comtes de Looz dans leur chateau de Curange*, in *Notices*, V, p. 213-219.
- DARIS J., *Notice sur Heers*, in *Notices*, VI, p. 12-66.
- DARIS J., *Notice sur Fologne*, in *Notices*, X, p. 22-42.

- DE BAERE C., *Geschiedenis van het onderwijs te Hasselt*, in *Limburgsche Bijdragen*, IX (1911), p. 13-152.
- DE BORMAN C., *Histoire du chateau de Colmont*, in *Bull. Inst. Archéol. Liège*, V (1862), p. 97-165.
- DE BORMAN C., *Les échevins de la souveraine justice de Liège*. 2 delen. Luik, 1892 en 1899.
- DE BORMAN C., *Chronologie historique des seigneurs de Heers*, in *Bull. Soc. Scient. Litt. Limbourg*, IV (1859), p. 25-36.
- DE BORMAN C., *Le chateau de Curange*, in *Bull. Inst. Archéol. Liège*, VI (1863), p. 31-44.
- DE BORMAN C., *La famille de Horion à Curange et à Hasselt*, in *Ancien Pays de Loos*, VI (1902), p. 51-53.
- DE CHESTRET DE HANEFFE J., *Histoire de la maison de La Marck y compris les Clèves de la seconde race*. Luik, 1898.
- DE MARNEFFE E., *Tableau chronologique des dignitaires du chapitre de Saint-Lambert à Liège*, in *Analectes Histoire Eccles. Belg.*, XXVI (1896), p. 318-425.
- DE MARNEFFE E., *La principauté de Liège et les Pays Bas au XVIe siècle. Correspondances et documents politiques*. 4 delen. Luik, 1887-1895.
- DE RAM X., *Synopsis actorum ecclesiae Antwerpiensiae*. Brussel, 1856.
- DE THEUX DE MONTJARDIN J., *Le chapitre de Saint Lambert à Liège*, deel III. Brussel, 1871.
- DOHMEN P. Th., *De slag aan de Kempepoel bij Sittard op den 24 maart 1543*, in *Publications van Maastricht*, XXVI (1889), p. 441-452.
- DOPPLER P., *Blijde inkomst van Cornelius van Berghen binnen Maastricht in 1538*, in *De Maasgouw*, XVIII (1896), p. 37-39.
- DOPPLER P., *Beknopte geschiedenis der zevenjarige heilighdomsvaart te Maastricht*, in *De Maasgouw*, XLIII (1923), p. 37-48.
- DUNCKEL A., *Chroniek van Sittard*, in *De Maasgouw*, XIX (1897), p. 82-83.
- EVERSEN H. P. H., *De zweetende ziekte te Maastricht in 1529*, in *De Maasgouw*, IV (1882), p. 821-822.
- EVERSEN H. P. H., *De burgemeesters van Maastricht*, in *De Maasgouw*, VI (1885), p. 1036-1037.
- EVERSEN H. P. H., *Oproer te Maastricht in de maanden september en november 1539*, in *De Maasgouw*, IV (1882), p. 693.
- EVERSEN J., *Kroniek der stad Maastricht*, in *De Maasgouw*, VIII (1886), p. 75.
- EVERSEN J., *Uitvaart van Isabella van Portugal, gemalin van keizer Karel V anno 1539 te Maastricht gevierd*, in *De Maasgouw*, X (1888), p. 5.
- EVERSEN J. M. H., *Lijst der hoogschouten van Maastricht*, in *De Maasgouw*, XII (1890), p. 103.
- FAIRON E., *Un dossier de l'inquisiteur liégeois Thierry Hezius (1532 à 1545)*, in *Bull. Comm. Roy. Hist.*, LXXXVIII (1924), p. 99-160.
- FANCHAMPS M. L., *Recherches statistiques sur le problème annonaire dans la principauté de Liège de 1475 à la fin du XVIe siècle. Tendances, cycles, crises*. Luik, 1970.
- FLAMENT A. J. A., *Chorniek van Maastricht*. Maastricht, 1915.
- GACHARD L. P., *Analectes historiques*, in *Bull. Comm. Roy. Hist.*, 2 série, VII (1855), p. 25-221.
- GACHARD L. P., *Collection des voyages des souverains des Pays Bas. Deel II: Itinéraire de Charles Quint*. Brussel, 1874.
- GACHARD L. P., *Rapport sur différentes séries de documents concernant l'histoire de la Belgique conservées dans les archives de Lille*. Brussel, 1841.
- GENARD P., *Personen te Antwerpen in de XVIde eeuw voor het feit van religie gerechtelijk*

- vervolgd, in *Antwerpsch Archievenblad*, VIII (1877).
- GERAETS E., *Histoire des contestations qui ont surgi entre Hasselt et Zonhoven*, in *Bull. Soc. Mélophiles Hasselt*, III (1866), p. 79-83.
- GERAETS E., *Hasselt sous les princes-évêques de Liège*, in *Bull. Soc. Mélophiles Hasselt*, XXIII (1886), p. 17-71.
- GESSLER J., *Proeve van een Oudhasseltsch glossarium*, Hasselt, 1940.
- GOBERT TH., *Liège à travers les âges*, 6 delen. Luik, 1923-1929.
- GOBERT TH., *Eaux et fontaines publiques à Liège*. Luik, 1910.
- GORISSSEN P., *Een begenadigde protestant te Alken (1538)*, in *Limburg*, XIX (1938), p. 141-147.
- GOTHIER L., *L'organisation militaire de la principauté de Liège au XVIe siècle*, in *Revue Belge Philo. Hist.*, XII (1933), p. 83-111.
- GROSHEIDE G., *Bijdrage tot de geschiedenis der anabaptisten in Amsterdam*. Hilversum, 1938.
- GROSHEIDE G., *Verhooren en vonnissen der wederdoopers betrokken bij de aanslagen op Amsterdam*, in *Bijdragen Meded. Hist. Gen.*, XLI (1920), p. 1-197.
- H. J., *Portret en kerkboek van de laatste hertogin van Gelderland uit het huis Egmond, in De Maasgouw*, V (1883), p. 898-899.
- HABETS A., *Het land van Loon en de Geldersche successieoorlog*, in *Limburgsche Bijdragen*, III (1904), p. 47-143.
- HABETS J., *Aanteekeningen over de opkomst der Hervorming te Susteren en omstreken (1527-1535)*, in *Publications van Maastricht*, XV (1878), p. 197-236.
- HABETS J., *Drie chronijkjes van Sinte Agnetenklooster der orde van den H. Augustinus te Maaseyck, 1434-1589*, in *Publications van Maastricht*, VI (1869), p. 383-440.
- HALKIN L. E., *Réforme protestante et réforme catholique au diocèse de Liège. Le cardinal de la Marck (1505-1538)*. Luik, 1930.
- HALKIN L. E., *Histoire religieuse des règnes de Corneille de Berghes et de Georges d'Autriche, princes-évêques de Liège (1538-1557)*. Luik, 1936.
- HALKIN L. E., *Contribution à l'histoire de Georges d'Autriche*, in *Revue Belge Philo. Hist.*, XV (1936), p. 958-160.
- HALKIN L. E., *L'élection du prince évêque de Liège Corneille de Berghes*, in *Chronique Archéol. pays de Liège*, XXVII (1936), p. 69.
- HALKIN L. E., *La coadjutorie des princes évêques de Liège au XVIe siècle*, in *Revue Belge Philo. Hist. VII* (1928), p. 1397-1444.
- HARSIN P., *Etudes critiques sur l'histoire de la principauté de Liège. 1477-1795*, 3 delen. Luik, 1955-1959.
- HEIDRICH P., *Der Geldrische Erbfolgestreit 1537-1543*. Kasselt, 1896.
- HENNE A., *Histoire de la Belgique sous le règne de Charles Quint*, 4 delen. Brussel, 1865.
- HEYNEN G., *Keizer Karel en Sint-Truiden*, in *Historische Bijdragen uitgegev. Geschiedk. Kring Sint-Truiden*, 1968, p. 42-44.
- HOUBEN L. G. A., *Geschiedenis van Eindhoven*. Turnhout, 1890.
- JANSSEN M., *Een drietal historische straatliedjes*, in *De Maasgouw*, II (1880), p. 281-282, 285-286.
- KUBBEN P., *Blijde Inkomst der prins-bisschoppen te Bree*, in *Ancien Pays de Looz*, XIII (1900), p. 33-35.
- LONCHAY H., *De l'attitude des souverains des Pays Bas à l'égard du pays de Liège au XVIe siècle*. Brussel, 1888.
- LYNA J., *De gesta van de Luiksche prins-bisschoppen*, in *Bijdragen tot de geschiedenis van het aloude hertogdaom Brabant*, XVI (1924-1925), p. 161-171, 199-224.

- LYNA J., *De wederdoopers in het graafschap Loon*, in *Bull. Soc. Scientif. et Littér. Limbourg*, XXXV (1920), p. 89-100.
- LYNA J., *La joyeuse entrée à Hasselt du nouveau comte de Loos, Corneille de Berghes*, in *Bull. Touring Club de Belg.*, 1931, p. 333-337.
- LYNA J., *Een greep uit de geschiedenis der militaire inrichting van het graafschap Loon*, in *Limburg*, VIII (1927), p. 25-32.
- LYNA J., *De rechtspleging in zake heksenprocessen in het graafschap Loon*, in *Limburg*, II (1920) p. 21-27.
- LYNA J., *Het gieten van een klok te Kuringen in 1540*, in *Limburg*, XI (1929), p. 211-214.
- MAES L. Th., *Vijf eeuwen stedelijk strafrecht*. Antwerpen, 1947.
- MANTELIUS, *Hasseletum sive ejusdem oppidi descriptio*... Leuven, 1663.
- MATHIEU J., *Charles Quint à Liège, 1520 et 1544*, in *Bull. Inst. Archéol. Liège*, XI (1872), p. 201-222.
- MEYERS A., *Joyeuse entrée de Corneille de Berghes à Maestricht*, in *Publications van Maastricht*, XXVI (1889), p. 473-477.
- NAVEAU DE MARTEAU L., *Recueil de'épithaphes de H. vanden Berch*. 2 delen. Luik, 1925 en 1928.
- Nieuw Nederlandsch Biografisch woordenboek*, vanaf 1911.
- NOLET W. en P. C. BOEREN, *Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen*. Amsterdam, 1951.
- PAQUAY J., *Monographie illustrée de la collégiale de Notre Dame à Tongres*. Tongeren, 1911.
- PAQUAY J., *Tongeren voorheen. Geschiedkundige schets*. Tongeren, 1934.
- PAQUAY J., *Visites archidiaconales et rescriptions des églises du concile de Tongres, 1477-1763*. Luik, 1935.
- PAQUAY J., *Inventaire des archives communales de la ville de Tongres*, in *Bull. Soc. Scient. Littér. Limbourg*, XXX (1912), p. 21-132.
- PAQUAY L., *De pastoors der hoofdkerk van Hasselt*, in *V.O.*, I (1923), p. 101-106.
- PAQUAY J., *Diepenbeek voorheen*, in *V.O.*, VII (1931), p. 42-79.
- PAQUAY J., *Gors-opleeuw*, in *V.O.*, X (1934), p. 7-63.
- PIOT Ch., *Chroniques de Brabant et de Flandre*. Brussel, 1879.
- POLAIN M. L., *Recueil des ordonnances de la principauté de Liège*. 2e série, I. Brussel, 1869.
- PONCELET E., *Cartulaire de l'église Saint Lambert de Liège*. Delen V en VI. Brussel, 1913 en 1933.
- PONCELET E., *Inventaire analytique des chartes de la collégiale de Sainte Croix à Liège*. Brussel, 1911.
- PONCELET E., *Note relative aux conflits entre Hasselt et Zonhoven au sujet de la bruyère*, in *V.O.*, XII (1936), p. 43-49.
- POUILLET E., *Essai sur l'histoire du droit criminel dans l'ancienne principauté de Liège*. Brussel, 1874.
- REMANS A., *Klokkengieterij ontdekt te Genk*, in *Limburg*, XXXV (1956), p. 268-284.
- REUSENS E., *Erard de la Marck, prince évêque de Liège. Extrait de la chronique de Jean de Brusthem (1506-1538)*, in *Bull. Inst. Archéol. Liège*, VIII (1866), p. 5-104.
- REYNDERS P. M., *Geschiedenis der gemeente Stevoort*. Hasselt, 1879.
- RUWET J., *Les édits monétaires liégeois 1482-1625*, in *Bull. Comm. Ancienn. Lois*, XVIII (1955), p. 235-290.
- SCHILLINGS A., *Matricule de l'université de Louvain*. IV. Brussel, 1961.
- SCHOOLMEESTERS E., *Cérémonial de l'inauguration du prince évêque Corneille de Berghes dans sa bonne ville de Huy*, in *Leodium*, VII (1908), p. 67-69.

- SCHOOLMEESTERS E., *Les statuts synodaux de Jean de Flandres, évêque de Liège*. Luik, 1908.
- SCHOONBROODT J. G., *Miscellannées*, in *Bull. Inst. Archéol. Liège*, XII (1877), p. 31-36.
- SIMENON G., *Visitationes archidiaconales archidiaconatus Hasbaniae in diocesi Leodiensi ab anno 1613 ad annum 1763*. 2 delen, Luik, 1939.
- SLANGHEN E., *Het markgraafschap Hoensbroeck*. Maastricht, 1859.
- SLANGHEN E., *Oproer te Maastricht in de maanden september en november 1539*, in *De Maasgouw*, I (1879), p. 50-52.
- SOHET, *Instituts de droit ou sommaire de jurisprudence canonique, civile, féodale et criminelle pour les pays de Liège, de Luxembourg, de Namur*. Bouillon, 1772.
- Stadtbuch Gangelt nach Jakobus Kritzraedt*, uitg. J. Cloot. Dusseldorf, (1926).
- Stormen, overstromingen, aardbevingen, hongersnood in de vorige eeuwen*, in *De Maasgouw*, I (1879), p. 158.
- Strafmaatregelen tegen het vloeken*, in *Limburg*, XII (1930-1931), p. 56.
- STRAVEN F., *Inventaire analytique des archives de Saint Trond*. 6 delen. Sint-Truiden, 1886-1895.
- THYS CH. M. T., *Le chapitre de Notre Dame à Tongres*. 3 delen. Antwerpen, 1888.
- THYS CH. M. T., *Monographie de l'église de Notre Dame à Tongres*. Brussel, 1866.
- THYS CH. M. T., *Ephémérides tongroises*, in *Bull. Soc. Scient. Litt. Limbourg*, XII (1870), p. 161-312.
- TORFS L., *Fastes des calamités publiques survenues dans les Pays Bas*. 2 delen. Parijs, 1859.
- VAN CAUWENBERGH E., *Les pèlerinages expiatoires et judiciaires*. Leuven, 1922.
- VAN DEN STEEN DE JEHAY X., *La cathédrale de Saint Lambert à Liège*. Luik, 1880.
- VAN DER LINDEN H., *Maarten van Rossum voor Leuven*, in *De Vlaamsche Gids*, IV (1908), p. 368.
- VAN DOORNINCK P. N., *Geldersche kronieken*. 2 delen. Arnhem, 1904-1908.
- VAN SLICHTENHORST A., *XIV boeken van de Geldersche geschiedenissen*. Arnhem, 1654.
- VAN 'T HOOFT B. H., *Honderd jaar Geldersche geschiedenis in historieliederen*. Arnhem, 1948.
- VAN VEEN J. S., *De slag bij Sittard*, in *De Maasgouw*, XXII (1900), p. 33-34.
- VAN VLOTEN J., *Nederlandsche geschiedzangen*. Amsterdam, 1864.
- VENTE M. A., *Proeve van een repertorium van de archivalia betrekking hebbende op het Nederlands orgel en zijn makers tot omstreeks 1630*. Brussel, 1954.
- WOLTERS J., *Notice historique sur l'ancien comté de Duras*. Gent, 1855.
- WOLTERS J., *Notice historique sur la commune de Rummen*. Gent, 1846.

Inleiding

Alvorens een analyse te geven van het „Dagboek van gebeurtenissen” dat Christiaan Munters tijdens de eerste helft van de 16de eeuw opstelde en waarin hij haast dag na dag de voornaamste gebeurtenissen uit zijn dorp Kuringen, de onmiddellijke en verre omgeving noteerde, is het wenselijk eerst enkele gegevens over de auteur, de waarde en het belang van het dagboek te verstrekken.

In de geschiedschrijving neemt het dagboek of de kroniek een zeer speciale plaats in. Steeds zijn er mensen geweest, die in zich de behoefte voelden de gebeurtenissen uit hun omgeving op te tekenen. Sommigen hebben daarenboven getracht in de veelheid van de feiten een aaneengeslotenheid te zien en een verhaal te schrijven, waarbij de zeef van de tijd het minder interessante wegschudde en de eenheid van de beleefde werkelijkheid overbleef. Van de aanvang af was bij de auteurs het besef dat het om zaken van historische betekenis ging die moesten bewaard blijven.

In het geval van Christiaan Munters ging het inderdaad om een aangelegenheid van eerste orde: de opkomst van het protestantisme en de strijd van Karel V om zijn machtspositie op Europees vlak veilig te stellen en te verdedigen. Men mag zich de vraag stellen of een gewone kapelaan uit Kuringen in staat was de complexe en veelomvattende waarheid van die gebeurtenissen te vatten. Het is haast zeker dat de doorsneetijdgenoot zich slechts een willekeurig en uiterst fragmentarisch beeld van het tijdsverloop kon vormen. Men mag toch

gerust aannemen dat ook hij brandend nieuwsgierig was naar de afloop van een historische crisis en omwenteling die zijn leven en het leven van zijn tijdgenoten ten diepste beïnvloedde.

Over de auteur van het dagboek weet men zeer weinig. Alle gegevens over het leven van Christiaan Munters komen uit het dagboek of uit de registers van de schepenen van Kuringen.

De familie Munters was in de 15de en 16de eeuw zeer bekend te Kuringen en Hasselt. In de lijst van de Hasseltse muntmeesters komen twee leden van de familie Munters voor, nl. Hendrik en Frans¹. Christiaan werd omstreeks 1505 geboren en was ongeveer 25 jaar oud toen hij zijn dagboek begon. Hij was toen reeds kapelaan te Kuringen, verrichtte ook de zondagsdiensten te Bolderberg en droeg soms de H. Mis op in het kasteel van de prins-bisschop te Kuringen. Hij overleed te Kuringen in 1555². Van zijn ouders weet men slechts dat zijn moeder een Katlijn was, die als weduwe op 12 mei 1531 te Kuringen overleed³. Hij had ook twee broeders en één zuster. Zijn oudste broeder was Joris Munters, ook priester, die tot 1534 pastoor was te Kermt een daarna pastoor werd te Kuringen. Joris Munters stond er in zeer goede betrekking met de prins-bisschoppen, waarvoor hij in de slotkapel meermalen de H. Mis opdroeg. Hij had belangstelling voor de geschiedenis en zijn historische interesse kwam tot uiting in een kroniek van de Luikse prins-bisschoppen, te beginnen met de bisschoppen van Tongeren, die hij liet voorafgaan door twee tractaten over de waarheid en de verscheidenheid van de historie en over de voordelen die de lezing van de geschiedenis meebracht. In 1543 droeg hij dat werk op aan Jan Geloës, oudste zoon van Steven Geloës, kastelein van Kuringen. Joris Munters trad als een soort van inkwisiteur op tijdens de processen tegen de

¹ MANTELIUS, *Hasselium*, p. 21.

² In 1543 was Christiaan Munters 38 jaar oud; zie *Dagboek*, fol. 142 v°. Op 8 juli 1555 deed Joris Munters na de dood van zijn broeder Christiaan verheffing van twee renten voor de schepenen van Kuringen; zie R.A.H., *Schepenbank van Kuringen*, nr. 65, fol. 140.

³ *Dagboek*, fol. 7.

protestanten te Kuringen en stond de terdoodveroordeelden in hun laatste ogenblikken bij. Hij overleed te Kuringen op 23 juni 1560⁴. De tweede broeder van Christiaan was Marsilis Munters, schepen te Hasselt en schout te Kuringen; hij stierf op 28 februari 1539 en werd in de kerk der augustijnen te Hasselt begraven⁵. Zijn zuster Agnes, gehuwd met Matheus Huesdens, overleed te Kuringen op 18 mei 1535⁶.

Uit die schaarse biografische gegevens blijkt dat Christiaan Munters een gewone kapelaan was. Hoger onderwijs heeft hij blijkbaar niet genoten; van grote belangstelling voor wetenschap, literatuur of kunst bemerkt men niets. Maar men kan niet genoeg de talentvolle en breeddenkende kapelaan bewonderen, die in een kleine gemeente zijn interesse en zijn kijk op de historische gebeurtenissen tot ver buiten de grenzen uitstreckte. De aantekeningen van het dagboek zijn zo zeldzaam en ze werpen een zo eigenaardig en nieuw licht op het leven van de 16de eeuw, dat ze daarom alleen reeds de aandacht verdienen. Hun belang voor de geschiedenis blijkt ook groter te zijn dan men van een gewone dorpskroniek zou verwachten. Ze verstrekken immers talrijke gegevens over het prins-bisdom Luik en omgeving die men te vergeefs in archivalische bronnen zoekt.

De auteur heeft zijn taak ernstig opgenomen. Zijn getuigenis is van eerste rang omdat ze geschreven werd niet op grond van herinneringen, maar met behulp van dagelijkse aantekeningen betreffende meegemaakte feiten. Zijn gegevens zijn practisch altijd historisch juist en worden meestal door archivalische bronnen of door andere kronieken bevestigd. De aangehaalde data en personen zijn steeds juist en onweerlegbaar. Het is dan ook gerechtvaardigd niet te twijfelen aan

⁴ Mantelius gaf in zijn *Hasseletum*, p. 111 een kort biografie van Joris Munters. Zie ook A. HANSAY, *Georges Munters, chroniqueur liégeois du XVIe siècle*, in B.C.R.H., t. CXII (1947), p. 263-268. Het handschrift van Joris Munters bestond uit drie delen, die in de bibliotheek van de abdij van Averbode terecht kwamen. In het midden van de 19de eeuw bleef er nog slechts één deel over, dat tijdens de brand der abdij in 1943 verdween.

⁵ *Dagboek*, fol. 86.

⁶ *Dagboek*, fol. 23 v°.

de waarheid van zijn aantekeningen, die door geen andere bronnen kunnen gecontroleerd worden. Echte missingen en fouten heeft hij slechts zelden gemaakt en dan nog hebben ze betrekking op gebeurtenissen die zich ver buiten zijn omgeving hebben afgespeeld en die hij alleen uit verhalen of door getuigen is te weten gekomen.

Bij de lezing van het dagboek voelt men zich getroffen door het feit dat de auteur zich op buitengewone wijze gedocumenteerd heeft. Hij heeft zich werkelijk veel moeite getroost om zich goed te informeren en om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen. Men kan zich dan ook afvragen welke bronnen hij ter zijner beschikking had. Het valt niet te ontkennen dat hij voor de gebeurtenissen van buiten de grenzen gebruik heeft gemaakt van getuigen, die hij waarschijnlijk op het kasteel te Kuringen ontmoette. De vooraanstaande edelen, die regelmatig op bezoek kwamen bij de prins-bisschop te Kuringen, hebben hem blijkbaar zeer goed ingelicht. Een andere bron van inlichtingen was voorzeker zijn broeder Joris, die eenzelfde historische belangstelling had. Het is dan ook zeer waarschijnlijk dat beide geestelijken hun gegevens onderling uitwisselden: Joris schreef zijn kroniek in het Latijn, Christiaan hield zijn dagboek in het Nederlands.

Het origineel van het dagboek wordt onder nummer II 1593 in de handschriftenafdeling van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel bewaard. Het meet 0,14 op 0,10 m. onder perkamenten band met op de rug een titel „Dagboek van gebeurtenissen”, die er blijkbaar in de 19de eeuw werd op geschreven. Het telt 160 folio's, moderne potloodfoliëring, waarvan de eerste vier en laatste vier bestaan uit kleine reepjes papier, overblijfsels van uitgescheurde folio's. Het handschrift werd op 6 april 1895 aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken door E. P. Lesage, Redemptorist⁷. Het is niet te achterhalen hoe die persoon in het bezit van het handschrift is gekomen. Over de geschiedenis van het dagboek weet men alleen dat het eens in het bezit is geweest van

⁷ J. VAN DEN GHEYN, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Royale*, t. VII (1907), p. 440.

Placentius, een dominikaan, historicus en dichter uit de 16de eeuw, die omstreeks 1500 te Sint-Truiden werd geboren, omstreeks 1520 te Leuven verbleef en in 1550 te Maastricht overleed. Op fol. 95 van het dagboek staat een eigenhandige aantekening van Placentius, waarin hij mededeelt dat hij gedurende twee jaar in de Latijnse school te 's Hertogenbosch toezicht uitoefende op Henricus Munters, een neef van Christiaan. Vermoedelijk is deze humanist te weten gekomen dat de gebroeders Munters geschiedkundigen waren en heeft hij het handschrift gelezen en gebruikt voor zijn eigen historische werken.

Eerst in 1920 schonk J. Lyna, conservator van het rijksarchief te Hasselt, aandacht aan het dagboek van Munters. Het is zijn verdienste geweest de interesse voor de kroniek te hebben opgewekt. Een eerste maal publiceerde hij uittreksels, die betrekking hebben op de wederdopers in het graafschap Loon tijdens de 16de eeuw, in het *Bulletin de la Société Scientifique et Littéraire du Limbourg*, uitgegeven te Tongeren. Toen dat tijdschrift in de volgende jaren met vertraging verscheen, verzorgde hij de uitgave van een andere reeks van uittreksels in het Antwerps tijdschrift: *Bijdragen tot de geschiedenis*, jaargang 1923, onder de titel: *Gesta van de Luiksche prins-bisschoppen Er. van de Marck, Corn. van Bergen en J. van Oostenrijk*.

In 1921 publiceerde J. Lyna in het tijdschrift *Limburg* een derde artikel, waarin hij alle aantekeningen van het dagboek bijeenbracht, die betrekking hadden op het gieten van een torenklok.

Deze uittreksels waren wel geschikt om de aandacht op deze interessante bron te vestigen. Latere historici hebben de aangeboorde bron benut om hun kennissen te verrijken en hun werken te stofferen. Prof. Halkin gebruikte het handschrift voor zijn studie, in 1930 verschenen, over de hervorming onder Erard van de Marck. Hij vond in het dagboek kostbare inlichtingen, waarmee hij in 1936 zijn studie over de hervorming en de contra-reformatie onder de prins-bisschoppen Cornelis van Bergen en Georges van Oostenrijk kon

verrijken. Dominee Bax uit Maastricht, die in 1937 een lijvig werk over het protestantisme in het bisdom Luik en vooral te Maastricht liet verschijnen, heeft ruimschoots geput uit het dagboek. Dat alles bewijst dat het werk van Munters een ruime belangstelling heeft genoten. Maar, naar het ons voorkomt, blijft een integrale uitgave toch nodig om het dagboek ten volle tot zijn recht te doen komen.

Het dagboek neemt een aanvang in oktober 1529 en eindigt met 1 april 1545. Er is een hiaat van 1 juli 1534 tot 17 januari 1535 en van 29 augustus 1535 tot 18 januari 1536, te wijten aan de verdwijning van twee folio's. Haast dag na dag heeft Munters in zijn boekje genoteerd wat hij rondom zich vernam. Zijn aantekeningen over de periode 1530-1533 zijn tamelijk summier en beslaan slechts zeven folio's. Van het jaar 1534 af worden de verhaalde feiten talrijker: het jaar 1538 komt op de eerste plaats met 33 folio's, daarna volgen 1540 met 16 folio's, 1537 en 1542 ieder met 15 folio's, 1543 met 12 folio's, 1539 met 10 folio's, 1541 met 9 folio's, 1535 en 1544 ieder met 8 folio's, 1536 met 7 folio's en 1534 met 5 folio's.

Globaal beschouwd, spreekt Munters over alles wat hij in zijn tijd merkwaardig vond. In zijn aantekeningen vindt men de intense neerslag van de gebeurtenissen die de eerste helft van de 16de eeuw kenmerken. Hij noteert de vervolging van de protestanten, hij brengt nieuwsjes over de internationale politiek, de prins-bisschoppen en de edelen, die op het kasteel te Kuringen verbleven. Even belangrijk zijn de aantekeningen over de toenmalige samenleving: de angsten van de bevolking voor de oorlog, ziekten, branden, de wreedheid van de lijfstraffen, het dure leven. Hij beschrijft processies, bedevaarten, vormsels, boetedoeningen, verzoeningen, blijde inkomsten van de vorsten. De inlichtingen voor eigen memorie, door een eenvoudig priester genoteerd, zijn te veelzijdig om ze te kunnen opsommen.

De tekst van het dagboek is origineel; sommige berichten heeft Munters uit tweede hand ontleend, vooral wanneer ze betrekking hebben op gebeurtenissen uit het buitenland.

Daarnaast zijn er aantekeningen die ook in de kroniek van Jan van Brustem voorkomen. Een der voorbeelden is het volgende:

Munters (fol. 50 v ^o)	Brustem
Item deese twee lesten hadden in dy Kempen dair by geweest dat ter 1 kind van den huys in eenen ketel vol heets waters woert gestoten vanden boeven ende tkint sterff noch den selven dach.	Erant inter eos quidam qui in villa Quaimechelen, haud procul a Diest, comitatu Lossensis, domum cujusdam irrumpentes ultra molestias in eadem domo illatas, puerulum in cacabum bullientis aquae comprimentes demerserunt.

Het is mogelijk dat beide kronieken identieke feiten vermelden omdat de auteurs over een gemeenschappelijke bron beschikten, die echter niet aan te wijzen is en meer dan waarschijnlijk uit lopende berichten bestond. In de noten van het hier uitgegeven dagboek zijn de gelijkenissen en overeenkomsten met andere kronieken aangegeven.

Wij hebben een poging gedaan om het dagboek zoveel mogelijk te verklaren en van de nodige annotatie te voorzien. In vele gevallen is bij gebrek aan de nodige archiefbronnen, de verklaring van sommige teksten onvolledig gebleven. De hier uitgegeven tekst is letterlijk gelijk aan de oorspronkelijke tekst en bij de uitgave werden de Belgische regels voor bronnenpublicatie gevolgd.

Na de tekst volgen een glossarium van ongewone middelnederlandse woorden, waarvan de betekenis niet steeds kon opgelost worden, een register van zaken, die nodig is omwille van de grote verscheidenheid der aantekeningen en een register van plaats- en persoonsnamen.

Gaarne betuigen we hier onze oprechte dank aan al degenen die ons bij het tot stand komen van deze uitgave geholpen hebben, in het bijzonder Drs. M. K. J. Smeets, Dr. Elis. M. Nuyens, Dr. J. Buntinx, S. van de Velde. Mogen wij ook met dankbaarheid vermelden dat het dagboek uitgegeven wordt door de Stichting Maaslandse Monografieën.

Dagboek van Gebeurtenissen

fol. 5 v°

1530

... Edel Coninck van Vrankryck Heleoneram des keyzers suster

Anno xxx omtrent augusti troude dye edel coninck van Vrankryck Heleonoram des keyzers suster, dye ghehadt hadde den zeer mechtighen coninck van Poortegale, waeromme men grote triumphen ende blyscap in Vrankryck bedreeff¹.

Vander hoogher vloet den vyffsten dach van November in Vlaenderen

Anno xxx waest wtermaten groten storm van winde ende het was des donredaechs eenen stercken storm, des vrijdachs oock, des saterdaechs wast metter... maene ende doen was den storm... dan hy te voren geweest hadde... wten westen int noorde... wter zee hem op hieff boven...².

fol. 6

vanden lande van Vlaenderen aen eenen... oock van Middelborch in Zeelandt, van Ziericzee, van Rommerswaele³ totten eynde vander Schelde soe dat alle dycken vander zee tot Antwerpen ende voorder overliepen ende den dyck van Vlaenderen by Antwerpen brack ten drye plaetsen in, soe datter veel beesten verdroncken dye in dy weyde waeren. Dese vloet was aenden cant vander zee hooghe een homborghe tonne boven alle dycken, ende dese vloet was eenen

¹ Eleonora van Oostenrijk (1498-1558) was in 1518 in het huwelijk getreden met Emmanuel I van Portugal, die in 1521 overleed; in 1530 huwde zij met Frans I van Frankrijk. Zie CHAPEVILLE, III, p. 297; BRUSTEM, p. 92; PIOT, p. 287.

² Zie BRUSTEM, p. 90; L. TORFS, *Fastes des calamités*, I, p. 290-291.

³ Rommerswaele of Reimerwael is een voormalige stad op Zuid-Beveland, op de linkeroever van de Ooster-Schelde. Zie CHRONYK ANTWERPEN, p. 78.

groten voet hogher danmen oyt van eenigher vloet gehoort hadde, welcken vloet veel schaede dede in Vlaenderen, Zeelant ende Hollant want daer vele schoone dorpen verdroncken ende menich mensch, men sach dye huysen, menschen, beesten dryven lancx den watere welck seer deerlyck om sien was.

Dat vrou Margriet van leven ter doot is comen

Anno xxx op Sinte Andries dach sterff vrou Margriet te Mechelen ende was gevoert op Sint Pouwels avont nae Brugge daer sy begraeven was by haere moeder⁴.

fol. 6 v°

Van een sonderlinghe siecte gheheyten den Enghelsche sweet

1529

Anno xxix tertia octobris op eenen sondach quam te Cueringhen een sunderlinghe siecte dy noot geweest en hadde, ende was den Engelsche sweet ende quam wt overlant, waer van veel menschen storven op veel plaetsen zeer haestelyck, binnen xxiiii uren waeren dy luyden doot⁵. Item dy heer van Vogelsanck⁶ ende syn swager storven te Cueringhen in Leenarts van Herkenroy huys⁷ in een bedde vanden sweet op

⁴ Margareta van Oostenrijk overleed op 1 december 1530. Zie BRUSTEM, p. 90; CHAPEAVILLE, III, p. 304; PIOT, p. 287.

⁵ Zie BRUSTEM, p. 89; CHAPEAVILLE, III, p. 297; S. BALAU, II, p. 376; J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 403; H. P. H. EVERSEN, *De zweetende ziekte te Maastricht in 1529*, in *De Maasgouw*, IV (1882), p. 821-822.

⁶ De heer van Vogelsanck was Jan van Elter, die in 1527 huwde met Johanna de Cotereau (*Annaire de la noblesse*, 1879, p. 53). Zijn weduwe deed op 19 december 1529 de verheffing van de heerlijkheid in de leenzaal van Kuringen (R.A.H., *Leenzaal Kuringen*, reg. 13, fol. 94).

⁷ Lenaerts van Herkenrode was een grote herberg te Kuringen.

een ure, daer nae corts joncker Jacop drossaet, ipsa die Francisci⁸.

1530

Vanden brant ghesciet tot Zonuwen

Goede ghebueren van hyer binnen
Wilt beghinnen met goeden sinnen
Ur vuer ende kerssen wael te wachten
By daeghe ende oeck by nachten
Want op den goeden vrydaege inder vasten
Quaemt gy doert vuer in groter lasten
Doenmen xv^e ende dertich screeff
den xvsten dach van april
Verbrande deese plaetse om dattet
vuer ongeacht bleeff.

1531

Anno xxxi den xxisten augusti beernden te Geynck ix...
totten gronde met persoenshuys, het vuer... smisse.

fol. 7

Anno xxxi quarta septembris te Zuylre merct voermiddach
verbeernden te Halen viii huysen aff te gronde ende oeck dye
tiende schuer, het vuer quam wt eenen brauhuys.

Anno xxxi quam dy peste te Kermpt, in dit selve jaer mensis
may die xii tunc temporis feria sexta illico post septimam
horam vespertinam mater mea diem extremum clausit.
Requiescat in pace⁹.

⁸ Die Francisci = 4 october. Drossaard Jacop was Jacop van Coelhem alias d'Oyenbrugge de Duras, gehuwd met Margareta de Horion; hij was drossaard van het land van Loon van 1524 tot 1529; zijn secretaris was Marsilis Munters, broeder van de schrijver van het handschrift. Zie *Annuaire de la Noblesse*, 1870, p. 173; *Ledenlijst der Broederschap van St. Geertruid*, fol. 59. Vanaf Item dy heer... werd in marge bijgeschreven.

⁹ De pest heerste in 1531 ook te Maastricht. Zie *Stormen, overstromingen, aardbevingen in de vorige eeuwen*, in *De Maasgouw*, I (1879), p. 158. De notitie over de dood van de moeder werd in marge bijgeschreven. Uit de gichten van Kuringen blijkt dat de moeder een Kathlijn was, gehuwd met Hendrik Munters (R.A.H., *Schepenbank Kuringen*, reg. 62, fol. 44 v°).

Anno xxxi in septembri beernden te Baelen aff xiiii huys, item den xviii septembris beernden te Diest iiii huys, item den xxv sept. quaemen te Stockroy boeven ende bonden dy luyden handen ende voeten tsaemen ende naemen hetgeen dat sy wouden.

1532

*Dat dy K.M. te Curinghen quam*¹⁰

Anno xxxii den xixsten januarii quam dye keyserlycke majesteit Carolus wyt Brabant te Curinghen by onsen aldergenedichste heer cardinael van Luyck, ende het was op eenen vrydach dat hy te Curinghen quam end hy lach daer onderhalven dach ende twee nachten. Item dye K.M. hoerde ipsa die Sebastiani¹¹ te Curinghen van synen cappellaen mes op beyde syn knyen alsoe lange als dy mes doerde, ende doen hy te messen quam, ginghen voer hem tot aen dy kerck een vierdel helbaerdiers, ende altera Sebastiani op eenen sondach hoerde dye K.M. oeck mes in dy kerck van Curinghen ende het was twelff geslagen eer dat dy mes was be-

fol. 7 v⁰

gonnen, ende hy en sadt noyt alsoe wyl dat dy mes duerde mer lach al op syn knyen zeer devotelyck ende las.

Item by dy K.M. waeren dese heeren, myn heer van Nassouw¹², her Ffloris¹³, der prins van Araengien¹⁴, der coninck van Denemerken¹⁵ alt synde xii jaeren, der prins vorsc. alt

¹⁰ BRUSTEM, p. 92; S. BALAU, II, 379-380; A. HENNE, II, p. 219; Gachard, *Itinéraire*, p. 101; P. HARSIN, II, p. 405.

¹¹ Die Sebastiani = 20 januari.

¹² Hendrik III (1483-1538). Zie N.N.B.W., I, kol. 1073-1075.

¹³ Floris van Egmont, heer van Bueren, gehuwd met Margareta van Bergen. Zie N.N.B.W., III, kol. 324-325.

¹⁴ Rene van Chalon (1519-1544) Zie N.N.B.W., I, kol. 1434-1435; *Biographie Nationale*, XIX, kol. 89-93.

¹⁵ Hans, zoon van Christiaan II van Denemarken en Isabella, zuster van Karel V; hij overleed te Regensburg in juli 1532. Zie GACHARD, *Itinéraire*, p. 102.

synde xiii oft xv jaer, ende ter eenre uren nae dy mes track dy K.M. nae Tricht¹⁶.

Vanden vorst gheschiet in Aprili

Anno xxxii den xviisten aprilis, op eenen gonsdach waest soe seer gevrooren dat allen dye vruchten te weeten appel, peeren, den wyngaert, hoeckernoeten, keersen ende eeckelen verdorven waeren.

Vander Penitentien van Maeseyck

fol. 8

Anno xxxii den xxisten aprilis te weeten den tweeden son-dach nae Paeschen ginghen te Maeseyck vyff vierdel burghers in hon lynen cleederen in dye processie daerom dat sy ter Susteren hadden geweest ende hadden horen luyters secten preken¹⁷.

1531

Vanden clerck dye te Cueringhen onthoeft waert

Anno xxxi den xxiisten dach van november wort te Curinghen opt voerhoff onthoeft Claes Raymekers soen van Sinte Lambrechts Herck ende hy was clerck, hy had moder ende dochter helpen ontsacken, dy moder dy ontschaeckt waert, dy claechede over haeren eygen man ende over alle dy gheen dy daer by hadden geweest, dye vrinden van dese knecht haelden een inhibitie aen den officiael, maer sy en diende nyet ende men sadt hem op een raet¹⁸.

¹⁶ Karel v trok door Hasselt. Zie C. BAMPs, *Aperçu historique sur la maison du Valck*, in *Bull. des Mélaphiles de Hasselt*, xxv (1889), p. 107; J. EVERSEN, *Kroniek der stad Maastricht*, in *De Maasgouw*, viii (1886), p. 75.

¹⁷ Zie W. BAX, p. 25; P. HARSIN, II, p. 317; L. E. HALKIN, I, p. 124, 176; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 92; J. HABETS, *Aanteekeningen over de opkomst van de Hervorming in Susteren en omstreken* (1527-1535), in *Publications de Maastricht*, xv (1878), p. 197. In Susteren kwamen burgers uit Maastricht, Maaseik en Luik naar de preken der ketters luisteren.

¹⁸ Zie L. TH. MAES, p. 221-225; E. POULLET, *Essai sur l'histoire du droit criminel dans l'ancienne principauté de Liège*, p. 484, 540; SOHET, *Instituts de droit*, livre v, t. XIII.

fol. 8 v°.

Dat Willem der Guld ende Maria Somers te Romen waert gingen
Anno xxxii prima martii ginghen Willeken der Guld ende Maria Somers nae Romen om te vercryghen aen den pous dat sy mochten malcanderen trouwen want sy bestonden malcanderen ten vierden leede ende sy hadden malcanderen trou geloefft¹⁹.

Anno xxxii den xxixsten martii op goede vrydach ginck her Joris van Kermpt dy passie ende bitter lyden ons lieffs heeren Jesu Cristi te Curinghen preken.

Anno xxxii tertia aprilis tsavons te ix uren verdranck te Curinghen opt hof in dye overste grave een van myns heeren cappellaenen²⁰.

fol. 9

Anno xxxii septima mai galt het corn tot Hasselt xv st. een ort men. Vicesima octava mai galt het corn te Hasselt xii st²¹.

Dye soene van Claes Voechs

Ultima maii maeckden der drossaet joncker Herman van Horion²² dy soen tuschen Claes Voechs synen soen Aerden ende Michiel Coex tot Curinghen.

Van Willen der Guld ende Maria Somers dye te Romen syn getrouwt

Anno xxxii decima octava junii syn comen van Romen Willeken der Guld ende Maria Somers ende sy hebben malcanderen

¹⁹ W. NOLET-P. C. BOEREN, *Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen*, p. 141.

²⁰ Zie over het kasteel van Kuringen P. DANIELS, *Le chateau de Curange*, in V.O., I (1923), p. 19-42; C. DE BORMAN, *Le chateau de Curange*, in B.I.A.L., VI (1863), p. 31-42.

²¹ In Maastricht kostte het koren 15 st. het vat (A. J. A. FLAMENT, *Kroniek van Maastricht*, p. 69). Zie M. L. FANCHAMPS, *Recherches statistiques sur le problème annonaire dans la principauté de Liège de 1475 à la fin du XVIe siècle*, p. 151.

²² Jonker Herman van Horion was de zoon van Willen en Agnes van der Aa en huwde in 1502 met Elisabeth van den Bosch. Zie *Annuaire de la noblesse*, 1870, p. 181; C. DE BORMAN, *La famille de Horion à Curange et à Hasselt*, in A.P.L., VI (1902), p. 51-53; J. WOLTERS, *Notice historique sur la commune de Rummen*, p. 146-147.

te Romen getrouwt in Sinte Peters kercke ende sy en gaven voer dy dispensatie may eenen brabantse gulden, ende sy en maectden te Romen nyet veel werck dat ten vierden leede was ende sy hadden verteert int opgaen ende int wedecoemen xvi oft xvii gulden ende sy brachten bescheyt van

fol. 9 v°.

daer dat sy ghetrouwt waeren, ende sy bichden hen ende ginghen ten heyligen sacrament eer dat sy getrouwt woerden²³.

Hyer volcht dat wy hadden om victorie te verwerven aen God teghen dye vermalendyde Turcken

Anno xxxii quarta augusti heeft her Joris te Kermpt geboden van ons eerweerdighe K. majesteyt wegghen dat men op dy noen alle dage soude luyden allen dy clocken ende dat dan eenigelyck op syn knyen soude vallen ende soude spreken vyff pater noster ende v ave maria ter eeren van dye bloeyge wonden Ons Lieffs Heeren Jesu Cristi om dat dye κ.μ. victorie mocht vercryghen aen God almechtich tegen dy vermalendyde Turcken, ende datmen oeck soude alle weken gaen processie ende dit was oeck geboden door heel kerstenryck²⁴.

Vanden Keyser dat hy trock tegen den Turck

Anno xxxii den xxviii^{sten} augusti track dy κ.μ. nae dy Turcken²⁵.

fol. 10

Dat dye geestelicheyt vande stadt van Luyck der selver stadt te hulpen quam

Dy geestelichen van Luyck sullen der stadt van Luyck gheven

²³ L. E. HALKIN, I, p. 206.

²⁴ CHAPEVILLE, III, p. 317-318; L. E. HALKIN, I, p. 208; A. HENNE, II, p. 246-247; MANTELIUS, *Hasseletum*, p. 63.

²⁵ GACHARD, *Itinéraire*, p. 103.

te hulpen ex gratia om hen lasten aff te stellen alle jaer tot vi jaeren toe van ellicken voeder wyns iii goutgulden²⁶.

Jucundum adventum

Anno xxxii in octobri moesten allen beneficianten vanden lande van Luyck gheven jucundum adventum archidiacono Hasbanie Philippe van der Marck van ellicken mud spelten eenen braspeninck brabant²⁷.

Subsidium

Anno xxxii in octobri moesten allen beneficianten geven voer aller heylighen dach subsidium van ellick mud spelten eenen brabant stuver ende woert te Borchloen betaelt ende dit waert gegeven om den keyser te hulpen te comen teghen den Turck²⁸.

1533

fol. 10 v°.

Anno xxxiii den xxisten ende xxiiisten july heb ick van Kermpt te Baelreberch dat eerweerdich heylich sacrament gedraghen met consent vanden pastoor van Hasselt²⁹.

Van eenen priester dye te Luyck leventich gebeernt wort

Anno xxxiii ultima aprilis woert te Luyck op dy merckt een lutheriaen gebeernt leventich, hy en woude hem niet bekeeren, hy had geseet dat Maria dy moder Goeds gebenedyt anders nyet en woer dan ander vrouwen, hy was priester ende pastoor op een dorp by Luyck, hy had geseet hy soude dry

²⁶ P. HARSIN, II, p. 213; J. G. SCHOONBROODT, *Miscellanées*, in B.I.A.L., XIII (1877), p. 31-36.

²⁷ Philip van de Marck was de zoon van Robert II, heer van Sedan, en van Catharina de Croy. Zie DE CHESTRET, p. 169; J. DE THEUX, *Le chapitre de Saint Lambert à Liège*, III, p. 52.

²⁸ L. E. HALKIN, I, p. 210.

²⁹ Baelreberch (Bolderberg) behoorde tot de parochie van Hasselt; de pastoor was toen Jan Gaius, kanunnik te Luik; zijn plaatsvervanger was Arnoldus van Meldert. Zie J. PAQUAY, *De pastoors der hoofdkerk van Hasselt*, in V.O., I (1923) p. 101-106.

uren leven daer nae dat hy gebeernt weer, hy logher valschelycken aen³⁰.

Dat in Vlaendren het corn versloech

Anno xxxiii tertia may is in Vlaendren het coern verslaeghen vii mylen breed ende vii mylen lanck.

fol. 11

Decima quinta may is het corn verslaeghen te Meewen, te Helchteren, te Houthalen ende te Zonuwen vanden hagelstenen.

Anno xxxiii heb ich dy messen des sondaechs ende des heylich daechs te Baelreberch gedaen een jaer lanck. Laus Deo.

*Joncker Steven Geloes*³¹.

Anno xxxiii den xxvii may heeft joncker Steven Geloes van Hasselt gelacht v oft vi knechts voer Herkenroy om den scoutet van Tricht³² te vanghen, dese selve scoutet had joncker Steven ontleent wael een duysentich goltgulden ende joncker Steven had hem met recht verwonnen dat hy mocht vanghen ende spannen daert hem mogelyck weer, maer der scholtes ontquaems, dese scoutet had te Herkenroy syn dochter gewielt.

³⁰ W. BAX, p. 22-23; CHAPEAVILLE, III, p. 325; L. E. HALKIN, I, p. 171; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 92. Volgens W. Bax wordt hier een Frans priester Aubert bedoeld.

³¹ Steven Geloes was te Hasselt geboren op 28 juni 1493 en overleed er op 17 juli 1581; in 1516 trad hij in het huwelijk met Margareta van Chiny, weduwe van Herman Tybouts, kastelein van Kuringen; in 1535 werd hij schepen van het gerechtshof van Vliermaal. Zie E. GERAETS, *Hasselt sous les princes-évêques de Liège*, in *Bull. des Mélophiles de Hasselt*, XXIII (1886), p. 66-67; P. DANIELS, *Le chateau de Curange*, in *V.O.*, I (1923), p. 19.

³² De schout van Maastricht in 1533 was waarschijnlijk Conrard van Gaver, heer van Diepenbeek en Elslo. Zie J. M. H. EVERSEN, *Lijst der hoogschouten van Maastricht*, in *De Maasgouw*, 1890, p. 103. Uit een oorkonde van 13 november 1536 blijkt dat Conrard van Gaver toen te Antwerpen een rente kocht voor zijn dochters Adrienne en Katharina, kloosterzusters te Herkenrode (R.A.H., *Fonds Herkenrode*).

fol. 11 v°.

Dat dy cap van Sint Dignenkerck aff beernde te Geel

Anno xxxiii altera Assumptionis beate Marie semper Virginis beernde te Geel dy cap aff van Sinte Dignen kerck vanden weerlicht. Op den dach voersc. beernde te Herentans oeck dy cap aff vanden toren vanden weerlyck³³.

Dat Onse Liever Vrouwen kerk affbernde tAntwerpen³⁴

Anno xxxiii quinta octobris bernde tAntwerpen snachs Onser Liever Vrouwen kerck geheel aff van eender kerssen dy nyet wt gedaen en was, daer verbeernden wael xxx altaeren, custelycke taffelen, custelycke casels ende veel custelycke juweelen; Onser Liever Vrouwen choor bleeff ongebeernt staen ende den choor vanden eerweerdighen heylighen sacrament ende den toorn ende noch xx altaeren.

fol. 12

Anno xxxiii quinta octobris op eenen sondach quaemen van Romen van den paus onsen heer cardinael dy brieven dat hy legaet waert ende woert dy macht gegeven vanden paus in syn lant dy dy paus selver te Romen heeft in omnibus et singulis³⁵.

Vanden onsprekelycken smaet ende spyt dy dye lutheriaenen onsen Lieven Heer hebben aengedaen

Anno xxxiii omtrent der maent van december hebben dy lutheriaenen voer Repen in een capelleken Onsen Lieven Heer gebenedyt aent heylich cruys syn gebenedyde handen ende voeten aff gehouwen ende syn gebenedyt aensicht al ontwee gehouwen, ende doen worpen sy Onsen Lieven Heer

³³ Deze data worden niet vermeld in P. D. KUYL, *Gheel*. Antwerpen, 1863, p. 111; G. JANSSENS, *Gheel in beeld en schrift*. Turnhout, 1900, p. 97; W. VAN SPILBEEK *Geschiedenis van Herenthals*. 1938, p. 212; R. MAERE, *L'eglise Ste Wandru a Herenthals*, in *Melanges Ch. Moeller*, I, p. 628.

³⁴ BRUSTEM, p. 95; CHRONYK ANTWERPEN, p. 17, 79; PIOT, p. 102.

³⁵ BRUSTEM, p. 94; P. HARSIN, II, p. 239-240; L. E. HALKIN, I, p. 212, 291-292.

in eenen gracht met synen gebenedyden arm opwärts ende
Ons Lieven Vrouwen gebenedyt ende Sint Jan hebben sy oeck
geheel ontwee gehouwen³⁶.

fol. 12 v°.

Van dy lutheriaenen van Gorsleu

Anno xxxiii ipsa die Conceptionis Beate Marie semper
Virginis³⁷ te vespertyt hebben dy lutheriaenen te Gorsleuwe
den pastoer, doen hy den Magnificat sanck, opgelopen met
bloeten sweerden ende dy joffer van Gorsleuwe seede dat der
pastoer een verleyer des volcx weer ende dat syn leeringhe
ende predicatie al vals weeren ende der pastoer moest hem
in dy gerffcamer sluyten³⁸.

Op deesen tyt quaem Gorden van Luyck met vyfftych knechs
te Gorsleuwe opt huys om den joncker ende dy joffer te
vanghen, mer sy ontliepens ende Gorden ginck doen met dy
knechs liggen teeren int goet vanden joncker van Gorsleuwe³⁹.

fol. 13

1534

Van den tanttrecker

Anno xxxiiii duodecima januarii ginck der tanttrecker wyt
Hompelrepomp⁴⁰ doer beede van myn heer van Bueren⁴¹, hy
had synen degghen verwet dat ons heer cardinael doot weer.

³⁶ L. E. HALKIN, II, p. 83; J. LYNÄ, *De wederdoopers*, p. 93.

³⁷ Bedoeld wordt 8 december.

³⁸ W. BAX, p. 27; L. E. HALKIN, II, p. 85; L. E. HALKIN, I, p. 124; J. LYNÄ, *De wederdoopers*, p. 93. De heer van Gorsleeuw was Lambert van den Bosch, gehuwd met Maria d'Oyenbrugge de Colen. Zie L. NAVEAU, *Recueil d'épithaphes*, II, p. 230; J. PAQUAY, *Gors-Opleeuw*, in *V.O.*, X (1934), p. 47; R.A.H., *Gorsleeuw, Procesbundels I*. De pastoor van Gorsleeuw was in 1540 Jan Hollants.

³⁹ Zie vorige noot. Gorden van Luik was waarschijnlijk een lid van de familie Gordinne.

⁴⁰ Hompelrepomp is de gevangenis. Zie L. CRAHAY, *Coutumes du comté de Looz*, III, p. 324; J. GESSLER, *Proeve van een oud-Hasseltisch glossarium*, p. 59-60.

⁴¹ Heer van Bueren is Floris van Egmont. Zie noot 13.

Anno xxxiiii vicesima quarta januarii woert te Curinghen 1 lutheriaen bracht van Vliermael, daer ontliepender noch iii oft V. Een vanden luthers dy te Curinghen sat, seede hy soude liever een bloern hoeren senghen oft flueten dan hy een mes hoerde lesen oft senghen, ende der drossaet vraegden eenen van hen oft oeck 1 veechvier waer, hy seede neent dan het hof van Luyck hiel hy voert tveechvier, dat veechde der luyden tessen dat sy nauwelix broet en costen cryghen⁴².

fol. 13 v°.

Dye intronisacie vanden deken van Sint Lambrechts

Anno xxxiiii octava martii heeft der deken van SintLambrechts van Luyck syn intronisacy gedaen, hy is wyt Henegouwe⁴³. Anno xxxiiii in dye weeck voer halff vasten is te Zonuwen 1 calff gecalfft met iii oghen ende met iii oren ende het scheen te hebben twee hoofden.

Item te Munster in dit jaer ginghen twee mannen voer een kerck ende dy clock woert getrocken ten heylighen sacrament, doen seede der een tot synen geselle, ich wil gaen dat heylich gebenedyt sacrament aensien ende aenbidden, der ander seede, waerom soudt gy dat doen, ten is toechen nyet dan broot, ich heb desgelycken deck gesien, doen seede der ander, ich wilt gaen aenbidden, ende sy ginghen tsaemen, ende doen dat eerweerdich heylich sacrament

fol. 14

was opgeheven, seede der man dy den anderen gern syn devotie hed belet, achter nu en wil ich nyet meer dat aensien, terstont woert hy blind, stomp ende doeff ende en cost nyet gheeten dan sy hem en laeffden met eenre veeren.

⁴² W. BAX, p. 26; L. E. HALKIN, I, p. 177; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 93.

⁴³ Georges d'Egmont was op 10 maart 1534 deken van Sint-Lambertus en op 24 december van hetzelfde jaar bisschop van Utrecht. Zie N.N.B.W., III, kol. 326-329; DE THEUX, *Le chapitre de Saint Lambert*, III, p. 52; E. DE MARNEFFE, *Tableau chronologique des dignitaires du chapitre de Saint Lambert*, in A.H.E.B., X (1896), p. 345.

Van dat beleech van Munster

In dit selff jaer den xxiiii dach in martio heeft der bisscop van Munster dy stadt van Munster belacht, dy van Munster en wouden den bisscop nyet inlaeten.

Van dy lutheriaenen van Munster

Item te Munster hebben dy vermalendyde lutheriaenen allen dy heldommen ende custelycke cyborien ende allen mesinwaeten verbeernt ende xiiii cuoninghen doot geslaeghen, daer vlavyden wael vyff duysentich burghers ende allen hen guederen hebben dy lutheriaenen nae hon geslaeghen⁴⁴.

Van eenen lutheriaen dye te Curinghen wort gebeernt

fol. 14 v°.

Anno xxxiiii den xixsten martii op eenen donredach woert te Curinghen 1 lutheriaen ghebeernt eerstmael herworcht, hy was van Niel ende hiet Andries⁴⁵. Syn articulen las Marsilis myn broeder⁴⁶ openbaerlyck onder tgericht, hy en woude nyet gheloven dat dy priesters eynighe macht hedden te consacreeren dat eerweerdich heylich sacrament, ende dat sy dy macht oeck nyet en hedden yemanden te absolveren van synen sonden, hy had liever een bloern horen flueten dan hy een mes hed gehoert, ende her Joris dy verwan hem openbaerlycken ende der lutheriaen seede dat hy verleyt was, hy en cost a noch b, hy bekeerde hem, hy woude sterven gern in dat heylich kersten gelove. Item deese luther had gaen preecken in dy schueren ende in dy huysen.

Item op den dach voersc. nae der noenen waert oeck eenen anderen lutheriaen 1 cruys doer syn wanghe gebernt, dy had

⁴⁴ BRUSTEM, p. 96; B. H. VAN 'T HOOFT, *Honderd jaar*, p. 138-141.

⁴⁵ W. BAX, p. 26; BRUSTEM, p. 96; L. E. HALKIN, I, p. 178; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 94.

⁴⁶ Marsilius Munters was schout te Kuringen, schepen van Hasselt en secretaris van drossaard Jacob van Coelhem; hij was gehuwd met Elisabeth Strauven, dochter van Mathys en Mechtelt Cleynwarts van Borgloon. Zie *Ledenlijst der Broederschap van St. Geertruid*, fol. 59, 77.

boecken der lutheriaenen ghehadt, hy was van Jesseren⁴⁷.

fol. 15

Item binnen Munster non baptizabant sed tum circumcidebant pueros ende hon gheloeff was dat God noch nyet geboren en was, maer sy weeren ten verwachtenen, sy aten al aen een taffel, sy en hanteerden egheen gelt maer sy mangelden rock op rock, schoen om schoen, hosen om hosen.

Wytricht

Item by Wtricht in een dorp alst hon al verteert was, gingen sy sitten op dy boomen ende sy meynden daer versaet te werden vanden hemelschen broot, dit had hon een boeff wys gemaect, daarvan wordenter viii onthoeft ende oeck ii vrouwen onthoeft binnen Wtricht⁴⁸.

Van eenen anderen Luther

Anno xxxiiii ultima martii het densdaechs in dye heylich weeck is te Curinghen noch een lutheriaen gebeernt eerstmael herworcht, hy was van Tongeren ende hy wonachtich te Vliermael, hy hiet Symon, het was i sloetmeker, hy en woude hem nyet bichten ende nae groten arbeyt dye her Joris

fol. 15 v°.

dat hy hem bekeeren soude, soe bichde hy hem, hy en woude nyet geloeven datter i weechvier weer, hy seede dy priesters dy mit vrouwen seten, dye en hedden nyet dye macht te consaceren God Onse Lieve Heer, hy was gans bekeert, hy had geleden dat sy hon soe sterck soude hebben gemaect dat sy souden hebben gedestruert allen kercken, alle cloesters ende alle priesters ende alle clercken souden sy hebben gedoot. Item sy souden het landt van Luyck hebben gemaect

⁴⁷ Die straf was ingevoerd door het edict van 1532. Zie E. FAIRON, *Un dossier de l'inquisiteur liégeois Thierry Hezius*, in B.C.R.H., 1924, p. 121; TH. L. MAES, p. 423-425; L. E. HALKIN, I, p. 177; J. LYNNA, *De wederdoopers*, p. 93-94.

⁴⁸ W. BAX, p. 120.

gelyck eenen opperhoeys, der meer hed gepluct, dye hed meer gehadt⁴⁹.

Van eenen luther in Hollant

Anno xxxiiii in aprili was in Hollant een zeer ryck man dy luthers was ende hy had eenen broeder dy priester was, dy onderwees hem dat hy dy luthery soude laeten vaeren want hy soude daermet qualyck waeren ende hy woert sieck, soe vermaende syn broeder hem dat hy hem soude bichten ende dat eerweerdich heylich sacrament soude ontfanghen, nae

fol. 16

veel smeekens seede hy, ich sal mich bichten, hy bichde hem ende ontfinc dat eerweerdich heylich sacrament ende het heylich olichsel, hy sterff nae allen dy cerimonyen dyemen voer hem had gedaen, soe meynden sy hem op nemen daer hy in dye kerck stont om hem ter eerden te bestaeden, soe en costen sy hem nyet op geheffen van swaerichey, sy en costens neyt op geheffen, syn broeder, der priester, en had dit werck nyet gemerckt, der woert ontboden, dy sloech dy serck op, doen en vonden sy daer binnen nyet meer dan syn hoeft, dat was soe swart als een koel ende sy saeghen op syn tonghe ligghen dat eerweerdich heylich sacrament, dat naemen sy met groter eerweerdicheyt aff, ende alsoe bald dattet heylich sacrament aff was van synre tonghen, terstont vervoer het hooft oock, hy had hem geveysdelyck gebicht ende dat eerweerdich heylich sacrament geveysdelyck ontfanghen.

fol. 16 v°.

Van een baghyn van Hocht

Item op deesen tyt was tot Luyck een baghyn van Hocht gevanghen dy luthers was, dy twee mans getrouwt had ende noch had sy by eenen observant van Luyck geboeleert, dese baghyn woert gecondempneert van onsen heer vi jaer lanck

⁴⁹ BRUSTEM, p. 96; W. BAX, p. 26-27; L. E. HALKIN, I, p. 178; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 93; Ch. M. T. THYS, *Le chapitre de Notre Dame à Tongres*, I, p. 207.

te sitten inden torn gevanghen te boern ende te broet, ende der observant III jaer lanck⁵⁰.

Anno xxxiiii secunda may op eenen saterdach is tot Luyck gebeernt een minrebrueder van Luyck, dy luthers was⁵¹.

Decima may dominica Rogationum heeft her Joris te Kermt dy nieu scel gewyet ende kersten gedaen, haeren name is Anna, daer toe woerden geoffert vi brabant gulden III st. men.

fol. 17

Tot Luyck II lutheriaenen gebernt

Undecima may syn tot Luyck twee luthers gebeernt, der een was Tributus soen, deese had geleden dat honre xv^e lutheriaenen weeren dy souden hebben dy stadt van Luyck te xx staeden aengesteken, ende sy hadden voer elcx daervan honnen geselschap een hantfolken savels gestroeyt, daer aen wisten sy dy van honnen geselschap waeren⁵².

Hier volgt dat her Joris Munters dye kerck van Curinghen aennaem

Anno xxxiiii duodecima may heeft her Joris dy kerck van Curinghen aengenomen ende eerstmael dy mes daer gesonghen, het was densdaechs in dye cruysdaechen, her Jan hon pastoor was gevlouwen want alle syn goet was gearresteert ende hem was verboden mes te celebreeren ende hy was gebannen voer 1½ hondertich gouden gulden⁵³.

fol. 17 v°.

Dat tot Zonuwē beernden

Anno xxxiiii den xixsten juny syn te Zonuwē verbeernt VII

⁵⁰ W. BAX, p. 27; L. E. HALKIN, I, p. 178; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 94. Die beginn was waarschijnlijk een kloosterzuster van de abdij Hocht bij Lanaken.

⁵¹ W. BAX, p. 24; L. E. HALKIN, I, p. 174.

⁵² W. BAX, p. 24; L. E. HALKIN, I, p. 126, 174.

⁵³ Joris Munters was de broeder van Christiaan. Zijn opvolger te Kermt was Henricus Bortsis (R.A.H., *Kerk Kermt*, reg. 14). In het kerkelijk archief van Kuringen is niets te vinden over de vorige pastoor Jan.

huys van Wierix huys tot aen dye kerck, het vuer was comen van eenen paenhuys.

Tot Luyck noch II luthers gebernt

Anno xxxiiii prima july syn tot Luyck gebeernt ii lutheriaenen⁵⁴.

Dat Geert Trompets soen Peeter van Cueringhen liep ende was custer

Anno xxxiiii quinta july liep meester Peter Trompets ewech wederom nae Millen, hy was te Curinghen aengenomen om custer te syn, hy had by mich geweest tStockroy met den eerweerdighen heylighen sacrament. Op desen tyt waeren te Luyck gevangen xvii oft xviii lutheriaenen daer waeren oeck vrouwen onder, daer was een vrou dy seede dese en is nyet groot genoch ons isses te veel⁵⁵.

fol. 18

voetval doen openbaerlyck ende den vader in een huys. Item sy moeten gaen vi weegen te weeten te Ruesemedouwe, te Vendomen Sint Joes, te Romen Sint Jacobs ende in Cypers ende deese weeghen mochten sy afflegghen met gelde. Item her Joris maeckden dye soen.

1535

Anno voersc. den xxvii january waerden te Tricht gevanghen thien lutheriaenen, vii mans ende iii vrouwen dy dye lieden al weerdoept hadden. Item noch waerdenter te Tricht gevanghen wael xxvi lutheriaenen, hy onder waerenter dy geleden hadden dat sy soudén hebben dye stadt van Tricht op een licht avont snachs in eenen vuer gesatten ende oeck hen selfs huysen, ende dy hedden comen lessen dy hedden sy herstecken⁵⁶.

⁵⁴ W. BAX, p. 24; L. E. HALKIN, I, p. 174.

⁵⁵ W. BAX, p. 24; L. E. HALKIN, I, p. 174. In het handschrift is na deze tekst een folio verdwenen.

⁵⁶ W. BAX, p. 112; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 94; J. HABETS, *Aanteekeningen over de opkomst van de Hervorming in Susteren*, in *Publications van Maastricht*, xv (1878), p. 23.

Tot Tricht III lutheriaenen gedoot

fol. 18 v°.

Anno xxxv prima february syn te Tricht III lutheriaenen gedoot, een leventich gebeernt dy hem nyet bekeeren en woude, een vrou verdroncken ende eenen syn hooft affgeslaeghen ende dese luther dy leventich gebeernt waert, dy maeckde alsoe grote gerucht dat alle dy dit stuck saeghen ee-wech liepen⁵⁷.

Van dye grote droeffnis tot Tricht gesciet

Item op den dach voersc. was te Tricht alsoe grote droeffnis om dese lutherien wil dat desgelycken noyt gesien en had geweest, der een woude Burgons syn, dy tweede woude Gelres syn, der derde woude Luycx syn, der vierde woude luthers syn⁵⁸.

Item op deesen tyt ginck een vrouw op eenen avont haer boetscap doen te

fol. 19

Tricht ende haer ontmooden een manspersoen, dese seede haer dat sy met hem ginck, hy soude haer wael leeren lesen, sy en cost a noch b, sy ginck met hem, doen sy in syn huys was, ginck hy haer leeren ende sy cost alle dinck eer sy van daer ginck ende wael lesen, ende sy droech met haer luthers boecken, ende doen sy thuys quaem, vraechde haer man waer dat sy soe langhe hed gewest, doen seede sy, ich heb seyndt leeren lesen ende can alle dinck, haer man ginck by den pastoer ende seede hem alle dinck ende dat hy synder huys-vrouw woude onderwysen ende dese lutherye soude laeten vaeren, ende dat sy haer bichten soude, den pastoer onderwees haer ende sy seede, sy woude haer gern bichten, haer gebicht hebbende ende geabsolveert synde, soe en cost sy nyet een letter meer.

Sy hadden te Tricht in hon kelders staen troech ende cuypen

⁵⁷ W. BAX, p. 115; J. LYNA. *De wederdoopers*, p. 94-95.

⁵⁸ W. BAX, p. 115.

vol waeters daer sy dy luyden in doepden, ende als sy hon herdoepten soe deden sy iii droppen onder hon tonghe ende een op hon hoeft, ende dan moesten sy

fol. 19 v°.

eeten dry vrydaeghen vleesch, dan costen sy alle dinck, soe sy seeden ende sy gaeven hon naemen, vliegennet, stuver, blanck, sy en wouden hon eegenen kersten naem gheven. Sy seeden sy en hedden eegene profyt vanden apostelen oft van den sancten, mer by tgelt creghen sy proffyt⁵⁹.

Men vant te Tricht twee tonnen vol slaechsweerden, daermet hedden sy allen dye gheen gedoot dy hedden comen lessen het vuer als dy stadt hed staen bernen.

Tot Tricht lutheriaen onthoeft

Anno xxxv quarta february syn te Tricht dry lutheriaenen onthoeft ende sexta february vi, nona february waerenter neghen onthoeft. Item te Tricht syn oeck iii maechden verdroncken dy oeck luthers waeren⁶⁰.

fol. 20

Item te Born waerder xxxiii gevanghen⁶¹.

Item te Tricht was een luther ende seede tot eenen anderen dy kersten was, doet mynen raet, gy sult alle dinck weeten ende dat hy syn kersten gheloeff soude laeten vaeren, het weer al bedroech daer dy heeren ende cloesters hon met beholpen, der kersten seede, wat sal ick doen, der luther seede, ghy sult dry vrydaeghen vleesch eeten ende der ander deet, doen hy dat gedaen had quam der luther ende vraechde wy dat met hem weer, hy seede ten heeft mich nyet een zier geholpen ende ich weet nu noch men, der ander seede, ghy sult dit boecxken onder ur hooft legghen als ghy slaepen gaet, ende ghy sulter op slaepen, dan sult ghy alle dinck weeten, ende hy dede dit oeck ende snachts woert hy alsoe dick als een ton,

⁵⁹ W. BAX, p. 120.

⁶⁰ W. BAX, p. 114-122.

⁶¹ W. BAX, p. 114-115.

ende had hem al zeer qualyck ende syn huysvrouw waerts gewaer ende haelde eenen priester dat hy hem bichten soude, syn tonghe ende synen mont was soe swart als een koel ende en cost nyet gesproken dat ment cost verstaen, der priester quam ende straeff-

fol. 20 v°.

de hem dat hy dy kettery had aengenomen ende hy vermaende hem dat hy hem bekeeren woude ende bichten, hy antworde hy woudt gern doen ende hy bichde hem, alsoe bald hy hem gebicht had waert hy heel gesont ende wael te pas ende woude leven ende sterven gelyck een goet kersten mensch schuldich weer.

Anno xxxv den xiiisten february synter te Tricht nog iii luthers onthoeft.

Item te Tricht is noch een luther onthoeft, daer voer geboden was om hem wyt te helpen iii duysent keyzers gulden⁶².

Twee luthers van Sint Lambrechts Herck

Den xviisten february syn van Sint Lambrechts Herck twee lutheriaenen te Cueringhen bracht gevanghen, een man ende een vrouw, daer ontliepenter noch wael vi, daer waerenter onder dy by dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament hadden gegeit met honnen vingeren.

fol. 21

Item op deesen tyt waertenter tAntwerpen gevanghen xvi lutheriaenen dye weerdoept waeren, daer was een vrou dy geleghen was van kinde ende sy hadt tkint wael vertiennacht met haer ghehalden dat sys nyet en woude laeten kersten doen. Ende dye geboeren haddent gemerckt ende naement kint ende droeghent ter kercken ende het woert kersten gedaen, ende doen sy tkint thys brachten, nam dy moder waeter ende wies den kinde het heylich doepsel aff ende den

⁶² W. BAX, p. 123.

heylighen creesdom ende weerdoeptet ende sy woert gevanghen terstont⁶³.

Den voetval van Claes Saris

Den xxvsten february nae het begenckenis van Geert Trompet soen dede meester Aerts soen Claes den voetval ende Geert Trompets met synen vrinden verteerden int Hert op den dach voersc. ix gulden, daer waerden gecoeckt xii kerpen, item eenen geheelen cabbelia, item vyftich heringhen ende xl bekinck, item meester Aert verteerden te Lemmen Ylias xxiii st.⁶⁴.

fol. 21 v°.

Een vrou van Sint Lambrechts Herk gebernt

Anno xxxv penultima february woert het wyff van Sint Lambrechts Herck gebeernt eerstmael herworcht, der heenker was der gruen doctoer, Marsilis las haer articulen onder tgericht openbaerlyck. Item sy had geleeden dat dat eerweerdich heylich sacrament anders nyet en weer dan ander broet watmen metten pluys maeckde seede sy, sy en had egeen geloef opt dat eerweerdich heylich sacrament. Item men en soude dy sancten oft sanctinnen nyet vasten noch vieren. Item der een leventich mensch en soude hem nyet bichten teghen den anderen, her Joris seede haer dat sy soude bidden om zielmessen, sy antwoerde wat haer dy baeten souden oft helpen, sy was wael iii vierdel jaer alt⁶⁵.

Noch een gebernt van Sint Lambrechts Herk

Anno xxxv secunda martii op eenen densdach vander deerder weeken in dy vasten, woert der man van Sint Lambrechts Herck gebeernt, eerstmael

⁶³ Zie P. GENARD. *Personen te Antwerpen in de XVIde eeuw voor het „feit van religie” gerechtelijk vervolgd*, in *Antwerpsch archievenblad*, VII (1876) p. 310, 316, 317-319.

⁶⁴ Over een feestmaal bij de zoenvrede zie Th. L. MAES, p. 90; E. POULLET, *Essai sur l'histoire du droit criminel dans l'ancienne principauté de Liège*, p. 145-148.

⁶⁵ L. E. HALKIN, I, p. 178; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 95.

herwocht, hy en woude hem nyet bichten, hy hed hem gebicht seede hy teghen dy luy, dat was doen hy ghepynicht woert, hy en woude dat heyliche ghebenedyt cruys nyet draeghen, hy seede tot her Joris dat hyt self draegen soude, her Joris baedt hem twee reysen dat hy theylich cruys woude draeghen, hy had geleden dat der pous, ons heer, alle bisoppen ende alle priesters verreders waeren. Item men en soude hem nyet bichten der een teghen den anderen, hy en had eeghenen geloef op dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament, dat Ons Lieve Vrouwe dye gebenedyde moder Gods ende maget Maria anders nyet en weer geweest dan ander vrouwen, wat sy cost maken, men en soude dy sancten oft sanctinnen nyet vasten noch vieren, hy hiet Willem, her Joris baedt hem dat hy den jonckers ende elinghen van myn heer om zielmissen soude bidden, doen seede hy dat hy voer hon selven soudan bidden, het was een raemeker⁶⁶.

fol. 22 v°.

Item honre soudan hebben geweest wael xv hondert wt den lande van Guylick, ende wt der lande van Luyck ende soudan hebben getrocken nae Munster ende soudan Munster hebben ontsat, van dair soudan sy getrocken hebben nae Amsterdam dat oeck infect was, van daer nae Maestricht. Item hon toecomende propheet soude te Paesschen neestcomende eest geboren weerden⁶⁷.

Item op desen tyt woert Robeerts Cuylen huysvrouw bors gesneden ende hy wort gevanghen dyt had gedaen, ende der gruen doctoer sneet hem syn recht oer aff, hy was van Houthalen⁶⁸.

Item Antonis myns heeren zaelweerders broeder woert op Sint Petersdach gesteken in synen rechten arm ende hy

⁶⁶ W. BAX, p. 27-28; L. E. HALKIN, I, p. 178; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 95.

⁶⁷ Zie B. H. VAN 'T HOOFT, *Honderd jaar*, p. 138-140.

⁶⁸ L. TH. MAES, p. 417; E. POULLET, *op. cit.*, p. 500-503; SOHET, *Instituts de droit*, livre V, t. XIV.

sterff, dat quam om Griet Kerstens wil by eenen vanden muyltiers hadt gedaen.

Anno xxxv xxi martii op Palm sondach waeren te Curinghen inden dienst Gods v greven.

fol. 23

Anno xxxv den xi aprilis op eenen sondach geboedt her Joris van myns heeren cardinaels wegghen dat alle dye gheene dye alde ende nieuwe testamenten hedden, dye geprint weeren binnen xx jaeren herwaerts int duyts, dat sy dy buecken souden brenghen in des pastoers oft in des scouteten handen, want sy waeren geprint op dy lutheriaensche manyer, ende dyese nyet en brochten bennen iii daeghen ende men bevonde dat syse hedden, dyen soudemen halden voer eenen luther ende men soude met hem doen gelyckmen met der anderen luthers hed gedaen⁶⁹.

Dy doot van her Cornelis Drossaten Capellaen

Anno xxxv den xiii^{sten} aprilis op eenen gonsdach viel her Cornelis Drossaeten cappellaen vanden peerdt ende brack den hals ende sterff binnen iii uren daer nae sonder bicht oft eynich verstant, hy quam vanden Nieuwerkercken ende was droncken. Requiescat in sanctissima pace, Amen.

fol. 23 v°.

Der gruen doctoer woert op deesen tyt te Luyck verdroncken, hy had eenen alte qualyck onthoeft⁷⁰.

Anno xxxv in junio waert te Luyck een boeswicht gevangen, dye leet dat hunre souden hebben vergeert vyff hondertich ende souden onsen genedighen heer cardinael hebben eerstmael dootgeslaeghen ende daer nae alle dy oversten van Luyck, ende ons heer ontboedt desen voer hem ende hy gestonts voer myn heer, ende myn heer dit aenhorende waert hy weenende ende keerden weder nae syn paleys. Anno xxxv mensis maii die xviii tunc temporis feria tertia

⁶⁹ Zie P. HARSIN, II, p. 298-302; E. FAIRON, *op. cit.*, p. 119-120.

⁷⁰ Th. L. MAES, p. 61.

ad horam decimam vespertinam soror mea Agnes obiit.
Requiescat in pace⁷¹.

Hondertich luthers van Amsterdam

Anno xxxv in mayo warenter tot Amsterdam vergeert hondertich lutheriaenen ende sloegen vijftich vanden weekers doot op een nacht ende naemen het raethys in ende sloeghen den oversten raetsheer doot ende noch v oft vi burgers daer by, ende tgerucht spranck ende doen quamen dye

fol. 24

burghers ende sloegen alle dese ketters doot ende dese ketters meynden dy stadt te nyete te brenghen⁷².

Dye proclamatie voer her Joris Munters van dye kerck van Curinghen

Anno xxxv vicesima juny op eenen sondach dede ich dy geboden ende nae dy geboden heeft her Hendrick Facis van Hasselt dye proclamatie gedaen voer her Joris Munters dat hy dy kerck van Curinghen hed in erve⁷³.

Tot Luyck I luther onthoeft

Anno xxxv vicesima secunda juny woert te Luyck I lutheriaen onthoeft, hy sterff in syn kettery, hy en woude hem nyet bekeeren, het was een doctoer vanden Carmelyten dy hem wtleyde⁷⁴.

⁷¹ Deze tekst werd later in het handschrift bijgeschreven. Agnes was de enige zuster van Christiaan (R.A.H., *Schepenbank Kuringen*, reg. 62, fol. 44 v°).

⁷² BRUSTEM, p. 97; CHRONYK ANTWERPEN, p. 81; J. VAN VLOTEN, *Nederlandsche geschiedzangen*, p. 204-205; G. GROSHEIDE, *Verhooren en vonnissen der Wederdoopers, betrokken bij de aanslagen op Amsterdam*, in *Bijdragen en mededelingen Hist. Genootschap*, xli (1920), p. 1-197; G. GROSHEIDE, *Bijdrage tot de geschiedenis der anabaptisten in Amsterdam*, Hilversum, 1938; L. J. ROGIER, *Geschiedenis van het Katholicisme in Noord-Nederland in de 16de en 17de eeuw*, I, p. 149.

⁷³ J. LAENEN, *Introduction à l'histoire paroissiale du diocèse de Malines*, p. 311. Hendrik Facis was schoolmeester en priester te Hasselt; hij wordt in deze functie vermeld van 1530 tot 1553 (Zie C. DE BAERE, *Geschiedenis van het onderwijs te Hasselt*, in *Limburgsche Bijdragen*, ix (1911), p. 146, 147).

⁷⁴ W. BAX, p. 24; L. E. HALKIN, I, p. 163, 174. Die Karmeliet was Jean de Namur alias Jamolet, inquisiteur te Luik.

Hyer volcht dat her Joris Munters possessie nam van der kercken van Curinghen

Anno xxxv vicesima tertia juny op Sint Jan Baptistenavont te ix uren voer middach quam her Joris, myn broeder, van Luyck ende bracht bescheyt van myn heer dat dye kerck van Curinghen hem gegeven weer van myn heer cardinael van Luyck ende woert van stonden aen in geleyt van her Hendrick Facis voersc. ende nam possessie van dy kercke van Curinghen in tegenwoerdicheyt her Willem van Cynney, cappellaen van Tongeren, myn oem Aert, her Aert Munters, Tielman Cannarts van Hasselt, meester Lambrecht vanden Borch als custer, Merten Oems dye alde, Willem der boede van Hasselt ende ich Christiaen Munters⁷⁵.

Tot Curinghen I luther onthoeft

Anno xxxv den xxiii^{sten} july woert Goerken van Wiemer-tinghen onthoeft, hy was luthers, syn lichaem waert geworpen onder den raetboem ende syn hoefft opt raet in eenen staeck teenen spiegel, hy had geleden datmen dy sancten ende sanctinnen nyet vasten noch vieren en soude, noch der een sterflick mensch tegen den anderen nyet bichten en soude. Item dy papen goeten smalt op dy hoeften van dy bilderen, dan seeden sy dat sy mirakel deden. Item hy hen geloeffde nyet in weerdich heylich gebenedyt sacrament, ten woer anders nyet dan gebacken in eenen oven wattet pluys cost maken; inden aflaet en had hy oeck egeen geloeff, het weer al bedroch ende bovery, hy weer geordineert om tgelt wt den luyden te hebben. Item Maria, dy gebenedyde moder Gods en weer nyet beter dan ander vrouwen. Item dat dy luyden hon bichden, hedden dy papen geraeden ende geordineert om tgelt te hebben van hon, binnen corte jaeren soude hon geloeff overal syn. Item men soude in dy vasten vleesch eeten,

⁷⁵ Over Willem van Cyney zie ch. THYS, *op. cit.*, II, p. 531. Lambert van den Borch was de zoon van Herman en Agnes Stapparts (*Lijst der Broederschap van St. -Geertruid*, fol. 72).

Ons Lieff Heer en hedts nyet verboden al heddent dy paepen verboden. Item dy pousen, dy papen weeren al duvels om dy lieden te bedrieghen. Item sy weeren messiam verwachten dy hon verlossen soude. Item dy deesen luther onthoefde was Michiel Coemeten⁷⁶ ende had een wen geweest vanden wenhoff van Beerl in Haspegouwe, dy procureers hadden hem gebannen ende hy had in trapperts torn te Luyck⁷⁷ gevangen geseten ende myn vrou van Beerl had hem verlost ende doen naem hy Sinttruyen het mes aen om henckdieff te syn in spyt van den procureers⁷⁸.

fol. 25 v°.

Boerlet

Op den dach voersc. anno xxxv is te Luyck onthoeft Borlet een wael spreckende man, het was myns heeren mombaer geweest, het was i burgher van Luyck ende wat hy dede dat was gedaen, het was een van de verreders van Luyck geweest⁷⁹.

*Monasterium*⁸⁰

occubuit cecetruciter superata furore, urbs anabaptiste grata monasterii. Anno xxxv op Sinte Joans Baptisten dach tsaevons te x ende xi uren woert Munster ghewonnen vanden bisschop van Munster, drye hondertich knechs naemen dy stadt in ende daer en was nyemant dy hon hed wederstaen, daer waerter van Munster dootgeslaeghen xi duysent. Item der joncker van Gorsleuwe woert syn hooft gecloven tot in syn hert met eenen slaechmes, soe bleeff hy daer. Item syn huysvrouw ontquaems, sy woert al heymelyck verstey-

⁷⁶ Michiel Coemeten was de beul van Hasselt, die waarschijnlijk door drossaard Herman van Horion uit Rummen was ontboden. Zie C. BAMPs, *op. cit.*, p. 120.

⁷⁷ Trappers zijn gerechtsdienaars (J. GESSLER, *op. cit.* p. 103). Zie ook T. GOBERT, *Liège à travers les ages*, IV, p. 325.

⁷⁸ W. BAX, p. 28; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 96. De vrouw van Beerl was waarschijnlijk Catharina de Cortenbach, gehuwd met Willem, heer van Berloz, die reeds op 4 oktober 1532 overleden was (*Annuaire de la noblesse*, 1880, o. 79).

⁷⁹ W. BAX, p. 124-128; L. E. HALKIN, I, p. 185.

⁸⁰ BRUSTEM, p. 97; J. VAN VLOTEN, *op. cit.*, p. 205-207; B. H. VAN 'T HOOFT, *Honderd jaar*, p. 137-148.

cken ende liep achter lande met eenen anderen van by Cortesem⁸¹. Item der joncker van Guychhoven blever oock doot⁸². Item Melchior van Sint Lambrechts

fol. 26

Herck oeck. Item dy stadt van Munster was soe wt verhongert dat sy leyder soden ende atent, item honden ende catten moesten sy oeck eeten.

Van den coninck van Engelant

Anno xxxv in augusto heeft der coninck van Engelant doen onthoeffden synen bisscop, den ziegelier, den prior met iiii oft v monicken met hem dat sy hem hadden berispt dat hy syn eyghen huysvrouw had eewech gejaecht ende syn boelscap had getrout, ende hy was geheel luthers⁸³.

Van dy van Hasselt dat sy wtgetrocken waren

Hasselt het hevet gedaen ur overmoedich palen dat ghy nu onsen cardinael een duisent rosennobels sult betaelen

Hasselt heddet uch te voren meer bedacht soe en weert gy twient in des cardinaels hacht⁸⁴.

fol. 26 v°.

Den afflaet

Anno vyffende dertich den xvsten augusti op Onser Liever Vrouwen Assumptionis dach was den afflaet te Curinghen, den wellighen papa Paulus tertius had gesant, ende allen

⁸¹ Zie noot 38 voor de jonker van Gorsleeuw.

⁸² De jonker van Guigoven was waarschijnlijk een lid van de familie Printhaghen (C. DE BORMAN, *Histoire du chateau de Colmont*, in B.I.A.L., v (1862), p. 142). Zie ook J. LYMA, *De wederdoopers*, p. 97.

⁸³ CHAPEVILLE, III, p. 329-330. De bisschop was Fischer, de zegelaar Thomas Morus, de prior Richard Reynolds, de monniken waren Kartuizers. Hendrik VIII was in 1509 gehuwd met Katharina van Aragon, zuster van Karel V; in 1533 huwde hij met Anna Boleyn.

⁸⁴ BRUSTEM, p. 95; CHAPEVILLE, III, p. 326-328; E. PONCELET, *Note relative aux conflits entre Hasselt et Zonhoven au sujet de la bruyere*, in V.O., XII (1936), p. 43-49.

tvolck van Curinghen bichde hem ende ginck ten eerweerdighen heylighen sacrament ende vasde donredach, vrijdach ende saterdach eer sy ten heylighen sacrament ginghen, ende ellick priester had dy macht het volck te absolveren van allen sunden, ende een yegelyck dye weeghen schuldich was dye mochse afflegghen ende ander duechdelycke wercken daer voer doen, wtgescheyden dy reynicheyt hadden geloeft. Item dye geloefft hadden in cloester te gaen ende Jerusalem, deese puntens en mochten sy nyet aff legghen ende deesen afflaet was door heel kerstenryck om Onsen Lieven Heere te bidden dat dye K.M. victorie mocht cryghen teghen dy vermaledyde Turcken ende der keyser wart op dit selff pas Tuynis⁸⁵.

fol. 27

1536

Anno xxxvi den xviii sten january hebben dy van Hasselt het vonnis gewonnen teghen dy van Zonuwten vanden heyden, dy costen van Zonuwten liepen wael op 11 m brabantsgulden⁸⁶.

Anno xxxvi den xxixsten january is te Luyck 1 lutheriaen leventich gebeernt, het was een doctoer, hy cost griex, hebreusch, latyn, wals ende ditsch, hy en woude hem nyet bekeeren, hy seede wat hem Onse Lieve Vrouw gebenedyt soude connen helpen, sy en weer anders nyet dan een ander vrou, hy en had egheen geloeff in dat eerweerdich heylich sacrament, ten weer nyet dan broot inden oven gebacken, men had hem eenen priem doer syn tonghe gesteken. Onse genedighe heer dy soude hem hebben gegeven een beneficium hed hij hem willen bekeeren⁸⁷.

⁸⁵ BRUSTEM, p. 97; L. E. HALKIN, I, p. 210. Na deze tekst is er een folio uit het handschrift verdwenen.

⁸⁶ Zie noot 84.

⁸⁷ BRUSTEM, p. 99; CHAPEAVILIE, III, p. 330; W. BAX, p. 24; L. E. HALKIN, I, p. 175; J. LYNA. *De wederdoopers*, p. 97; J. DARIS, *Histoire*, p. 66.

Dy compositie van dye vrou van Sint Lambrechts Herck

Den xvsten february woert dy vrou van Sint Lambrechts Herck wtgelaeten, sy hiet luthers syn ende sy componeerde voer haer ende haeren huysheer dy oeck luthers heet syn, voer hondertich aengelotten sonder allen costen⁸⁸.

Den xvsten february woert tot Hasselt gevanghen i lutheriaen dy tot Munster weerdoept was, hij had den coninck Jan van der Ley⁸⁹ dy coninck hiet syn, eenen eet gedaen ende gincks God ende alle Gods heylighe sacramenten aff, sy hadden eenen eemer vol waeters met hen staen op dy merct te Munster ende soe woert hy weerdoept. Item dy hen nyet en wouden laeten weerdoepen, dy woerden van stonden aen onthoeft. Hensken van Colen dy en woude het heylich kersten geloeff nyet affgaen ende en woude hem oeck nyet laeten weerdoepen, hy hed hem liever laeten doden duysentich werff ende doen woert hy van stonden aen onthoeft⁹⁰.

Van een luthersche vrouwe tot Acken

Anno xxxvi den xixsten february was tot Aeken een vrouwe zieck totter doot toe ende dy geboeren liepen om dat eerweerdich heylich sacrament ende dat sy haer bichten soude, der priester quam met Onsen Lieven Heer ende doen hy daer quam by deese ziecke vrouwe, soe en woude sy nyet spreken wat der priester haer onderwees ende baedt ende smeekde, ten eynde doen hy nyet verwinnen en cost ginck hy wederom ter kercken waert met Onsen Lieven Heer, over een ure oft ii doen ontboedt dese ziecke vrouw den priester weederom, sy woude haer bichten ende dat eerweerdich

⁸⁸ Hier worden bedoeld Barbe de Corswarem, overleden op 22 november 1576 en Gilles de Lonchin, overleden op 29 augustus 1557 (Zie L. NAVEAU, *Receuil d'epitaphes*, I, p. 357).

⁸⁹ BRUISTEM, p. 96; W. BAX, p. 28 Over Jan Beukelszoon alias J. van Ley, zie N.N.B.W., IX, kol. 62-63.

⁹⁰ J. LYMA, *De wederdoopers*, p. 97-98.

heylich sacrament ontfanghen, der heer quam met Onsen Lieven Heer ende sy spraeck haer bicht maer gheveysdelyck want doen der heer haer Onsen Lieven Heer gaff, doen bleeff dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament liggen op haer tonge oft daer op geprint hed geweest, ende sy sterff terstont ende dy heeren vander kercken naemen cleyn instrumenten om dat heylich sacrament vander tonghen te cruyghen mer sy en costen, doen sneeden

fol. 28 v°.

sy dy tonghe aff ende haelden dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament ter kerckenwaert met groter reverentien ende hebben dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament op dy tonghe in gelas beslaeghen, sy was luthers ende weerdoept. Dit mirakel lieten dye heeren van Aken onsen genedighen heer cardinael weeten ende ons heer dedet op alle plaetsen vercundighen dat dit aldus gesciet weer⁹¹.

Te Curinghen I lutheriaen onthoeft dye weerdoept was

Anno xxvi penultima february smaendaechs te vastelavont woert onthoeft der lutheriaen der werdoept was te Munster, synen naem was Peter Keerselaers van Sint Lambrechts Herck ende het was een segher, syn articulen waeren: hij had hem laeten weerdoepen alleen inden naem des vaders ende versaeckde syn eerste doepsel ende alle Goedts lieve heylighen, doen hy weerdoept was doen seede der coninck Jan vander Ley, ny syt gy alsoe reyn als oft ghy eerst

fol. 29

queempt van ure moder lichaem ende het was des coninghen meyninghe het lant van Luyck te brenghen onder hon geloeff, ende dy hon geloeff nyet aennemen en wouden, dye souden sy dooden. Item dese Peter sterff zeer kerstelyck, hy had veel

⁹¹ Over deze wonderlijke gebeurtenis te Aken hebben wij in de historische literatuur o.a. in FR. BOCX, *Karl's des Grossen Pfalzkapelle und ihre Kunstschatze*, Keulen niets gevonden.

zielmessen, hy had den kerckhoeff ende syn hooft woert opt raet gesatten, hem woert den kerckhoeff gegonnen dat hy soe kerstelyck sterff, hy baedt onder tgericht dat eenyegelyck quaet geselschap soude schouwen, hy weere met quaet geselschap toecomen⁹².

Vanden quaeden roep

Op deesen tyt quam in dlant van Luyck eenen quaeden roep dat dy capruynkens hen gereet maeckden ende wouden comen onsen heer straeven ende opt lant van Luyck slaen, daer van dat der huysman zeer vervaert was.

Dat Marsilis kinder geformt waerden

Anno xxxvi altera Geertrudis woerden gheformpt op Marsilis camer Marsilis kinder Lysken, Lynken ende Heynken ende oeck myns heeren hoeffmeesters soenkens item Heynken Marsilis soen woert oeck clerck gemaect op dit pas⁹³.

fol. 29 v°.

Dat hem een canonick selver heeft verhangen

Anno xxxvi penultima marty heeft hem een canoninck van Sinte Bartholomewis van Luyck tot Hoey verhanghen wt desperatien dat syn boelschap van hem was geloepen ende allen syn denck genomen had, doen ginck hy wonen te Hoy met synre moder ende verhinck hem.

Van den lantdaech tot Luyck gehalden

Anno xxxvi altera translationis Sancti Lamberti hiel myn heer te Luyck eenen lantdach, ich was op dat selff pas daer⁹⁴. Anno xxxvi prima may mane hora prima obiit myn heer van Eggermont, myns heeren neeff, hy was op Hoey gestalt van

⁹² W. BAX, p. 28; L. E. HALKIN, I, p. 178; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 98.

⁹³ Marsilis is Marsilis Munters.

⁹⁴ Hier wordt 29 april 1536 bedoeld. Zie J. LYNA, *Gesta*, p. 163; P. HARSIN, II, p. 399. De bepalingen en voorstellen van die landdag zijn te vinden in R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 132.

myn heer, dominus cardinalis multum tristabatur de morte ejus. Item hora quarta post meridiem op desen selven dach woert Eggermont begraeven ad Cruciferos. Wouter van Aechel ende ich waeren int graff daer hy soude ligghen, daer stonden vier loten sercken ende een holten, der een was her Everaert,

fol. 30

hy by woert Eggermont gesatten. Requiescat in sanctissima pace. Voer Eggermont woerden gedraeghen hondertich toertsen ende xviii⁹⁵.

Anno xxxvi prima may sanck her Joris dye hoechmes ende doen hy gesonghen had Sursum corda, doen creech hy een quade vlaege in syn hooft ende moest vanden altaer gaen ende en cost nyet voerts gecelebreeren.

Anno xxxvi quarta may heeft een soech eenen kinde dat lach in dye wieghe syn aensicht affgebeten ende het kint sterff terstont, ende syn broerken van iiii oft v jaeren was spelen geloeven ende dit kint quam weder over een halff ure ende sach dat kint syn aensicht affgeten was ende liep van grammeyt inden oven, ende dye moeder ginck backen ende heyden den oven, ende daer ver-

fol. 30 v°.

blisde dit kint oeck, ende doen vader ende moeder dit druckelyck stuck vernaemen, woerden sy van stonden aen wt honnen sinnen ende moesten gebonden weerden.

Quarta may sterff her Robrecht ons heeren broeder in Vrankryck⁹⁶. Septima may op eenen sondach waert dy zoen gemaect tusschen Ffrans der Guld ende syn partye.

Op deesen tyt sachtmen voer eenen waerachtighe tydinghe

⁹⁵ De heer van Eggermont was Robert II van de Marck, heer van Aigremont (Zie DE CHESTRET, p. 131). Everaert was de broeder van de prins-bisschop Erard van de Marck, nl. Everard IV van de Marck, oom van Robert II. Over de Kruisheren te Luik, zie T. GOBERT, *op. cit.*, II, p. 464.

⁹⁶ BRUSTEM, p. 100; CHAPEAUVILLE, III, p. 330, s. BALAU, II, p. 389. Hier wordt bedoeld Robert II van de Marck, heer van Sedan (DE CHESTRET, p. 152-162).

dat des hertoghen van Gelre huysvrouw weer gelegen van eenen jonghen soen, dwelck nyet waer en was⁹⁷.

Anno xxxvi den xiiii may dominica cantate smorghens waeren dy Fransoyen weederom geweest voer Beylyoen ende hadden belacht ende meyndent hebben ingenoemen gelyck sy oeck meynden te doen op den vastelavont lestgeleden⁹⁸.

fol. 31

Hier volcht dat der wybiscop tot Hasselt quam vermen

Anno xxxvi den xxix may quam dy wybisscop N. Gedeon tot Hasselt vermen in Sint Quintens kerck, daer waerter wael voernoen gevermpt een duysentich, ich waert peteren van honre dry, te weeten van Willem Custers, Heynken Urselens ende van een van Zonuwen, Mewis Quyrins soen, synen naem was Quyrin⁹⁹.

Penultima may bant ich hon den vermdoeck, te weeten Joannes Hoens dochter Anna, Iken van Crutsen, Meechten Berbken, Pelenders soen Christiaen, Jan Pas dochter Berbken, Juet van Baelreberch dochter Mechtelt, Juet Tymmermans dochter Anna, Croonens soen Willebrordus, Lynken Peters dochter Lysken ende Wouter Luysen dochter Maria¹⁰⁰.

fol. 31 v°.

Anno xxxvi ultima may hebben her Aert Munters ende ich hon dy vermdueck affgedaen ende honre was binnen Curinghen soe cleyn soe groot wael twee hondertich ende xvi dy gevermpt waeren. Item hyer waerenter onder dy alt waeren xx, xxx ende veertich jaer.

⁹⁷ Karel van Gelre was gehuwd met Elisabeth van Brunswijck-Luneburg. Zie N.N.B.W., x, kol. 441-447; J.H., *Portret en kerkboek van de laatste hertogin van Gelderland uit het huis Egmond*, in *De Maasgouw*, v, (1883), p. 898.

⁹⁸ A. HENNE, II, p. 288; R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 915, fol. 82 v°.

⁹⁹ U. BERLIERE, *Les évêques auxiliaires de Liège*, p. 91-92. De wijbisschop Gedeon van der Bracht was toen eveneens te Hasselt (R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 915, fol. 83).

¹⁰⁰ Over de vormdoek zie E. SCHOOLMEESTERS, *Les statuts synodaux de Jean de Flandre, évêque de Liège*, p. 5-7, 102-103; *Parochiale id est liber in quo plane continentur ea quae pastores praestare oportet in administratione sacramentorum...* Luik, 1641, p. 69; F.C.M.R., *Christelyke onderwijzing...* Antwerpen (1756), p. 312.

Prima juny heb ich honre noch twe ende vyfflich vermdueck affgedaen. Quinta juny smaendaechs in dye Penxt heylich daech troude der coninck van Englant eens coopmans dochter, hy had syn iide huysvrouw doen onthoeffden¹⁰¹.

Anno xxxvi undecima juny sterff Erasmus Rotorodamus ende doen hy sach dat hy sterven soude, dede hy allen syn buecken verbernen¹⁰².

Desen somer is oeck gestorven des coninghen van Vrankryck soen, der Dolfin¹⁰³.

Duodecima juny gingen dy van Antwerpen processie om peys ende vrede te hebben, voer dat eerweerdich heylich gebenedydt sacrament woerden gedraeghen meer dan vii hondert toertsen.

fol. 32

Anno xxxvi vicesina juny omtrent xi uren voer middach viel Jan van Tricht op staet doot van Goewaert Pelsers huys te Broeck¹⁰⁴.

Den xxiii juny ontfincck Claes Munters soen possessie van Sint Aechten altaer¹⁰⁵.

Vanden brande van Delft

Anno xxxvi ipsa die exaltationis Sancte Crusis hora secunda post meridiem bernden te Delft ix duysent iii hondert ende xxxiiii huysen aff van der rycker luyden huysen, allen ermer luyden huysen bleven staen ende daer en blever may iii rycker luyden huysen staen. Het coern ende tgreyn dat daer verbeernde en costmen nyet wyt gesprecken. Een maecht van eenen becker had vier wt geworpen ende daer van quaemt¹⁰⁶.

¹⁰¹ Op 19 mei 1536 werd Anna Boleyn onthoofd; op 30 mei 1536 trad Hendrik viii in het huwelijk met Jane Seymour, die reeds op 24 oktober 1537 overleed.

¹⁰² Dit overlijden van Erasmus wordt in vele kronieken vermeld.

¹⁰³ De dauphin was Frans, zoon van Frans i. Zie BRUSTEM, p. 100.

¹⁰⁴ Broeck is een plaatsnaam te Kuringen.

¹⁰⁵ G. SIMENON, *Visitationes archidiaconatus Hasbaniae*, I, p. 155.

¹⁰⁶ BRUSTEM, p. 99; PIOT, p. 106.

Anno xxxvi quarta july op eenen densdach trocken myns heeren eelinghen ten oerlich waert den keyser te dienst, het was Warris ende Weehoy met een twintich peert.

Quinta july trock Hoffvallis met een deel ruyters den keyser te dienst¹⁰⁷.

Decima july trock myns heeren van Nassou broeder met een halff hondert ruyters den keyser te dienst¹⁰⁸.

Sexta july quaemen te Millen ende op dy dorpen rontsom wael ix oft x veeynken overlensche knechts ende laghen daer acht daeghen lanck ende hielen vrymerckt te Millen op den dries, sy hadden daer een raet ende een galge gestelt, daer waerenter onder dy svrydaechs ende saterdaechs vleesch aeten¹⁰⁹.

Penultima july que erat dominica prima de sapientia heb ich den kercken van Curingen gescenckt een swart fleuweele bors om dat eerweerdich heylich sacrament daerinne den ziecken te dragen, costende vi½ gulden hesselts.

Anno xxxvi septima augusti ende dy daegen daernae woerter te Luyck iiii gehanghen dy weederom comen waeren ende waeren ingescreven ende hadden soudt getrocken vanden keyser.

Van den huys van Gorsleuwe dat tot Cueringhen bracht woert

Anno xxxvi in agosto woert het huys vanden joncker van Gorsleuwe te Cueringhen opt huys bracht¹¹⁰.

¹⁰⁷ Waris is Waroux, Weehoy is Wihogne.

¹⁰⁸ Hierwordt bedoeld Willem de Rijke (1487-1559), vader van Willem de Zwijger.

¹⁰⁹ L. E. HALKIN, I, p. 206.

¹¹⁰ Uit een proces tussen Richard van Merode en Leo van den Bosch alias Moper-tingen van 1539 tot 1585 blijkt dat de heerlijkheid Gorsleeuw omwille van de ket-terij geconfisceerd was op 21 december 1533. Erard van de Marck was tot die maat-regel overgegaan „soe die huysinghe van Gortsleeuwe ten gronde aff te laten brecken ende tot Curinghen opt huys weder op te laten rechten daert nog is staende" (R.A.H., *Gorsleeuw, Processen*, nr 1).

Dat dy Burgonsche Peroenen bestormden

Anno xxxvi altera Bartholomei op eenen vrijdach woert Peroenen bestormt van myn heer van Nassouwe ende daer bleventer inden storm $\text{III}\frac{1}{2}$ hondertich knechts, meester Aert dy scrynemaker ende Goewaert van Hoelraeck bleven daer¹¹¹.

Ipsa die nativitatis Marie semper Virginis nae der noenen hebben sy Peroenen wederom bestormt ende daer bleventer ix hondertich landsknechts, item Swaeneborch blever oeck¹¹².

fol. 33 v°.

Hier volcht dat Marsilis myn broeder mich gichden

Anno xxxvi duodecima septembris het densdaechs in ons kermis tuschen viii ende ix uren voermiddach voer her Aert Munters huys op dy banck, heeft mich Marsilis Munters myn broeder gegicht in xxxv brabantz stuver erfflyck aen dy herberghe op den heeren wech, geheyten den Wyngaert-ranck, altut vallende Sint Remeysmis, in tegenwoerdicheyt van Geert Spierinx ende Geert Swennen scepenen, ende Jannes Heytmers, scepenclerck wellich oeck was myn mombaer¹¹³.

Van dy afreckenge van Peronen

Decima tertia septembris syn by Burgonschen opgetrocken van Peronen, dese legher heeft myn heer van Nassouwe gecost xlii tonnen gouts¹¹⁴.

fol. 34

Dat dye scepenen van Vliermael hon genachten tot Hasselt hielden

Anno xxxvi den xxiisten novembris op eenen gonsdach

¹¹¹ Is 25 augustus. Zie BRUSTEM, p. 100; A. HENNE, II, p. 287 De heer van Nassau was Hendrik van Nassau. Péronne werd beschermd door Robert III van de Marck.

¹¹² Is 8 september. Zie A. HENNE, II, p. 288.

¹¹³ R.A.H., *Schepenbank Kuringen*, nr. 63, fol. 94 v°.

¹¹⁴ A. HENNE, II, p. 288.

hebben dye scepenen van Vliermael hon genachten gehalden tot Hasselt, het was tot Hasselt geroepen dat mense altyt te Hasselt soude halden ¹¹⁵.

Vander stadt van Tricht dy versiegelt is by het lant van Luyck

In novembri syn dy van Tricht versiegelt by onsen genedighe heere cardinael¹¹⁶.

Een onthoeft dye een quaden eedt had gedaen

Anno xxxvi secunda decembris is tot Luyck een onthoeft dy eenen valschen eedt had gedaen, eerstmael woert hem gesneden een slip in syn tonghe, daernae waerden hem syn twee vorste vingher affgehouden ende daernae syn hooft¹¹⁷.

1537

Op Sint Pouls conversionis dach track ons heer nae Bruesel

Anno xxxvi ipsa die Sancti Pauli conversionis track ons genedighe heer cardinael nae Bruessel ende daer waert ghehalden eenen lantdach¹¹⁸.

fol. 34 v°.

Dye doot van Pouls der cleersnyder

Tertia ffebruary tsavonts tuschen vi ende vii uren op eenen saterdach woert Pouls der cleersnyder doot geslaeghen van Willem Meynen ende Willem liep ten Augustynen¹¹⁹.

Sexta ffebruary is tot Hasselt geboden dat allen leenluyden souden gereet syn met honnen geweer om wyt te trecken als men dye clock sloeghe¹²⁰.

¹¹⁵ De zittingen van het hof werden vroeger te Vliermaal gehouden R.A.H., *Vliermaal*, nr. 1 bis.

¹¹⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 163.

¹¹⁷ Th. L. MAES, p. 346; SOHET, *Instituts*, livre v, t. iv.

¹¹⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 163; P. HARSIN, II, p. 407.

¹¹⁹ Hier worden bedoeld de augustijnen te Hasselt. Zie over het azielrecht E. POULET, *op. cit.*, p. 453-455.

¹²⁰ CHAPEAUVILLE, III, p. 331.

Anno xxxvii octava ffebruary quaemen van Zonuwē twee jonghe kinderen, ii gebrukens te Herkenroy ter spenden, ende tsavonts doen sy thuyswaerts gaen soudē, verdoelden sy in dye heyde ende storven daer in dye heyde tsaemen.

fol. 35

Anno xxxvi op goede vrydach tot Ausenborch op den cant van Vlaenderen¹²¹, naem i priester een stuck rentvleesch ende staect ter vinsteren wyt dat alle menschen saeghen, ende hy gincker aff eeten ende dit stuck rentvleesch waert soe zeer bloeen dattet bloet ter scotelen wt liep.

Item in dit selve jaer in dye stadt voersc. saeten dry vrouwen by malcanderen ende ginghen groot met kinde ende seeden tot malcanderen, wat onse Lieve Vrouw gebenedyt cost maken voer ander vrouwen, alsoe balde sy dese worden gesproken hadden, vielen sy dael ende storven ende bleven alle dry dooert verveerenis ende dy kinderen storven oeck sonder hon doepsel.

Anno xxxvii op Sint Peters avont¹²² te vi uren nae middach waest een alte verveerlycke weder van donre, blixem, haegel, regen ende wint waervan het volck zeer verveert was wantet noot gesien en had geweest op alsullighen tyt.

fol. 35 v°.

Op deesen tyt woert te Bruesel een doctoer leventich gevierdelt der wellich den twist had gemaect tuschen den coninck van Engellant ende syn eerste huysvrouw, des keyzers muy¹²³.

Van eenre vrouwen van Mechelen

Op deesen selven tyt was tot Mechelen een vrouw ende sy had een zoenken dwelch sy ophiel voer tvier, ende dy moder seede totten kinde, ist dat ghy noch meer int bed pist, soe sal ich ur kulleken afsnyden, ende dit hoerde haer ander kint van iiii oft vyff jaeren, ende dye moder leede het kind in dye

¹²¹ Is 14 april 1536. Ausenborch is Oudenburg.

¹²² Is 28 juni.

¹²³ De eerste vrouw was Katharina van Aragon, die overleed op 17 januari 1536.

wieghe ende ginck uchteren by haer geboeren, ende doen sy thuyt quam, doen seede het kint van *iiii* oft v jaeren, moder het kint en sal nyet meer in syn bed pissen, ich heb hem syn kulleken affgesneden, dy moeder dit horende woert seer toornich ende smiet dit kint soe zeer dat sterff, ende dat syn kulleken aff had sterff oeck, ende dy moder wt desperatien ginck haer verhanghen.

Anno *xxxvii* tertia marty woert Willem Meynen onthoeft ende op een raet gesatten, het Joris leyde hem wt.

fol. 36

Vanden sneu dye tot Bruesel is gevallen

Anno *xxxvii* decima quinta marty wast te Bruesel soe seer gesnout dat noet man desgelycken en had gesien, wy alt dat hy oeck was, ende daer ginck een vrou haer boetscap doen ende der sneuwe viel aff vanden daeck op haer ende sy versmachde onder den sneuwe.

Op Onser Liever Vrouwen annunciationis dach woert te Curinghen 1 luther bracht, hy was van Peelt.

Van twee lutheriaenen dy by Zonuwen hadden sitten leeren

Anno *xxxvii* op goede vrydach hebbenter twee geseten by Zonuwen in een huelsthaeghe ende leerden malcanderen luthery¹²⁴.

Penultima aprilis op eenen sondach quam geheel dy taffel van Sinte Geertryt¹²⁵.

Op deesen tyt quam een quaeden roep int lant van Luyck wy dat der lantgreeff van Hesse hem gereet maeckde ende woude op dlant van Luyck slaen, ende dat *iiii*^e peerde ende *viii*^m voetknechts over dy Maese legghen ende sy hedden eenen stommen heer¹²⁶.

¹²⁴ Is 30 maart 1537.

¹²⁵ Zie J. GELDOLPH A RYCKEL, *Historia S. Gertrudis*, Brussel, 1637, lib. III, p. 460-461.

¹²⁶ De landgraaf van Hessen was Philips de Grootmoedige (1509-1567). Zie ook S. A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen* 1537-1542, fol. 19 v°, 26.

Septima may smaendaechs in dy cruysdaegen quaemen dy dorpen te weeten Kermpt, Alken, Beringen, Ham, Beverloy etc. waeken te Hasselt doer den quaede roep dy hier was comen¹²⁷.

fol. 36 v°.

Octava may hebben dy dorpen vorsc. tot Hasselt gemonstart.

Der wen van Colen

Anno xxxvii den xvsten may op eenen gonsdach woert opt voerhoeft te Curinghen onthoeft der wen van Colen, hy hiet Kerst, hy sterff zeer kerstelyck, hy had den procurator van Colen doot¹²⁸.

Der luther van Peelt

Op den dach voersc. is oeck onthoeft onder tgericht der lutheriaen van Peelt, hy hiet Wouter, doen her Joris hem had onderweesen dat hy hem bichten soude, antwoerde hy, mynen geest heeft mich te nacht geraeden dat ich mich nyet bichten en soude, ende doer veel informatyen dy her Joris hem gaff, heeft hij hem noch gebicht mer kaelycken, hy liep ter bichten waert oft hy tot eenre soppen hed geloepen, hy hed wael gewilt dat allen dye priesters honden hedden gheten, item dy dy priesters eerden, weeren ergher dan Judas, item hy soude meer voetsels hebben van eenre soppen te eeten dat hy soude hebben vanden eerweerdighen heyligen gebenedyden sacrament, item vanden sancten ende sanctinnen en maeckde hy eegeen werck aff. Doen Michiel Coemeten hem syn haer aff schoer, seede der luther, o wat onsalighen scheeren sal uch dit syn, item hy en woude dat heylich gebenedyt crucifix nyet draeghen, hy seede, het

¹²⁷ R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 915, fol. 86.

¹²⁸ De procurator van Kolen was Henricus Verpinxten. Zie A. v. ASSELDONCK, *Franciscus Vaes van Tongeren*, p. 54-58.

soude hem verlaeden, hy ginck al bloots hooffts ter galghen waert¹²⁹.

Vanden haegell

Anno xxxvii den achtiensten may tsavons nae Onser Liever Vrouwenloff hevet soe seer ghehaegelt datmen den haegel wael hed ghesupt met wenden.

Dry lutheriaenen gebeernt tot Antwerpen

Anno xxxvii den xixsten may op Penxtavont syn tot Antwerpen gebeernt iii lutheriaenen leventich, dy hon nyet bekeeren en wouden, ende daer woerden oeck verdroncken luthers vrouwen dy luthers waeren iii oft V. Daer waerenter twee van Sintruyen gevanghen, man ende wyf¹³⁰.

Dy sengers van Diest

Anno xxxvii smaendaechs in dy Penxtheylich daech op den omganck quaemen dy sengers van Diest ende songhen dye mes in ditscant, het was meester Tomas Lamparts met synen gesellen ende dy van Hasselt, her Aert van Achel ende der schoolmeester van Hasselt¹³¹.

fol. 37 v°.

Anno xxxvii in dye weeck voer Penxten woerden allen dye waeghens gecommert dye tot Antwerpen ende te Mechelen waeren comen ende sy moesten dy bussen vueren nae den orlich.

Te Penxten sgondaechs in dye quateremper quaemen doer Curinghen een dertich peert den keyser te dienst.

Den xxvi may quaemen doer Curinghen lx peert tot den waeghens dy gecommert waeren om dy bussen te vueren.

¹²⁹ J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 98; W. BAX, p. 28-29. Voor de procedure aan de galg, zie Th. L. MAES p. 384.

¹³⁰ BRUSTEM, p. 101; CHRONYK ANTWERPEN, p. 81.

¹³¹ L. E. HALKIN, I, p. 207. De schoolmeester was Simon van Schietdamme (C. DE BAERE, *op. cit.*, p. 42).

Den xxvii may quaemen door Cueringhen den keyser te dienst een dertich ruyters.

Op desen tyt was myn heer cardinael van Luyck coninck te Bruessell vanden voetbogen¹³².

Item anno xxxvii in aprili omtrent den xvsten aprilis woert Hedden opgegeven in sconingen handen, der cappeteyn van Hedde hiet Sanson, daer was een verreder op dy tslot verriet ende worp eenen brieff int heer vanden coninck van Vrankryck ende daerin stont wy dat syt souden bestormen ende waer dat slot alder swaexste weer, ende het quam wt, ende dese verreder waert leventich geveerdelt ende dy stucken worpen sy in dye Mase oft in dy Hene ende dy vanden slot begeerden gesalveert te

fol. 38

syn, ende der coninck gaff hon hon lyff ende mochten alsoe veel met draegen als sy mochten ende int aff trecken sconck der coninck hon den wyn¹³³.

Anno xxxvii vicesima septima may op eenen sondach tsavons te ix uren quam der legaet te Luyck in ende alle collegiaet kercken, alle abdyen, alle cloesters ende alle ambochten haelden hem in met processien, met grote triumphen ende doen sy aen Lambrechts munster quaemen, songhen sy Te Deum laudamus, ende opden choor Sinte Lambrechts songhen sy Veni sancte spiritus, ende der legaet gaff op alle plaetsen den volck dye benedictie, item meester Jan Witten Savagie ende allen dy burgemesters reeden den legaet teghen, item dy canonicken ende dy burgemeesters schenckden den legaet ypocras ende den besten dranck dye sy cruygen kosten overvloychlyck, item sy schenckden hem ii silveren manden vol sockers ende ander custelyck cruyt¹³⁴.

¹³² J. LYNA, *Gesta*, p. 163.

¹³³ Hedde is Hesdin. BRUSTEM, p. 100; A. HENNE, II, p. 319.

¹³⁴ De legaet was kardinaal Reginald Polus. Jan Witten was proost van Tongeren en secretaris van de prins-bisschop (C. THYS, *op. cit.*, II, p. 45-47). De burgemeesters van Luik waren Jan Piteit d'Eben en Erard de Berlaimont (T. GOBERT, I, p. 538). Zie J. LYNA, *Gesta*, p. 163; BRUSTEM, p. 102; CHAPEAVILLE, III, p. 331; P. HARSIN, II, p. 408-409; L. E. HALKIN, I, p. 211.

Item opt slot van Hedde vonden dy van Vranckryck 11½^e gesalten vercken sonder het ossenvleesch ende het rentvleesch, item 111^e poensele wyns, item v^e mud gemalen corns vonden sy oeck¹³⁵.

Anno xxxvii prima juny altera venerabilis sacramenti post prandeum viel Marsielis soen Heynken in dye overste graeve vander oversten brugghen opt hoff, alt synde vii oft viii

fol. 38 v°.

jaeren ende Philippeken Marsilis soenken was by Heynken op dy brugghen, dye liep ende seet synder moder, Philipken was 111 jaer alt¹³⁶.

Anno xxxvii duodecima juny trock ons genedighe heer cardinael nae Ryssell¹³⁷.

Tot Amsterdam luthers gedoot

In dit selve jaer seynt Paeschen synter tot Amsterdam ghehanghen lutheriaenen soe mans soe vrouwen xxxvi, metten voeten opwaerts dy alle weerdoept waeren¹³⁸.

Item Tsrck¹³⁹ hebben 1111 vermaledyde priesters genomen dat gebenedyt bilt van Onser Liever Vrouwen ende hebbense geworpen seer hardelyck ter eerden ende ginghen op het bilt sitten ende bepisdent ende beschedent ende tsavons hadden sy hon hooft aff, sy waerens al weert wat doot datmen hen aen hed gedaen.

fol. 39

Van den struysvogell

Anno xxxvii undecima juny op eenen maendach is hy door Cueringhen doer gegaen eenen struysvogel, sy leydden hem met eenre coorden, het wyfken hyervan en leet may eens sjaers, scilicet in junio, alsdan sieget nae een sterre alsoe bald

¹³⁵ Zie noot 133.

¹³⁶ Marsilis is Marsilis Munters.

¹³⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 164.

¹³⁸ CHRONYK ANTWERPEN, p. 81.

¹³⁹ Mogelijk wordt door Tsrck Zierikzee bedoeld.

alst dy ster aengesien heeft, dan leget van stonden aen een ey, ende dan en willet dat ey nyet aensien ende berghet onder den savel, ende doer dy hitte vanden sonnen soe woerdte gegene-reert een jonck ende dan gevet jonck eenen creet, ende alst wyffken deesen creet hoort, doer dy natuer kennet deesen creet, soe loeptet nae dat jonck ende voedet op, ende dese struys is corpulent ende heeft voeten gelyck een kau ende en vliecht nyet hoech doer syn corpulentie, ende ten heeft egeen meerre viant dan 1 peert, item het eet yserstoel, speen ende haver.

Op den dach voersc. tsavonts te xi uren bernden te Hasselt den horen bycans aff.

fol. 39 v°.

Tot Luyck een jonge selver verhanghen

Anno xxxvii in junio heeft hem te Luyck op dy Pondyl¹⁴⁰ een jonghe van xv jaeren verhangen.

Dye destructie van Sint Pou

Anno xxxvii decima quinta juny hebben dy Burgonsche Sint Pouw gewonnen, daer bleventer van binnen der stadt omtrent iii duysent, item het gelt dat sy daer vonden deylden sy met scotelen, item iii van Hasselt quaemen eerstmael in dye stadt ende dye stadt staeken dy Burgonsche in eenen vuer, item tSint Pou stont een metaelen vent, dy hebben dy knechts van Aeken bracht in dy stadt van Aeken, item bennen Sint Pou woerden verslaeghen vyff hondertich elinghen, item het geschut dat dy Burgonsche bennen Sint Pou hebben gevonden dat was zeer crechtig, deese stadt was soe groet als Diest ende vonden daer binnen provaen voer een jaer¹⁴¹.

Ons genedighe heer cardinael heeft den Burgonschen geleent xx hondert duysentich sonne croonen ende heeft hen geschenckt x hondert duysent croonen¹⁴².

¹⁴⁰ Pondyl is de Pont d'Ile te Luik.

¹⁴¹ A. HENNE, II, p. 323-324.

¹⁴² J. LYNA, *Gesta*, p. 164; P. HARSIN, II, p. 407.

Item Diest woert geschat te hulpen den orloch op vi duysent kaerlis gulden binnen vi maendt.

Item der legaet heeft gedispenseert dy malcanderen bestonden in tertio gradu, ende dy kinder dye sy by malcanderen hadden vercregen heeft der legaet oeck ael gemaect, ende dit tsaemen voor iii brabantz stuver ende sy mochten malcanderen trouwen¹⁴³.

Item Monstroel heeft hem opgegeven in dye handen vanden Burgonschen ende daer nae dat sy dy stadt hadden gespolieert, satten syse in eenen vuer¹⁴⁴.

Van Sint Pou

Item tSint Pouw ende te Monstroel hebben dy knechts dye kercken oeck gespolieert dat jamer was, sy naemen dy keelicken, dye caselen ende het heel mesiuwaet, ende dye knechts deden dy casels aen ende schouwen malcanderen heer ende seeden tot malcanderen, daech her Jan heer, dach her Wouter heer, daech her Pouls heer¹⁴⁵.

fol. 40 v°.

Dat Traewaenen belacht waert

Anno xxxvii in vigilia Petri et Pauli woert dye stadt Troewaenen belacht van dy Burgonschen¹⁴⁶.

Op desen tyt was myn heer cardinael te Yperen vyff mylen nae by theer¹⁴⁷.

Dat her Willem Gomparts van Zuylre dy cap aen dede te Saterosen

Anno xxxvii decima quinta july op eenen sondach heeft her Willem Gomparts dye cap aengedaen te Saterosen by Diest¹⁴⁸.

¹⁴³ L. E. HALKIN, I, p. 206.

¹⁴⁴ Monstroel is Montreuil, Zie BRUSTEM, p. 101.

¹⁴⁵ A. HENNE, II, p. 325.

¹⁴⁶ Troewaen is Théroutanne. Zie A. HENNE, II, p. 325-326.

¹⁴⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 164.

¹⁴⁸ Het klooster der Kartulzers te Zelem.

Vicesima septima july quam dy boetscap dat der coninck van Vranckryck doot was.

Ende myn heer cardinael was op desen tyt Sint Thomar ende myn heer had eens theer oversien¹⁴⁹.

Item doen der legaet te Luyck inquam, doen gaff hy den volck dye benedictie ende daer was een geheyten meester Jerominus, dye cocht voettens van scaepen ende seede, dy benedictie dye der legaet heeft gegeven, dy heeft alsoe veel machten als ich doen met desen scaep vuetens, ende maeckde een cruys ende het waert myn heer gesacht ende waert gevangen ende wart verbeden ende gaff er veel gelts aff¹⁵⁰.

fol. 41

Anno xxxvii quarta augusti quam dye tydinghe dattet bestant weer x jaer lanck tuschen den keyser ende den coninck van Vranckryck¹⁵¹.

Dat den aefganck aen dy schoel te Curinghen verdenckt waert

Anno xxxvii quinta augusti ipsa die transfigurationis Domini op eenen sondach tsavonts nae het loff van Onser Liever Vrouwen hebben her Joris Marsilis, der kerckmeester Geert Swennen, Leenaert der rentmeester, Geert Spierinx, Symon Banx, Lieben Ballen, myn oem Aert ende voerts dye goede mannen ende ich, her Christiaen Munters verdenct den affganck aen dye schoel te vernieuwen ende te hermaeken eenen van Tricht, gheheyten meester Symon, voer een som van LXXX brabant gulden ende eenen fluppis gulden te drinckgelt, des ist voerwart dat meester Symon alle dye Sichense steenen op synen cost ende tsynre laste der kercken doen ende leveren moet tot Tricht inden berch ende oeck dy selve steen betaelen ende copen, item meester Symon moet dat werck

¹⁴⁹ Sint-Thomar is Saint-Omer. Zie J. LYNA, *Gesta*, p. 164.

¹⁵⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 164; W. BAX, p. 25; L. E. HALKIN, I, p. 175.

¹⁵¹ Op 18 juni 1538 werd te Nice een vredesverdrag voor 10 jaar gesloten (A. HENNE, II, p. 328).

heel aff breken ende dy boghen maken ende oeck het vinstewerck maken, item hy moet oeck dy stellagyen maken ende dit moet hy maken op syns selfs cost, dy kerck en derff hem eegeenen cost doen ende dy kerck sal hem thout doen totter stellagien ende eenen meester doen dy dy stellagien maeckt. Anno tricesimo septimo ipsa die transfigurationis Domini, die dominica hora sexta ante meridiem, nascitur filius Marsilii, fratris mei, castellani palatii Curingiani¹⁵².

Dat tot Helchteren dy boquet versloech

Septima augusti waest soe groten onweeder van donre ende blixem, wint ende haghel ende reghen dat dy boquet te Helchteren al heel versloech ende oeck den kennep, daer hagdident hagel alsoe groot als caetsbiell.

Item tot Halen versloech een mans persoon vanden onweeder. Octava augusti versloech der kennep tot Zonuwten.

Dye wedercoemst van onsen heer wt Brabant

Anno xxxvii nona augusti in vigilia Laurentii op eenen donredach quam ons genedighe heer cardinael te Hoey wyt Brabant¹⁵³.

Ipsa die Laurentii heeft her Joris kersten gedaen dy nieu schel Tstockroy¹⁵⁴.

Indulgentie

Anno xxxvii decima nona augusti op eenen sondach ginghen wy te Cueringhen tOnsen Lieven Heer allen dy van Cueringhen, ende bichden ons ende vaden iii daeghen sgonsdaechs, svrydaechs ende saterdaechs ende sgonsdaechs doen wy

¹⁵² Deze tekst werd later in marge bijgeschreven.

¹⁵³ J. LYNA. *Gesta*, p. 164.

¹⁵⁴ De kapel van Stokrooi was afhankelijk van Kuringen (G. SIMENON, *op. cit.*, I, p. 159).

vasden waest Onser Liever Vrouwen assumptionis dach ende een yegelyck mocht eenen priester kiezen dye hem belieffde, want alle priesters hadden macht te absolveren den volck van allen sunden eegheen wyt gescheyden ende een yegelyck dye weeghen ende bevarden schuldich was, dye mocht hy afflegghen in deesen afflaet waer dat dy bevaerden geleghen waeren, jae oeck Sint Jacobs ende te Jerusalem mochtmen oeck afflegghen, ende alle geloefften mochtmen oeck afflegghen wytgescheyden dye reynicheyt hadden geloeft ende dye hadden geloeft in cloester te gaen, ende was daer yemand dye eynighe weeghen woude afflegghen dyen satten wy ander duechdelycke wercken te doen, item dye nyet en cost gevasten, dye mocht den armen goet doen met aelmisse te geven, ende op ellicke van deesen vasten daeghen moest een yegelyck spreken III Pater Noster ende III Ave Maria ende oeck op den dach dat

fol. 42 v°.

wy souden gaen ten heylighen sacrament, ende deese drye Pater Noster ende III Ave Maria spraeken wy ter eeren van dy Heylighe Dryvoldicheyt ende deesen afflaet heeft geven ende verleent papa Paulus tertius ter meyninghe dat Ons Lieve Heer doer syn heyliche bitter passie woude peys ende vrede geven tuschen den keyser ende den coninck van Vrankryck ende doer allen kersteryck, ende dat Ons Lieff Heere den keyser woude victorie verleenen teghen den vermaledyden Turck, dye alsoe sterck was als hy is geweest seynt Cristus geboerten¹⁵⁵.

Deesen tyt regneerden een zieckden op veele plaetsen onder tvolck daer sy langhen tyt van zieck waeren, ende en costen nyet hercomen, item dy jonghe kinderen hadden all gemeynlyck den kyckhoest ende het sterven oeck veel kinder daer aff.

¹⁵⁵ CHAPEVILLE, III, p. 332; L. E. HALKIN, I, p. 210.

Anno xxxvii den eenentwintichsten augusti track der legaet van Luyck wederom nae Romen ende myn heer cardinael schenckde hem xv hondert cronen ende veel schoens lynwaets dat seer costelyck was, item het was een heylich man en men sanck allen morghen mettenen in syn camer¹⁵⁶. Item der paus heeft myn heer eenen brieff gesant daer met hy hem zeer danckde vanden goeden chier dy myn heer den legaet had gedaen, ende daeraen hinghen vi ziegelen van vi cardinaelen dy mynen heer oeck seer danckden¹⁵⁷.

Anno xxxvii den xxvi augusti op eenen sondach heeft Marsilis, myn broeder, eerstmael ingestalt datmen ten eewighen daeghen alle sondach senghen sal eermen Onser Liever Vrouwen loff beghint, vigilie met iiii lessen voer dye lieve zielen van synen vader ende moder ende voer syn

fol. 43 v°.

vrinde zielen, item voer dye zielen dy dye macht in honnen leven nyet en hebben gehad, dat sy eynich jaergetyt hedden gelaeten, ende int gemeyn voer alle gelovighe zielen, hier toe heeft Marsilis goede rent gelaeten, te weeten drye g. sjars op den Wyngaertranck.

Ende op deesen selven sondach heeft her Joris dese vigilien eerstmael begonnen¹⁵⁸.

Dat dye van Hasselt het vonnis hebben verloren tegen myn heer

Anno xxxvii quarta septembris hebben dye van Hasselt het vonnis verloren teghen myn heer van Luyck dat sy wt getrocken waeren in dye heyde anno xxxv op desen tyt met allen dye van Hasselt met honnen geweer sonder onsen heer orloff te vraeghen, ende den gemeynen volck van Hasselt en teeck myn heer nyet, alleen den raet van Hasselt, dye raetsheeren hadden geweest anno xxxv syn betecht in dese zaeck

¹⁵⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 164; P. HARSIN, II, p. 409-410.

¹⁵⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 164.

¹⁵⁸ R.A.H., *Kerk Kuringen*, nr. 9, fol. 8 v°.

ende Jannes Beckers ende Peter van Muysel waeren gevlauwen om der saecken wil voersc.¹⁵⁹.

fol. 44

Van dy van Rey

Anno xxxvii den xxiisten septembris quam te Luyck een boed vanden joncker van Rey ende vanden joncker van Wel¹⁶⁰, ende ontsachten het lant van Luyck te blaecken ende te bernen oft sy wouden gebetert hebben het sloet van Rey ende wouden, ende dat sy hon maken souden eenen gulden, may ons genedighe heer antwoerde dat sy Rey noch eens souden opmaeken, sy soudent noch wael eens doerren destrueeren¹⁶¹.

Hyer volcht dat ons genedige heer cardinael her Willem van Sereyn coadjutoer maecde

Anno xxxvii heeft myn heer dye cardinael synen lieven neeff her Willem van Sereyn coadjutoer gemaect, toecoemende buscop met consent van dy keyserlycke majesteyt, myn heer van Sevenbergen had syn coadjuterscap overgegeven den keyser over een jaer, mer hy hedse moeten overgeven inde handen vanden capittel van Sint Lambrechts daer van hyse had gecregen¹⁶².

¹⁵⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 164-165; E. PONCELET, *op. cit.*, p. 43-49; E. GERAETS, *Histoire des contestations qui ont surgi entre Hasselt et Zonhoven*, in *Bulletin des Mélaphiles*, III (1866), p. 79. Jan Beckers alias Hilst was burgemeester geweest in 1535-1536; Peter van Muysen was toen geen burgemeester.

¹⁶⁰ Rey is Rheidt in Gulik. De jonker van Well was Adriaan van Bylandt (N.N.B.W., IV, kol. 369-370).

¹⁶¹ P. HARSIN, III, p. 66. In R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 163 ligt een brief dd. 17 september 1537 van Adriaan van Byland aan de burgemeesters van Luik en het ganse prinsbisdom gericht.

¹⁶² J. LYNA, *Gesta*, p. 165; S. BALAU, II, p. 393; L. E. HALKIN, *La coadjutorie des princes évêques de Liège au XVI siècle*, in R.B.P.H., 1928, p. 1397-1444; H. LONCHAY, *De l'attitude des souverains des Pays Bas à l'égard du pays de Liège*, p. 52; E. DE MARNEFFE, *La principauté de Liège et les Pays-Bas*, I, p. 307.

fol. 44 v°.

Dye doot van her Goewart

Omtrent Sint Nysmis sterff her Goewaert Brants canonnick van Sint Cruys te Luyck, meester is geweest van myns heeren dry jonghen¹⁶³.

Vanden quaeden roep dy int lant quam

Anno xxxvii decima tertia octobris op eenen saterdach quam te Cueringhen eenen quaeden roep dat x duysent voetknechs legghen op dy Maes ende dat der joncker van Rey ende van Wel daer onder weeren om op dlant van Luyck te slaen ende dat sy eenen stommen heer hedden, waervan tvolck zeer verveert was ende myn vrou van Herkenroy, Jen Steghen, Maria van Homberghen vloechden.

Vicesima octobris op eenen saterdach quam dy bootscap dat dy knechs te Neeritteren legen ende doen ginghen Geert Swennen als kerckmeester,

fol. 45

myn oem Aert, meester Lambrecht ende ich vloechden opt hof dy beste juweelen ende mesiuwaet vander kercken ende van Sint Geertruyt ende wy vloechden ons cleeder oeck opt hoeff.

Item te Neeritteren syn iii huysen aff gebernt dat dy knechs daer laeghen doer quade hoeden.

Item te Maseyck lach capeteyn Vos met hondertich peert ende te Stockhem laghen vyff hondertich voetknechs om denen cant daer te verwaeren ende dese knechs te keeren¹⁶⁴.

Item den xix octobris waert ich peteren van Weesmaels kinde, het heet Alardus.

¹⁶³ G. Brants wordt niet vermeld in L. LAHAYE, *Inventaire analytique des chartes de Saint-Jean l'Evangeliste*, maar wordt in 1536 vermeld in de *Ledenlijst van de Broederschap van St.-Geertruid*, fol. 69 v°.

¹⁶⁴ BRUSTEM, p. 101; S. A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 53-54. In R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 163 worden diverse brieven hieromtrent bewaard.

fol. 45 v°.

Dat vrou Mari te Naemen was by onsen heer cardinael

Anno xxxvii den xxisten octobris op eenen sondach op den eff duysent meechtdach was vrou Mari by onsen heer cardinael te Naemen ende daer waert eenen lantdach gehalden op den dach voersc.¹⁶⁵.

Dat myn oem Art, Symon Banc, Claes Munters ende ich her Christiaen gemechticht syn

Anno xxxvii den xxiisten octobris heeft Marsilis ende dy scepenen Aert der weert, Philips Levers, Symon Banx ende Geert Swennen ons gemechticht te weeten mynen oem Aerden, Symon Banx, Claesen Munters ende mich allen dy renten van Sint Geertruyt op te halden, dit geschiede tot Merrien van Hombergen huys.

Den xxviisten octobris op eenen saterdach quam hy weederom een quade tydinghe wy dat dy knechts tOeteren legghen ende dat hondert xv duysent weeren ende dat sy hedden eenen stommen heer gheswoeren te dienen¹⁶⁶.

fol. 46

Van eenne dye hem selver tot Sinttruyen heeft verhangen

Anno xxxvii den xxviiiisten octobris snachs heeft hem Sint Truyen een schoen jongelinck van xxiiii jaeren verhanghen.

Hier volcht dat vrou Mari by onsen heer binnen Luyck quam

Anno xxxvii ultima octobris quam vrou Mari te Luyck in by onsen heer cardinael ende dry duysentich volx allen int harnasch haelden vrou Mari in.

¹⁶⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 165; M. GACHARD, *Rapport sur différentes séries de documents concernant l'histoire de la Belgique conservées dans les archives à Lille*, p. 259.

¹⁶⁶ Oeteren is Neeroeteren of Opoeteren.

Item dy van Luyck vercochten vrou Mari i calff ii cronen¹⁶⁷.

fol. 46 v°.

Ultima octobris sandt myn heer van Bueren synen tromper aen dy knechts dy op dese seyde vander Masen laeghen, dat sy soudē hon ewech packen oft hy soude hon op honnen daech comen dat sys hem nyet en soudē bedancken, myn heer van Bueren was xii hondert peert sterck om hen te slaen.

Anno xxxvii ipsa die omnium sanctorum sanck ons genedighe heer cardinael tot Luyck dye hoochmes als legaet¹⁶⁸.

Van dye ballingen dy tot Luyck vergiffenis creeghen

Anno xxxvii quarta novembris heeft myn heer cardinael tot Luyck een processie gehalden gelyck st woert gehalden ipsa translationis Sancti Lamberti, ende allen ballinghen creghen vergiffenis dy daer waeren wytgesceyden lutheriaenen, verreders, moeders etc., ende dit heeft myn heer vrou Mari te lieff gedaen ende oock tot Hoy¹⁶⁹.

fol. 47

Quinta novembris track vrou Mari op van Luyck wederom nae Brabant, haer quam een tynghe dat haer broeder Ferdinandus eenen slach hed verloren teghen dy Turcken¹⁷⁰.

Dat tot Zonuwen bernden

Op den dach voersc. tsaevonts beernden te Zonuwen vyf huys aff van hon selfs vuer, sy hadden spae staen wannen ende haddent vuer qualick verwaert.

¹⁶⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 165; S. BALAU, II, p. 391; E. DE. MARNEFFE, I, p. 305-307; S. A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 57. M. GACHARD, *op. cit.*, p. 259. Johannes Fabricius Bolandus schreef ter dier gelegenheid een gedicht, getiteld: *Reginae Mariae ad Leodium urbem adventus et tractatio*, uitgegeven te Keulen in 1552 en wederuitgegeven door M. Lavoye in 1938 in de reeks van de Société des Bibliophiles Liègeois.

¹⁶⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 165; L. E. HALKIN, I, p. 212.

¹⁶⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 166; S. BALAU, II, p. 392.

¹⁷⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 166; M. GACHARD, *op. cit.*, p. 259.

Van dy wtbrekinghe der gevangenen wt den stock in Hompelepomp

Septima novembris tsavons op eenen gonsdach tuschen VII ende VIII uren waeren wt den stock gebroken te weeten, 1 luther van Alken ende Corver vander Heyden, dees Corver had teghen den keyser gedient ende soude hebben gestorven, sy saeten by eenen in Homperlepomp ende Corver ontquaems ende liep ewech ende had den luther met der hant ende soude hem wt leyden, beydt seede der luther, ich moet myn schoen gaen haelen, hierin tuschen quam Jan der porter ende bracht hon te drincken

fol. 47 v°.

ende vant den luther voer dy duer staen binnes torens, ende der luther seede, hy gy keerl, ende nam Jan met der kelen ende doen track Jan dy doer toe ende sloetse, doen Jan hon inne had bracht, doen ginck hy hon te drincken halen ende liet dy doer ongesloeten ende ongegrendelt ende God gaff dy gratie des der luther oeck nyet en ontquaem.

Decima quarta novembris weerlichdent tsavonts te VI uren.

Dat ons genedige heer te Luyck inquam als legaet

Ipsa die dive Katharine virginis op eenen sondach quam ons genedighe heer cardinael wyt den cloester van Sinte Laureys te Luyck in als legaet ende hy waert ingehaelt met groter triumphen ende daer waert groot jolyt bedreven¹⁷¹.

Op den dach voersc. heeft her Joris Munters dry sermonen gepredict van Sinte Katharinen ter vruechmisse, te hoochmisse ende des achternoenens.

fol. 48

Van den pastoer van Hex

Item in dese selve maendt omtrent Sint Mertensmis heeft der

¹⁷¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 166; S. BALAU, II, p. 391; E. PONCELET, *Cartulaire de l'église Saint Lambert*, v, p. 321. St.-Katharina valt op 25 november.

pastoor van Hex een kint kersten gedaen int huys daert geboren was ende het was extra periculum, sy hadden inden kercken vander heyligher vinten gehaelt daer hyt tkint met doepden, dy peterens waeren myn heer van Heyr ende Junxcis van Luyck ende ten was nyet ver vander kercken, sy waeren te vuyl inder kercken te gaen¹⁷².

Van den pastoor van Guychoven

Item op deesen selven tyt heeft der pastoor van Guychhoeven dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament gedraeghen eenen ziecken van synen onderseeten omtrent een half ur gaens vander kercken, ende int wedercomen ginck deese selve pastoor in een taveern dy daer onderwegen stont, sitten drincken ende tuyschen dy heel nacht over tot smorgens, ende dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament had hy in syn tesse gesteken ende deese ii pastoeren woerden gedaecht vanden official ende sy

fol. 48 v°.

woerden geweest in eenen weech te Covelens¹⁷³.

Anno xxxvii mensis novembris die decima septima ad horam decimam vespertinam sororius meus Mathias Huesdens de hac vita discessit. Requiescat in pace¹⁷⁴.

Secunda decembris op eenen sondach hebben her Joris, der kerckmeester Geert Swennen, der rentmeester Lenart van Herkenroy, Symon Banx ende myn oem Aert verdenckt den nieuwen affganck vander kercken te tymmeren eenen van Tricht voer xx brabant gulden op synen cost.

Anno xxxvii in decembri heeft ons aldergenedichste heer cardinael van Luyck gewilt ende geordineert dat allen dy

¹⁷² BRUSTEM, p. 103; L. E. HALKIN, I, p. 206; Arnold Exters was pastoor van Heks van 1512 tot 1542 (J. DARIS, *Notices*, v, p. 2). De heer van Heers was Richard van der Rivieren, die stierf op 25 oktober 1540 (J. DARIS, *Notices*, vi, p. 51-52). Junxis was de schout van Luik (C. DE BORMAN, *Les échevins de Liège*, II, p. 107-110).

¹⁷³ Volgens J. PAQUAY, *Visites archidiaconales*, p. 81 was Hendrik Mathei pastoor in 1526 en Petrus Jans in 1540. Covelens is Coblenz.

¹⁷⁴ Matheus Huesdens was gehuwd met Agnes Munters (R.A.H., *Schepenbank Kuringen*, nr. 62, fol. 44 v°).

vrouwen dy saeten by dy cuoninghen ende by dy priesters, moesten scheyden binnen Luyck ende oeck te Tongeren ende op alle plaetsen ende te Luyck ende Tongeren waerenter die begosten te sceyden¹⁷⁵.

fol. 49

Anno xxxviii den xxixsten dach van december¹⁷⁶ op eenen saterdach quaem der scoltes van Luyck Junxcis ende Gordin met dy scutten van Luyck te peert xx sterck om dye boeven te vanghen, wellighe boeven doen ter tyt den huysman groot verdriet ende overlast deden ende bedreven groot wil dat der huysman wtermaeten zeer claechden, ende en hedmen eegeenen raet daerop geordineert, veel vanden wennen ende huysluyden hedden moeten ruymen in Brabant, dy boeven seeden, der tyt is nu hy dat wy sullen heeren syn¹⁷⁷.

fol. 49 v°.

Item penultima decembris op eenen sondach brachten syter te Cueringhen gevangen vii boeven ende den lesten decembris woerter te Cueringhen noch vyff gebracht.

Anno xxxviii tuschen Kersmis ende jaersmis woerden te Luyck ryp eerbeeren veyl bracht.

Item op deesen tyt waeren te Rummen opt huys schoon rode rosen gewasschen gelyck sy Sint Jansmis waschden¹⁷⁸.

fol. 50

1538

Anno xxxviii decima januarii waerter te Curinghen dry onthoofd van den ruyters dy Junxcis had opgenomen, der een was van Alken, N. Martinus, der iider was van Zonuwen, N. Bruyn ende der iide was van Huesden, N. Petrus Ras ende dese nlesden woerden leventich geraetbraect ende doen

¹⁷⁵ BRUSTEM, p. 103; CHAPEVILLE, III, p. 332.

¹⁷⁶ De auteur gebruikt hier nog de Kerststijl.

¹⁷⁷ BRUSTEM, p. 102-103. Zie noot 172.

¹⁷⁸ Zie J. WOLTERS, *Notice historique sur la commune de Rummen*, Gent, 1846.

onthoefft. Item Ras en woude hem nyet hergeven totter doot, hy seede onderweegen, hy en hed dy doot nyet verdient, hy hed van pynen geleden, hy vloeckde den hangdieff ende sprack quade woerden onderweegen, deese II lesten werden gesleypt ter galgen woert op een sluen ende eenen scaetcorff. Item Ras en woude den hangdieff dy doot nyet vergeven, der hangdieff Michiel Coemeten seede hem toe,

fol. 50 v°.

hy soude hem een zielmes doen doen, ende doen vergaff hy hem dy doot, item deese twe lesten hadden in dy Kempen dair by geweest dat ter I kint van den huys in eenen ketel vol heets waters woert gestoten vanden boeven ende tkint sterff noch den selven dach¹⁷⁹.

Duodecima januarii woerter oeck twee van deese knechten nae Spalbeeck gevoert ende daer onthoefft, want sy waren daer gevanghen, te weeten te Giel Huybens, der een was cropel, N. Andreas van Antwerpen ende der ander was van Lier, N. Gommaer, ende sy seeden onder tgericht dat sy nyet meer en hedden gedaen dan nu en decht I stuck keesen broots op den huysman hedden gehaelt.

fol. 51

Decima quarta januarii ginghen meester Willem ende ich tot Borchloon Jacopen, mynen peteren, besuecken ende int wedercoemen saeghen wy dat VII metskens gingen cruyden int coern, soe schoon stont tcorn, ende dit was den xv january, op dit selff pas van desen daege saeghen wy oeck eenen manspersoen staen derssen kennep int velt in syn himbden alsoe sueten weder waest oft inden mey hed geweest.

fol. 51 v°.

In januario tsavons te VI uren sachmen een sterre met eenen langhen stert met den stert staende int westen.

Den xxiiisten january tuschen III ende IIII uren naenoen

¹⁷⁹ BRUSTEM, p. 103; CHAPEAUVILLE, III, p. 332.

haegeldent seer ende tsaevons te ix uren donredent ende weerlichdent.

Item in deese maendt is te Nieuwenhuysen by Sinttruyden I kint geboren dat had vyfftich slanghen om syn lyffken ende een pad inden midts aen syn hertten, ende thint had syn kerstenheyt.

fol. 52

Item op deesen tyt in januario woert tot Luyck I minrebrueder wt den berch bevonden sittende int pordeel tuschen twe hoeren gecleet in crychse cleederen, ende woert gevanghen ende II daeghen geleyt openbaerlyck te Luyck door alle straeten ende woert verwesen ad perpetuos carceres¹⁸⁰.

Item in dese selve maende is tot Hasselt in dy raepen corn gewasschen ende heeft schoon gebluyt ende was oeck scoen gecoeernt.

fol. 52 v°.

Item anno xxxviii den xxiii january in profesto divi Pauli conversionis tsavons quam Duras¹⁸¹ op Curinghen op eenen donredach ende bracht dy tydinghe dat ons aldergenedichste heer cardinael van Luck zeer zieck weer ende dat alle medicinen hon hant van hem sloeghen, ende op ellick sloot, te weeten Hoey, Stockhem, Dyonant, Francemont etc. was een cuoninck van Sint Lambrechts om dy sloeten te bewaeren voer dy vianden¹⁸².

Op den dach voersc. was ich peteren van Daniel Munters kinde.

fol. 53

Anno xxxviii den xxviiste van januario op eenen sondach

¹⁸⁰ L. E. HALKIN, I, p. 216.

¹⁸¹ S. BALAU, II, p. 393. Duras was Charles de Coelhem, Oyenbrughe de Duras, die in 1536 kanunnik werd van Sint-Lambertus te Luik en in 1579 overleed. Zie J. WOLTERS, *Notice historique sur l'ancien comté de Duras*, p. 64.

¹⁸² J. LYNA, *Gesta*, p. 166; L. E. HALKIN, I, p. 249; P. HARSIN, III, p. 37; E. DE MARNEFFE, II, p. 11-12.

wochdemen ons heeren cardinaels adem, ende man en mocht binnen Luyck eegeen clocken luyden ende men ginck in alle cloesteren te Luyck processie ende men celebreerde in alle cloesteren ende kercken nootmessen ende myns heeren paleys was iii daegen gesloten¹⁸³.

Den xxixste january syn te Curinghen onthoefft twee vanden knechs dy Junxcis had gevangen, der een was van Zepperen ende hiet Hendrick Poelmans, ende der ander was van Bilsen, synen naem was oeck Henrick, ende dees ii en hadden anders nyet gedaen dan op den huysman geteert ende sy storven seer kerstelyck ende gern. Item Heyn van Bilsen, doen hem

fol. 53 v°.

syn vonnis was gelesen, doen danckde hy den heeren ende van stonden aen hieff hy een leys op van dy zeelighe geboerten Ons Lieffs Heeren Jesu Cristi ende ginck al sengend vanden hoeff, ende her Joris leyde deese ii wyt door bede vanden drossaet. Item vanden xii dy Junxcis had gevanghen, woerter twe los wtgewesen dy tot Spalbeeck waeren gevanghen. Item op deesen tyt is tuschen Luyck ende Tricht een procuruer dootgeslaeghen, synen hals woert hem affgeslaegen ende syn handen ende voeten woerden hem oeck affgeslaeghen.

Item te Cueringhen woert oeck een wtgelaeten, dy wellich was van Tricht, dy nyet mesdaen en had, hy betaelde viii gulden voor syn costen.

Prima ffebruary quam dy tynghe dattet gebetert weer met myn heer cardinael ende her Joris seedet den volck op den stoel ipsa die Purificationis beate Marie semper Virginis ende oeck tsanderdaechs op den sondach dat met myn heer gebetert weer¹⁸⁴.

fol. 54

Item quarta ffebruary woerden allen dy wynen wederom ge-

¹⁸³ J. LYNA, *Gesta*, p. 166; S. A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 73.

¹⁸⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 166; L. E. HALKIN, I, p. 249.

voert nae Luyck van Curinghen doer beveel van myn heer¹⁸⁵. Septima ffebruary hoerdenen dy bloernen senghen oft inden mey hed geweest ende tot Wuest Herck hadde dy bloernen jonghen op deesen tyt¹⁸⁶.

Op den dach voersc. te iii uren nae noen quam te Curinghen dy tynghe dat myn heer warachtelyck doot weer, ende dat men wael toesien soude ende dy porten van Hasselt woerden gesloten, ende Duras quam wederom te Curinghen opt huys ende dy waeck woert geboden op eenen rosenno-bel¹⁸⁷.

fol. 54 v°.

Item octava ffebruary op eenen vrydach sede men overal dat ons heer doot weer ende tsaevonts bracht Jannes Heytmers brieff wt myns heren paleys dat myn heer noch leefde ende dat myn heer hem bichde op desen dach.

Decima ffebruary op eenen sondach eer her Joris dy hoochmes aensloech, quam her Jorissen een brieff wt myns heeren paleys dat myn heer begost te wandelen in syn camer ende begost wat te eten, ende wy songhen een nootmes op deesen dach ende ginghen processie ende droeghen dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament om ende ich las mes opt huys op desen dach inden groten sadel voer Duras ende voer dy weeckers smorgens.

fol. 55

Op dy noen vanden dach voersc. quam Duras noch een tynghe vanden capittel van Sint Lambrechts dat myn heer noch leefde mer daer en weer eegeenen hoep meer aen ende dat Duras soude dy weeckers orloff geven, wellich alsoe geschiede, her Joris ende ich aten op dit pas by Duras ons noen ende men seede te Luyck overal dat myn heer doot weer ende men

¹⁸⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 167.

¹⁸⁶ A. J. FLAMENT, *Chroniek*, p. 71.

¹⁸⁷ R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 569, fol. 14.

waeckde te Luyck seer sterck ende dy poorten waeren al geslooten¹⁸⁸.

Item deesen winter ist zeer suet weder geweest oft inden mey hed geweest ende ten heeft soe zeer nyet gevroeren dat een gans hed moghen ovedraeghen ende ten heeft oeck nyet veel gesnieuwt.

fol. 55 v°.

Op sommige daeghen van deesen wenter hevet seer geregent ende geweyt ende sonderlinghe omtrent Sint Petersmis cathadre¹⁸⁹ dattet water op alle plaetsen zeer groot was ende oeck grote schaede heeft gedaen.

Item noot man en heves geleeft wy alt dat hy was alsustighen sueten winter.

Item in deese vloet voersc. syn by Diest comen gevloten dy in dye wey ginghen vii peerden, item in xl jaeren en hevet nyet soe grote vloet geweest alst op deesen tyt was.

Decima quarta ffebruary op eenen donredach woert myn heer geolicht¹⁹⁰. Erardus primus genere de Marcka tertius, episcopus, cardinalis et legatus Leodiensis, arces Hoiium, Dionantum, Stockem, Ffrancemont struxit,

fol. 56

Curingiam et Seramium reparavit et auxit processionem translationis divi Lamberti fundavit, palatium postremo edificavit, praefuit, ecclesie S. Lamberti annos dies menses vixit annos menses dies, obiit anno M. C. xxxviii mensis ffebruary die decima sexta¹⁹¹.

Ons aldergeneydichste heer cardinael ende legaet is van leven ter doot comen den xviste february snachs tuschen xii ende een ur, ende het was saterdaechs ante dominicam septuagesime ende hy spraeck tot den lesten ogenblick dat hy sterff, cujus anima requiescat in sanctissima pace, amen.

¹⁸⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 167; L. E. HALKIN, I, p. 249. De gewone biechtvader was Pieter le Brun, prior van Guillemins.

¹⁸⁹ Is 22 februari.

¹⁹⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 167; L. E. HALKIN, I, p. 250.

¹⁹¹ L. NAVEAU, *Receuil d'épitaphes*, I, p. 2-3.

Item doen myn heer sach dat hy ten eynde waerts ginck, seede hy tot den heeren van Sint Lambrechts, gy sullet nemen denen sloetel ende onsluytet dy kist, daer binnen sult gy vinden myn pontifficalia dy ich

fol. 56 v°.

selver geconsacreert heb met mynre eygenre hant over thien jaer, dy sult gy mich aen doen als ick mynen heer, mynen God, myn arm ziel geoffert heb ende sullet mich daerin begraven, ende dit was root ende wit¹⁹².

Item ons genedighe cardinael baedt den heeren dat sy syn doot nyet en wouden verswyghen als hy van leven ter doot soude comen syn.

Item dy cuoninghen ende priesters ende procureres hielden selver dy waeck te Luyck doen ons genedighe heer cardinael in synen wtersten was ende doen hy van leven ter doot comen was¹⁹³.

Item doen ons genedighe heer cardinael van leven ter doot comen was, waeckden dy cuoninghen van Sint Lambrechts ende dy redderscap selver tot Luyck aen dy poorten in hon harnasch, te weeten der alde Duras,

fol. 57

myn heer van Heyr, myn heer van Voelen ende Sint Lambrechts waerenter dy geharnascht quaemen van dy cuoninghen van Sint Lambrechts in den dienst Gods¹⁹⁴.

Item myn heer cardinael, legaet ende biscop van Luyck was alt LXVI jaer doen hy van leven ter doot quam ende had biscop geweest by dy XXXII jaer¹⁹⁵.

Item den xviusten ffebruary op eenen sondach heb ich mes gedaen voer Duras ende dy weeckers opt hoff inden groten sadel.

¹⁹² J. LYNA, *Gesta*, p. 168; L. E. HALKIN, I, p. 250.

¹⁹³ J. LYNA, *Gesta*, p. 168; P. HARSIN, III, p. 37.

¹⁹⁴ De heer van Heers was Richard van der Rivieren (C. DE BORMAN, *Les seigneurs de Heers*, in B.S.S.L.L., IV, (1859) p. 34. De heer van Veulen was Hendrik de Merode (J. DARIS, *Notices*, X, p. 31).

¹⁹⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 168.

Op den dach vorsc. syn wtgetrocken viii cuoninghen van Sint Lambrechts om myn heer van Sevenberghen te haelen¹⁹⁶. Item op deesen tyt droechmen al gemeynlyck gemanste mutsche ende halff woesette ende leyren bonetten, dwelch een leelyck draeghen was.

fol. 57 v°.

Item myn heer cardinael zeligher hed gern tot den effect bracht dat her Willem van Sereyn, syn neeff, hed biscop geweest doen hy sieck lach, mer ten was hem nyet mogelyck, want hy sterff.

Ons alder genedichste heere cardinaels edel hert heeft Laureys Hessels, myns heeren vorsc. kemerlinck is geweest, gevoert met xii peerdt nae Hoey ad Cruciferos ende is daer begraeven¹⁹⁷.

Item ons heeren cardinaels intestina heeft myns heeren kemerlinck, te weeten Haveren gevoert ad septem fontes in Brabant by Halsberch ende daer syn sy begraeven¹⁹⁸.

Item ons alder genedichste heer cardinael heeft synen neeff, myns heeren van Eggermonts soen Ruebeken¹⁹⁹ gelaeten vi hondert duysent karolus gulden ende allen syn beste silveren werck ende alle syn beste tapeten, item onsen heer van Sevenberghen, der toecomende biscop het silverwerck daer onse heer cardinael met gedient waert.

fol. 58

Anno xxxviii den xxiiii ffebruary sondachs op wellighen

¹⁹⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 168; S. BALAU, II, p. 130; P. HARSIN, III, p. 41; L. E. HALKIN, *L'élection du prince évêque de Liège Corneille de Berghes*, in *Chronique archéol. Liège*, 1936, p. 69.

¹⁹⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 169; L. E. HALKIN, I, p. 251. Laureys Hessels, kanunnik van Loon en ook kanunnik van O.L.Vrouw te Maastricht overleed op 26 februari 1544 (L. NAVEAU, *Receuil d'épithaphes*, I, p. 319).

¹⁹⁸ Bedoeld wordt de priorij van St.-Genesius Rode bij Huldenberg. J. LYNA, *Gesta*, p. 169; BRUSTEM, p. 104.

¹⁹⁹ Ruebken is Robert III van de Marck en Arenberg, zoon van Robert II (Zie J. DE CHESTRET, p. 130-132) Over het zilverwerk zie M. BRASSINE, *L'argenterie d'Erard de la Marck*, in B.I.A.L., XXXVI (1906), p. 233-269. Zie ook L. E. HALKIN, I, p. 248; L. E. HALKIN, II, p. 35.

sondach was oeck den heylighen dach van Sint Mathys, op dy noene te xii uren woert ons alder geneydichste heer cardinael ende legaet ter kercken gedraeghen van viii armer lieden, ende boven hem woert i gulden stuck gedraeghen van iiii eelinghen, te weeten van joncker Herman van Horion onse drossaet ²⁰⁰, van den alden Duras²⁰¹, van den alden Waris²⁰², item her Philips ons heeren neeff²⁰³ ginck vor al bockende tot aen dy eerde seer droefflyck al screyende, daer nae joncker Robrecht²⁰⁴, daer nae der heer van Lummen²⁰⁵, daer nae her Willem van Sereyn ²⁰⁶, daer nae Ruebeken, myns heeren neeffken, daer nae myn heer van Bueren etc. Item der biscop van Wtrecht ende der biscop van Atrecht waeren oeck op myns heeren begrevenis²⁰⁷.

fol. 58 v°.

Ende daer nae alle collegiaal kercken met processien ende met groter eeren ende droeffheyt ende ginghen voer dy minrebreuders over dy merckt nae Sint Lambrechts, ende grote droeffheyt bedreven dy vrouwen ende dy ander luyden op dy merckt, item daer waeren wael x hondertich droeve luyden int swart gecleet ende voer myns heeren lichaem woerden gedraeghen ii hondertich ende xxxvi toertsen ende ons genedighe heer cardinael waert Sint Lambrechts aen syn graeff gesatten, ende om hem waert een ront tabernakel gemaect ende daer onder bernden nacht ende dach wtermaeten veel kerssen, datse eegeen mensch en had moghen tellen, ende op deesen dach voersc. voer dy vesperen sanck-

²⁰⁰ Over Herman van Horion, zie noot 22.

²⁰¹ Alde Duras is Willem van Oyenbrugghen (J. WOLTERS, *Notice historique sur l'ancien comté de Duras*, p. 60).

²⁰² Alde Waris is waarschijnlijk Richard de Merode, heer van Waroux, groot baljuw van Haspengouw (L. NAVEAU, *Recueil d'épitaphes*, I, p. 236).

²⁰³ Zie noot 27.

²⁰⁴ Robrecht is waarschijnlijk Robert IV van Sedan. Zie DE CHESTRET, p. 175.

²⁰⁵ De heer van Lummen was Johan II, overleden in 1552. Zie DE CHESTRET, p. 212.

²⁰⁶ Zie noot 162.

²⁰⁷ De bisschop van Atrecht was Eustache de Croy; die van Utrecht was Georges d'Egmont. Zie ook S. BALAU, II, p. 653; L. E. HALKIN, I, p. 251; P. HARSIN, III, p. 42.

men vigilijs voer dy lieve ziele van onsen genedighe heer cardinael, item op deesen selven dach heb ich opt huys gecelebreert inden groten sadel voer myn heer van Duras, voer Marsilis ende voer dy weeckers²⁰⁸.

fol. 59

Item den xxv ffebruary dede men ons genedichste heer cardinaels begenckenis tot Luyck Sint Lambrechts, ende dit was syn eerste begenckenis.

Item den xxvi ffebruary sanckmen myns heeren tweede begenckenis ende op desen dach vorsc. te xi uren begostmen te Cueringhen eerstmael te luyden ende oeck tot Hasselt, ende dy weeckers luyden te Curinghen vyff daech lanck alle daech iii uren ende op elck ur iii lange posen²⁰⁹.

fol. 59 v°.

Item den xxvii ffebruary dedemen tot Luyck myns heeren cardinaels derde begenckenis²¹⁰.

Item op den dach voersc. woert ons aldergenedichste heer cardinael begraven ende op deesen selven dach voersc. quam myn heer van Sevenberghen Sint Truyen in ende bleeff daer een nacht²¹¹.

fol. 60

Epithaphium reverendissimi domini illustrissimique principis
Erardi de Marcka episcopi, cardinalis et legati Leodiensis.
Presulis Erardi petram subiit putre corpus
sed Christum petram spiritus ipse petit
Spes patrie, vigor ecclesie, virtus utriusque
Proh dolor in modico clauditur hoc tumulo
Quisque ades precibus fer opem semperque memento
Quod praeter mores omnia morte cadunt

²⁰⁸ J. LYNA, *De Gesta*, p. 170; Th. GOBERT, III, p. 448-449.

²⁰⁹ R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 569, fol. 14 v°; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen* 1537-1542, fol. 76.

²¹⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 170; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen*, fol. 80.

²¹¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 170; S. BALAU, II, p. 130.

Nam quid amor regum et quid opes et quid gloria durent
Aspicis et hec aderant nunc mihi, nunc abeunt

fol. 60 v°.

Inique ffuneris atque tristissimi
mortis reverendissimi domini nostri prelibati amicus
Hic vero Erardus pontifex et cardinalis
Leodiensis defunctus est. Anima requiescat in pace. Amen
Nolite sperare in iniquitate et rapinas nolite concupiscere,
divitie si affluent, nolite sensum apponere.
Vicesima septima ffebruary hebben wy te Curinghen het
eerste begenckenis gecelebreert voer dy lieve ziele van onsen
alder geneydichste heer cardinael van Luyck Erardus vander
Marckt cum diacono et subdiacono²¹².
Ultima ffebruary hebben wij het tweede begenckenis
gesonghen voer dy ziel van onsen heer voersc. ende ich sanck
dy mes.
Op desen dach vorsc. quaemen dy craenen.

fol. 61

Ultima ffebruary op eenen donredach voer papen vastel-
avont te iiii uren nae middach quam ons alder geneydichste
heer biscop van Luyck gecoren heer Cornelis van Seven-
berghen, eerstmael te Luyck in Sinte Margrieten poort met
iii hondertich peert ende dy heeren van Sint Lambrechts ende
dy burgemeesters ende dy geheel stat van Luyck haelde hem
zeer feestelyck in ende hieten hem zeer hoechelyck willecom
met eenre stemmen roepende, syt willecoem alder gene-
dichste heer, syt willecoem alder genedichste heer, ende van
stonden aen leyden hem dy heeren van

fol. 61 v°.

Sint Lambrechts int paleys²¹³.

²¹² J. LYNA, *Gesta*, p. 171; L. E. HALKIN, I, p. 251.

²¹³ J. LYNA, *Gesta*, p. 199; S. BALAU, II, p. 130; P. HARSIN, III, p. 43. De burge-
meester van Luik waren Jean de Tollet en Erard de Wihogne.

Item myn heer cardinael zeliger gedechten had her Willem van Sereyn, synen neeff coadjutoer gemaect, mer myn heer van Sevenberghen en woude nyet aff staen, hy en hed syn penningen weder dy hy ontborst had, doen hy nae Romen trock om dy conffirmatie te hebben vanden paus²¹⁴. Prima martii op eenen vrydach heeft ons alder geneydichste heer van Sevenberghen, biscop tot Luydick, den eed van getrouwicheyt gedaen den capittel van Sint Lambrechts ter hoochmessen, ende allen dy poorten woerden tot Luyck open gedaen te xi uren voermiddach ende alle weeckers hadden orloff, ende myn heer van Sevenberghen en quam noyt wt den paleys tot dat hy te Curinghen quam²¹⁵.

Item te Curinghen woerden op deesen tyt gegeven sestich ellen swart lakens soe den boden ende soe den armen, dat gehanghen had te Luyck in Sint Lambrechts munster op dy begrevenisse van onsen heer cardinael²¹⁶.

fol. 62

Prima martii hebben wy te Cueringhen het deerden begenckenis gesonghen voer dy lieve ziel van onsen alderlieffsten heer Eraert vander Merckt.

Secunda Martii celebravimus exequias in fraternitate Sancte Geertrudis pro dilecta anima domini principis Erardi de Marcka, episcopi et legati Leodiensis, cujus anima requiescat in sanctissima pace²¹⁷.

Item het laeken dat gegeven es op myns heeren cardinaels begrevenis, heeft gecost xi hondert caerlis gulden.

fol. 62 v°.

Tertia martii sondachs te papen vastelavont heb ich voer myn heer joncker Kaerl van Duras, cuonick van Sint Lambrechts²¹⁸ opt huys in den groten sadel gecelebreert, ende op

²¹⁴ P. HARSIN, III, p. 42-43; E. DE MARNEFFE, II, p. 13.

²¹⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 200; L. E. HALKIN, II, p. 36; P. HARSIN, III, p. 44.

²¹⁶ L. E. HALKIN, II, p. 301.

²¹⁷ Erard van de Marck had zich zelf in 1516 in de Broederschap ingeschreven (*Ledenlijst Broederschap St.-Geertruid*, fol. 50).

²¹⁸ Zie noot 181.

deesen dach hadden dy weeckers op Curinghen oeck orloff, daer haddenter peselinghen gewaect soe van Cueringhen ende vander heyden xii vi weecken lanck, ende deese weeckers hadden alle daeghe voer honnen loon vier st. ende oeck den cost overvloechlyck²¹⁹.

Item allen dy van Curinghen ende vander heyden moesten oeck waecken.

Quinta martii woert tot Hasselt geroepen door beveel ons heeren van Sevenberghen datmen allen dy boeven op alle plaetsen soude vanghen dy op den huysman wouden teeren ende op dy selve peen ende correctie daer dy gheen in weeren geweest dy Junxcis had gevanghen, ende ons drossaet Horion stont hy by doen dit geroepen waert.

fol. 63

Op Sinte Geertruyden dach woert Sinte Geertruyden geoffert soe in gelde omtrent xiii gulden hessels, soe in corn, in eyeren ende vanden vercoopers dy dy plaets hadden gehuert opt dorp van Cueringhen tot xi gulden loepende²²⁰.

Op den dach voersc. woert te Cueringhen een coren aer geoffert voer Sint Geertruyt dy gewaschen was dit jaer int merscoern.

Decima quinta martii in dy quatertemper in dy vasten op eenen vrydach te vyff uren nae middach quam ons alder genedichste heer van Sevenberghen ende biscop van Luyck op Cueringhen wael met hondertich peert, item myn heer van Bueren ende Esselsteyn quaemen oeck met myn heer²²¹.

fol. 63 v°.

Item myn heer van Sevenberghen had eenen swarten fleuwe-len rock aen ende allen syn volck was in tswart gecleet.

²¹⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 200; J. LYNA, *Een greep uit de geschiedenis der militaire inrichting van het graafschap Loon*, in *Limburg*, VIII (1927), p. 26; J. DARIS, *Notices*, v, p. 213-219.
²²⁰ Is 17 maart.

²²¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 200; E. DE MARNEFFE, II, p. 25; R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 915, fol. 89 v°; nr. 569, fol. 22. Voor van Bueren zie noot 13. De heer van Esselsteyn was Maximiliaan, zoon van Florent van Egmont, gehuwd met Françoise de Lannoy.

Item ons genedighe heer had eenen langhen baert ende allen syn volck hadden baerden.

Doen myn heer van Sevenberghen in quam te Cueringhen op den dach voersc., doen luydemen de groete clock ende men beeyrde daerop wael een halff ur lanck onsen heer ter eeren ende te lieff.

Item in dy incoemst van myn heer waeren op dorp vi cronen gespannen van goeden waelriekende cruyt, item voer her Joris oeck een croon ende voer den Antonis oeck een onsen heer ter eeren, deese dinghen syn geschiet op den xv martii voersc.

Item myn heer van Sevenberghen was alt xxxviii jaer doen hy heer ende biscop van Luyck waert.

fol. 64

Den xvi martii dede Marsilis myn broeder den eedt onsen heer ende den capittel van Sint Lambrechts²²².

Den xxi martii beernden by Beringhen een huys te gronde aff.

Den xxii martii quam myn heer van Berghen te Cueringhen willecoem heyten wael met xl peerdt den biscop van Luyck²²³.

Item te Luyck woerdt op deesen tyt een doot geslaeghen.

Item Sint Truyen woert oeck een doot geslaeghen ende tot Leuwe oeck een om eens honts wil.

fol. 64 v°.

Item op den xxiiii martii op eenen sondach tsavons te vi uren quam te Cueringhen by myn heer myns heeren van Bueren huysvrouw, dy suster van myn heer van Sevenberghen, item der greeff van Hoern ende syn huysvrouw quaemen oeck op deesen selven dach onsen heer willecoem heyten²²⁴.

²²² J. LYNA, *Gesta*, p. 200.

²²³ J. LYNA, *Gesta*, p. 201. De heer van Berghen was Antoon van Berghen Glymes, gehuwd met Jacqueline de Croy, vader van de latere prinsbisschop Robert van Berghen.

²²⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 201; E. DE MARNEFFE, II, p. 25; R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 915, fol. 89 v°. De zuster was Margareta van Berghen. De graaf van Horn was Jan van

Op Onser Liever Vrouwen annunciationisdach begeerden myn heer van Bergen een mes gesonghen te hebben ende ich had mes gedaen ende her Pouls oeck, ende hy en was anders nyemant dan her Joris, soe sanck her Joris voer myn heer van Berghen, doen dy mes wt was, sandt myn heer van Berghen her Jorissen eenen gouden reaal, weert synde iii brabants gulden ende vi brabants st., ende her Joris loonde oeck dy senghers ende dy jonghen dy dy mes holpen senghen, ich had eenen nieuwen penninck²²⁵, soe sandt her Joris op deesen selven dach

fol. 65

voersc. nae dy Augustynen om dy hoochmes te doen, mer daer en was nyemant ende her Joris sanck noch eens dy mes, hy had hem beraeden met Bardoul²²⁶, myn heer van Esselsteyn hoorde dy hoochmes.

Item op den xxvi martii smorgens te vi uren las her Joris voer myn heer van Bergen, ende nae dy mes was op den kerckhoeff opden moer bereyt een onbyt voer myn heer van Bergen, het was boter ende broot ende twee kannen roetswyns, ende myn heer van Bergen ende myn heer van Bueren onbeeten op den kerckhoeff al staende, ende myn heer van Berghen sadt op syn peerdt opt voerhoff ende reysden ewech²²⁷.

Penultima martii woerden Tricht twee lutheriaenen gebeernt, sy en wouden hon nyet bekeeren.

fol. 65 v°.

Op deesen tyt woerd't het volck overal sieck in hon hoefft ende hoerden oeck zeer.

Tertia aprilis tsavons te vi uren quam by myn heer van Sevenberghen myn heer van Mollebaert²²⁸.

Horn Montmorency, gehuwd met Anna van Egmont, dochter van Florent d'Egmont en Margareta van Berghen.

²²⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 201. Hier bedoeld 25 maart.

²²⁶ Jan Bardoul was kanunnik van St.-Pieter te Luik en secretaris van de prinsbisshop. L. NAVEAU, *Receuil d'épitaphes*, I, p. 65; P. HARSIN, II, p. 131.

²²⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 201.

²²⁸ J. LYNA, p. 201. Molenbaix was Philip de Lannoy.

Item in myns heeren hof te Cueringhen woerden op deesen tyt alle daege gebacken xii vaet broets ende myn heer van Sevenberghen had daegelicx ten eten wael vierhondertich volcx²²⁹.

Item in deese vasten aeten sy te Luyck in myns heeren paleys vleesch, soe der hoofmeester van myn heere cardinael ende dy ander dienders dy tpaleys ophielden²³⁰.

fol. 66

Item tAntwerpen hed een yegelyck mensch orloff vleesch te eeten in deese vasten dy vier brabant st. gaff.

Op deesen tyt dat myn heer te Cueringhen lach, reedt myn heer van Buere ende Esselsteyn ende hon volck gemeynlyck over den kerckhoef²³¹.

Item der hooftmeester van myn heer van Sevenberghen heeft gecocht tegen Peter int Hert voer myns heeren peerden het coern van twee vaet, wellich corn noch nyet volpypt noch volcoernt en was, voer xii brab. gulden.

fol. 66 v°.

Den xiiii aprilis op Palmsondach sanck ich dy hoochmes ende her Joris sanck dy passie opt ocsael, myn heer van Esselsteyn met veel eelinghen hoerden den dienst Gods.

Item den xvii aprilis ginck ich van Stockroy te Herkenroy om dy bicht te horen van dy knaepen ende meechden, den knaepen choor gelyck men allen jaer gewoenlyck was daer dy bichd te horen, mer Styn der heeren maecht sede dat sy nyet en mocht open doen doer beveel van myn vrouw ende ich ginck sitten inden pant ende hoerde bicht.

Op den dach voersc. te twee uren nae middach preeckde een Augustyn der Vleeminck dy passie Ons Lieffs Heeren Jesu Cristi ende hy en hadder eegeene prys aff, hy preeckde se seer slechtelyck²³².

²²⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 201.

²³⁰ Zie L. E. HALKIN, II, p. 314.

²³¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 201.

²³² Vanaf „gelyck men tot” tot „...nyet en mocht” werd later in marge bijgeschreven.

Item myn heer van Bueren ende Esselsteyn ende oeck allen dy eelingen hoerden oeck op goede vrydach den dienst Goeds ende her Joris had wael ii gulden dy geoffert waeren den heyligen crucifix van den eelingen ende van dy dienres van myn heer.

Item op den heylighen Paeschdach hoerde myn heer van Bueren ende Esselsteyn ende alle dy eelingen dy hoochmes ende myn heer van Bueren ende Esselsteyn ende noch v oft vi vanden oversten elinghen quaemen her Jorissen offeren, ende her Joris had wael iii brabants gulden, myn heer van Bueren offerde eenen karolusgulden.

Altera Passche ginck ons genedighe heer van Sevenberghen eerstmael wt synder camerem hem verwandelen in dy bolbaen, hy en had noch noet wt synre camerem geweest seynt dat hy te Cueringhen hed geweest, want hy qualyck te pas had geweest²³³.

fol. 67 v°.

Item deese Paeschen en heeft nyemant van Herkenroy te Cueringhen gecommuniceert nae behoerlicheyte ende alde costuyme wt gescheyden Claes der smiet huysvrouw van Herkenroy, dy wtginck van kinde te Cueringhen des eerste saterdaechs nae Paeschdach.

In octavis Pasche tsavonds te ix uren woert tot Herkenroy Geert Sullinx der sceper van Herkenroy hersteken van Peter Blitsen soen Peter, het quam om Peters der kuyer maecht wil by, deese ii vryden deese maecht.

Item smaendaechs nae beloken Paeschen hielden wy het officium in honoris et in missa scilicet processionem de Sancto Marco, den dach quam het donredaechs infra octavas Pasche, mer hy wert getransfereert, item door bevel van myn heer van Luyck vanden ende derffden myns heeren volck vleesch op den dach van smaendaechs nae beloken Paeschen voerscreven.

²³³ J. LYNA, *Gesta*, p. 201-202.

Ultima aprilis woert her Herman van Mettecoven int Sint Quintens kerck van Hasselt geweest van myn heer van Sevenberghen, myn heer van Bueren ende myn heer van Esselsteyn²³⁴.

Item prima maii smorgens te iii uren reedt myn heer van Esselsteyn met LXIII eelinghen ende haelden iii schoon eyken meyers²³⁵ in myn vrou van Herkenroy bossch, den eenen mey woert gesatten voer Herkenroy, den anderen opt hoeft te Cueringhen, den deerden tHasselt ende ellick vanden eelinghen had eenen schoenen mey in syn hant ende hadden twe trommelen, ende aldus quaemen sy te Cueringhen.

fol. 68 v°.

Item prima may woert her Herman van Mettecoven in Sint Quintenskerck van Hasselt in geleyt als erff pastoor van der selver kercken vorsc. met pypen ende trommelen van dy eelinghen van myn heer van Esselsteyn, deese kerck had in lite gestaen ende myn heer cardinael hadse Gaius gegeven ende myn vrouwe van Herkenroy gaffse Mettecoven²³⁶.

Quarta may op eenen saterdach syn tot Heretans affgebeernt IIII½ hondertich huys; het vuer quam van eenre leghervrouwe dy tsavons haer dueck ende helsclieren droechden²³⁷.

Item vi may beernden te Huesden oeck aff iii huysen.

fol. 69

Dominica misericordia schoot myn heer van Esselsteyn in synen eyghen persoen te Luyck den papengay aff op syn knyen met eenre halver haeken ende daer waert grote

²³⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 202; J. PAQUAY, *De pastoors der hoofdkerk van Hasselt*, in v.o., I (1923), p. 104.

²³⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 202.

²³⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 202. Op 26 augustus 1540 stelde Herman van Mettecoven volmachthebbers aan om zijn geschil met Johan de Gays voor de Romeinse curie te bepleiten (R.A.H., *Abdij Herkenrode*, nr. 85, fol. 55-56).

²³⁷ PIOT, p. 108; J. B. GRAMMAYE, *Antwerpiae antiquitates*, Brussel, 1610, p. 120.

triumphe ende jolyt bedreven, het cosden myn heer van Esselsteyn meer dan duysent karolus gulden ende der stadt van Luyck vi duysent gulden²³⁸.

Octava may reedt myn heer van Esselsteyn van Luyck tot Cueringhen op 11½ ur ende het peert sterff.

fol. 69 v°.

Undecima may op eenen saterdach heeft ons genedige heer van Luyck te Cueringhen in dy kerck eerstmael mes gehoert op syn knyen, dy heel mes wyt van synen capellaen her Leo, ende dit was dy eerste reyse dat myn heer eerstmael aff comen was vanden hoff seynt dat synder genaeden te Cueringhen quam.

Duodecima may dominice Jubilate hoerde myn heer van Luyck dy hoochmes van her Joris.

Op den dach voersc. woerde onsen genedichen heer van Luyck geschenct ende gebracht van eenre vrouwen van Luyck twee schoon rype wyndruef²³⁹.

Op den dach vorsc. ginck hem een jonck gesel te Steyvort baeyen ende hij verdronck, het was dy eerste reyse dat hy tSteyvort quam, hy was van Hasselt, Robeert Cuylen neeff. Ipsa die divi Servatii gincken wy processie om tdorp dat Onse Lieve Heer onsen heer gracie woude geven²⁴⁰.

fol. 70

Myn heer van Esselsteyn had te Cueringhen mit hem alsoe wyl hy te Cueringen was II Turcken dy hy te Tuynis had cregen ende gewonnen met dobbelen. Der een was alt tuschen dy xx ende xxx jaer, der ander xii oft xiii jaer, deese cleyn ginck te Cueringen ter scoln, der groot verwaerde dy peerden²⁴¹.

Item myn heer van Esselsteyn had oeck eenen speelman met

²³⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 202. De tweede zondag na Pasen viel op 5 mei.

²³⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 203.

²⁴⁰ Is 13 mei. S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 93.

²⁴¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 203.

hem dy blent was ende hy was blent geboren, hy cost meesterlyck speelen op dy veele ende oeck in organis²⁴².

Decima quinta may waert Jannes der luther van Alken wtgelaeten, hy stalt borgen voer een duysent karolusgulden, weert dat saeck hy wederom gevonden woerde binnen vyff jaeren in dy lutheriaensche sect, alsdan mocht der heer syn borgen aensien ende hy soude oeck syn lyff verbueren²⁴³.

Decima nona may dominica Cantate genck dese Jannes te Hasselt in dy processie in syn lynen cleder met eenre wessen kers.

fol. 70 v°.

Decima nona may dominica Cantate celebravit primitias filius Egidii der Wael de Herkenroy in ecclesia Sancte Marie semper Virginis oppidi Hasselensis.

Vicesima may op eenen maendach begost meester Symon van Tricht eerstmael te snyen ende te wercken aen dy witte Sichense steen totten nieuwe affganck.

Vicesima tertia may op eenen donredach voer der noenen in dye kerck van Cueringen heeft her Joris Munters dy soene gemaect tuschen Lever vander Hulst, Lambrecht Riemslegers ende Aerden Moens, Tryuken Moens man van Tuylt zeliger, soe moet ellick van Lever ende Lambrecht voersc. geven tachtentich brabant gulden, sy moeten een steynen cruys setten, item voer den voetvall moeten sy ii begenckenissen doen celebreeren voer dy ziel van Aerden voersc. ende op het tweede begenckenis moeten sy gelyckerhant om Gods wil geven vyff brabant gulden ende betaelen alle kosten.

fol. 71

Ipsa die Ascensionis Domini nostri Jesu Cristi²⁴⁴ woert Jannes van Rommershoven te Curinghen gevanghen bracht

²⁴² J. LYNA, *Gesta*, p. 203.

²⁴³ L. E. HALKIN, II, p. 148; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 98-99; P. GORISSEN, *Een begenadigde protestant te Alken (1538)*, in *Limburg*, XIX (1938), p. 141-147.

²⁴⁴ Is 30 mei.

op een kerre tsavons te vyff uren, hy was der overste luther van Gorsleuw, van Sint Lambrechts Herck ende heefter veel weerdoept, dat jaemer is. Item tot Antwerpen heeft hyter oeck weerdoept, hy had een stoel ende een manypel met hem daer hy dy luyden met weerdoepde, ende deese stoel ende manypel was van pampier gemaect, hy had by Vliermael op syn boelscap geweest ende had met hem in een symael dry oft vier luthersche boecken, der bode van Vliermael vinck hem in vigilia Ascensionis tsavons te x uren al moerlyck alleen in een heyken, doen hy op syn boelscap had geweest, hy had een metsken met hem mer sy vlauyde, der boed had hem vyff wonden gegeven doen hy hem vinck²⁴⁵.

Quarta juny versloech het corn te Beverst, te Diepenbeeck, te Bilsen ende op dy dorpen by Tricht ende oeck der kennep ende dy erten.

fol. 71 v°.

In vigilia Penthecostes reedt myn heer van Luyck in dy heyde spacieeren²⁴⁶.

Nona juny ipsa die Penthecostes hoerde myn heer van Luyck, her Cornelis van Sevenbergen, dy hoochmes ende oeck myn heer van Bueren ende allen myns heeren eelingen, item ons genedighe heer van Luyck ginck selver in propria persona in dy processie voer dy hoochmes, her Joris sanck dy mes alleen, ich diende metter cappen, ons genedighe heer biscop van Luyck offerde selver in propria persona post communionem her Jorissen eenen gelrischen ryer²⁴⁷, ende myn heer van Bueren offerde enen karolusgulden, item her Joris en had may 11½ gulden hesselts vanden gemynte van Cueringen der offerande aengaende ipsa die Pentecostes, ende elck huys is schuldich den pastoor van ellick hoochtyt 1 brabant oert²⁴⁸.

²⁴⁵ W. BAX, p. 161-162; L. E. HALKIN, II, p. 150; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 99.

²⁴⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 203.

²⁴⁷ Ryer is een munt van Gelre met een rijdende hertog, geslagen onder hertog Karel van Egmond.

²⁴⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 203-204.

Altera Pentecostes smaendaechs in dy Penxt heylich daech schoot myn heer van Bueren te Hasselt selver in propria persona met synre eygenre hant den papengay aff op eenen leynstoel al sittende met eenre bussen²⁴⁹.

fol. 72

Decima quarta juny svrydaechs in dy quatertemper nae Penxten smorgens te vi uren trock myn heer van Luyck van Cueringhen nae Luyck om Luyck tontfenghen, myn heer van Bueren, myn heer van Esselsteyn, myn heer van Berghen trocken met myn heer, sy trocken allen dy heyde, myn heer had wael dry hondert peerdt ende alle syn volck was int root gecleet ende allen myns heeren elingen hadden ellick een slincke tennette fleuwelen mauwe²⁵⁰.

Myn heer was gelogiert op den dach voersc. by Tricht op Lichtenborch ²⁵¹.

Decima quinta juny schoot ons genedighe heer van Luyck, her Cornelis van Sevenberghen, te Tricht selver met synre eygenre hant den papengay aff met eenre bussen²⁵².

Dat Jannes van Rommershoven aen den galge hem selver verhinck ende gebernt waert en hem nyet bekeeren en woude

Op den dach voersc. saterdaechs in dye quatertemper woert Jannes van Rommershoven gebernt, hy sterff in syn luthery, hy en woude hem nyet bekeeren, her Joris, der pryor van Hasselt²⁵³, der Vleminck hadden veel erbeyts gedaen mer twas al te vergees, deese luther Jannes voersc. verhinck hem selver doen der heenker dy eerste kettinge had geslaegen aen syn keel, hy en woude syn weerdoepsel nyet affgaen, hy was doot eer tvier aen hem quam, want hy hem selver herworchde sonder toedoen

²⁴⁹ IBID.; R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 915, fol. 90.

²⁵⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 203-204.

²⁵¹ Lichtenborgh is gelegen op Slavante te Sint Pieter.

²⁵² J. LYNA, *Gesta*, p. 204; J. EVERSEN, *Kroniek der stad Maastricht*, in *De Maasgouw*, VIII (1886), p. 76; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 101 v°.

²⁵³ De Augustijnen waren gewoon de terdoodveroordeelden bij te staan. Zie MANTELIUS, *Hasseletum*, p. 138.

vanden hencker²⁵⁴, item her Joris wirp twe van synen luthers boecken int vier, deese luther soude hebben leventich gebeernt. Dese luther liet hem selver nedersencken ende herworchde ende doeden hem selver sonder toedoen vanden hencker ende het volck en woude nyet enen pater noster spreken voer syn ziel, want hy hem selver hed gedoet. Te noteren dat swerte ende rode piepels om hem vloegen doen hy hem selver doede²⁵⁵.

*Hier volcht dat myn heer van Sevenberghen dy stadt van Luyck ontfinc als biscop van Luyck*²⁵⁶.

Decima sexta juny in octavis Pentecostes dede ons aldergenedichste heer her Cornelis van Sevenbergen syn incoempst te Luyck te IIII uren nae middach allen Sint Leenaerts poort zeer triumphlyck wael met xx hondert peert, myn heer van Bueren, Esselsteyn, der biscop van Colen²⁵⁷, myn heer van Bergen holpen myn heer invueren ende doen myn heer aen Sint Joris kerck quam, doen gaff een jonge maecht van ix jaeren mynen heer dy slotels vander stadt, ende myn heer custense ende gaff haer dry ducaten, item dy stadt van Luyck scencden mynen heer twee silverne overgulde cruycken ende ellick nemende vier gelten, item tot Luyck waren xxiiii gansen dy dansden op dy luyt natuerlyck op dy incoemst van myn heer. Ons genedige heer had in dese incoemst ix hondertich volcx al int root gecleet.

Decima septima juny hebben dy heeren van Luyck onsen heer ingeleyt in dy kerck van Sint Lambrechts zeer feestelyck ende nae der messen hielden sy een processie in alder

²⁵⁴ Th. L. MAES, p. 402-403.

²⁵⁵ L. E. HALKIN, II, p. 150; CHAPEAUVILLE, III, p. 334; J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 99; W. BAX, p. 162; J. DARIS, *Histoire*, p. 140. „Deze luther liet hem...” en „Te noteren dat...” werden later in marge bijgeschreven.

²⁵⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 204; S. BALAU, II, p. 131; L. E. HALKIN, *L'élection du prince évêque Corneille de Berghes*, in *Chronique arch. du pays de Liège*, 1936, p. 71.

²⁵⁷ De bisschop van Keulen was Herman von Wied.

manieren gelyck op translationis Sancti Lamberti, ende ons genedighe heer ende der biscop van Colen gingen gelyck voor dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament. Te Luyck op myns heeren incoemst syn xii hondert ballingen incomen.

fol. 73.

Den lantdach van myn heer gehalden

Decima octava juny op eenen densdach heeft ons genedighe heer van Luyck gehalden eenen lantdach te Luyck²⁵⁸.

Decima nona juny in profesto Venerabilis Sacramenti gincken wy, myn oem Aert, Heynken ons neeff ende ich Ons Lieve Vrou besoecken by Leuw op den Ossenwech, ich las daer mes, men metdsden daer een capel, Onser Liever Vrouwen syn seynt Senter Vresmis lestleden geoffert xii hondert brabant gulden²⁵⁹.

Ultima juny op eenen sondach was Marsielis myn broeder coninck te Cueringen van den voetboeghen, Peter Pyp schoot den papengay aff in naem van Marsielis.

Prima july op eenen maendach sterff der hertoch van Gelre²⁶⁰.

fol. 73 v°.

Hier ontfinck ons genedighe heer Maestricht

Tertia july op eenen gonsdach ontfinck ons genedighe heer Maestricht ende dy stadt schonck myn heer twee schoon silvere geltkannen, item oeck eenen silveren overgulden nap, noch I paer ossen ende xii hemel, item oeck dry stucken wyns ende vier mud haveren trichter moet, item dy van Tricht trocken

²⁵⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 205; CHAPEAUVILLE, III, p. 334; E. DE MARNEFFE, II, p. 48-49. De stukken betreffende de landdag zijn bewaard in R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 132.

²⁵⁹ S. BALAU, II, p. 131; P. V. BETS, *Zoutleeuw. Beschrijving, geschiedenis, instellingen*, II, p. 155.

²⁶⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 205; S. BALAU, II, p. 133. Over Karel van Egmont, graaf van Gelre, zie N.N.B.W., X., kol. 441-447.

myn heer tegen een myl weechs verre, xviii dick, zeer wael wyt getuycht²⁶¹.

Quarta july op eenen donredach weyden soe seer dat op veel plaetsen der kennep ontweyden.

Myn oem Tonis dat bilt van Sint Geertruyt vonde

Nona july op eenen densedach heeft myn oem Tonis Munters het bilt van Sinte Geertruyt vonden by Crutsen aen eenen gracht liggende, wellich bilt verloren had geweest xii of xiii jaer, her Merten hadt bilt verloren ipsa die Ascensionis wt der cyeborien²⁶².

Dat myn heer Stockhem ontfinck

Op den dach voersc. ontfinck ons genedighe heer Stockhem.

fol. 74

Sepelitur dux Gelrensis

Decima quinta july ipsa die divisionis apostolorum woert der hertoch van Gelre ter heyligher eerden bestaet, het was op eenen maendach. Requiescat in sanctissima pace, amen.

Nota dat der hertoch van Gelre achter heeft gelaeten doen hy sterff xviii tonnen gouts²⁶³.

In deesen somer ist een vruech jaer geweest van alle vruchten, van corn, terwe, gerst, kennep, wyn, hokernoten etc., ende het corn dat affgedaen was in dy velden schoot seer veel, want int beginsel vanden oechst veel regenden.

Item het corn is deesen somer seer cleyn gecoornt geweest ende het corn schoot oeck op alle plaetsen zeer qualyck, als sy vier hoop hadden gedorschen, dan en hadden sy may onderhalff vaet coerns.

²⁶¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 205; A. MEYERS, *Joyeuse entrée de Corneille de Berghes à Maestricht*, in *Publications de Maestricht*, xxvi (1889) p. 473-477; P. DOPPLER, *Blijde Inkomst van Cornelius van Berghen binnen Maestricht in 1538*, in *De Maasgouw*, xviii (1896), p. 37-39; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 94, 96, 97 v°, 98 v°, 99 v°, 102, 103-106.

²⁶² Crutsen is een gehucht van Hasselt in de richting van Kuringen.

²⁶³ J. LYNA, *Gesta*, p. 205.

Den xviijsten july op eenen donredach ginghen wy, te weeten meester Lambrecht vanden Borch, Maria syn huysvrouw, Jannes hon soen ende ich tot Tricht ende saeghen daer Sinter Vaes het heyldom toenen, item tot Onser Liever Vrouwen Tricht saegen wy het heyldom oeck toenen ende van Tricht gingen wy nae Tongeren ende saegen daer oeck theyldom in dy heyldoms camer daer wytermaeten veel schoons heyldoms was, item wy waren oeck op den pinnakel daermen het principael ende schoonste heyldom toont, te weten Sinte Materns biscop staeff ende synen erm, item een stuck van den heylighen cruys Ons Liefjs Heren Jesu Cristi daer ii droppelen bloets syn wyt geloepen, daer was i cuoninck dy en woude nyet geloven dattet van Ons Heren Jesu Cristi cruys waer ende hy staeck daer in, terstont liepen daer wt dry droppelen bloets ende der cuoninck waert terstont blint ende bleeff blint tot dat hy sterff, dit heylige precioese bloet heb ich gesien²⁶⁴.

fol. 75

In vigilia Sancti Jacobi apostoli xxiiii july op eenen gonsdach nae middach te ii uren wast een verveerlyck onweeder van donre ende blixem, ende Jan Strauyven dy versloech op dit selff pas vanden blixem sonder heer ende God genaede te seggen, op deesen selven dach versloech oeck tot GlabbEEK een vrouw vanden donre ende blixem.

Sudarium quod attulerunt angeli cum maxima claritate in quo Sanctus Servatius sepultus et jacuit sub terra plusquam trecentos et quinquaginta annos, ende was van colueren geleyck wit dyamast. Item baculus episcopalis qui missus erat Sancto Servatio a Deo per angelum ante altare in signum quod esset dignus episcopatu. Vestimentum purpureum van syde quod angeli celitus portarunt et jacent super mortuum corpus Sancti Servatii, sepultum trecentos et

²⁶⁴ CH. M. THYS, *Monographie de l'église de Notre Dame à Tongres*, p. 83-86, 111-112; J. PAQUAY, *Monographie illustrée de la collégiale de Notre Dame*, p. 71-72, 75-78, 102-103.

quingenta annos. Item baculus peregrinationis quo Sanctus Servatius draconem occidit et crucem super terram fecit et in eodem loco fons ortus est²⁶⁵.

fol. 75 v°.

Den peys tusschen den keyser ende den coninck van Vrankryck

Deesen somer is den peys gemaect tuschen dy keyserlycke majesteyt Carolo ende den coninck van Vrankryck, ende der keyser ende coninck van Vrankryck hebben onder hon beyden selver den peys gemaect, synde by malcanderen in een sceep by Marsielen ende der coninck quam ex proprio motu met synder huyssvrouw ende kinderen in skeysers sceep daer der keyser nae huys woude scepen, der coninck had den keyser ontboden dat hy hem gern woude spreken in minne ende vrintscap, ende dit belieffde den keyser zeer wael, mer sy en hadden malcanderen nyet ontboden op wat dach oft op wat tyde oft op wat plaetsen dat sy malcanderen soudenspreken, item der keyser screeff selver met synder eygenre hant den peys ende siegeldenten met synen eyghen siegel ende gaffer alsoe den coninck over, ende der coninck van Vrankryck screeff oeck den peys selver met synder eygender hant ende siegelten oeck met synen eygen siegel ende gaffer den keyser ende beloeffden daer nimmermeer tegen malcanderen te orloghen. Aldus trocken sy nae Marsielen ende men bedreeff daer groot jolyt, ende der keyser schonck des coningx van Vrankryck dochter eenen rinck daer een gesteynt in was dat weert was meer dan hondert bysanten ende der coninck dit siende woert screyende.

fol. 76

Item der pous hed gern lange hyer te voren den peys ge-

²⁶⁵ FR. BOCK en M. WILLEMSSEN, *Antiquités sacrées conservées dans les anciennes collégiales de St.-Servais et de Notre Dame à Maestricht*; P. DOPPLER, *Beknopte geschiedenis der zevenjarige heilgdomvaart te Maestricht*, in *De Maasgouw*, XLII (1923), p. 37-48. De latijnse tekst van de kroniek is haast een letterlijke vertaling van p. 46 van P. Doppler.

maect tuschen den keyser ende den coninck van Vrankryck, mer ten was hem nyet mogelyck²⁶⁶.

Ipsa die Sancti Petri ad vincula²⁶⁷ op eenen donredach is dy soen ende den peys gemaect tuschen Hendrick Sullinx ende Peter Blitsen soen, der wellich Geerden Sullinx had van leven ter doot bracht, soe moet Peter Blitsen vorsc. eerst mael doen eenen voetval op tdorp van Curinghen, item hy moet een steynen cruys setten, item hy moet een dertichsten doen celebreeren, item hij moet eenen wech te Romen selver in synen eyghen persoen gaen ende bescheyt van daer bringhen dat hy den weech gegaen heeft, item voer den weech Sint Jacobs moet hy geven xxv brabant gulden, item allen costen moest hij oeck betaelen²⁶⁸.

Album vestimentum quod signatum erat innumeris mirabilibus albis figuris gelyck gedreelt, quod angelus celitus portavit et posuit super sepulchrum Sancti Servatii in signum quod voluit Deus illum exalteri ex terra. Item calix qui habet duas aurículas et patena quibus Sanctus Servatius solitus est celebrare missam²⁶⁹.

fol. 76 v°.

Nona augusti tuschen ix ende thien uren op eenen vrydach voermiddach begost meester Symon eerstmael te metsen aen dy boghen vanden nieuwen affganck, ich sach meester Symon den eersten steen legghen.

Dextrum brachium Sancti Thome apostoli qui attigit vulnus dextri lateris Salvatoris nostri, crux quam fecit Sanctus Lucas et Sancta Maria virgo portavit inter benedicta sua ubera, et inventa est super corpus Sancti Servatii dum exaltabatur e terra.

²⁶⁶ M. GACHARD, *Itinéraire*, p. 141-145; J. VAN VLOTEN, *op. cit.*, p. 207-209; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 106 v°, 111.

²⁶⁷ Is 1 augustus.

²⁶⁸ Zie E. VAN CAUWENBERGH, *Les pèlerinages expiatoires et judiciaires*, p. 66-67.

²⁶⁹ P. DOPPLER, *op. cit.*, p. 45.

Item magna pars crucis Salvatoris nostri, caput Sancti Servatii²⁷⁰.

Nona augusti voersc. is tOnser Liever Vrouwen op den Ossenweech een stom manspersoen alt synde omtrent dertich jaeren, spreckende woerden, dy wellich stom geboren was ende bleeff tot dat hy Mariam dy gebenedyde moder Gods had besocht, ende doen woert hij sprekende.

Item op den dach vorsc. verlosde Maria dy gebenedyde moder Gods oeck eenen mensch dy beseten was.

Item ipsa die Laurentii woert daer oeck een cropel gaende, dy tachtentich muylen ver was comen om gesont te syn²⁷¹.

Relique in parochia Sancti Joannis in Trajecto.

Vanden heyiligen gebenedyden cruys Ons Lieffs Heren Jesu Cristi dat Sint Victoer droech tegen dy Turcken, item daer is haer van Sint Victoer, item dry tanden van Sint Appolonia, item een stuck van Sint Jan Baptist ende noch veel reliquen²⁷².

fol. 77

Undecima augusti op eenen sondach synter Sint Peters te Maestricht ii doot bleven van vechten ende stryen.

Ipsa die Assumptionis baete Marie semper virginis gingen wy processie ende droeghen dat heylich gebenedyt sacrament om tdoorp ende baden Onsen Lieven Heer dat hy ons wouden behoeden ende beschermen, dat wij nyet onversienlyck en sterven, want op deesen tyt op veele plaetsen dy pest ende bocksieckden regneerden ende storventer oeck veel menschen aff, soe te Luyck, te Maestricht, te Stockhem, te Diepenbeeck, in gheen Kempen, sHertoghenbosch oeck.

Item tot Cuelen synter op een nacht hondertich gestorven vander bocksieckde op deesen tyt²⁷³.

Item in dy Kempen te Hechtelt, te Hamont ende noch op

²⁷⁰ IBID.

²⁷¹ V. BETS, *op. cit.*, II, p. 157.

²⁷² In het werk van FR. BOCK en M. WILLEMSSEN is er geen sprake van deze relikwiën. De St.-Janskerk werd in 1632 aan de Hervormden gegeven, nadat een groot deel van de kerkornamenten verwijderd waren.

²⁷³ S. BALAU, II, p. 402.

ander plaetsen hevet op desen tyt gestorven vander pesten ende van den bocksieckden.

fol. 77 v°.

Item ipsa die Assumptionis beate Marie semper Virginis ginck Swennen Geert om metten breken in dy kerck ende creech xxxiii st. hesselts totten bouwe.

Item te Stockhem hevet op deesen tyt soe seer gestorven dat myns heeren eelinghen allen vlavyden van Stockhem, ende ons heer dy bleeff daer opt slot alleen met dry oft vier eelinghen ende syn kemerlinx²⁷⁴.

Den xxiii augusti woert den huylick gemaect tuschen Jannes Banx ende Aert der Weert dochter Jenneken te Hasselt in Marsilis huys. Den xxvi augusti track ons genedighe heer van Stockem nae Grevenbroeck²⁷⁵.

Item den acht ende twintichste dach van augusto op eenen gonsdach quam ons genedighe heer ende bisscop van Luydick tsavons te vi uren van

fol. 78

Grevenbroeck te Curinghen met xii peerden, hy had viii oft ix vanden scutten met hem, item myn heer van Luyck had oeck synen baert noch, item syn ander volck was den xxvi augusti voer coemen doer beveel van myn heer ende myn heer hed noch tStockhem gebleven, mer syn eelinghen en wouden daer nyet langher blyven om den sterfft wil, want tStockhem allen daech storventer xi oft xii vanden peste ende vander bocksieckden.

Seynt Sint Jansmis lestleden heeft tot Tricht een manspersoen tot op den dach voersc. syn vierden huysvrouwe getrout. Den xxix augusti hoerde myn heer mes te Cueringhen in dy kerck²⁷⁶.

²⁷⁴ J. LYNÁ, *Gesta*, p. 205; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, pol. 114 v°-115 v°.

²⁷⁵ J. LYNÁ, *Gesta*, p. 205; A. CLAASSEN, *De Achelse tomp*, in *Het Oude Land van Loon*, xxiii (1968), p. 203-233.

²⁷⁶ J. LYNÁ, *Gesta*, p. 205-206.

fol. 78 v°.

Prima septembris op eenen sondach was ons alder genedichste heer te Herkenroy ten eten.

Moritur Arnoldus der Weert

Secunda septembris smorgens omtrent vii uren sterff Aert der Weert subitanea morte ende sonder bicht, prima septembris had hy noch wael te pas geweest.

Op den dach voersc. waeren dy boghen aen den nieuwen affganck volmaect.

Tertia septembris op eenen densdach hoerden ons genedighe heer Onser Liever Vrouwen loff²⁷⁷.

Quinta septembris op eenen donredach begost meester Symon te metsen aen den moer van den nieuwen affganck.

Septima septembris woert dy refformatie te Luyck wtgelesen vanden lande van Luyck ende procureres²⁷⁸.

fol. 79

Infirmatur Dominus de Nassou

Octava septembris op Onser Liever Vrouwen nativitätsdach besloech myn heer van Nassou van tornscap ende ontfinc dat eerweerdich heylich gebenedyt sacrament ende woert geolicht op deesen selven dach inde nacht, hy woert tornich gemaect met spelen²⁷⁹.

Op den dach voersc. tsavons woerden getrout Jannes Banx ende Jehenna Cleywaerts.

Decima septembris heeft her Willem Gomparts te Zelem in Saterosen cloester proffes gedaen.

Dye doot van myn heer van Nassou

Decima septembris op eenen densdach sterff myn heer van

²⁷⁷ IBID.

²⁷⁸ CHAPEVILLE, III, p. 335; S. BALAU, II, p. 403; M. L. POLAIN, *Recueil des ordonnances*, 2 série, I, p. 109-115.

²⁷⁹ Hendrik van Nassau (1483-1538). Zie N.N.B.W., I, kol. 1073-1075.

Nassou. Duodecima septembris op eenen donredach celebra-
vi missam in presentia episcopi Leodiensis.

Item in profesto exaltationis Sancte Crucis²⁸⁰ sanck ich het
jaergetyt voer dy zielen van dy kemerlinx geslecht, mes ende
vigilie ende myn heer van Luyck begeerde mes doen het
jergetyt wt was, ende syn capellaenen nyet gestelt en waeren
om te celebreren ende hyer oeck egeen ander priester en
was, soe las ich noch eens mes voer myn heer van Luyck, ich
had eenen nieuwen penninck.

fol. 79 v°.

Ipsa die exaltationis Sancte Crucis hoerde ons genedighe heer
van Luyck dy hoechmes van her Joris.

Den xvsten dach van september op kermis te Curinghen dach
heeft ons alder genedichste heer biscop van Luyck dy hooch-
mes ghehoert van her Joris ende myn heer van Esselsteyn
oeck, ende myn heer biscop van Luyck ginck selver in per-
sona in dy processie ante summam missam achter dat eer-
weerdich heylighe sacrament, want her Joris droech dat
eerweerdich heylighe sacrament om in dye processie om dy
kerck, ende her Jan van Zonuwen sanck den evangelie ende
ich sanck dy epistoel, ende doen dy mes wt was, reedt myn
heer van Luyck ende Esselsteyn nae Hasselt te eeten, want dy
van Hasselt hadden myn heer genoedt²⁸¹.

Op den dach vorsc. begost ich den nieuwen roomschen
brievier²⁸².

fol. 80

Vicesima septembris svrydaechs in dy quatertemper woert
een van myns genedighs heeren jongen den steen gesneden
van eenen meester van Luyck in Jan Beckers huys te Cue-
ringhen, ich heb den steen in myn hant gehad, hy was groot

²⁸⁰ Is 13 september.

²⁸¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 206; R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 569, fol. 23. Heer Jan van
Zonhoven was Jan van der Straeten.

²⁸² L. E. HALKIN, II, p. 256; J. DARIS, *Notices*, xv, p. 120.

gelyck een cleyn boen, ende dese jongen sterff hiervan, ich had hem dy sacramenten geadministreert.

Den xxii septembris op kermis Hasselt dach was te Hasselt het huysken van Bethleem van een gehouwen van ii oft iii boeven binnen Hasselt, daer waert een van gevangen²⁸³.

Den xxiii septembris te nieuw marckt golt corn tot Hasselt xi st.

Den xxv septembris is te Hasselt een manspersoen van Brie doot gevallen van synen bed, sy vondentem smorgens op syn hooft ende was doot, hij was droncken slaepen gegaen.

fol. 80 v°.

Den xxvii septembris galt corn tot Hasselt xii st.

Item den xxixsten septembris schoot myn heer van Luyck te Curinghen op dy bergen dry schoet met den voetboege ende ginck te Lenarts van Herkenroy bancketeeren²⁸⁴.

Prima octobris op eenen densdach trock myn heer van Bueren van Curinghen met vrou Mari den coninck van Vranckryck besøeken met xv hondert peerdt²⁸⁵.

Sint Truyen

Septima octobris op eenen maendach ontfinc ons alder genedichste biscop van Luyck, her Cornelis van Sevenberghen Sint Truyen, ende in dy incoempst van myn heer stroeyde myn heer gelt, want een keyserlycke stadt is, item dy van Sinttruyen schenckden myn heer een stuck wyns van vi aemen, dy aem costen xx brabant gulden²⁸⁶.

Borchloen ende Tongeren

Nona octobris op Sinte Dyonysdach ontfinc myn heer van Luyck Borchloen ende Tongeren, dy van Tongeren hadden op dy merckt gemaect vii bergen, te weeten Mons Syon,

²⁸³ Thys Borchhouts, Aert der Leyrtouwer, Cornelis Crouls, Jan Berchs en Nys Bernaerts werden van dat feit beticht (R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 1304, fol. 89 v°).

²⁸⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 207.

²⁸⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 207; S. BALAU, II, p. 133; M. GACHARD, *Rapport*, p. 259-260.

²⁸⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 207; F. STRAVEN, *Inventaire*, II, p. 419-420.

Mons Tabor, Mons Calvarie ende dy van Tongeren hadden groten prys van myn heer²⁸⁷.

fol. 81

Hoey

Decima octobris ontfincck ons genedighe heer Hoey²⁸⁸.

Item der coninck van Vrankryck heeft vrou Mari ende myn heer van Bueren ende myn heer van Esselsteyn zeer grote chier aengedaen ende ontfincckse met groter lieffde ende triumphen, het cosde den coninck van Vrankryck deese besueckinge alle daech *iiii* hondertich duysent ducaten ende het doerde *xxv* daegen²⁸⁹.

Decima tertia octobris op eenen sondach woert te Zuylre een hersteken.

Den *xxii* octobris galt corn tot Hasselt *xiii* st. *i* ort.

fol. 81 v°.

xii novembris galt corn tot Hasselt *xiiii* st. *i* ort.

Op den dach voersc. heeft der stathelder van Diepenbeeck eenen hersteken dy myns heeren van Gaveren bastart dochter had ende hy was principael stathelder, sy waeren allen beyde te peerde²⁹⁰.

Item deese weeck is te Diepenbeeck een knecht gestorven den syn moder alsoe geslaegen had dat hy daervan sterff, ende sy suster hiel hem, ende dit quam by om eens verkens wil, deese knecht bedroech synder moder ende synder suster in syn doot.

Item deese weeck is by Antwerpen een van Borchloen doot gevallen van synen peerde.

²⁸⁷ ch. M. THYS, *Ephémérides Tongroises*, in B.S.S.L.L., XII (1872), p. 274; J. PAQUAY, *Inventaire des archives communales de la ville de Tongres*, in B.S.S.L.L., XXX (1912), p. 33.

²⁸⁸ SCHOOLMEESTERS, *Cérémonial de l'inauguration du prince évêque Corneille de Berghes dans sa bonne ville de Huy*, in *Leodium*, VII (1908), p. 67-69.

²⁸⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 207; PIOT, p. 109; M. GACHARD, *Rapport*, p. 260.

²⁹⁰ Conrard van Gaver was gehuwd met Catharina van Rechterghem (J. PAQUAY, *Diepenbeek voorheen*, in v.o., VII (1931), p. 53). De stadhouder was August van Goer (R.A.H., *Schepenbank Diepenbeek*, nr. 6, fol. 5).

Int Haspegouw syn deesen saettyt soe veel muys geweest dat dy wennen vanden coern moesten dwater met waegelen vueren in dy velden om dy muysen te verdrencken, ende dy muys hedden theel coern affgeten wt dy velden soe dat dy wennen geen coern en vonden.

fol. 82

Maeseyck

Decimaseptima novembris op een sondach ontfynck ons genedighe heer Maeseyck ende dy van Maeseyck hadden grote eer van myns heeren genaede²⁹¹.

Op den dach voersc. woert te Tongeren een hersteken.

fol. 82 v°.

Brie

Octava decembris ipsa die conceptionis dive Marie semper Virginis que erat dies dominica ontfynck ons alder genedichste heer Brie²⁹².

Het oester coern

In deese maent van december quam in tlant van Luyck veel oester coerns daert volck zeer aff verblyt was, want het coern vanden lande van Luyck zeer qualyck te crygen was doer den dieren tyt²⁹³.

Ipsa die Sancti Thome apostoli den XXI decembris smorgens waest een verveerlyck groot onweder van blixemen, van donre, van haegelen, van regenen ende oeck grote winden ende desgelycken en had noet mensch geleeft wy alt dat hy was op alsustigen tyt.

Op den heylighen Kersnacht waeren tot Antwerpen een deel

²⁹¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 207; J. DARIS, *Histoire*, p. 124; J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 404.

²⁹² J. LYNA, *Gesta*, p. 207; P. KUBBEN, *Blijde Inkomst der prinsbisschoppen te Bree*, in *Ancien Pays de Looz*, XIII (1900), p. 33-35.

²⁹³ S. BALAU, II, p. 403; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, fol. 130, 130 v°., M. L. FANCHAMPS, *op. cit.*, p. 160-163.

lutheriaenen vergeert ende souden in dy heylighe Kerstmes vier cloester hebben aangesteken, mer met dy gracie Gods waerden sys gewaer, ende daer waert een affgevanghen, ende soudet al hebben neergeslaeghen wat sy hedden connen crygen.

fol. 83

Item tot Antwerpen heeft een metsken haer kint verdaen ende gedoot alsoe bald sy bleven was op desen tyt seynter kersmis, ende sy woert gevanghen.

1539

Bilsen

Anno xxxix xii january op eenen sondach scilicet dominica infra octavas Epyphanie ontfinck ons genedighe heer dy stadt van Bilsen ende quam op desen selven dach te Cueringhen²⁹⁴.

Dy geen dy te Luyck ii oft iii hondertich mud coerns incommende hadden, moesten dit jaer coern coepen, soe qualyck waest coern geraect int jaer vorsc.

Den xiiiiste january heeft ons alder genedichste heer biscop van Luyck, her Cornelis van Sevenberghen, syn eerste genachten gehalden te Cueringhen inde groten saedel ende daer waerden wael vierendevyftich saeken aengesatten op deese eerste genachten²⁹⁵.

Den xviisten january heeft op Sint Antonisdach heeft een vrou tuschen Hoy en Luyck wonende, haer iii kinderen gedoot ende oeck haer selver van honger, sy had aen haer swegeren geweest dat sy haer helpen soude, sy seede, gy coempt te deck, ende haer man doen hy dat wist van synen wyve, was tornich ende ginck met een vaet corns tot syns susters ende daer comende vant hyse doot.

²⁹⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 208; R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 915, fol. 93.

²⁹⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 208; R.A.H., *Leenzaal van Kuringen*, nr. 4, fol. 2.

*Hasselt*²⁹⁶

Anno xxxix den xixste january dominica nuptie facte sunt in Ghana Galilee, te iii uren nae der noenen ontfinck ons alder genedichste heer biscop van Luyck, her Cornelis van Sevenberghen, dy stadt van Hasselt met groter triumphen, ende myn heer quam van Cueringhen tot Hasselt met tachtentich peerdt dy Curingher poort in ende soe lanx dy Verckens merckt nae dy grote merckt tot in dy grote kerck, ende wt der kercken wederom comende, ginck hy te voet met synen elinghen in dy Croen²⁹⁷ ende sliep daer dese nacht, ende dy van Hasselt quaemen myn heer teghen tot aent gericht van Cueringhen vier hondert sterck al int harnasch wael wt getuycht, ende dy burgemeesters²⁹⁸ brachten myn heer dy slotels vander stadt tegen tot aent gericht, ende by tgericht voer opt velt waeren wael ii hondertich ballinghen vergadert ende vielen myn heer te voeten ende riepen allent saemen, genaed aldergenedichste heer, genaed aldergenedichste heer, ende myn heer seede hon dat sy hon te recht beteren soudén, ende myn heer woerde wael veertich supplicatien overgegeven, dy myn heer sel-

fol. 84

ver opstack, item dy priesters ende dy clercken van Sint Quintenskerck ende dy Augustynen quaemen myn heer oeck teghen met processie in hon cappén ende mesiewaet ende voer myn heer woerden een halff hondertich toertsen gedraeghen al bernend.

Deese carmina naebescreven stonden op een breet gescreven doen ons genedighe heer Hasselt ontfinck:

²⁹⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 208-209.

²⁹⁷ A. HABETS, *Het land van Loon en de Geldersche successieoorlog*, p. 63; C. BAMPs, *Aperçu historique sur la maison du Valck*, in *Bulletin Soc. Mélophilies de Hasselt*, xxxv (1899), p. 118, 119, 124.

²⁹⁸ De burgemeesters waren toen Steven Geloes en Art Moens.

Advenis huc nobis princeps clarissime gratus
 Nullius adventus gratior esse potest
 Quantum leticie tua fert presentia nobis
 Haud ullis verbis exprimeret Cicero
 Nec mirum fuerit, cur secula fausta reportas
 Et procul expellis que nocuere prius
 Hercule nil dubium quin sis nobis leodinis
 E summo celo missus in auxilium
 Tu decus atque salus simul et spes unica nostra
 Te formidamus nulla pericula duce

fol. 84 v°.

Tu caput es nostrum quo vix est clarior unus
 Imples perfecti principis officium
 Quid multis opus est propter tua splendida facta
 Dignus es extolli laudibus assiduis
 Nos cives tibi membra sumus, tibi ferre parati
 Omnem per vitam seva pericla sumus
 Servet ut incolumen te nobis Cristus ad annos
 Nestoris, offerimus nocte dieque preces
 Expectate venis spes o fidissima nostrum.

fol. 85

Vicesima january ipsa die Sanctorum martyrum Fabiani et
 Sebastiani op eenen maendach hebben dy van Hasselt onsen
 alder genedichste heer geschenct eenen silveren overgulden
 schonen nap, het gout dat om den nap was, had gecost wael
 dertich ducaten, ende desen nap was weert wael vyff hondert
 brabant gulden, item sy hebben myn heer oeck geschenct een
 voerder wyns van twee grote stucken, item ii vette ossen
 ende xii hemels ende oeck twee voeder haveren, ende allen
 den wyn die daer verdroncken waert van myns heeren volck
 ende allen den cost²⁹⁹.

²⁹⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 209; J. LYNA, *La Joyeuse entrée à Hasselt du nouveau comte de Looz, Cornille de Berghes*, in *Bull. Touring Club*, 1931, p. 333-337. Het geschenk werd te Maastricht gekocht; de ossen te 's Hertogenbosch en de hamels te Bokrijk (R.A.H., s.A. *Hasselt*, nr. 569, fol. 24-25).

Den XXI january galt coern te Hasselt xv st.

Op deesen selven dach hebben dy ottervengers tStockroy in dy voert eenen manspersoen doot venden liggen int waeter. Den XXIII january galt een vaet erten XIX st. tot Hasselt.

fol. 85 v°.

Den XXI january op eenen densdach ginck een manspersoen van Cortesem wt Hasselt ende was droncken, ende ginck nae huys ende doen hy by Henegouw quam, viel hy in een drenxsel ende verdronck³⁰⁰.

Ipsa die conversionis Sancti Pauli reedt myn heer van Esselsteyn wt der stadt van Bruesel tuschen XII ende een op dy noen, ende was tsavonts te VI uren te Cueringen by onsen alder genedichste heer³⁰¹.

Op den dach vorsc. ginck Lyn in die Ster dochter Trynken in dlant van Valkenborgh wonen by die van Goer.

Herkenroy

Den XXVI january heeft ons alder genedichste heer Herkenroy ontfangen ende myn vrou van Herkenroy met dy heeren ende joffrouwen haelden myn heer in met processien met dry par toertsen ende myn heer bleeff daer dese nacht slaepen, item daer waert een heel calff gebraeden, myn vouw en had noyt desgelycken ghehad³⁰².

fol. 86

Quarta ffebruary waerden Peter Cloenvoets ende Elen opden Roeselbosch geheel droncken vanden coern dat sy te Hasselt hadden gecocht ende en costen nyet geworcken.

Op den dach vorsc. woert te Reckhoven een hersteken³⁰³. Item op deesen tyt hebben dye dieff veel gewandelt ende naemen den huysluyden hon cleederen, hon scotelen, hon kannen ende hon gelt.

³⁰⁰ Henegouw is een gehucht ten zuiden van Hasselt, op de weg naar Tongeren.

³⁰¹ Is 25 januari. J. LYNA, *Gesta*, p. 210.

³⁰² *IBID.* De abdis van Herkenrode was Mechtildis van Lechy.

³⁰³ Rekhoven is een gehucht van Lummen.

Den XVI february dominica quinquagesima weerlichden ende thaegelden oeck.

Moritur Marsilius Munters frater meus

Ultima february que erat dies veneris quatuortemporum in quadragesimo hora quinta post meridiem decessit de hac vita Marsilius Munters, frater meus dilectissimus cum optimo intellectu et cum loquela apertissima usque in punctu mortis, cujus anima requiescat in sanctissima pace, amen, et altera die prima martii circa horam nonam est sepultus apud Augustinianos prope altare venerabili sacramenti. Den xviii sten february het densdaechs te vastelavont soude dy Revaegiosen Luyck verredelyck hebben ingenomen ende soudon dy stadt te vier hoecken hebben aengestecken ende dy cuoninghen hebben doergestecken³⁰⁴.

fol. 86 v°.

Op Sint Geertruyden dach³⁰⁵ hevet verveerlyck gedonret ende het was den geheelen dach aen vuyl ende lelick weer van regenen, soe dat dy merckt nyet veel en docht, den offer van Sinte Geertruyt was weert viii gulden vii st. ende dy gheen dy dye stellagie hadden verdenct opt dorp gaeven der kercken iiij gulden.

Den xxiii martii galt het Luycker corn tot Hasselt vyffthiendenhalven st. ende het oester corn xiiii st.

Septima aprilis scilicet altera Pasche heeft haer een vrou tot Luyck buyten Sinte Gielis poort verhanghen.

Octava aprilis het densdaechs in dy Paeschheyliche daegen woert verdraeghen by her Joris, by joncker Steven, by Joncker Jan ende by dy gemeynthe van Cueringhen dat men soude straeven allen dy gheen, dy eynghe eedt swoeren, nyemanden wtgenomen, man noch vrou noch kinder, met eynghe wegen te gaen oft vier oft v daegen in Homperlepomp te sitten te born ende te broede, ende dit belieffde

³⁰⁴ P. HARSIN, III, p. 52.

³⁰⁵ Is 17 maart.

hon allen tsaemen wael om Goeds eer voerts te stellen, het was van grote node³⁰⁶.

fol. 87

Undecima aprilis que erat dies veneris ante octavas Pasche ist gesloten te Cueringen in dye kerck op den hoghen choor van her Joris, pastoer, joncker Steven scholtes, dy scepenen Geerit Spierinx, Geert Swennen ende Goewart Pelsers ende van dye gesworen ende van dye gemeynthe van Cueringhen, dat men dy gheen straeven ende corrigeeren soude dy swueren ende den heyligen naem Goeds ydelyck in honnen mont nemen, item voer dy eerste reyse soude dyegheen dye gesworen had gaen eenen wecht tot Maestricht Sinter Vaes bevaert ende van daer bescheyt brenghen, oft een kers van eenen ponde Sinte Geertuyt geven, oft twee daegen in Homperlepomp sitten te born ende te brode op syns selfs cost, te rde reyse eenen wech tot Aeken oft ii pont wasch S. Geertruyt oft vier daegen in Homperlepomp als voer, te derde reyse te Dueren oft dry pont wasch oft vi daegen in Homperlepomp, te vierde reyse te Colen oft vier pont wasch oft viii daegen in Homperlepomp, te vyfde reyse eenen weech te Trier oft xvi daegen in Homperlepomp oft

fol. 87 v°.

vi pont wasch, item dye gheen dye yemand horen sweeren ende hem nyet aen en brenghen, dy sullen in dy self pene vallen als dy swere gelyck voersc. steet.

Undecima aprilis syn te Tongeren by den Pellicaen³⁰⁷ in een huys twe solres ingevallen dy gelaeden waeren met oster corn, ende daer bleven onder doot dry mans ende een vrouwe daer sy saeten ende aeten hon noen, deese vrou was dye werdin in den Pelicaen, sy was daer comen om hen te helpen koken.

Decimatertia aprilis in octavis Pasche heeft her Joris, pastoer

³⁰⁶ *Strafmaatregelen tegen het vloeken*, in *Limburg*, xii (1930-1931), p. 56-57.

³⁰⁷ De Pelikaan is een afspanning, gelegen op de Markt. Zie J. PAQUAY, *Tongeren voorheen*, p. 290.

van Curinghen, op de preeckstoel wtgelesen smorgens te vroechemessen ende oeck te hoochmesse dy ordinantie teghen tsweeren om eenen yegelycken te corrigeeren ende te straffen dy den heylighen ende gebenedyden naem Gods ydelyck in synen mont neem, oft den gebenedyden naem Maria oft swoer by dy sancten Goeds oft dyergelycken.

fol. 88

Decimaquarta aprilis op eenen maendach post quasimodo naeder noenen waest een verveerlyck groet onweder van donre, ende te Mewen haegeldent haegelsteen alsoo groot als haesenoten, ende het corn versloech daer op sommige plaetsen.

Vicesima aprilis dominica misericordia gheschieden tSint Lambrechts Herck eenen dootslaech van twee jonge gesellen dy snachs spelen liepen.

Dye doot van den jongen coninck van Scotlant

Ultima aprilis sterff der coninck van Scotlant in skeyzers hoff³⁰⁸.

Dye doot van dye keyserinne

Prima may sterff des keyzers huyssvrouw van kinde en het kint en leefde may vi uren ³⁰⁹.

Secunda may galt het oestercorn tot Hasselt vyffthiendenhalven stuver.

Sexta may galt het corn tot Hasselt xiiii st.

Septima may op eenen gonsdach woert te Curinghen een mesdeger geraetbraect ende onthoeft, het was een Wael van op de Masen, hy had VII moerd gedaen.

³⁰⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 210.

³⁰⁹ S. BALAU, II, p. 133; M. GACHARD, *Itinéraire*, p. 149; J. EVERSEN, *Uitvaart van Isabella van Portugal, gemalin van keizer Karel V anno 1539 te Maastricht gevierd*, in *De Maasgouw*, x (1888), p. 5.

Vicesima may galt het oestercoern in dy stadt van Hasselt vyffthiendehalven st. ende XIII stuver ende een oert. Noet man en heves geleeft wy alt dat hy was dat oyt soe dieren tyt is geweest alst is geweest op deesen tyt van allen dinghen, van coern, van vleesch, van boter, van kees, van erten ende voerts van al dat der mensch behoevende is, ende en hed dat oestercoern int lant nyet gecomen, veel menschen hedden moeten van hongher sterven want ten was gheen coern te cruyghen, noch Haspegouws corn noch Kempens corn eer dat oester corn int lant quam ende en hed soe veel corns int lant nyet gecomen, ellick vaet hed gecost eenen kaerlis gulden, allen menschen wy ryck dat sy waeren moesten corn coepen³¹⁰.

fol. 89

Item den xxvi dach van may smaendaechs in dy Penxt heyligh daech schoet ons alder geneydichste heer van Luyck, her Cornelis van Sevenberghen, met synre eygenre hant te Luyck den papengay aff met den voetboeghe.

Op den dach vorsc. schoet Mombeeck der alde de papengay tot Hasselt aff in naem van onsen alder geneydichsten heer; hy schotem ten eersten schoet aff³¹¹.

Item op den dach voersc. was myn heer van Luyck Sinttruyen oeck coninck.

Den xxix may woert te Cueringhen een van Wuestherck onthoeft, het was een vanden binders geweest, syn naem was Jan Scoepen.

fol. 89 v°.

Prima july galt het corn tot Hasselt xv st. een oert, ende tvolck begost desen tyt het corn te sighten.

³¹⁰ CHAPEVILLE, III, p. 336; M. L. FANCHAMPS, *op. cit.*, p. 162-163.

³¹¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 211. R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 915, fol. 92. Willem van Mombeeck was schout te Hasselt.

Den xxviii july op eenen maendach quam joncker Stevens huyssvrouw, joffrou Maria van Elderen op Curingen ende hielden hon brulofft³¹².

In deese maendt voersc. syn te Montenaeken ende op dy dorpenrontsom Montenaken ix oft x tovenerssen gebeernt³¹³. Den xvii augusti woert te Kermpt der jonge Korver doot geslaegen van Aert Heytmers ende Henneken Katers.

Den xix augusti gouden dy erten tot Hasselt het vaet daervan xxxvi st., het vaet had oeck gegouden ii gulden.

In dese weeck woert tAntwerpen Willem Droechmans soen hersteken ende oeck te Diest een.

Den xxi augusti woert Wouter Nys inden Belick doot gevonden³¹⁴ in syn schuer ende sy vonden een pyl in syn hert steken, het was smorgens te vyff uren ende was wt gegaen om dy vogels te scieten van synen lande, hy woert gecommert inden naem vanden heer ende dy vrinden moesten verborghen eer sy hem mochten begraeven, ende hy woert oeck gevisiteert van den scholtes ende scepenen.

fol. 90

Op den xxiii augusti viel Jan Baerts doot van synen werck tot Hasselt ter susteren, het was een steenmetser, dy susteren begroeven hem in hon cloester soe en had der heer aen hem nyet.

In deese weeck voersc. woert te Tongeren een lutheriaen gevanghen ende daer onliepenter noch vier oft vyff³¹⁵.

Primitie

Ipsa die Sancti Bartholomei apostoli que erat dies dominica

³¹² P. DANIELS, *De Hasseltsche bastaartdtk der Geloesen*, in B.S.S.L.L., XXXV (1920), p. 17-30 vermeldt dit huwelijk niet.

³¹³ J. LYNA, *De rechtspleging in zake heksenprocessen in het graafschap Loon*, in Limburg, II (1920), p. 21-27.

³¹⁴ Belick is een gehucht van Kuringen.

³¹⁵ L. E. HALKIN, II, p. 152; ch. THYS, *Ephémérides tongroises*, in B.S.S.L.L., XII (1872), p. 287.

celebravit primitias suas in Hasselt magister Renerus Bormans³¹⁶.

Item Sint Truyen kermis bleeff Sinttruyen een doot.

Item Sint Truyen is oeck een doot gevallen van eenen noteleer op desen tyt.

Te Sevenberghen op deesen tyt is een doot gevallen dat hy soe dronken was.

Item op deesen tyt galt ellick pont boteren dry blancken³¹⁷.

fol. 90 v°.

Mutery ende verradery int lant van Gelre

Ipsa die nativitatis beate Marie semper Virginis anno xxxix inden somer waerenter in tlant van Gelre vergadert acht hondert verreders ende souden hebben het lant van Gelre verraden ende souden eenen hertoch hebben gesatten nae honre hant, mer dese verradery quam wyt te Aerlem, ende daer is een van den elinghen, dat een vanden oversten verreders was, met vier peerden van een geschoert ende men capden daer alle daeghe³¹⁸.

Moritur decanus Sancti Petri magister Joannes Bardoul, secretarius reverendissimi anno xxxix ipsa die Sancti Lamberti, ende heeft meester voersc. achtergelaeten wael xx duysent kaerlis gulden³¹⁹.

Item op deesen tyt is myn heer van Luyck in Hollant geweest, hem was daer een lantschap aengestorven ende syn volck lach te Sevenberghen ande myns heeren volck woert daer bycans al sieck³²⁰.

fol. 91

Item meester Jans Bardouls knecht Grand Jeha is oeck deese

³¹⁶ Is de 24 augustus. Renerus Bormans wordt niet vermeld in C. DE BORMAN, *Le livre d'or de la famille de Borman*. Hij werd in de Universiteit te Leuven ingeschreven in 1531 (A. SCHILLINGS, *Matricule de l'université de Louvain*, IV, p. 59).

³¹⁷ Een blanck is driebierde stuiver.

³¹⁸ Is 8 september. Zie A. VAN SLICHTENHORST, p. 450.

³¹⁹ Is 17 september. J. LYNA, *Gesta*, p. 210. Zie noot 226.

³²⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 210; E. DE MARNEFFE, II, p. 62, noot 2.

daeghe gestorven. Requiescat in pace, ende dit was nyet waer want hy genaes.

Dy mutery van Maestricht

Den xxiii dach septembris snachts te nieuwemerckt is te Maestricht een verradery op gestaen van dye gemeynnten vander stadt, honre was wael dryduysent ende sloegen den joncker van Goer doot ende noch eenen burgemeester. Der joncker van Goer was scoltes van Tricht in skeysers recht ende der burgemeester hiet Prins. Dese joncker hed hem gern gebicht ende der priester was daer, soe en wouden dy verreders, dy desen joncker van Goer totter doot hadden gequetst, nyet hebben dat hy hem bichten soude ende gaven hem noch wael hondert steken nae syn doot, ende sloegent al ontwe int prekerheeren cloester ende dede dat sy wouden, daer was een groot verveerlyck roemoers in dy stadt, sy hadden voer hon genomen dat sy allen dy oversten vander stadt soudent hebben doot geslaegen, item dese ii doden vorsc. laegen van densdaechs tot svrydaechs te begraven, sy en wouden se nyet begraven hebben, item int prekerheeren-cloester hebben sy wael xxv sloet ontwee geslaegen ende quaemen met blote swerden ende moesten op hon borst nemen dat dy van den scholtes nyet en wisten ende satten die blote sweerden op hon hert³²¹.

fol. 91 v°.

Die doot van joncker Stevens huyssvrouw joffrouw Maria van Elderen

Vicesima septima septembris que erat dies sabbati, infra quartam et quintam post meridiem decessit de hac vita uxor domicelli Stephani Geloës. Her Joris olichde haer ende tsanderendaechs op sondach ter hoechmessen laesen wy mes

³²¹ S. BALAU, II, p. 134; A. HENNE, VI, p. 223-226; P. HARSIN, III, p. 55-57; E. SLANGHEN, *Het markgraafschap Hoensbroek*, p. 150-153; E. SLANGHEN, *Oproer te Maastricht in de maanden september en november 1539*, in *De Maasgouw*, I (1879), p. 50-52; H. P. H. E. EVERSEN, *Oproer te Maastricht in de maanden september en november 1539*, in *De Maasgouw*, IV (1882), p. 693. De burgemeester was Remigius Printen (Prent).

voer haer ziel ende te vrouloff tyt waert joffrouw Maria vorsc. ter erden besaedt ende begraven op den choer te Curinghen met vigilie ende toertsen ende kerssen dy joncker Steven³²².

Quarta octobris que erat dies sabbati ad horam quartam post meridiem natus est filius Philippi Spierinx.

Sexta octobris que erat dies lune infra quartam et quintam horam post meridiem baptisavi filium nepoti mei Philippi Spierinx et vocatum est nomen ejus Arnoldus ex petitione domicelle de Itteren, et patrini infantis Franciscus Munters, Joannes Phlippens et ego, et patrine domicella de Itteren dicta Margareta, Margareta Spierinx et neptis nostra van Geenenbosch dicta Maria, filia Petri Smeets et Katharine

fol. 92

Munters, moram trahentes super viam regiam et consumpsimus viginti sex amphoras vini, quilibet patrinus solvit onderhalven gulden te Phlippens vorsc. huys in tdorp wonend³²³.

Primitie filii Symonis Blasen

Quinta octobris que erat dies dominica celebravit primitias filius Symonis Blaesens apud Augustinianos³²⁴.

Den xxvii octobris galt coren te Hasselt xiiii st. ende een pont boteren galt eenen stueter.

Dye doot van myn heer van Bueren

Den xxviii sten octobris op eenen vrydach sterff myn heer van Bueren, swaegher was myn heer van Luyck modern³²⁵.

Quarta novembris galt het corn te Hasselt xiiii st.

Op deesen tyt syn een deel boeven geweest ende hebben te

³²² Zie noot 312.

³²³ L. E. HALKIN, II, p. 318.

³²⁴ Het zijn de augustijnen van Hasselt.

³²⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 210; S. BALAU, II, p. 134. Hier wordt bedoeld Florent van Yselstein, graaf van Bueren, zie noot 15.

Huesden, te Lummen ende tSpalbeeck moertbrend gehan-
ghen ende dwonghen de huysluyden dat sy hon moesten gelt
brengen.

fol. 92 v°.

Decima quinta novembris op eenen saterdach omtrent der
noenen gaff joncker Steven Geloës een spende voor dy ziel
van synre huysvrouw, joffrouw Maria van Elderen, ende
xxv hondertich bruyen micken waeren gebacken, ellick mick
van 11½ pont ende op deese spende waeren xviii hondertich
ermer luyden comen.

Den xvii novembris op eenen maendach waert joncker
Stevens huysvrouw joffrouw Maria van Elderen begenckenis
gedaen, ende her Joris celebreerdent, op dit begenckenis
waerden gecelebreert viertich messen ende ellick priester
had een silveren vlies ende her Lambrecht ende ich dienden
her Joris ende daer waeren vi toertsen ende xii toertysen.
Den xviii novembris heb ich gecelebreert het begenckenis
in dy bruederscap van Sinte Gertruyt voer dy ziel van jof-
frouw Maria van Elderen ende op dit pas waerden noch
gecelebreert xvi messen³²⁶.

Op den xvii novembris vorsc. woert dy grote clock te
Cueringhen onstucken geluyt opt begenckenis van joncker
Steven huysvrouw³²⁷.

Den xxiii novembris op eenen maendach waert der smeed te
Tricht onthoeft dy den eersten slach gaff den joncker van
Goer ende der scoltes van Tricht³²⁸.

fol. 93

Ipsa die Catharine virginis quam der prins van Araengien doer
Cueringhen ende track nae Tricht, ende had xvii muyl ende
hondertich peert, ende ons genedighe heer van Luyck was

³²⁶ Steven Geloës en Maria van Elderen hadden zich op 27 september 1539 in de
broederschap laten inschrijven (*Ledenlijst Broederschap van St.-Gertruid*, fol. 73 v°).

³²⁷ J. LYNA, *Klok*, p. 211.

³²⁸ Volgens S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1537-1542*, gaf de magistraat op 12
november 1539 toelating om Willem Bongener aan het Hooggerecht over te leveren
in verband met de oproer.

oock op dat pas te Tricht, ende daer waert getracteert van den peys van dy van Tricht³²⁹.

Prima decembris snachts hebben een twyvoel boeven te Hoesden dy kerck op gebroken ende hebben se beroeft, te weten ii silveren bogen van de schutters ende ii silvere schaelen daermen met monicht, ende noch clederen dy dy huysluyden daer hadden gevloecht, ende deese boeven hebben den huysluyden van Huesden affgeschat wael vi hondertich gulden met de moertbrenders te hanghen.

Tertia decembris op eenen gonsdach woert te Cueringhen een van Hubbertinghen gebeernt, hy had synen oem affgebernt ende syn brueders hadden hem verreden dat hy gevanghen waert.

fol. 93 v°.

Nona decembris woert te Tricht een lutheriaen leventich gebeernt, hy sterff in syn kettery.

Decima decembris woert te Tricht een gebeernt dy vi jaer by synre moder had geslaepen.

Altera nativitatis Cristi waert te Lummen een herstecken.

1540

Anno quadregesimo

Den xxix january quam dy keyserlycke majesteit te Bruesel in. Ons genedighe heer van Luyck is oeck by den keyser geweest te Bruesel eenige daech lanck³³⁰.

Den xxii january snachs te ii uren waert Jan te Broeck, Vinger genaempt, blent dat hy nyet en sach ende besieckde oeck van den groten heer, hy seede ist dat alsoe soe moet mich dat heylich sacrament plagen, terstont viel hy dael, hy hed gespeelt.

³²⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 211; R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 915, fol. 95 v°, 96 v°. De prins van Oranje reed naar Maastricht in verband met de opstand (Zie P. HARSIN, III, p. 56-57).

³³⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 211; M. GACHARD, *Itinéraire*, p. 159.

Op eenen sondach prima ffebruary woert her Peter van Gedue op dy doot gewont alheymelyck doen hy ginck te Cosen mes celebreeren van eenen dy met hem al callende ginck³³¹.

Op den dach vorsc. woert te Rummen een doot geslaeghen van twintich jaeren.

Nona ffebruary smaendaechs te vestelavond smorgens woert te Hasselt een jonck geselleken op der straeten voer Melchior des rentmeesters doot gevonden, hy had eenen steeck in syn slenck memken, het was Leenart Caters van Kermpt bastart soen.

Den xiii ffebruary trock dy keyserlycke majesteit nae Gent³³².

Den xix ffebruary op eenen donredach woert Heyn Toelen te Hasselt onthoeft onder tgerecht van Michiel Coemeten, hy had over een jaer te Sint Lambrechts Herck oeck gevanghen geseten ende woert oeck ter doot verwesen ende woert gecomponeert³³³.

fol. 94 v°.

Item Ferdinandus is oeck deese daeghen voersc. binnen Bruesel comen by den keyser, synen broeder³³⁴.

Prima martii woert te Cueringhen een mesdedigher onthoeft, N. Gysbertus, hy en had noch noet baert geschoren. Op den dach voersc. woert Molman een overste van dy moertbrenders nae Beringhen ghevoert ende noch een van Turnout, N. Molman Petrus ende den naem vanden anderen Augustinus ende een cleyn boeffken van xiii jaeren woert oeck met gevoert, N. Jacobus, dit boeffken had oeck helpen bernen, het was van Helchteren, Molman ende Augustyn woerden te Beringhen gejusticieert, Molman woert leventich gebernt ende Augustyn onthoeft, dese Molman was van

³³¹ Gedu is Wideux onder Sint-Lambrechts-Herk.

³³² J. LYNA, *Gesta*, p. 211; M. GACHARD, *Itinéraire*, p. 159 zegt 14 februari.

³³³ Over de beul van Hasselt zie noot 76.

³³⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 211.

Beringhen, dy roede roey hadse gevangen ende leverdense den drossaet, her Michiel van Lummen leyde dese wyt.

fol. 95

In martio synter een deel vanden burghers van Gendt onthoeft dy den standaert hadden ewech genomen ende dy keyserlycke rechten ende brieven den keyser hadden ontvoert, ende mutery in dy stadt hadden gemaect³³⁵.

Octava aprilis que erat dies jovis mane hora sexta accessit Henriculus, nepos noster, ludum Buschoducensem³³⁶.

Decima octava aprilis que erat dies dominica obyt decanus de Lier, avunculus reverendissimi³³⁷.

Item dy keyser heeft desen somer te Gendt een groet mechtich casteel doen maeken³³⁸.

fol. 95 v°.

Quarta may woerter te Gendt noch vyff onthoeft van den genen dy dy mutery hadden helpen maeken.

Ipsa may woerter te Gendt noch vyff onthoeft van den genen dy dy mutery hadden helpen maeken.

Ipsa die Servatii quam Ferdinandus soen te Luyck in et erat canonicus Sancti Lamberti³³⁹.

Decima quarta may te vier uren nae middach quam Ferdinan-

³³⁵ De troebelen te Gent worden in vele kronieken verhaald.

³³⁶ Een Hendrik Munters werd in 1564 ingeschreven in de universiteit te Leuven (A. SCHILLINGS, *Matricule*, IV, p. 676). Boven deze tekst staat geschreven: „*Tunc temporis ego Placentius per duos annos subdedi ibidem manum ferule ante Henricum subscriptum*”.

Zie over Placentius het meest recente artikel van M. LAVOYE, *La vie et l'oeuvre de Jean Placentius*, in *Bull. Soc. Bibliophiles liégeois*, t. XIX (1956), p. 29-47; de auteur twijfelt evenwel over het verblijf van Placentius te 's Hertogenbosch.

³³⁷ De deken van Lier was Antonius van Bergen, die overleed op 17 april 1540 (Zie X. DE RAM, *Synopsis actorum ecclesiae Antwerpiensiae*, p. 168; *Annuaire de la noblesse*, 1879, p. 192).

³³⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 211; S. BALAU, II, p. 405.

³³⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 211; CHAPEAUVILLE, III, p. 337. Wordt hier wellicht Georges van Oostenrijk, de latere prinsbisschop bedoeld? Deze persoon werd evenwel slechts op 20 november 1540 met een kanunnikaat bekleed (Zie L. E. HALKIN, II, p. 44).

dus te Luyck in met dry hondertich peert ende lach int paleys, der biscop van Weenen was by Ferdinandus³⁴⁰.

Nona may dominica ante Pentecostes celebravit primitias custos ecclesie Hasselensis in ecclesia Sancti Quintini.

sMaendaechs snachs in dy Penxt heylighe daech versloeghen Sint Lambrechts Herck twee kuy vanden donre ende blixem.

fol. 96

Item dy van Luyck haelden Ferdinandum in met 11 hondertich peerdt ende met neghen hondertich voetknechts wael wtgerust ende waeren allen dobbelsulders, ende dy van Sint Lambrechts haelden Ferdinandum oeck in met processien, doen saedt hy aff van synen peerde ende ginck bloets hoeffs tot in Sint Lambrechts kerck ende daer lach hy op syn knyen een halff ur lanck, ende myns heeren hoeffmeester met dy heeren van Sint Lambrechts hieten hem zeer hoechelyck willecom, ende dy heeren van Sint Lambrechts ende dy stadt van Luyck schenckden hem een vyfftich mud haveren, xxv hemels, twee voeder wys ende myn heer van Luyck was op dit pas te Sevenberghen ende dede hem schencken allen den wyn dy hy over syn tafel soude drincken.

Op Penxtdach hielden dy heeren van Luyck een alte schoen processie Ferdinando te lieff, sy en hadden noet schoender processie gehalden. Item Ferdinandus ginck selver in propria persona in dese processie bloetshoeffs met een bernende kerss in syn hant³⁴¹.

fol. 96 v°.

In hondertich jaeren en ist noet heeter weder geweest gelyckt is geweest in deesen mey doergaens.

³⁴⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 211; CHAPEAUVILLE, III, p. 337. De bisschop van Wenen was Johannes Faber.

³⁴¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 211-212; CHAPEAUVILLE, III, p. 337-338; S. BALAU, II, p. 504; P. HARSIN, III, p. 60.

Tertia juny in octavis venerabilis sacramenti versloech te Diepenbeeck der kennep algeheel vanden onweeder.

Vicesima quinta juny hebben dy van Mielen, te weten Herman ende syn swaeger Goris myns susters kinderen geheel gereet goet nae Mielen gevoert om dy kinder daer met te onderhouden, ende Anneken woert oeck met gevoert.

In desen somer ist eenen vroeghen oechst geweest, want het was geheel oechst voer Sint Jans Baptisten dach, ende het was eenen seer schoenen oechst, men begost het corn te sichten wael acht daeghen voor Sint Jansmis³⁴².

Den xxvi juny op eenen saterdach heeft dy keyser te Tienen een moninxs cloester wytgejaecht dy quaet regiment hielden, het was een minrebrueder cloester, dy keyser heeftse gereformeert, dy hon nyet beteren en wouden, dy moesten wytgæen, ende dy hon beteren wouden, dy bleven daer ende het syn nu observanten, item in alle Brabant syn dese cloesters gereformeert, sy handelden gelt, men floevde daer ende speelde daer, men dansde daer, sy gingen met fleuwelen schoenkens³⁴³.

fol. 97 v°.

Den xxviii juny te kermis te Meldert hebbenter daer ii gevochten ende dy een slooch den anderen stryenderhant synen cop aff in eenen slach ende hy woert gevangen dy dit feyt dede.

Item te Haelen is oeck op desen tyt een van der burgemeesters van Halen synen hals overgestecken ende bleeff van stonden aen doet.

Quinta july op eenen maendaech nae der noenen heeft hem tot Alken een verhanghen, hy hiet Jacop, syn huysvrouw was gestorven, hy had iiii oft vyff kinderen behalden.

Decima quinta july ginck een menspersoen int Haspegouwe sichten ende al sichtende viel dese man ter eerden ende

³⁴² S. BALAU, II, p. 405; J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 405.

³⁴³ L. E. HALKIN, II, p. 237; P. V. BETS, *Histoire de la ville de Tirlemont*, p. 133.

sterff terstont, ende noch 1 sighters syn oeck soe gestorven int Haspegou dat soe heeten weder was.

Item te Stockhem is gevanghen der gene daer dy van Goer en der scholtes om doot bleven, synen naem is Fframmach, hy woert Sint Peters Tricht gevangen ende Stockhem gevoert, dy gemeynt van Tricht haddent zeer lieff³⁴⁴.

fol. 98

Decima quarta july woert te Tricht een gheveerdelt vanden geenens dy dye mutery hadden gemaect ende denens van Goer ende den burgemeester hadden doet geslaegen, eerstmael woert syn tonge leventich halff over gesneden daerom dat hy had overgedragen wy dat syt aenleggen souden, ende doen woert hem syn hant affgeslaegen, der hangdieff sloech negen oft thien sleech eer dat hy dy hant aff sloech, dat moest hy soe doen, hy had den priester willen slaen dy den joncker van Goer syn bicht hoerde, ende doen woert hem syn hoeft affgeslaegen ende doen voerts geveerdelt, op dese dach liepenter wt Tricht wael 11 hondertich, item der hencker sloech desen mesdeger vorsc. oeck syn armen ende beenen leventich aff, hy en woude den joncker syn bicht nyet laeten spreken, daerom waert hem syn tonge halff aff gesneden ende sy satten syn hoeft op den hoechsten toern van Tricht op eenen langen gaert, item syn armen ende beenen staecken sy der poerten wyt ende syn romp opt raet, iten dem hencker moest over ellicken arm ende been vii oft viii mael slaen ende over syn hoeft oeck.

fol. 98 v°.

Item in dat jaer ist een alte zeer verveerlycken heeten ende droeghen somer geweest dat men in langhen tyt hy voeren nyet veel desgelycken gesien en had. Het volck woert op deesen tyt over al zeer zieck tot op dy doot in hon hoeft ende aen hon hert.

³⁴⁴ E. DE MARNEFFE, II, p. 87; P. HARSIN, III, p. 57; Over Frambach, zie noot 321.

In Italien ende te Romen en had in negen maenden noet geregent.

Decima nona july es tot Alken een van Caulil gebernt eerstmael herworcht, het was een dieff, hy had Danielen Munters ii reysen synen huysraet gestolen ende Kaerl Juchmans, item hy had kuy bestelt ende peerden³⁴⁵.

Item dese daech voerleden is een gestorven van dorst dat hy soe veel waeter dronck.

Item op sommighe plaetsen syn dy kuy gestorven van dorst.

fol. 99

Frammach

Vicesima sexta july op eenen maendach tsavons tuschen vii ende acht uren woert Frammach der burgemeester van Tricht, van Stockhem gevangen bracht te Curingen in Homperlepomp van myns heeren scutten ende dy ii Turcken waeren oeck daer by.

Penultima july que erat dies veneris woert Frammach gepynicht te Curingen in presentie van den scholtes van Luyck ende scepenen van Luyck ende twee raetsheeren van den keyser van Bruesel ende scepenen van Tricht ende den raet van Tricht³⁴⁶.

fol. 99 v°.

Van den paleys van Luyck

Anno XL quinta augusti tsavonts te negen uren ende sexta augusti te vier uren smorgens is in tpaleys te Luyck den schoenste thoern schoen affgevallen dat wael vyftich duysent kaerlis gulden schaeden³⁴⁷.

Den xvi augusti woert een afflaets muylstueter te Curingen

³⁴⁵ E. POULLET, *op. cit.*, p. 212; SOHET, *op. cit.*, livre v, t. xiv.

³⁴⁶ E. DE MARNEFFE, II, p. 91. De raadsheren van Brabant waren waarschijnlijk Rene van Nassau en Louis van Heylweghen; de schout van Luik was toen Robert de la Marck (Zie C. DE BORMAN, *Les échevins de la souveraine justice de Liège*, II, p. 422).

³⁴⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 212; S. BALAU, II, 405-406; Th. GOBERT, IV, p. 416. Volgens deze laatste auteur zou die instorting op 14 augustus 1540 gebeurd zijn.

gevangen bracht, hy had myns heeren siegel gesucht, dese muylstueter was van Orliens³⁴⁸.

Des gonsdaechs snachts nae Onser Liever Vrouwen assumptien dach is Phlippen myns neven gelt gestolen by dy vyfflich gulden hessels.

fol. 100

Tertia septembris op eenen vrydach begost der clockegieter dy gans te bereyden ende te braeden int denghuys tot ons clock te gieten³⁴⁹.

Dat een weerdoeper van Tricht gevangen woert

Op den dach vorsc. woert hy gevangen bracht in Homperlepomp der overste vanden weerdoepsel, tot Tricht had hyse weerdoept.

Dat Geet Non Facis dy alde ende Peter Hammelerts gevanghen worden

Quinta septembris que erat dies dominica post summam missam woert Geertruyt Non Facis dy alde gevanghen ende in Homperlepomp geleyt van Jan Phlippens ende Thys Brants, item Peter Hammelarts woert op den dach voersc. opt hoeff ontboden, ende hy meynde dat hy soude den heerscap een boetscap hebben gedaen in Brabant, maer hy woert oeck gevangen ende in Homperlepomp gesatten.

Dat Geert Sceytens gevanghen woert

Sexta septembris ad horam septimam woert Geert Sceytens oeck gevangen ende in Homperlepomp gesatten, dese dry waeren vertuycht in dy questie desen somer, Geet ende Geert vorsc. van tovery ende Peter had een doe hand gehad. Op den dach vorsc. woerden wytgelaeten der priester ende noch een ander knecht dy by den luther vorsc. oeck gevanghen waeren ende in Homperlepomp gesatten.

³⁴⁸ „Dese muylstuter was van Orliens” werd in marge bijgeschreven.

³⁴⁹ J. LYNA, *Klok*, p. 211.

Dese priester was van Cuelen ende was eens hoeffmans cappellaen ende was by den luther voersc. op den weech coem, hy en wist nyet datter luthers was, noch den knecht oeck³⁵⁰.

Septima septembris woert der muylstueter wyt gelaeten ende men vergaeft hem.

Ipsa die Sancti Joannis Baptiste anno prescripto hebben Geert Trompets, Symon Banx ende Merten Oems ende ich om gegaen inden dorpwaegen totter clocken ende wy cregen wael vertich gulden hesselts sonder tstoff³⁵¹.

Ipsa die visitationis beate Marie semper Virginis gingen wy Lieben Ballen, Jan Quintens, Jan Gomperts ende ich tStockroy totter clocken, wy hadden wael xii gulden³⁵².

Ipsa die nativitatis beate Marie semper Virginis hebben Geert Trompets, Symon Banx ende ich om gegaen inden dorpwaegen om eyer totter clocken, ende wy cregen vanden goeden luyden wael dry hondertich eyer, item wy gingen tot Herkenroy oeck³⁵³.

Dat her Joris sieck woerd

Altera nativitatis beate Marie semper Virginis bleeff her Joris, myn broeder, sieck liggen vanden overganck, dy doen regneerde in allen plaetsen, hy claechde allen hon leden, ende waeren vol vuers ende en costen nyet hercomen, her Merten Sleghers sanck dy hoechmis ipsa die dedicationis Curingianorum, der leesmeester sanck het heylich evangelium et ego epistolam.

Ipsa die exultationis Sancte Crucis bleeff tuschen Curinghen ende Hasselt een van Hasselt doet, der wellich op thuyse te

³⁵⁰ J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 100; L. E. HALKIN, II, p. 150.

³⁵¹ Is 24 juni. J. LYNA, *Klok*, p. 211.

³⁵² Is 2 juli.

³⁵³ Is 8 september.

Curinghen bier had bracht voer theerscap, dy perden woerden waegeluepich ende hy viel onder dy perden ende dy perde traeden hem doet³⁵⁴.

Den xv septembris was dy gans vanden clocken volbraeden, het speet daer dy gans aen gebraeden waert, hadden dy van Curinghen te Hasselt ontleent³⁵⁵.

fol. 101 v°.

Ipsa die Mathei apostoli et evangeliste³⁵⁶ tsavons finitis laudibus heeft myns heeren beyer opt hoeff Jan van Geel huysvrouw Annen Urselens acht oft negen wonden gesteken in haer lichaem, dat dy peesen wt haeren lichaem quaemen, ende hy had haer gesleypt tot in dy graeff ende en hed Herry, myns heeren cueken scryver ende myns heeren smeeet, haer nyet te hulpen gecomen, der beyer hed haer geheel verschoert sy was nochtans tot op dy doet, ich berichde haer, sy bichde haer, mer sy cost dat heylich sacrament nyet ontfangen alsoe was sy mesmaect in haer keel ende in haer aensicht, ende ich olichde haer oeck. Het heerscap had den beyer geheel quaet gemaect ende hy ontbant, An had daerboven dy kuy gemelct daerom dat dy maecht sieck was, ende sy slote dy spend ende soe creech dy beyer haer.

Item myns heeren hoeffmeesters waeren allen dry opt hoeff ende allen syn volck, mer myn heer was te Bruesel, joncker Steven quam van Hasselt vanden kermisse doen ich Annen ginck berichten.

Den xxvii septembris op eenen maendach hebben sy den beyer opt hoeff doet gehist ende doet gescoten met eenre bussen in syn hoefft, hy had naerder dan een jaer meer dan vii mud corens geten, nyet lichtelyck hedde sy hem ter doet bracht en hed dy buss gedaen.

³⁵⁴ Is 14 september.

³⁵⁵ J. LYNA, *Klok*, p. 211.

³⁵⁶ Is 21 september.

Dye doet van An Urselens van den beyer

Vicesima octava septembris ad horam nonam vespertinam sterff An Urselens alias van Geel van dy wonden dy der beyer haer gesteken had met synen clouwen ende gebeten had.

Item altera die sepeliebatur Anna prescripta cum pulsu et missa et absque visitatione vulnerum.

Item dese beyer had oeck eenen manspersoen van Zuylre in syn been gebeten dat hy oeck daarvan is gestorven, hy had riss gevoert aen myns heeren nieu molen, men woude seggen dat hy oeck van desen beet sterff, het was meyster Jan Liebens knaep.

Dy doet van den eenen Turck Ades

Ipsa die Michaelis³⁵⁷ finitis laudibus sterff dese Turck in Peter Droechmans huys in tdoorp, N. ejus Ades, ende der ander Turck Tolva, syn gesel waeckden dy geheel nacht by hem, ende sat ende laes in eenen boeck op hon manyer, des anderen daechs woert deese Turck begraeven opt voerhoeff, in een serck was hy oeck gelacht, Tolva worp dy eerde eerstmael int graff opt lichaem, ende synen mantel had hy op dy serck gelacht doen hy nae tgraeff woert gedraegen, item Tolva traet dy eerde dael van dy voeten tot aen syn hert ende hy had hem selver geserckt op hon manyer in een himbden met eenen toet opt hoeft.

fol. 102 v°.

In deese maendt september sterff volck seer in dy Kempen ende oeck op ander plaetsen van den bocksieckden vanden rocyne.

In septembri was ons genedighe heer van Luyck te Bruesel by den keyser³⁵⁸.

Septima octobris woert Symon Knoeps huysvrouw Merri gevanghen ende woert in Homperlepomp gelacht.

³⁵⁷ Is 29 september.

³⁵⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 212; E. DE MARNEFFE, II, p. 92.

xii octobris finitis laudibus brachten Goesken Boenen, Jan Philippens ende Jan van Geyl, Vranck Paesmans gevangen ende leydenter in Homperlepomp.

Nota dat Vranck hon ontliep vanden dorp tot op den roester voer den kerckhoef, mer Jan Philippens creghe weder op den roester, Vranck ginck loss tuschen Goesken Bonen ende Jan Philippens.

fol. 103

Duodecima octobris heeft een van Trichtwaert dy grote clock van Cueringhen ter vinsteren wyt gelaeten met vysen³⁵⁹.

Decima tertia octobris op eenen gonsdach inden vigilien quam Jeronimus, joncker Stevens oem, by mich ende sede mich dat ich joncker Steven soude senden eweech vanden ablutien van mynder messen post supertionem venerabilis sacramenti, ende ich sandt hem nae mynder messen.

Decima quarta octobris que erat dies jovis syn dy van Cuerin-ghen dy gevangen waeren, wederom gepynicht, dit was dy deerde reyse ende sy en hebben noch nyet geleden.

Dat wy processie ginghen om tdorp

Decima quinta octobris que erat dies veneris gingen wy processie ter eeren van Sint Lucye dat Ons Lieff Heer ons behueden woude van dy bocksieckde, ende wy songen dy mes van Sint Lucye.

fol. 103 v°.

Den xiiii octobris woert Merri Catten wt gelaeten ende heeft gecomponeert voer vyfftych kaerlis gulden.

Vicesima octobris woerden wt gelaeten Peter Hammelarts ende Geert Sceytens ende Vranck Paesmans, item dese dry persoenen hebben oeck gecomponeert, Vranck moet tuschen desen dach ende kersmis neestcomende geven viii karolus gulden, item Peter Hammelarts heeft gecomponeert voer vyfftych karolus gulden.

³⁵⁹ J. LYNA, *Klok*, p. 211.

Vicesima octobris celebreerde her Joris wederom mes.
Laus Deo.

Vicesima prima octobris que erat dies jovis hielden wy wederom processie om tdoorp ende droegen dat eerwaardich heyligh gebenedyt sacrament om, ende her Joris sanck dy mess van den heylighen gebenedyden sacrament om gracie te verwerven aen God voer dy bocksieckde.

Den xvi octobris woert joncker Stevens vinster in gesatten dy hy der kercken van Curinghen heeft gegeven, costende xviii karolus gulden.

Den xxiii octobris woert hy te Cueringhen een vrouwepersoen van Alken gevangen bracht, men hielse voer een tovenersse.

fol. 104

Ipsa die Symonis et Jude apostolorum³⁶⁰ hielden wy dy derde processie om tdoorp met den eerwaardighen heylighen gebenedyden sacrament.

Op den dach vorsc. woert dy grote clock ontwee gestoten met den clepel vanden selven clocken om hersmelt te weerden totter andere nieuwer clocken, sy waechden dry duysentich pont ende onderhalff hondert pont³⁶¹.

Ipsa die Symonis et Jude geboet Jan Philippens van joncker Stevens wegen dat allen dy geen daer dy bocksieckden weer, nyet en souden onder dy luyden comen, gaen noch staen op een pene van dry rosenobels, een totten kercken, den anderen den heer, den deerden den aenbrengher.

Den xxv octobris quam ons alder genedichste heer van Luyck Tricht in ³⁶².

fol. 104 v°.

Den lantdach tot Bruesel gehalden

In octobri heeft der keyser tot Bruesel eenen lantdach ge-

³⁶⁰ Is 28 october.

³⁶¹ J. LYNA, *Klok*, p. 211.

³⁶² J. LYNA, *Gesta*, p. 212.

halden daer dy stee van Brabant hem een groet gelt gelooffden, daer van der keyser hon zeer danckde ende danckde hon oeck dat sy hon soe vromelyck hadden gehalden voer Peroenen ende voer Trawaenen, ons aldergenedichste heer van Luyck was oeck by den keyser op dit pas te Bruesel³⁶³.

Ultima octobris quam der prins van Araengien Tricht in wael met hondertich peert ende had XIII muyl³⁶⁴.

In septembri heeft skeysers volck in Italien den Turck vyff oft VI scep volcx affgeslaegen, der Turck meynde den keyser aff te nemen een eylant³⁶⁵.

fol. 105

Quarta novembris finitis anniversariis uxoris domicelli Stephani Geloës woert dy form vanden nieuwer clocken in dy eerde gevoert ende gesatten op een slos in dy erde, staende op den kerckhoeff onderhalff mans lengden diep datmen dy nieu clock daer gieten soude, ende woert met dy self erde rontsom gestopt ende gestempt tot aen dy oren vanden clocken.

Item men heeft om sestich karolus gulden stoffs gecocht totter clocken te gieten aen Tielen Aelen, der ketelbueter van Hasselt, item twintich tonnen houtcolen hebben sy georbert totter clocken te gieten.

Quinta novembris te neghen uren voermiddach op eenen vrydach in profesto Sancti Leonardi licht meester Jan dy clockegieter het stoff ende dy alde gebroken clock inde oven om te smelten ende houtcolen ondereen, ende begosten op dit self pas te blaesen met vyff paer blaesbelch ende bliesen omtrent vyff uren tot by II uren nae noen, en-

fol. 105 v°.

de recht te twee uren nae middach woert dy nieu clock ge-

³⁶³ J. LYNÄ, p. 212; A. HENNE, II, p. 126-128; M. GACHARD, *Itinéraire*, p. 161.

³⁶⁴ J. LYNÄ, *Gesta*, p. 212. De prins van Oranje was te Maastricht om de zaak van de vermoorde schout te bespreken (Zie S. A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1538-1542*, fol. 302-304).

³⁶⁵ PIOT, p. 293.

goten, ende wy waeren op den kerckhoff met den heyligen sacrament ende songen, homo quidam fecit cenam magnam, doen wy ter kercken wtgingen, ende doen dat wt was, songen wy, Veni sancte spiritus, ende her Joris dy collect, Deus qui corda fidelium, ende songhen oeck, Veni creator spiritus al wyt, ende alsoe balde dat der meester van den clocken dy spys liet loepen, songen wy noch eens Veni sancte spiritus, doer beveel van meester Jan der clockengieter, ende eer wy Veni sancte spiritus halffwyt hadden, soe was dy clock volgoten ende goten oeck van stonden aen dy pannen, ende daer overden noch veel tiens ende overden oeck vier oft vyff hondertich pont gesmolten stoffs vanden clocken. Item der meester van den clocken heeft voer synen loen gehadt vertich karolusgulden. Item doen dy clock gegoten was songen wy Te Deum laudamus ende men trommeledden.

Ipsa die Leonardi trocken sy dy nieu clock wyt der erden ende maecken se schoen ende dy clock is een duym breed meerder in dwy dan dy ander was, ende is swaer xxxv hondert pont.

Item deese meester heeft dese clock gegoten al op synen cost ende was daerover onledich een maendt lanck.

Item des meesters naem was Jan Teyn, syns broeders naem Hendrick ende meester Jan had eenen soen, synen naem was Lambrecht, sy holpen malcanderen, sy waeren van Aeken.

fol. 106

Item den sevenden novembris op eenen sondach hebben joncker Steven, her Joris, dy scepenen ende dy gesworen ende dy gemeynt noch een clock verdenckt te gieten van xxiii hondert pont, ende meester Jan, dy clockengieter, voerde met hem nae Aeken tot deeser clocken viii hondertich pont goets stoffs ende hy soudse tot Aeken gieten ende tot Tricht bestellen in eenre maendt oft vyff weeken³⁶⁶.

³⁶⁶ J. LYNA, *Klok*, p. 212-213; A. REMANS, *Klokkengieterij ontdekt te Genk, in Limburg*, xxxv (1956), p. 268-284. De zinnen „Item doen hy clock... trommelden” en „Item des meesters naem... Lambrecht” werden later in marge bijgeschreven.

Een vrou tot Alken haer selver verdroncken

Des sondaechs snachs voersc. heeft tot Alken een gehoude vrou haer selver in een beeck verdroncken, sy was van Hasselt geboren, sy had eenen wevener met vier oft vyff kinderen getrout, het was een jonge vrou, sy hadden by malcanderen ongenuechden gehadt ende daer met ginck sy wt ende verdronck.

Der pastor van Millen synen hals gebroken

Item op dese selven tyt heeft der pastoer van Millen synen hals gebroken ende bleef op staet doot, hy quam van denghen ende inden wege vermaende hy deck den duvel, daer met viel hy ende brack den hals.

fol. 106 v°.

Nona novembris smorghens woert dy vrou tot Alken gepynicht ende en leet nyet met allen, sy en cost haeren paternoster noch oeck haer geloeff, her Joris, der drossaet ende joncker Steven ondersochtense ende ondervreechdense.

Op desen tyt is te Luyck in dy stadt een koelkuyl ingevallen, daer bleven viii oft ix luy bennen doet, ende dy fonteyn Sint Lambrechts is in scande gegaen op dy een syde dat sy nyet en loept, daer syn oeck een deel luy gevlouden wt der stadt dy lyff ende goet hadden gesatten der stadt oft dy kuyl in viel³⁶⁷.

Ipsa die Martini hielden wy dy vyffde processie met den heyligen sacrament om tdorp³⁶⁸.

fol. 107

Ipsa die presentationis beate Marie semper Virginis³⁶⁹ smorgens te twee uren sterff Fframmach, Petrus genaempt, burgemeester van Tricht op Cueringhen int gevenckenis op

³⁶⁷ T. GOBERT, *Eaux et fontaines publiques à Liège*, p. 245-248.

³⁶⁸ Is 11 november.

³⁶⁹ Is 14 november.

een bed ongebicht, hy had lange sieck geweest, hy lach op een camer, hy sterff dy natuerlycke doot. Requiescat in pace, amen.

Vicesima secunda novembris heeft her Peter, pastoer van Sint Hubrechts Hern³⁷⁰ Geet non Facis ende noch een van Alken tovenerssen vertuycht, besworen ende ondersocht om te weten oft sy tovenerssen weeren oft nyet, sy en hadden nyet willen lyden doen mense pynichden.

Vicesima tertia novembris heeft her Peter vorsc. dy tovenerssen noch eens besworen³⁷¹.

Dat Frammach begraven waert

Vicesima tertia novembris in laudibus woert Fframmach dy burgemeester van Tricht te Cueringen op den choor begraven, hy had daer twe swaeghers ende noch twee ander van synen vrinden, ende sy offerden

fol. 107 v°.

oeck ende joncker Steven oeck ende dy scepenen van Cueringen oeck ende dry vrouwen van Cueringen offerden oeck, meester Willem ende Jan van Geyl hadden onder hon beyden gelyck een snaphaen dat sy tgraeff hadden gemaect, der custer had eenen sassener.

Vicesima quarta novembris beswoer ende ondersocht her Peter van Sint Hubrechts Hern dy tovenerssen derdemael, hy had oeck drymael opt hoof gecelebreert ende had het heylich gebenedyt sacrament met hem doen hyse beswoer.

Tot Cueringhen een lutheriaen onthoeft opt voerhoff

Op den dach vorsc. woert opt voerhoeft te Cueringen een luther van Tricht dy weerdoept was, onthoeft vanden hencker van Luyck, hy bekeerde hem ende sterff als een kersten mensch, ende had den kerckhoef van stonden aen,

³⁷⁰ Hier kan misschien Petrus Palmers bedoeld zijn, die in 1550 pastoor was (Zie J. PAQUAY, *Visites archidiaconales*, p. 98).

³⁷¹ J. LYNA, *De rechtspleging in zake heksenprocessen*, in *Limburg*, II (1920), p. 102.

voer dese lutheriaen was veel gelts geboden, her Joris leyde hem wyt³⁷².

Op den dach vorsc. syn dy tovenerssen noch eens gepynicht ende Elen Achten leet op dit pas dat sy een tovenersse weer, sy had veel geleden aengaende de toveryen.

fol. 108

Prima decembris op eenen gonsdach quam te Diest in des princen van Araengien huyssvrouw, men haelde haer in met ix hondertich toertsen, men hoerdese schieten tot Cueringhen³⁷³.

Sexta decembris woert Geet non Facis noch eens gepynicht ende en leedt nyet.

Septima decembris infra duodecimam et primam in meridie tunc temporis die martis, woert Elen Achten van Alken te Cueringhen ghebernt totten gebeynt, ende tgebeynt staecht der hencker in een kuyl onder den galgen, si isser in gestorven dat Geet non Facis oeck een tovenersse waer, Elen vorsc. woert op eenen wagen vanden Aldenhoven ter galgen woert gevoert, want een tovenersse was, ende woert geworcht ende doen gebernt, sy had geleden dat sy geboeleert hed by den duvel etc., het was der hencker van Luyck, meester Hans, dy deese tovenersse bernde³⁷⁴.

Ipsa die conceptionis beate Marie semper Virginis gingen wy dy sesden processie.

fol. 108 v°.

In decembri anno xl tertia decembri sterff der greeff van Horn, myns heeren van Luyck swaeger³⁷⁵.

³⁷² J. LYNA, *De wederdooopers*, p. 100.

³⁷³ J. LYNA, *Gesta*, p. 212; hier wordt bedoeld Anna van Lorreinen, dochter van Antoon en Renée de Bourbon.

³⁷⁴ J. LYNA, *De rechtspleging in zake heksenprocessen*, in *Limburg*, II (1920), p. 103; TH. L. MAES, p. 187-210; SOHET, *op. cit.*, livre V, t. V.

³⁷⁵ Jan, graaf van Horn, heer van Weert, Zie N.N.B.W., IX, kol. 415; J. HABETS, *De Loonsche leenen in het tegenwoordige hertogdom Limburg*, in *Publications van Maastricht*, VIII (1871), p. 54.

Ipsa die Sancte Lucie hielden wy dy sevende ende lesde processie.

Undecima decembris op eenen saterdach tuschen dry ende vier uren naemiddach ist een groet onweder geweest van winde, van blixemen, van donrenen, van haegel, van sneeuw ende van regenen.

Decimaquarta decembris heeft myn heer van Luyck syn genachten gehalden³⁷⁶.

fol. 109

Dat Dollart een burgemeester van Tricht onthoeft waert tot Tricht
Vicesima tertia decembris waert Dollart te Tricht onthoeft, hy riep den heeren allen dy hem terdoet hadden verweesen ten oerdel Goeds, dar soudensy weeten oft sy een goet oerdel hedden geweest, hy had alle uren eenen nieuwen penninck te verteeren³⁷⁷.

Op deesen tyt waert te Maestricht geordineert ende ingesatten datmen daer egeen lange baerden en soude draegen, mer datmen dy baerden scheren soude alle acht daeghen.

fol. 109 v°.

Op desen tyt was der keyser te Naemen ende ons heer van Luyck was oeck daer by den keyser geweest³⁷⁸.

Ende der keyser track van Naemen nae overlant op deesen tyt in decembris om een concilium te halden vanden heyligen kersten gelove.

Ende myn heer van Luyck, Sevenbergen, heeft op dit pas by den keyser te Naemen synde, den keyser toegesacht het bisdom van Luyck te resigneren ad manus et ad usum avunculi cesaris, weert dat saeck den capittel van Sint Lambrechts belieffde, ende der keyser sandt van stonden aen aent capittel ende het belieffde den capittel wael, dit en

³⁷⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 212; R.A.H., *Leenzaal van Kuringen*, nr. 4, fol. 3 v°.

³⁷⁷ E. DE MARNEFFE, II, p. 103; S. A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1538-1542*, fol. 298, 320v^o.

³⁷⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 123; P. HARSIN, III, p. 62.

meynde myn heer van Sevenbergen nyet dattet capittel doen soude³⁷⁹.

Octava januari op eenen saterdach tuschen xi ende xii uren op dy noene woert Geet non Facis dy alde nae Luyck gevoert op een peert gebonden van den trapperts gesellen van Luyck, het was wtermaeten calt ende gevoren.

Item deese selve nacht dat Geet vorsc. in trapparts torn te Luyck gesatten woert, soe sterff Geet vorsc. int gevenckenis ende woert begraeven op den kerckhoeff.

fol. 110

1541

Duodecima january op eenen gonsdach omtrent neghen uren voer middach in tegenwoerdicheyt van myn heer van Luyck, her Cornelis van Sevenberghen, ende alle syn elinghen heeft her Joris Munters ons grote clock geconsacreert ende kersten gedaen in dy kerck van Curingen ende den naem van deser clocken is Geertruyt, ons genege heer van Luyck voersc. gaff int breken int omgaen eenen rosenobel ende men creech int omhaelen het een met den anderen omtrent viii brabant gulden³⁸⁰.

Decimatertia january woert myns geneychs heeren van Luyck waepen volmaect op den hogen choor te Curingen van eenen van Hasselt, der kerckmeester van Curingen, meester Lambrecht vanden Borch, heeft dese wapen doen maecken.

fol. 110 v°.

Anno xli op Sint Sebastiaensdach woert ons nieu groetste clock den toern ingewonden op eenen donredach³⁸¹.

Ipsa die Sebastiani ante meridiem woert ons nieuwe groetste clock van Curingen op gewonden den toern in van eenen van Tricht, synen naem was Everaert alias Scampart, ende

³⁷⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 213; E. DE MARNEFFE, II, p. 100; J. DARIS, *Histoire*, p. 126.

³⁸⁰ J. LYNA, *Klok*, p. 213.

³⁸¹ Is 20 januari.

nae den noenen voer Onser Liever Vrouwen loff op desen selven dach woert dese clock gehanghen inden toern.

Dat ons nieu groete clock eerstmael luyden

Ipsa die Agneetis que erat dies veneris ante meridiem woert der clepel in dy grote nieuwe clock gehanghen ende terstont woert dy clock voersc. geluyt. Laus Deo³⁸².

Een manspersoen tot Hasselt doetgevallen

Den xxiiijste january is tot Hasselt een wyt der selver stadt van eenen graet doot gevallen, het had bruloft geweest ende hy was droncken.

fol. III

Undecima martii que erat dies veneris woert Sinttruyen een jonck knecht hersteken dwellich student had geweest te Loeven, ende is geschiet in een pistavern om der vrouwen wil. Op desen tyt woerden dy organen van Curinghen van Jannes Ballen hermaeck, hy heeft gehadt vanden hermaeken xix gulden³⁸³.

fol. III v^o.

Dat myn heer her Cornelis van Sevenberghen biscop van Luyck het lant van Luyck geresigneert heeft

Anno xli ipsa die Sancti Georgii des saterdaechs nae Paeschen heeft her Cornelis van Sevenberghen, biscop van Luyck, het bisdom van Luyck resigneert in manus et ad usum avunculi cesaris, synen naem was Georgius³⁸⁴.

Den xxv aprilis des maendaechs nae beloken Paeschen tsavonts tuschen vier ende v uren beginnende hevet te Luyck alsoe seer geregent dat doer Sint Lambrechts kerck quam

³⁸² Is 21 januari.

³⁸³ VENTE, *Proeve van een repertorium van de archivalia betrekking hebbende op het Nederlandse orgel en zijn makers tot omstreeks 1630*, p. 80.

³⁸⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 213; E. DE MARNEFFE, II, p. 121, 124; J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 71; L. E. HALKIN, II, p. 48-50. Is Georges van Oostenrijk, oom van Karel V.

gevloten, ende op dy merct Sint Lambrechts hedde men met dy scepen wael gevaren, ende Sint Severyns stont het water op dy altaeren, ende veel wyns ende veel biers is daer scanden gegaen in dy kelders, ii molens syn daer ontwee gevloten, v oft vi peerden syn daer verdroncken, ende grote schaede hevet daer gedaen wael om thien duysent kaerlis gulden³⁸⁵.

fol. 112

Pentultima aprilis op eenen vrydach wordenter te Luyck op dy merct twee hersteken.

Ultima aprilis is te Vreeren oeck een hersteken.

Op den dach voersc. woerden Geert Spierinx ende Jan syn soen tot Baelreberch alle beyde in hon recht borst gesteken van Wouter Coex van Stockroy, dy in Gysen Coenens goet woenachtich is ende hem gelaeten, dit quam om der clocken wil by, Lieben Ballen ende Wouter vorsc. hadden woerden om der clocken wil ende Wouter stiet den beker met den bier op dy taffel dat het bier spranck in Geert Spierinx aensicht, doen seede Jan Geert Spierinx soen oft hyt op synen vader hed, daermet ginck Geert met synen soen wyt den huyse, met der wtgaen staeck Wouter Jannen vorsc. ende Geert seede ay, gy geeft mynen soen de dootsteeck, ende terstont staeck hy Geerden oeck ende Merten Pas sloech Geerden oeck met eenen camsbalger.

fol. 112 v°.

Undecima maii op eenen gonsdach betaelde Tybout generael rentmeester allen dy geen dy myn heer van Sevenbergen hadden gedient te Curinghen in Jen Stegen huys.

Den sestienste maii woert dy kucken opt hoeff gesloten.

Den achtiesten maii op eenen gonsdach vertrack myns heeren van Luyck volck nae Sevenbergen ende haddenter oeck een deel orloff, het was op deesen tyt alheymelyck een faem onder tvolck dat myn heer van Sevenbergen het bisdom

³⁸⁵ S. BALAU, II, p. 406; CHAPEAVILLE, III, p. 342.

van Luyck hed overgegeven, waarvan het volck hem zeer verwonderde³⁸⁶.

Dat der kennepsaet zeer dier was

Op deesen tyt was der kennepsaet zeer dier, ellick gout eenen gelrischen ryer ende onderhalve gulden ende eenen gulden ende xvi ende xvii st., ende te Tongeren ende in Brabant en was der kennepsaet dure geweest, der kennep was int Haspegouw heel verslaegen.

fol. 113

Dat Peter Smeets dye jonge van Lummen sterff

Den xxiii maii smaendaechs in dy cruysdaech nae der processien tot Lummen worp Peter Smeets dy jonge een gelaes nae her Cornelis van Lummen daer sy aeten in een geselschap ende droncken, ende terstont doen der meyer Peter Smeets vorsc. her Cornelissen vorsc. geworpen had, gaff Peter vorsc. synen geest ende sterff terstont.

Dye doot van her Aert Tonis van Hasselt

Ipsa die ascensionis Domini³⁸⁷ in processione ante summam missam in ecclesia besloech her Aert Tonis ende sterff tsavonts te vi uren et celebraverat etiam hoc die.

Des maendaechs in dy Penxt heylich daech woert te Leuw een vrou hersteken op staet.

fol. 113 v°.

Indulgentie

Anno xli duodecima juny dominica in octavis Pentecostes hedden wy te Curinghen den afflaet ende een yegelyck mensch, jonck ende alt, ryck ende arm, ginck ten heylighen sacrament op deese sondach, ende her Joris condichde deese afflaet op Penxtdach scilicet quinta juny ende wy gingen

³⁸⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 213.

³⁸⁷ Is 26 mei.

processie om t'dorp octava juny des gonsdachs in dy quater-temper, ende des vrydaechs in dy quater-temper, ende t'volck bichde hem geheel in deese weeck voer den sondach voersc., ende des saterdaechs in dy quater-temper vasden wy ter vestelycker spysen, ende en hedt nyet quater-temper geweest, soe en hedden wy nyet dienen ter vestelycker spysen vasten, ende allen sonden egeene wytgescheyden, wy groet dat sy waeren, worden in deese afflaet vergeven, ende alle beverden affgeleet, egeenen wytgescheyden noch oeck Jerusalem noch Sint Jacobs, men veranderde dese weeck in ander duechdelycke wercken, in elmesse te geven oft den kercken te deylen etc., alsoe veel als sy vereren souden tuschen weegen, ende reynicheyt ende geloeffden in een cloester te gaen en mochtmen nyet afflegghen, ende deese afflaet had vrou Mari geimpetreert aen den pous om Ons Lieven Heer te bidden dat dy vermaledyde kettery der lutheryen mocht te nyet bracht werden, ende dat een geloeff mocht syn onder dy kerstenen ende dat der Turck

fol. 114

verdreven mocht werden, dy op dit pas zeer sterck was in Oostenryck, hy was wael sterck viermael vierhondert duysent sterck, ende men en dorff tot deesen afflaet nyet een myt geven, ende der keyser met allen dy heeren van kerstenryck waeren te Ryxbergh vergadert om een consilium te halden om dy luthery neer te brenghen³⁸⁸. Noet schoender afflaet ende ich hadder in deese weeck gebicht, communicanten vyffhalff hondert ende xix ende op dit pas waerenter communicanten thien hondert binnen Curinghen, ende her Merten Slegers sanck het heylich evangelium *Erat homo ex phariseis*, ende ich sanck dy epistel, ende deese afflaet doerde van den sondach dat hy gecondicht was op elicke plaets twintich daech lanck, men en offerde nyet mer sy worpen honnen offer in dy dweel tot den erbeyt ende sorge van den pastoor.

³⁸⁸ M. GACHARD, *Itinéraire*, p. 175.

In Vrankryck quam eens den legaet ende was gecleet met zyen, der coninck en wolde hem niet tegen ryden ende ontboet hem, alsdoe en reden dye apsotelen nyet doen sy opter aerden waeren, doen seede hy, David en ginck oeck alsoe niet doen hy dye schaepen hudden als dye coningen nu doen.

fol. 114 v°.

Visitatio archidiaconi domini Philippi de Marcka anno XLI

Vicesima secunda juny mercurii die infra octavas venerabilis sacramenti ad horam quintam post meridiem, finitis laudibus, visitaverunt ministri archidiaconi Philippi de Marcka sacramenta ecclesie et ornamenta ecclesiastica et altaria et fontes et reppererunt sacramenta ecclesie et omnia ornamenta pertinentia ad ecclesiam et ad fraternitatem Sancte Gertrudis munda, ministri archidiaconi prescripti erant der lantdeken, dominus Henricus Joris, dominus Lambertus capellanus domini Philippi prescripti, filius Lamberti Marsilii et eorum clericus et notaverunt in libris suis alteria non habentia propria ornamenta scilicet altare S. Agathe, altare S. Katherine, altare S. Jacobi, altare S. Marie et altare S. Nicolai³⁸⁹, ad horam secundam diei prescripti quam archidiaconus Philippus de Marcka in propria persona met vyff perden ende eenen lackai om te Curingen te visiteren ende men toende hem van stonden aen venerabile sacramentum eucharistie in cantu et cantavimus laudes, homo quidam fecit cenam magnam, et his expletis iint ad castrum ende het hoeff besien hebbende, ginck hy nae den Antonis ende ginck liggen rusten, ende tsavonts reed hy met syn cappellanen ende dienres nae Herkenroy, ende deese visitatoers screven oeck nomina rectorum altarium, ende der kerckmeester Jan Swennen moest hon geven dat sy gevisiteert

³⁸⁹ Na de visitatie werd een nieuw register der inkomsten van de kerk aangelegd door Renier Slegghers, kerkmeester (R.A.H., *Kerk Kuringen*, nr. 9). Op 19 juni visiteerde de aartsdiaken de kerk van Hasselt (R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 915, fol. 97 v°).

hadden vi karolusgulden, nyet tegenstaende dat alle dingen vanden kercken

fol. 115

juyst ende schoen waeren, sy seeden dat hon rechten weeren, sy hiessgen wael ix brabant gulden, het was in ons kerck geciert oft Paeschdach hed geweest op ons alrecustelixste, sy seeden oeck dat sys nergens soe schoen ende reyn en hedden vonden, in dertich jaeren en hadmen dy kercken nyet gevisiteert, des anderen daechs gincken sy nae Steyvoert en nae Kermpt ende Spalbeeck visiteerden sy oeck, her Hubrecht moest ii karolusgulden geven ende te Kermpt vii karolusgulden. Men luyde ons groet clock doen archidiaconus te Curinghen quam ende visitatores hoerden laudes doen sy quaemen.

Den xxvi juny des sondaechs nae Sint Jansdach des avonts heeft Quist van Hasselt eenen jonghen gesel oeck van Hasselt syn hoeft gecloven ende hy lach, ter densdaegs daer nae doen sterff hy, dit is om eenre hoeren wil by comen, Quist voersc. was by deese hoer op dit pas ende deese jonge gesel woude oeck by haer syn ende Quist en wouts nyet gestaden ende Quist was gehaut, ende deese gesel dy doet bleeff, had oeck eenen broeder by hem, deenen gaff Quist oeck vii oft viii wonden, mer hy genas.

fol. 115 v°.

Dye doet van den heer van Berghen

Anno xli den xxvi juny que erat dies dominica sterff myn heer van Berghen, sdaechs was hy noch wael te pas ende noet sieck geweest ende tsavons was hy doet³⁹⁰.

Tovenersse tot Borchloen gebernt

Deen xxviii juny op eenen densdach woerden tot Borchloen

³⁹⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 213. Zie noot 223.

vier tovenerssen gebernt in een huysken by een, den xxv juny was oeck een gebernt tot Borchloen.

Dye doet van joncker Robrecht dy den slach in dy heyde had gehad
Anno xli ipsa die visitationis beate Marie semper Virginis sterff joncker Robrecht, dy den slaech in dy heyde vuerden op Reyckom³⁹¹.

Dat wy processie hielden om schoen weder te hebben
want men en cost tcoern nyet in crygen, dese processie hieldmen oeck op alle plaetsen ende Ons Lieff Heer verleende ons schoen weder en tcoern quam droech in. Laus Deo. Deese processie hieldmen Sint Jacobsmis³⁹².

fol. 116

Dat tot Tricht een geveerdelt woert
Penultima july op eenen saterdach woert te Tricht een geveerdelt dy den schoutet ende burgemeester had helpen doetslaen ende hy had synen vader met eenen steen geworpen.

Tot Cortessem een doet bleven op staet
Septima augusti op eenen sondach woert Huybken Roefs van Kermpt broeder Lieben, te Kortessem hersteken op staet om 11 blancken myten dat sy getuyst hadden.

Dat der prins van Araengien affgesatten waert
Quarta augusti hebben dy snaphaenen den prins van Araengien syn silveren abten ende een gulden kettenen genomen, der prins had te Diest geweest om te sien juweylen, ende noch hebben sy den prins genomen vi hondertich kaerlisgulden ende dese ketten vorsch. was wert 11 hondertich kaerlis gulden alsoemen seede³⁹³.

³⁹¹ Is 2 juli.

³⁹² Is 25 juli.

³⁹³ J. LYNA, *Gesta*, p. 213.

Dat des keyzers oem van den coninck van Vrancryck gehalden wart

Op deese tyt quam skeyzers oem biscop om het bisdom van Luyck tontvangen ende hy woert vanden coninck van Vrancryck gevanghen gehalden, causa men seede dat den keyser II ambassiaten van den coninck van Vrancryck had onthoeft, ende men seede dat deese II ambassiaten voersc. verreders waeren om skeyzers landen te verraeden³⁹⁴.

fol. 116 v°.

Dat gheheel dorp van Lummen aff beernden

Anno XLI altera Laurentii martyris undecima augusti op eenen donredach tsavons tuschen v en vi uren begost tdorp van Lummen te beernen, ende bernden geheel aff dat daer nyet eenen goeden balck alinck en bleeff, naerder dan een halff ure waest dorp geheel in vuerich van den eenen eynde tot op het ander eynde vanden dorp, het vuer quam eerstmael wt eenre smissen, der smeeet stont ende smeede een lanck heet yser ende het yser ginck doer dy want ende quaem aen stroy, grote ontellicke schaede is daer geschiet, Ons Lief Heer wil hon verstueren, xxxvii huyse syn daer aff gebernt. Oeck hebben dy snaphaenen, dienre may tweeen was, affgesatten ix persoenen van Tricht ende naemen hon xxiii hondertich kaerlisgulden, deese ix laegen op eenen waegen ende trocken nae Franckfort.

fol. 117

Tot Diepenbeeck een doot bleeven

Op deesen tyt is te Diepenbeeck gestorven der geen dy Jan Blaesen in syn knuy had gequetst, deese man lach op een vocals en sliep doen Jan voersc. hen quetsde, deese mensch is genesen, het waert geseet dat hy gestorven weer.

³⁹⁴ J. LYNÄ, *Gesta*, p. 214; CHAPEAUVILLE, III, p. 342; S. BALAU, II, p. 407; E. DE MARNEFFE, II, p. 131; L. E. HALKIN, *Contribution à l'histoire de Georges d'Autriche*, in R.B.P.H., 1936, p. 958-960.

Tot Tricht een cuoninck doot gevallen

Op het eynde vanden oechstmaent is tot Tricht een vanden cuoninghen op staet doetgevallen van den trappen vanden solder, hy was droncken en hy had noch denen dach gecelebreert dy hoechmes, ende hy ginck sitten claffen ende brassen.

Tot Luyck II lutheriaenen gevanghen

Den xxiuste augusti woerden te Luyck II lutheriaenen gevanghen, der een was een cleersnyder.

fol. 117 v°.

Twee lutherianen tot Luyck onthoeft

Vicesima octobris woerden te Luyck II lutheriaenen onthoeft³⁹⁵.

Dat myn heer, her Cornelis van Sevenberghen biscop van Luyck, te Luyck weder inquam

Ipsa die Sancti Lamberti was ons heer van Luyck in dy stadt van Luyck, in profesto Sancti Lamberti quam hy in, ende dy van Luyck hieten myn heer zeer hoechlick willecom ende waeren zeer blyde, myn heer en had in negen maenden int lant van Luyck nyet geweest³⁹⁶.

Tot Luyck een doet gevallen

Ipsa die Sancti Lamberti heeft een allen den dach staen wercken in een koelkuyl tot Luyck ende tsavonts doen hy wt der kuylen soude gaen, viel hij doet daerin.

³⁹⁵ J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 100; L. E. HALKIN, II, p. 145.

³⁹⁶ Is 17 september. J. LYNA, *Gesta*, p. 214. In marge staat geschreven: „want des keyzers oem nyet en quam”.

Dat een vrou stont ende preecde in habitu monicali ende bleeff eens kints inden stoel

Anno xli in octobri stont een minrebrueder in een dorpken by dy stadt van Dort in Hollant ende preeckde den volck dat woert Gods, ende doen hy in midts van den sermoen was, quam hem groet wee aen ende bleeff eens kints in den stoel, ende het was een vrou ende had minrebruederscleder aen, sy had may vi maenden gedragen, sy meynde gedraegen te hebben tot negen maenden dat syt hed mogen verbergen. In een ander cloester waeren wael xvii vrouwen in habitu monicali, een minrebrueder had een cleyn kint gegeesselt dat in hon kerck had gespeelt ende doen thuys quam, dy maecht waerts smorgens gewaer aent bed want al bloechtich was vanden kinde, ende doen seet tkint synen vader, doen noede der vader ii van der minrebrueders, doen sy wael geten hadden, doen gingen sy deese minrebrueders oeck geselen ende begosten aen den alsten, doen sy den jonxsten oeck soudon gesselen doen seede der alste, och seede hy, laet hem gaen want hy een heymelyck gebreck heeft ende geselt mich noch eens, mer der jonxste moest

fol. 118 v°.

oeck aen, doen bevonden sy dat dit een vrou was ende gavent den prior te kennen, doen gingen sy visitacie doen, doen vonden sy xvii vrouwen int cloester in monnix habyt ende waeren oft moniken hedden geweest.

Decima nona novembris sabbato die quam te Luyck in dy stadt een heraet van den coninck van Vranckryck ende ontsacht Luyck ende gaff dy brieven dy hy bracht den cuoningen van Sint Lambrechts, waer van het geheel lant seer be-ruert was, ende myn heer van Luyck waert ontboden te Luyck ende quam te Luyck in den xxi novembris ende hielden raet by malcanderen.

Op deesen tyt woerden ii ambassiaten van Luyck gesonden van der stadt van Luyck aen den coninck van Vranckryck by

deesen herael ende droeghen antwoert met hen aen den coninck van Vranckryck³⁹⁷.

fol. 119

Dy doet van Tybout Jen Stegen bastart soen generael rentmeester van myn heer van Luyck

Ipsa die Andree apostoli op eenen gonsdach sterff Tybout in dy stadt van Luyck, Jen Steghen had hem gewonnen van Tybout die op Curinghen plocht te wonen in synen huylicken staet. Requiescat in sanctissima pace³⁹⁸.

Op deese daegen heeft Peter Hammelarts syn vonnis gewonnen tegen den drossaet te Luyck, dy scepenen van Curingen hadden Peteren voersc. tonrecht doen pynighen doen hy gevangen was te Curingen.

Op den dach vorsc. gingen wy processie op peys ende vrede te vercrygen aen Onsen Lieven Heer.

Dat Lever vanden Hulst affgesatten waert te Tuyt tuschen dy wyers

Ipsa die conceptionis beate Marie semper Virginis³⁹⁹ tsavons te vii uren woert Lever vanden Hulst affgesatten aen geen heyde tuschen dy wyers tot Tuyt daer Lever thuyswaerts ginck, hem woerden wael genomen vyffich gulden, Lever had sitten drincken te Claes Knaepen.

fol. 119 v°

Eenen lantdach tot Luyck gehalden

Den xvste decembris que erat dies jovis heeft myn heer van Luyck eenen lantdach gehalden in dy stadt van Luyck⁴⁰⁰.

³⁹⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 214; E. DE MARNEFFE, II, p. 147-151, 179, 181; P. HARSIN, III, p. 68.

³⁹⁸ Is 30 november. Johan Tibot gehuwd met Jozina de Zandrien (Zie L. NAVEAU, *Receuil d'épithaphes*, I, p. 323.

³⁹⁹ Is 8 december.

⁴⁰⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 214; P. HARSIN, III, p. 68-69; R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 132 behelst de voorstellen van de landdag.

Deese deken heeft achtergelaeten xviii duysent joachimdaelres. Den xvi decembris woert der deken van Sint Cruys begraeven⁴⁰¹.

Dat der coninck van Englant syn boelscap ende oeck haeren broeder heeft onthoefft

Op deesen tyt heeft der coninck van Englant syn boelscap doen onthoeffden, wellighe boelscap hy oeck getrouwt had ende teech haer aen dat sy geboeleert hed by syn kemeleerts, ende oeck heeft hij doen onthoeften haeren broeder, ende op dit pas heeft hy wederom ontboden syn wettige huysvrouw dy dochter van Guylick dy hy ewech had gejaecht ende troude een huysmans dochter, hy voertyts had dese coninck noch een boelscap doen onthoeften⁴⁰².

fol. 120

1542

Anno XLIII tot Lummen een vrou haer selver hersteken

Altera nativitatis Cristi heeft te Lummen een vrou haer selver hersteken ende sy lach tot alderkinderdach eer sy sterff, men seede dat syt van armoede hed gedaen, men hinhse in een vorck⁴⁰³.

Nona january ad horam quartam post meridiem quam ons heer van Luyck myn heer van Sevenbergen, binnen Curingen syn deerdemer te peerde, mer syn ander volck was eenen dach voer comen⁴⁰⁴

⁴⁰¹ Is Gerard Chevalier alias Militis uit Givet. Zie E. PONCELET, *Inventaire analytique des chartes de la collégiale de Sainte Croix à Liège*, I, p. LXV.

⁴⁰² Hendrik VIII huwde op 30 mei 1536 met Jane Seymour; Anna Boleyn stierf op 19 mei 1536; Hendrik VIII huwde op 6 januari 1540 met Anna van Kleef maar scheidde op 9 juli 1540; daarna trad hij op 8 augustus 1540 in het huwelijk met Catharina Howard, die op 13 februari 1542 onthoofd werd; op 12 juli 1493 trad hij in het huwelijk met Catharina Parr.

⁴⁰³ Is 28 december. Zie Th. L. MAES, p. 411-412.

⁴⁰⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 215.

Decima januari heeft myn heer van Luyck, her Cornelis van Sevenberghen, syn genachten gehalden ende myn heer van Luyck heeft selver syn woert gedaen, hy sat ter genachten, dat allen dy geen dy verborgen leenguederen hedden, dat sy bennen den anderen genachten sonder conde hon souden vercleren oft hy soude met recht op hon procederen hy en woude den kercken van Luyck nyet affnemen⁴⁰⁵.

Op den dach vorsc. hebben dy scepenen van Curinghen een supplicatie overgegeven onsen heer van Luyck om vergiffenis dat sy Peter Hammelarts hadden tonrecht doen pynigen ende myn heer van Luyck hevet hon vergeven⁴⁰⁶.

fol. 120 v°.

Dy doet van her Claes Spierinx

Anno XLII den XXII january dominica die is her Claes Spierinx wt synen setel wael gedroncken synde int vuer doet gevallen. Requiescat in sanctissima pace, amen.

Ipsa die conversionis Sancti Pauli heeft der greeff van Horn met allen myns heeren elingen te gast geweest te Lenart van Herkenroy, ende te vier uren naenoen op desen selven dach heeft der greeff van Horn in syn vol harnasch ende der jonge Verva op Goewart Pelsers lant met lanschen nae eenen rinck gesteken, men hielt hon desen rinck⁴⁰⁷.

fol. 121

Ipsa die purificationis beate Marie semper Virginis⁴⁰⁸ syn gedaecht van Jaspert Helye alias Foramus, Jacop Banx ende Maria Munters Thonis Munters dochter, van heymelycken trouwen ende dat sy daerover malcanderen bekant hedden.

Ten graeff een burgemeester onversienlic gestorven

Op deesen tyt was een burgemeester van Curingen ten graeff

⁴⁰⁵ IBID., R.A.H., *Leenzaal Kuringen*, nr. 4, fol. 5.

⁴⁰⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 215.

⁴⁰⁷ Is 25 januari. J. LYNA, *Gesta*, p. 215.

⁴⁰⁸ Is 2 februari.

genoedt te gast by myn heer van Esselsteyn, ende tsavons opt bancket woert deese burgemeester slaepende ende sterff al slaepende ende was droncken.

Undecima february syn Jacop Banx ende Merri Munters vorsc. te Luyck voer den officiael geweest, mer Jacop vorsc. logendet dat hy Merrien vorsc. soude trouw geloeft hebben ende der officiael gaff voer een decreet dat Merri moest bewysen ende betuygen voer den commissaris van Hasselt dat Jacop haer trouw hed geloeft.

fol. 121 v°.

Een groot onweeder geweest

Decima sexta february op vet donredach tsavons tuschen vi ende vii uren waest een alte groten ververlycken onweder van blixemen oft daech hed geweest, van donre, van haegelen, van winde ende van regenen, ende op desen selven avont waert tot Weechset by Tricht een voerspreeck verslaeghen vanden onweder.

Tot Gorssum een wonderlyck werck geschiet

Op deesen vastelavont tot Gorssum genck een vrou wyt om melck om struyven te backen ende sy had smalt over tvuer gehangen, ende doen sy wederom thuys quam, stont haer huys in eenen vuer ende bernde, ende dese vrou had iii kinderkens ende laegen noch ende sliepen op hon bed, ende sy meynde hon wt te halen wt de camere ende vuer overviel haer soe seer dat sy verbernde met haeren iii kinderen te pulver, ende haer man doen hy thuys quam van wercken ende sach dit jamerlyck stuck, woude hem verhanghen ende verdrencken ende maeckde soe groete mesbaer dat men hem moest gevangen setten.

fol. 122

Der wen van Hinnesdael onversienlyck gestorven op syn peert doen hy thuyswaert soude ryden ende was doet eer dat hy syn poert in was, hy was droncken ende had Tongeren

ii daeghen inden wyn geseten, syn knecht saet achter hem ende had hem in syn armen ende en wist nyet dat hy doet was. Op deesen vestelavont had een vrou van Tienen te Leuwe haer kuy vercocht ende dy kuy vercocht synde, stack tgelt in haer borss ende thuyswaert gaende, dronck sy een kan in een herberge tuschenwegs, ende der weert waert haer gelt siende met dat syt wytrack ende tgelaech getaelt synde, ginck sy nae huys, ende ter stont volchde deese weert haer ende was hercleet, ende inden weech synde woude hy haer gelt hebben oft hy soude haer hersteken, doen track sy het gelt wt ende schuddet ter erden dattet ginshenen viel, ende seede daer ist, nemet, ende doen deese weert dit gelt op nemen woude ende bockde, doen staeck dese vrou deesen weert selver synen hals over dat hy daer bleeff doet, ende deese vrou ginck te Tienen voer dy heeren ende claechdent hon wy sy gevaren hed, ende terstont gingen dy heeren van Tienen by dese vrou by desen man daer hy doet lach, ende visiteerden, ende deese doet man had een fleuten, dat fleuten sy, terstont quaementer daer noch dry boeven ende woerden alle dry gevangen ende woerden alle dry onthoeft ende oeck der doet man, ende dese vrou kende dese iii boeven wael want sy saeten dar men droncken in dy

fol. 122 v°

selve herberghe daer sy had geteert, ende deese vrou bleeff los ende vry.

Tot Luyck een vrou haeren man vermoert

Item quarta martii op eenen saterdach ante reminiscere woert te Luyck een vrou ter galgen waert gesleypt ende haer waeren eerstmael te Luyck vanden hanckdief haer voeten ende handen affgehouden ende woert gehanghen, deese vrou had haren eygen man hersteken ende vermoert doen hy droncken was, sy en hadde may dry maent gehout geweest, deese vrou berch haeren man onder dy sendelen ende bracht selver wt dat sy droncken waer, deese vrou waert te Luyck op dy merct gebernt eerstmael geworcht.

Nota dat der peys gemaect is tuschen dy scepenen van Curingen ende Peter Hammelarts, so moeten dy scepenen Peteren geven het ene met den anderen hondertich brabant gulden. Op Sint Geertruyden dach⁴⁰⁹ was der offer wt het een met den anderen met vyff vaet corns gerekent ende met den eyeren omtrent een mand eyer, xxiiii gulden brabant gulden ende vyff brabant st. vanden staetgeld ende her Joris preeckde op den dach vorsc. ter hoechmissen.

fol. 123

Den xxvi aprilis op eenen gonsdach te... quam myn heer van Luyck van Evergeur ge... te peerde syn vierdemer ende tsanderdaechs... nae Luyck op dy processie⁴¹⁰.

Dilleken Sjonckeren Lysken Sjonckeren dochter haer selver vermoert ende verdroncken tot Berbroeck onder dy heerlicheyte van Lummen

Decima die may op eenen gonsdach smorgens omtrent viii ende ix uren heeft Dilleken Sjonckeren sitten in overspel by eenen anderen knecht haer selver hoer keel overgesteken ende selver verdroncken, sy en was may dry weken alt van kinde dat sy had van deesen knecht, sy had Geert Pyls soen getrouwt mer sy was van hem gelopen ende had langen tyt by deesen knecht geseten in overspel, het was noch een schoen jonge deern ende wilt, haer boelscap soude gaen halen suet melck voer hon kint ende eer hy wederom quam, had sy haer vermoert ende verdroncken, hy vantse int water liggen, dat groet jammer was ende is gehanghen in een vorck by Berbroeck onder dy heerlicheyte van Lummen, ende men woude oeck seggen dat haer boelscap haer hed vermoert ende verdroncken.

fol. 123 v°.

... *Maestricht geschiet*

... maii op eenen maendach in dy cruysdaech ... xi uren

⁴⁰⁹ Is 17 maart.

⁴¹⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 215. Everbuer is Averbode.

heeft haer tot Tricht een ... vrou van buyten selver verdroncken.

Op deese daegen is tot Zelem een manspersoen int waeter gevescht dy hem selver had verdroncken ipsa die Servatii⁴¹¹, hy woende te Linckhout, hy en had nyet wael by syn sin geweest ende woert by het waeter begraeven van eenen rybout.

Item deese daegen woude buyten Hasselt een knechten synen eygen vader verdrencken ende had synen vader wael drymael onder twaeter, ende seede tot synen vader, gy boeff, ich sal uch verdrencken, ende een van synen anderen kinderen quam daer by gegaen, dy losde synen vader dat hy nyet en verdronck.

fol. 124

Dat Anneken ons nichte ... susters Neesens dochter nae Mielen ... wonen alt synde X oft XI jaer

Den xxiii maii op eenen densdach ginck myn nicht Anneken nae Milen om daer te wonen, Willen Droechmans swaeger Claes leyden haer daerwaerts op eenen waegen, ich gaff haer iii st. tot een paer schoenkens, ende Lysken myn nicht gaff ii st. ende myn oem Aert cocht haer te Hasselt een paer schoenen, sy had by Gielis Vrancken gewoent.

Den xxvi maii des vrydachs voer Penxten smorgens te vii uren woert dy vent van Curinghen hersatten van Augustynken van Kermpt ende Lenaert Tymmermans.

fol. 124 v°.

...Scutters van Sinte Gertruyden ... intruyen het schoenste incomen hadden

Vicesima nona mai des maendaechs in dy Penxt heylige daech gincken wy scutters van Sint Gertruyden camer te iii uren nae middach nae Sint-truyen op schoensten incomen, ende

⁴¹¹ Is 13 mei.

wy maeckden ons gereet te Gielis Wouters muy, ende wy hadden ellick een toerts, ende ellick iii spenlichten op onsen boech, ende wy hadden oeck ellick wyngart, terwe ende vlas elliks een spier op onse boech, ende wy waeren recht te middernacht te xii uren binnen dy coerden om dy hels te gaen, ende wy waren de leste camer ende Glinden ende Bilsen quamen oeck op scoensten incomen, mer wy hadden schoenste ende het eerlichste licht ende meer gesellen dan Glinden oft Bilsen, ende tsanderdaechs tuschen x en xi uren waert ons toegeweesen vanden vii coningen dat wy tscoenste incomen hadden, ende wy haddent oeck te weeten eenen silveren hantboech, Laus Deo, ende te Gielis Wouters nicht laegen wy ter herberge ende wy verteeden ellick vi brabantst. snachs ende des anderendaechs ende onser waerenter tot xxxii gesellen dy inquaemen op schoensten, ich was oeck een van deesen xxxii gesellen ende het was myn eerste jaer⁴¹².

fol. 125

Eenen lantdach tot Luyck

Prima juny op eenen donredach woert te Luyck eenen lantdach gehalden ende daer waeren comen ambassiaten vanden coninck van Vrancryck ende woude her Willem van Arenborch in leyden ende vueren om biscop te syn aengesien dat der keyser ende tcapittel van S. Lambrechts geconsenteert hedden inden leven van den cardinael zeligher⁴¹³.

Dat Aert Bielen der decker hem selver heeft verhanghen

Tuschen Penxtdach ende Beloken Penxten heeft hem Aert Bielen der decker selver verhanghen te Lysken Munters in den kuystal boven op den solder met eenen kuyseel, sy gemisden tkuyseel op Penxtach, ende sy bevonden eerst te Beloken Penxten dat hy daer hinck, ende syn brueders Goyen ende Geert liepen nae Luyck aen myn heer dat sy Aerden

⁴¹² Zie J. LYNA, *Het heldentijdperk van onze schuttersgilden*, in v.O., xv (1939), p. 269-286.

⁴¹³ J. LYNA, *Gesta*, p. 215; P. HARSIN, III, p. 74-75.

mochten graven ergens in eenen gracht, ende myn heer consenteerdent hen, soe hebben syn brueders hem begraven soe hy daer hinck in dy Diepstraet sonder serck sexta juny nae den noenen op eenen densdach.

fol. 125 v°.

... *Luyck dry luy hon verhanghen*

Deesen Penxten hebben hon dry mans om Luyck hon selver verhanghen. Ende te Tienen heeft haer een vrou selver verhanghen.

Tot Hasselt een doot bleven op staet

Ipsa die venerabilis sacramenti⁴¹⁴ tsavons VIII uren staeck Peter der cleersnyder tot Hasselt eenen op staet doet in synen bock, synen naem was Thysken van Boeckhout, Peter vorsc. stont ende maeckde syn water ende Thysken dy vraechde hem waerom dat hy daer syn water maeckde, Peter seede, stae ich hier qualick, waer soude ich staen, de ander seede, gy soudet wr water maecken in eenen hont, ende Peter vraechdens hem noch eens, daermet stoet Thysken Peteren over rugge dat hy ginder neder viel, Peter steet mich op ende track syn mes wt ende staeck den anderen op staet doet.

Berb Pas van Kermpt op staet doet bleven

Undecima juny que erat dies dominica infra octavas venerabilis sacramenti tsavons woert Berb Pas van Kermpt voer haer doer hersteken ende

fol. 126

bleeff op staet doet, ende Lochtermans behout soen Wouter heeft dit gedaen ende Heynken Berben vorsc. soen vinck Wouter van stonden aen ende leverdenten den heer.

Duodecima juny op eenen maendach monsterde men te

⁴¹⁴ Is de tweede donderdag na Sinksen.

Curingen opt hoeft dy van Curingen ende dy vander Heyden, ende hy quaem een quade tynghe dat der coninck van Vranckryck ende der heer van Wel wouden opt lant van Luyck ende Symon Banx, Jen Steghen ende noch meer anderen vloechden te Hasselt op deesen dach, op dit pas was in het lant van Luyck een grote beroericheyte onder tvolck⁴¹⁵.

fol. 126 v°.

Den XIII juny vloechden wy, myn oem ende ich ons bedden te Hasselt ende ons kunnen ende scotelen opt hoff te Curingen. Myn vrou van Herkenroy had oeck tHasselt gevloeht vier waegen goets.

Men naem op deesen tyt in alle steden ende in alle dorpen knechts aen, ende in Brabant waest tvolck oeck soe beroert ende verveert, ende men nam daer oeck in alle steden knechts ende ruyters aen⁴¹⁶.

Item tot Antwerpen was een verredery opgestaen ende soude dy stadt van Antwerpen hebben te vier huecken aangesteken, ende een maecht daer dese verreders ter herberge laegen, bracht wyt ende gaeft de burgemeester ende de heeren van Antwerpen te kennen dat sy dese verredery hed gehoert, ende terstont woerden dese verreders gevangen ende dy heeren ende burgemeesters van Antwerpen leyden dese maecht tAntwerpen in met groter vrolicheyte ende hebben haer toegesacht ende overgegicht allen daege alsoe lange als sy leeft op dy stadt van Antwerpen te verteren vi brabant's st.. Item dese verreders syn geveerdelt.

fol. 127

Item tot Aken was oeck een verredery opgesteld ende soudende dy stadt hebben aangesteken ende daer is een geveerdelt. Des sondaechs voer Sint Jansdach woert meester Aert her

⁴¹⁵ J. LYNÄ, *Gesta*, p. 216; P. HARSIN, III, p. 75; A. HABETS, *Het Land van Loon en de Geldersche successieoorlog*, p. 66-67; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1542-1545*, fol. 12 v°-17. De heer van Well was Adriaen van Byland (N.N.B.W., IV, kol. 369-370).

⁴¹⁶ J. LYNÄ, *Gesta*, p. 216; A. HABETS, *op. cit.*, p. 68-69; L. GOTHIER, *L'organisation militaire de la principauté de Liège au XVIe siècle*, in R.B.P.H., XI (1933), p. 88-89.

Aerts soen van Berbroeck aengenomen om custer ende schoelmeester te syn te Curingen.

Septima july op eenen vrydach quam Mombix soen te Curingen in met onderhalff hondertich knechts ende woude daer liggen, mer joncker Steven quam vanden hoeff ende sede dat noet gesien en had geweest dat te Curinghen knechts hedden gelegen, mer men schenckden den knechts ii aemen biers op t'dorp ende Mombeckx soen met de synen droncken viii kannen wyns ende men gaff de knechts oeck kees te eten etc., des trocken sy nae Kermpt⁴¹⁷.

Item wy gingen te Curinghen processie ende songhen nuetmessen om peys ende vrede te vercrygen.

fol. 127 v°.

Primitie domini Pauli filii domini Martini Slegers

Anno XLII decima sexta july que erat dies dominica in qua cantabatur evangelium, nisi abundaverit justicia vestra etc. celebravit et legit dominus Paulus, filius domini Martini Slegers, primitias in choro Sancte Gertrudis sub summa missa sub contione et predicatione domini Martini prescripti, et ego Cristianus Munters presbiter, astiti et ministravi domino Paulo prescripto et avunculus meus, Arnoldus Helmans, circuivit per ecclesiam berro suo pro domino Paulo et populus Curingianus obtulit tunc in berro avunculi mei ii½ gulden hessels et non in altari, dominus Georgius cantavit summam missam, dominus Martinus prescriptus noluit quod filius suus Paulus celebraret primitias in cantu et non habuit aliquas expensas.

fol. 128

Allen cloesters eegeen wtgesceyden ende allen werlycke priesters dy beneficien hebben int lant van Luyck syn geschat ende geven XLVII duysent kaerlisgulden ende allen dy werlichheyd van den huysman is oeck geschat.

⁴¹⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 216; P. HARSIN, III, p. 75. Mombexsoen is de zoon van Willem van Mombeek, schout van Hasselt.

Myn vrou van Herkenroy geeft duysent kaerlisgulden.
Der abt van Sinttruyen geeft xi hondertich goutgulden.
Der vicepastroer van Hasselt, her Jan Buskens, geeft xx karlisgulden. Her Joris Munters x kaerlisgulden⁴¹⁸.

fol. 128 v°.

Anno XLII den XIX july que tunc temporis erat dies mercurii quaemen dy Gelderschen over Maes wt den lande van Gelder waer van hoeftman was Merten van Rossem, Mynart vanden Dam, hertoch Henrick van Bruynswyck ende der heer van Wel ende bernden ende brantscadden dy gansche meyery vanden Bossch dat wonder was, want alsulx noet gesien en was⁴¹⁹.

Der heer van Helmont met synen dorpen geeft thien duysent karlisgulden van brantscatten.

Oesterwyck vii duysent.

Eyndhoven iii duysent.

Item het cloester van Everbeur ende tcloester van Tongerlo geven tsamen van brantscatten xl duysent karlisgulden. Turnout gebrantscat vii duysent jaachimdaelres ende de cost ende dranck hon te geven twee daech.

fol. 129

Den xxiii july hebben dy Gelrischen Hoechstraeten gewonnen, dy gheen dy opt sloet waeren gavent in dy Gelrischer handen, sy vonden opt sloet twee tonnen gouts ende v tonnen buscruyt, ende veel goets was daer op gevloeicht dat hadden sy oeck, item sy vonden oeck hondertich mud corns, veel huysluyden van dy dorpen daerom waren op tsloet gelouwen⁴²⁰.

⁴¹⁸ P. HARSIN, III, p. 74; J. DARIS, *Histoire*, p. 129; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1542-1545*, fol. 30 v°.

⁴¹⁹ A. HABETS, *op. cit.*, p. 89, 91, 116; J. VAN VLOTEN, *op. cit.*, p. 217-238; B. H. VAN 'T HOOFT, p. 170-176; P. HEIDRICH, *Der Geldrische Erbfolgestreit 1537-1543*. Kassel, 1896; R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 163, brief van 19 juli 1542 aan de stad Hasselt meldt dat die troepen 33 vendels en 4000 ruiters sterk waren. Mynart vande Dam is waarschijnlijk Mynart van Hamme, een dorp bij Capelle in de buurt van Gelder.

⁴²⁰ A. VAN SLICHTENHORST, p. 456; P. N. VAN DOORNINCK, *Geldersche kronieken*, p. 138-139; J. VAN VLOTEN, *op. cit.*, p. 220.

Op Sint Annen dach smorgens op eenen gonsdach sloegen dy Fransoesen oft Gelrischen den prins van Araingen meer dan vi hondertich knechts doet ende meer dan ii duyssent gevangen, der prins meende syn knechts bennen Antwerpen te vueren, den xxvii july laegen dy Gelrischen voer Antwerpen⁴²¹.

Den xxviii july woerdt Sintruyen een geveerdelt der wellich Sintruyen ende Tongren soude hebben verraden den Gelrischen dy lestleden in Brabant hebben gebernt ende gebrantscat, dese verreder was van Tricht ende was wt Tricht gebannen.

fol. 129 v°.

Anno XLII secunda augusti que erat dies mercurii tsavons te vii uren hebben dy Fransosen of Gelrischen dy voerstadt van Loeven gewonnen, dy van Loven hadden geboden te ransoenen voer LXX duyssent sonnen cronen ende dy van Loven hadden hon poerten laeten open staen ende aldus quaemen sy binnen Loven⁴²².

Tertia augusti tsavons te vi uren hebben dy clercken van Loven dy Fransosen wederom wyt geslaegen ende daer bleventer vanden Fransosen doet vi hondertich ende xvii gyselers syns ontcomen dy dy Fransosen hadden behalden voer dy xx duyssent knechts dy gevangen waeren voer Antwerpen ende der prins van Araengien hed den Fransosen toegesacht voer ellicken gyseler to lossen x duyssent cronen⁴²³.

Quarta augusti trocken dy Fransosen wedrom van Loven. Dy Fransosen hadden met hen viii hondertich wagens.

fol. 130

Quarta augusti op eenen vrydach smorgens te vii uren quaemen hy te Curingen hondertich crychsknechts liggen dy

⁴²¹ Is 26 juli. A. VAN SLICHTENHORST, p. 457; J. VAN VLOTEN, *op. cit.*, p. 221-223; B. H. VAN 'T HOOFT, p. 156-162.

⁴²² S. BALAU, II, p. 408; P. N. VAN DOORNINCK, *op. cit.*, 141-142; B. H. VAN 'T HOOFT, p. 163-164; H. VAN DER LINDEN, *Maarten van Rossum voor Leuven, in De Vlaamsche Gids*, IV (1908), p. 368.

⁴²³ Dezelfde literatuur.

tStockhem hadden gelegen ende bleven daer liggen den geheelen dach ment sanderdaechs ende trocken nae Sint-truyen ende Jeronimus, joncker Stevens neef, seede denen van Curingen openbaerlicken op tdoorp dat honre groter onwillicheyt schout weer dat dy knechts te Curingen quaemen liggen, dy van Curingen hadden geseet sy wouden myn heer wael gereet syn in allen tgeen datmen hon geboet ende hon lyf voer hem waegen, mer opt huys van Curingen te liggen als dy vianden quemen, dat en stont hon nyet te doen, oft dat myn heer hon woude loen ende sout geven ende den cost, soe wouden syt gern doen.

Nota dat joncker Steven den biscop van Luyck had gescreven dat dy van Curingen thoff van Cueringen nyet en wouden bewaren als dy vianden quaemen sonder sout ende loen⁴²⁴.

fol. 130 v°.

Den lantdach tot Luyck

Quinta augusti op eenen saterdach heeft myn heer van Luyck eenen lantdach gehalden tot Luyck ende allen leenluy moesten op den lantdach hon verscheynen op verbueren hons leens, daer waren wael vii hondertich leenluy vergadert⁴²⁵.

Octava augusti woerden te Curingen in Homperlepomp v cruychsknechts gesatten dy aff gebroken waeren van den Gelrischen hoep ende dese vyf knechts woerden bracht van Tongeren van vier oft ix krychsknechts van Tongeren.

Op deese nacht synter een dertich cruychsknechts wt Hasselt getrocken tot Herkenroy om Gelrischen te sueken ende dy knapen van Herkenroy, dy van Stockroy, dy vander Heyden ende Kermpt vlauden in geen bosch met synen beesten, sy meenden dat dy Fransosen hedden gewesen.

Reyner van Millen soen van Hasselt tot Bruesel onthoeft dat

⁴²⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 216; J. LYNA, *Een greep uit de geschiedenis der militaire inrichting*, in *Limburg*, VIII (1927), p. 28. Jonker Steven is Steven Geloës.

⁴²⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 217; J. DARIS, *Histoire*, p. 131; A. HABETS, *op. cit.*, p. 79-86; R.A.H., S.A. *Hasselt*, nr. 132.

hy had geseet, vrouwen swyget al stil, want het is vrou Mariens wil.

Dat v oft vi duysent knechts deesen tyt van den oechstmaent voer Luyck syn gecomen ende begeerden doer dy stadt te trecken nae Brabant den keyser te dienst want sy weeren skeysers volck ende hadden op hon rocken burgonsche cruycen, ende myn heer van Luyck was op dit pas binnen Luyck ende maeckde den hopluyden van dese hoep goede chier mer hy en woude nyet doerlaeten, mer het staeck als een hant te keeren, ende trocken doen om Luyck ende lieten Fransosen veenkens vliegen ende waeren Fransosen, hedden sy binnen Luyck mogen comen, sy souden Luyck hebben ingenomen⁴²⁶.

fol. 131.

Dat ich in myn huys voer

Anno XLII den XVII augusti que erat dies jovis hora secunda post prandium voer ich van mynen oem Aerden in myn huys, Merten Oems leende mich synen wagen ende help mich wtvaren ende Gielis Mannarts.

Dat ich sieck waert

Anno XLII den XXI augusti que erat dies lune te Gielen Keysers aen dy tafel doen wy begosten te eten opt begenckenis van Carlyn Keysers woert ich sieck met den febris ende met qualicheyt dat ich terstond nae huys moest gaen ende liggen, ende Poulus Slegers ginck met mich, God loens hem, ende ich had tfebris alle daech tot svrydaechs den xxv augusti in dese selve maent, ende ich braeckde veel ende gaff veel over, den XXIII augusti naem ich dy boet aen van S. Gertruyt ende van S. Cristoffel ende bleeff plat liggen, item den xxv augusti sandt mich meester Jan Ballen een helssken dranck oft medicynen ende ich naemt tweemael sdaechs lauw gemaectt, ende op den dach vorsc. den xxv augusti tsavons ad laudes begaeff ich mich altemael voer tvier, sy meynden dat ich van stonden aen gestorven soude hebben, her Joris,

⁴²⁶ P. HARSIN, III, p. 79-80.

Dilleken Lynken, myn nicht, ende Lyn Munters waeren by mich, aldus begaeff ich mich oeck den xxvii augusti voer tvier, Merri Kuyherts ende Lysken man waeren alleen by mich, ich verloer myn verstant, den xxvi augusti quam m. J. Ballen by mich ende tasdde my aen pols ende ich gaff hem van stonden aen vier hessels st. ende hy besach myn water ende seede, ich en hed egeen noet, den xxv augusti sandt ich myn

fol. 131 v°.

water aen meester Jan Ballen, achter den dach voersc. en creech ich tfebris nyet meer dan op Onser Liever Vrouwen nativitis dach op dy noen creech ict weder ende had dy heyttten wtermate seer, ich geloefde mynen weech tOnser Liever Vrouwen ten Eycken tZonuw⁴²⁷ met eenen waschen man ende achter dese dach en creech ich tfebris nyet meer, laus Deo et Maria.

Item ich en had egeenen stoelganck, daervoer dat ich camer soude hebben gaff mich Dilleken een pilleken ende ich naempt selver van achter ende ich creech op een vierdel uren camer ende Dilleken gaefft mich noch eenser.

Ich had wtermaete grote heytden ende pyn in myn ledenen ende in myn hoeft.

Ich saet omtrent vi weken dat ich egeen mes en cost gedoen. Meer dan dry weken warenter dat ich wt mynen huys nyet en cost noch en dorst gaen.

In vigilia Lamberti martyris ginck ich eerstmael ter kercken ende hoerde Onser Liever Vrouwen mes van her Joris, laus Deo et beate Marie semper Virginis.

Ultima septembris sabbato die celebreerde ich eerstmael, laus Deo.

fol. 132

Ipsa die Egidii⁴²⁸ woerden allen dy crychsknechts wtgelaeten want sy nyet mesdaen en hadden.

⁴²⁷ H. C. MELIS, *Zonhoven*, p. 82-85.

⁴²⁸ Is 1 september.

Sexta septembris hadden dy knechts dy binnen Hasselt lagen orloff ende trocken nae Brabant ende woerden daer aengenomen.

Dat het lant van Guylick geroeft waert ende geheel gespolieert

Quarta octobris que erat dies mercury begosten dy Burgonschen te bernen ende te brantscatten int lant van Guylick ende roeffden ende naemen alle tgene dat dy luy hadden van perden, van kuyen, van scaepen, van bedde ende allen honnen huysraet, ende dy stadt van Dueren gaff haer van stonden aen op, het gevloeht goet dat binnen Dueren was hadden dy Burgonsche knechts⁴²⁹.

xii octobris gaff haer dy stadt van Susteren op⁴³⁰.

Item dy stadt van Guylick oeck⁴³¹.

Item dy Burgonschen seeden tot dy luy vanden lande van Guylick, gy van Guylick, gy hebt uch qualyck bedacht, want Meerten van Rossem hevet uch in dese strick bracht, Merten van Rossem had de Fransosen hoop int lant van Guylick vergeert, doen hy in Brabant trock ende roeffde daer. Myn heer van Bueren, der prins van Araengien ende myn heer van Roey worpen tlot wy van hon dryen souden den brant vueren int lant van Guylick ende tlot viel op myn heer van Bueren⁴³².

fol. 132 v°.

Item Hensbergh heeft hem oeck opgegeven in dy handen van dy Burgonschen ende dy Burgonschen hebben dy kercken te Hensbergh oeck gespolieert ende oeck ornamenta ecclesiastica⁴³³.

⁴²⁹ J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 409.

⁴³⁰ A. HABETS, *op. cit.*, p. 77; A. VAN SLICHTENHORST, p. 459.

⁴³¹ *IBIDEM*.

⁴³² Van Roey is Adriaen de Croy, heer van Roelux (J. DE HERCKENRODE, *Nobiliaire des Pays-Bas*, II, p. 579).

⁴³³ Dit gebeurde op 16 oktober. Zie J. HABETS, *Drie cronijkjes*, p. 409; W. CRECELIUS, *Der Geldrische Erbfolgekrieg zwischen Kaiser Karl V und Wilhelm von Julich*, in *Zeitschr. Berg. Geschichtsvereins*, XXIII (1887), p. 73; SEV. CORSTEN, *Die Belagerung Heinsbergs während des Geldrischen Erbfolgekrieges*, in *Heimatkalender 1955 des Kreises Geilenkirchen-Heinsberg*, p. 50-55.

Item den xviii octobris dominica omnia que fecisti nobis, snachts te twee uren gaven dy van Settert hon op, ende allet goet dat daerin gevloecht was, hedden dy Burgonschen⁴³⁴. Item voer Dueren hebben sy een dorp geheel affgebernt.

Item sy spolieerden dy kercken oeck.

Item onder den Burgonschen hoop waerenter dy vleesch aeten des vrydaechs voer Sittert, dat jamer was.

Ultima octobris trock de Burgonsche hoep op ende trocken ellick nae honnen landen, ende een groet goet woert doer Curingen gevoert dat dy Burgonschen geroefft hadden, ende tot Herkenroy ende te Thys Keldermans aeten sy vleesch des vrydaechs doen sy nae huys trocken, dat was des vrydaechs op Sint Hubrechtsdach⁴³⁵.

Dat men tot Maestricht wederom knechts aennam

Dy weeck nae alderheylichmis heeftmen wederom knechts aengenomen ende trocken weder nae dlant van Guylick binnen, daerom dat dy Gelrischen tbestant hadden gebroken alsoe balde dat dy Burgonschen waeren vertrocken, gingen sy bernen int dlant van Valkenborch⁴³⁶.

fol. 133

Dat myn geneychs heeren nieu silveren gelt tot Hasselt woert gecondicht

Anno xlii den xiiii novembris op eenen densdach woert gecondicht ende geroepen van meester Hendrick Juypen aenden perruyn tot Hasselt datmen myns geneychts heeren nieu geslaegen silveren gelt ontfangen soude, ende nyet weygeren, te weten penninghen van vi brabant st., vier brabant, dry brabant st., twee brabant stuver, eenen brabant ende eenen halven st. ende wy dat weer dy dat nieu gelt weygerde ende nyet en woude ontfangen gelyck voersc. is, dy soude vallen in een peen van thien goltgulden te geven den heer,

⁴³⁴ J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 410.

⁴³⁵ Is 3 november.

⁴³⁶ A. VAN SLICHTENHORST, p. 459.

ende men soude den selven onwilligen noch straeven sonder genaede ende ich hebt horen wytlesen ende condighen⁴³⁷. Op deesen tyt was myns heeren munt te Maestricht gestelt ende dy munters muntten op desen tyt daer selveren gelt⁴³⁸.

Den xvi novembris tsavons te x uren quaemen dy Gelrischen ende hebben dy Burgonschen in honnen leger geslaegen, te weten dy schilwaeck daer bleventer op beyde syden doet omtrent viii hondertich, der hopman Sam was zeer gewont ende Thewisken Droechmans oeck, dit is geschiet in tlant van Guylick voer Bastenaken, dy Gelrischen vervolchden dy Burgonschen tot Tricht voer dy poerten, men seede dat dy Gelrischen dy overhant hadden⁴³⁹.

fol. 133 v°.

Ende dy Burgonschen vertrocken doer Curingen den xxvii novembris, honre waerenter vier veyndelen ende trocken nae den Bossch.

Item Gestel hebben dy Burgonschen oeck affgebernt geheel. Item doen Sittert was opgegeven, doen mochten allen dy ruyters ende knechts wt trecken, doen was daer een edelman van Gelderschen, met den wtryden seede met luyder stemmen, al is ons goet verloren, onsen moet en is noch nyet verloren, ende dat self dorp hebben dy Burgonschen nae dit seggen geheel affgebernt.

Item dy Burgonschen hebben oeck een dorp geheel affgebernt, daerom dat daer in dat dorp in een huys stont geschildert dye keyser ende der hertoch van Guylick pisen den keyser in synen mont.

Heyn broeder van Scempen ende syn broeder Jan hebben eenen van Alken hersteken tertia decembris dominica die, ende saten byeen ende droncken.

⁴³⁷ Die ordonnantie wordt niet vermeld in J. RUWET, *Les édits monétaires*.

⁴³⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 217.

⁴³⁹ Die toponiem Bastenaken in het land van Gulik hebben wij niet kunnen identificeren. Volgens J. HABETS, *Drie chronijkjes*, gebeurde een dergelijk voorval op 16 oktober te Heinsberg.

Item dy Burgonschen hebben Sittert geheel schande gemaect ende hebbent verlaeten, ende dy Gelrischen synter wederom in comen ende wederom opgemaect⁴⁴⁰.

fol. 134

Welle ende Rossem hebben lacy gesocht
Twee grote lantsvrouwen aeneen gerocht
Rossems cloeckheit heeft groet quaet gebrouwen
Dat Brabant ende Gulick lange sal berouwen
Der adler gereet, der lewe gestrect, dye moeten doen weer
Tegen vianden groet den draeck verwoet ende des gallen heer.
Dat comen is int verdriaet hertoch van Ghuylick obstinaet
heeft bedreven coninx raet, Rossyns in ongenaels daet
Exclamaverunt Brabantini nec erat qui eos salvos faceret a
fortitudine regis Francie⁴⁴¹.

fol. 134 v°.

Dat dy Gelrischen dy stadt van Dueren wederom hebben gewonnen
Voer Kersmis hebben dy Gelrischen dy stadt van Dueren belacht ende op Kersdaech schoten dy Gelrischen vier hondertich groter buschen aff ende xvi nae dy stadt, ende dy stadt doer hon huyseren dat dy van bennen hon nyet en costen onthalden ende hebben dy stadt van Dueren opgegeven in dy handen van dy Gelrischen op alderkinderdach, ende dy knechts van bennen syn wtgetrocken met honnen geweer dry veenken sterck, ende dy huysluyden van buyten hebben een hondertich trotsvrouwen doet geslaegen ende oeck dry oft vier hondertich knechts ende hebbense gespolieert⁴⁴².
Tot Hasselt in dy molen een molre op staet doet bleven van dy raet dat hem raecte den lesten decembris, dese molres naem was Jan Oeyen.

⁴⁴⁰ J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 411.

⁴⁴¹ De adelaar en de leeuw zijn de wapenfiguren resp. van Karel v en de hertog van Gulik.

⁴⁴² A. VAN SLICHTENHORST, p. 459.

Op deesen tyt van Kersmis is int heel lant van Luyck weder een scettinge comen om dy krychsknechts te betaelen.

fol. 135

1543

Anno XLIII

Decima tertia january anno XLIII trocken doer Curingen omtrent dry hondertich krychsknechts dy van Dueren quamen, het waeren Burgonschen ende bleven dese avont te Herkenroy ende te Kermpt.

Item deesen winter hevet veel gesnauyt ende heeft oeck langen tyt seer calt geweest.

In medio january waest wtermaten zeer calt ende oeck den geheelen winter.

Op deesen tyt in januario is der lackey van myn heer van Meroy by Bruesel van dy wolven geten, ende noch twee ander luyden syn oeck geeten van dy wolven.

Den xxiii january is Peterken Cloenvoets soen verdroncken in dy nieumolen.

fol. 135 v°.

In deese weeck voersc. hebben dy huysluy van Heeyrb dry hondertich Gelrischen verslaegen, dy Gelrischen meynden den kerckhoff te Heyrb in te nemen dy zeer sterck is⁴⁴³. Tertia february quam myns heeren volck te Curinghen liggen ende myn heer was te Sevenberghen ende was sieck ende qualyck te pas.

Op desen tyt had myn heer van Luyck een nieu hoeffmeester ende rentmeester, geheyten Gelderman, cleyn van statueren⁴⁴⁴.

Op deesen tyt hevet in dy stadt van Constantinopelen twee daeghen lanck nacht geweest dat dy een den anderen nyet cost

⁴⁴³ Welke plaats hier bedoeld wordt, is niet duidelijk.

⁴⁴⁴ J. LYNA, *Gesta*, p. 217.

gekennen, ende een ur lanck hevet waeter ende bloet geregent in dese stadt voersc.

Ipsa die Mathie apostoli⁴⁴⁵ was Geert Jeunen dy doen tertyt scholen ginck, gevangen van joncker Stevens boden ende gelacht te Homperlepomp daerom dat hy een deel mutserden vanden kerre had gehaelt dyemen nae thoeff voerden van der Demeren, het was myns heeren holt, dese Geert voersc. droechse in dy schoel om daer te bernen, tsavonts lieten sy hem wt ende der hoeffmeester gaff hem een dobbelen brabants st.

fol. 136

Dat her Joris Munters soen ginck te Bruesel woenen

Decima martii sabbato die ende Jeroen, myns heeren saelweerder, leyden hem daer.

xii martii op maendach hieldmen te Curingen dat hoechtyt ende dy merct van dy heylige maeget Sint Gertruyt, want Onser Liever Vrouwen annunciationisdach moestmen halden op Palmavont den xvii martii daerom dat Paeschedach quam den xxv dach van mert, ende der offer op S. Gertruydendach liep in gelde op viii gulden ende xi½ st. ende daer en waren nyet veel eyer bracht.

Anno xliiii in vigilia Pasche den xxiiii dach van meert hebben dy Burgonschen den slach verloren tegen dy Gelrischen voer Sittert, dy Gelrischen cregen wael xvi groter stucken van buschen geschut, der hertoch van Aerschot⁴⁴⁶ liet allen syn silveren schaelen ende alle syn silveren werck daer, dy Gelrischen dylden tgelt onder malcanderen met bekenelen, xviii hondertich waerenter gevangen vanden Burgonschen ende waerden gevoert bennen Sittert ende binnen Rommund, ende daer bleventer oeck veel doet, dy Gelrischen

⁴⁴⁵ Is 24 februari.

⁴⁴⁶ s. BALAU, II, p. 411. De hertog van Aarschot is Philips de Croy.

behielen tvelt, twe ende dertich hondert Burgonsche bleven op dit pas doet voer Sittert⁴⁴⁷.

fol. 136 v°.

Dat her Joris ende ich op Paeschdaech savonts aeten by onsen aldergenedichsten heer van Luyck

Anno XLIII ipsa die Pasche tsavonts te VI uren hebben her Joris, myn broeder ende ich by onsen aldergenedichsten heer van Luyck aen syn eygen tafel geten ons avontmael, ende by ons saeten te weten Grimberch, eene cuoninck van Sint Lambrechts, der prioer van by Naemen, cappeteyn Vos, joncker Steven ende joncker Jan, ende ons aldergenedichste heer was seer genoechlyck over tafel ende in cabenetten aeten wy, ende ons aldergenedichste heer aet oeck met ons aen een tafel ende hy dede syn spraeck meestendeel tot her Jorisen⁴⁴⁸.

Op deesen Paeschen waest seer calt ende oeck gevroeren ende tснаude in dy Paeschheyliche daegen ververlyck zeer ende thagelden.

Op Paeschavont hoerde ons aldergenedichste heer van Luyck den dienst.

Op Paeschdach hoerde ons aldergenedichste heer van Luyck dy hoechmes ende ginck selver oeck in dy processie om dy kerck ende offerde her Jorissen ad offertorium eenen karolusgulden ende allen syn elingen offerden oeck hon offerande ellick synen gift ende myn heer hoerde oeck op Paeschdach dy vesperen⁴⁴⁹.

⁴⁴⁷ J. HABETS, *Drie chroniekjes*, p. 411; P. TH. DOHMEN, *De slag aan de Kempepoel bij Sittard op den 24 maart 1543*, in *Publications de Maastricht*, XXVI (1889), p. 441-452; A. DUNCEL, *Chroniek van Sittard*, in *De Maasgouw*, XIX (1897), p. 82-83; J. S. VAN VEEN, *De slag bij Sittard*, in *De Maasgouw* XXII (1900), p. 33-34; M. JANSSEN, *Een drietal historische straatliedjes*, in *De Maasgouw*, II (1880), p. 281-282, 285-286; P. N. VAN DOORNINCK, *op. cit.*, p. 143.

⁴⁴⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 217. Johan de Grimberghes overleed op 15 april 1556 (Zie X. VAN DEN STEEN DE JEHAY, *La cathédrale de St. Lambert*, p. 599). Jonker Jan (1517-1594) was de zoon van Steven Geloës.

⁴⁴⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 217.

Den xxviii martii des gonsdaechs in dy Paeschheylige daegen consacreeerde ende dede kersten her Joris ons nieu middelste clock in presentie ende tegenwoerdicheyt ons alder genedichste heer ende biscop van Luyck, ende den naem van deser clocken is Jesus, dese consecratie geschieden nae der hoechmessen ende wy songen dy mess van den sueten naem Jesus ende her Merten ende ich dienden, ons alder genedichste heer van Luyck gaff der kercken int breken eenen angelot ende myns heeren elingen gaven oeck hon caritaet, der offer liep op xv gulden hesselts⁴⁵⁰.

fol. 137

In dy heylighe weeck voer Paeschen hadden wy eenen afflaet van allen sonden verleent vanden pous ende alle wegen aff te leggen wtgescheyden te Jerusalem, Sint Jacops ende te Romen ende dy reynicheyt geloeft hedden ende geloeffden int cloester te gaen, ende ellick mensch mocht eenen priester suecken daert hem belieffde ende dy sonden woerden vergeven wy groet dat sy waren, ende dy wegen afflachten mochten daervoor ander duehdelycke werken doen, ende desen afflaet doerde van Palmdach tot Paeschedach ende des gonsdaechs ende op goeden vrydach ende op Paeschavont waest geboden te strenger te vasten.

Op deesen tyt hebben dy munters tot Maestricht golt gemunt in myns heeren van Luyck naem, te weeten goude pennin ghen van xxiiii st. brabant⁴⁵¹.

Den xiiii aprilis op eenen saterdach hebbenter dy Gelrischen ix hondertich huysluy van den Limburgers verslaegen te Vpen⁴⁵².

Op deesen tyt vingen dy Gelrischen hon dy den Burgonschen in honnen leger victalie ende provien hadden gevoert by Tongeren ende in dy Kempen.

⁴⁵⁰ J. LYNA, *Klok*, p. 213.

⁴⁵¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 218; J. RUWET, *Les édits monétaires liégeois 1482-1625* in *Bull. Comm. Anciennes Lois*, xviii (1955), p. 252.

⁴⁵² Epen in Nederlands Limburg behoorde toen tot het hertogdom Brabant.

Vicesima aprilis que erat tunc temporis dies veneris omtrent dry uren nae middach woert dy nieu clock van den sueten naem Jesus den toern ingewonden van honre dry van Tricht ende is verdenct ende sy sullen hebben x brabants gulden⁴⁵³.

Vicesima prima aprilis op eenen saterdach hebben dy Gelrischen dry dorpen voer Maestricht gebernt.

Tgeheel lant van Limberch hebben dy Gelrischen gebernt ende schanden gemaect in aprili ende oeck dlant van Dalem⁴⁵⁴.

Ultima aprilis non congregiebatur dominus Georgius cum processione in Kermpt nobiscum quoniam adhuc confirmabatur in gutture, que dies prescripte erat dies lune in rogationibus.

Op deesen tyt hebben dy Gelrischen Hensberch belacht⁴⁵⁵. Octava may galt tcorn tot Hasselt xv ende xvi st.

Nona may hebben dy Gelrischen een xxx doden gelaeten voer Hensberch⁴⁵⁶.

Op Penxtdach⁴⁵⁷ laegen thien hondertich Burgonsche knechts te Lummen ende des heren van Lummen lackey herstaeck eenen van de ruyters, hy vant hem by syn boelscap ende dy knechts vingen deesen lackey van stonden aen ende hebbentem doer dy spiesen gejaecht, de xv may in dy Penxt heyligen daegen, deese lackey hedts wael ontcomen hed hij gewilt, dy ruyter knechts hadden deesen lackey gegeven onderhalf hondertich wonden ende vier, deese lackey ginck snachts van den sloet van Lummen nae syn boelscap ende hy vant desen knecht by syn boelscap waervan den heer van Lummen gram was alst reden was.

Altera Pentecostes doen wy ons processie hielden daer en

⁴⁵³ J. LYNÄ, *Klok*, p. 214.

⁴⁵⁴ J. DARIS, *Histoire*, p. 134.

⁴⁵⁵ SEV. CORSTEN, *op. cit.*, p. 52.

⁴⁵⁶ *IBIDEM*; J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 411.

⁴⁵⁷ Is 13 mei.

woert geen pompery vorts gestalt noch egeen meechden en reden te pert mer dy processie woert slechtelyck ende simplyck gehalden, een ende tachtentich toertsen woerden in dy processie gedraeghen, her Merten Slegers dede hon tsermoen post processionem.

Op den dach vorsc. heeft her Lambrecht de Libro dy te Curingen plocht te woenen eenen van Wuest Herck op staet hersteken in syn hert, te Laerbeek⁴⁵⁸ daer saten sy by malcanderen ende droncken.

Den xxi may was ons heer van Luyck te Curingen omtrent een ur ende trock nae Bruessel, daer was comen coadjutor Brixiensis genaempt⁴⁵⁹.

xxii may trock her Lambrecht de Libro vorsc. nae Romen.

Der schoelmeester van Steyvoert meester Merten adhuc juvenis

In profesto venerabilis sacramenti den xxiii may tsavons post laudes want der schoelmeester van Steyvoert vorsc. den steen op van den horengewerck, ende dy grote clock van Steyvort viel aff op den schoelmeester syn armen ende beenen te pletter ontwee, deese clock viel aff al luyende, dy pannen vande clocken en had hy nyet gesloten.

Op deesen avont trocken doer Curingen ii hondertich ruyters Burgonschen te peerde ende woerden te Hasselt gelogiert, myn heer van Mollebies⁴⁶⁰ was daer een heer ende reden nae Tricht om te orlogen tegen dy Guylicker ende Gelrischen ende alle Steyvort trocken oeck vi hondertich pert nae Tricht van dy Burgonsche sy waren meestendeel Waelen ende Henegouwers.

fol. 138 v°.

Der schoelmeester van Steyvoert gestorven

Ipsa die venerabilis sacramenti sterff der schoelmeester van

⁴⁵⁸ Laerbeek is een gehucht van Grazen.

⁴⁵⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 218; P. HARSIN, III, p. 85.

⁴⁶⁰ Zie noot 228.

Steyvort meester Merten van den val dy dy clock van Steyvort op hem was gevallen in profesto venerabilis sacramenti. Requiescat in sanctissima pace.

Op den dach van den heylighen gebenedyden sacrament quam der prins van Araengien in tlant van Vogelsanck met xxv veenken voetknechts, tZonuwen lagenter vi veenkens, item te Baelreberch lagenter oeck, daer wasser onder dy vleesch aeten altera sacramanti nochtans hadden sy eyer, boter ende kees genoegh.

Op desen dach vorsc. voerden dy beckers van Curinghen hon wittebroet ende roggebroet nae Zonuwen ende vercochtent den knechts ende was te Curingen in dy kerck geroepen dat een yegelyck mocht doen deent gelieffde, sy vercochten viii micken eenen brabantst. ende ellick roggebroet van viii ponden iii $\frac{1}{2}$ st. hesselts.

Item tZonuwen aeten dy knechts oeck vleesch des vrydachs nae sacraments dach.

In Junio die Bremer ende Brunswyckers

Quarta juny que erat dies lune ter eenre uren naenoe quaemen te Curingen in van Balen, van Beringhen dryhondertich peert ende ruyters ende waeren wt Bremerlant ende hedden oeck veel waegens met hon, hieronder wasser oeck wt Brunswyck ende waeren grote mannen ende hedden costelycke peerden ende waeren oeck meestendeel int harnasch, in sommige huysen betaelden sy ende in sommige huysen nyet wael, ende sy reden wt na der heyden, Kermpt, nae Steyvoert ende nae Stockroy ende haelden tvolck hon goet aff, te weeten vleesch, broet, verken, scaepen ende haver, hoy, huenen, kees ende boter ende deden den

fol. 139

luyden grote schaede ende den sesden juny trocken sy op nae Geylick doer dy heyde ende quaemen den Burgonschen ten dienst ende waeren Burgonschen, sy droegen ende voerden veel goets met hen nae Tricht op hon waegens van noetdruft, ende onder ellicken waegen hadden sy eenen hont lopen

ende was daer onder gebonden ende bleef snachts oeck daer onder. Item dy van Curingen moesten waeken sdaechs ende snachts aen dy Hoechbrugge ende oeck aen dy Kuypoert. Item Peteren int Hert ende Lemmen Ylias hebben sy grote schaede gedaen ende in den Brebamt hebben sy oeck allen het besten graes selver affgemeyt ende voerdent selver wt honnen peerden, ende hoedden hon peerden oeck nacht ende dach in den Brebamt ende der wenersen van den Aldenhoven deden sy oeck groete schade van hoy te nemen ende haver ende van eetwerck, God ontferms, ende waer dat dese ruyters gingen hadden altyt hon steenen ende geweer met hon, ja dat sy neyt dan en gingen dan alleen opt dorp, soe hadden sy hon geweer by hon.

Octava juny brachten een vertich Burgonschen knechts eenen van Hoeselt gevangen doer Curingen ende leydentem nae Brabant, dese gevangene en had nyet dan victalie den Gelrischen gevoert, decima juny hebben dy Burgonschen te Lelo eenre vrouwen haer kuy ende scaep wech geleyt daerom dat haer man den hertoch van Gelre diende.

Datmen tot Hasselt vermden

xii juny que erat die martis was der wybiscop in dy stadt van Hasselt ende vermden in Sint Quintenskerck, ende nae den noenen vermden hy op dy grote merckt tHasselt dat honre soe veel was, van Curingen wasser gevermt hondertich ende negen, op den donderdach deden wy dy duxkens hon aff⁴⁶¹.

fol. 139 v°.

Den xiii juny quaemen te Curinghen een vertich ruyters te peerde, het waeren myns heeren van Bueren ruyters, sy trocken oeck nae Tricht nae den legher, dese hebben betaelt.

Op deesen tyt lach der Burgonschen leger te Heyrs.

⁴⁶¹ De wijbisschop was Gedeon van der Gracht.

Op den dach voersc. is tot Tricht oeck een manspersoen doet gevallen van eenre hoytass, deese man stiet hem onverhuets aen des anderen mans voet dy hem verhangen had.

Den xvii juny des sondachs voer Sint Jans Baptisten dach woert Thonis vanden Poerten soen van Zonuwen aengenomen om custer ende schoelmeester te syn te Curinghen, hy quaem eerst wt der scholen van Loven, Gysbertus est nomen ejus⁴⁶².

Den xix juny hebben dy Burgonschen dy kerck van Gangel geheel affgebernt⁴⁶³.

fol. 140

Den xxi juny tuschen ix en x uren voermiddach in her Joris huys heeft meester Gysbrecht vanden Poerten van Zonuwen, Geerden Trompets ende meester Lambrecht van den Borch toegeseet ende geloeft in her Joris hant ellicken twee goltgulden eenser van eenen jaer te geven halff te Lichtmiss neestcomende te betaelen ende halff te betaelen Sint Jansmiss alst jaer wt sal syn, ende Geert ende meester Lambrechts vorsc. sullen oeck trecken den loen van allen begenckenissen ende van alle jaergetyden dy gesongen sullen werden op dit jaer neestcomende by dy twee goltgulden vorsc., des sullen Geert ende meester Lambrecht vorsc. altyt comen senghen op alle hoechtyden, alle sondachen, allen Onser Liever Vrouwen daegen, alle aposteldaegen ende alle heylige daegen, alle begenckenissen ende alle jaergetyden ende oeck allen anderen votyff messen in dy weeck sonder argelist ende oeck alle vesperen ende alle mettenen helpen senghen ende into-neeren ende alle psalmen op halden een geheel jaer lanck, dit hebben Geert ende meester Lambrecht oeck geloeft te halden in her Joris hant ende meester Gysbrecht sal allen den

⁴⁶² A. SCHILLINGS, *Matricule*, IV, p. 215 vermeldt in 1540 Gisbertus de Porta ex Schoenhoven, dat dus Zonhoven moet gelezen worden.

⁴⁶³ Zie *Stadbuch Gangel nach Jakobus Kritzraedt*, uitg. J. Cloodt, Dusseldorf (1926), p. 41.

loen trecken van alle messen wtgescheyden begenckenissen ende jaergetyden, ende Geert ende meester Lambrecht en dorven altyt nyet gelyck comen sengen mer sy mogen vicissem sengen dy een dy een weeck onderhouden ende dy ander dy ander weeck onderhouden. Dit contract is geschiet in presentie van Anthonio Spierinx et Christiano Munters presbitero als getuyghen ende her Joris Munters was notarius, daert voer is begrepen ende geloeft tonderhouden.

fol. 140 v°.

Den XXI juny que erat dies jovis heeft der prins van Araengien met groter macht Hensberch gespyst ende dy Gelrischen dy voer Hensberch lagen weeken op dit pas ende hadden daer voer Hensberch buschcruyt achter gelaeten dry oft vier tonnen ende dy cruychsknechts deylden dit buschcruyt onder hon, ende daer was een onder der wellich dit buschcruyt aenstack met synder lonten onverhuets dat daervan een deel kruychsknechts ende ruyters ende oeck perden van dy Burgonschen doet bleven ende verbernden, ende daer waerenter oeck een deel knechten blent aff, ende den XXIII juny had der prins van Araengien met synen volck Sittert belacht ende laegen daer voer vier uren ende lieten oeck daer omtrent xx doden⁴⁶⁴.

Den XXIII juny trock der Burgonschen hoep weder op ende moesten trecken nae Vrankryck in Henegouwe, daer was der coninck van Vranckryck ende dede daer den Burgonschen grote schaede⁴⁶⁵.

Een seyger tot S. Lambrechts Herck doot bleven

Tot Sint Lambrechts Herck heeft een holt dat sy soudē seggen eenen seyger doet gevallen den XXVIII juny, hy heeft hem gebicht ende des seygers knecht was oeck gequetst ende geraect op dy doet van den holt ende her Peter van Gedue was

⁴⁶⁴ J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 411.

⁴⁶⁵ A. HENNE, III, p. 236-237.

oeck gequetst, dit werck was voer den heer van Gedue, daer om was her Peter hyerby⁴⁶⁶.

Primitie filii Henrici Lorendops de Hasselt

celebrate ipsa die nativitatis Sancti Joannis Baptiste⁴⁶⁷ que erat tunc temporis dominica die et celebrabantur in Hasselt et fecit professionem apud cruciferos in Maeseyck.

fol. 141

In julio

Tertia july te 11 uren nae noen op eenen densdach quaemen te Curinghen liggen dry veenken crychknechts, ich hadde oeck vii knechts ende eenen jonge, desen jonge hadde sy myn vincer in gesteken ende bracken dy vincer op ende ich quaem thuyswaert ende langden hon eenen hutspot ende xx kannen biers ende een roggebroet van viii pont ende om 1 st. witbroet ende leeden hon her met, sy waeren meestendeel wt den lande van Limberch ende Dalem, sy en taelden nyet een sier, te her Joris wasser oeck veel, sy stacken oeck eenen jonghe te vincer in ende deden dy duer open, her Joris en was nyet thuys ende hed meester Lambrecht ende dy geboeren ende ich gedaen, sy hedden her Jorissen geheel schande gemaect, syn bandebrieff hebben sy verbernt, wy deden hon teten hebben, dese knechts quaemen van Tricht, dese hadden her Jorissen synen briefvier gestolen ende hadden tot Hasselt gedraegen om te vercopen int Cortstaeten, sed Servatius Swennen der schoelmeester van Hasselt ⁴⁶⁸ cregen ende behilden ende brachten weder her Jorissen quarta july, sy souden mich alle myne huysraet hebben schanden gemaect en hed ich hon nyet goetwillich geweest, dit hedden sy geseet tegen Truyen mynen genader, sy hadden her

⁴⁶⁶ Gedue is Wideux, een gehucht van St.-Lambrechts Herk.

⁴⁶⁷ Is 24 juni. Lorendops wordt niet vermeld in L. HEERE, *Bewoners, weldoeners en vrienden van het klooster in de jaren 1476-1797*, in *De Kruissheren te Maaseik*, p. 65-78.

⁴⁶⁸ S. Swennen wordt als schoolmeester pas vermeld in 1552-1553 in C. DE BAERE, *op. cit.*, p. 147.

Jorissen noch vier oft v boecken ontdraegen, sy spodden met mich doen ich bier haelden ende seeden, siet dy paepen moeten nu selver bier haelen.

Quarta july smorgens te vii uren trocken deese knechts op nae Baelen in dy Kempen ende het regende wtermaeten oeck seer.

fol. 141 v°.

Nona july hebben dy Gelrischen het dorp van Meerssen affgebernt wt gescheyden dy plaets by dy kerck ende tcloester ende te Beeck hebben sy oeck een deel huys gebernt, God ontferms⁴⁶⁹.

Decima july gelt tcorn tot Hasselt xv st.

Nona july op eenen maendach hebben dy Gelrischen dy stadt van Amersfort ingenomen ende gewonnen, dy van Amersfort gaven hon op, dy stadt was verraden soemen seede. Dy Gelrischen spolieerden oeck dy kercken tot Amersfoort, dy Gelrischen voerden dy kelcken ende cyborien ewech met waegens ende schaeden dy geestelicheyd⁴⁷⁰.

Tot Hasselt Tielen Kannarts soen Aert doet bleven op staet

Den xvi july op eenen maendach nae der noenen woert Aert Kannarts Tielen Kannarts soen, op staet doet gesteken van achter moerdelinghen met eenen rappier, Willem Schelen herstaeck hem, des Willems broeder Fransken Schelen had op diese self ur gestreden tegen Arden, ende Aert had hem syn hant bycans affgehouden ende dat woert Willemen geseet ende doen quam Willem ende bedreeff dat feyt, sy te weten Aert ende Frenken hadden langen tyt wraeck gedengen ende sy vryden des muntmeesters dochter allen beyde, ende Aert woude Fransken verbieden dat hy dat metsken nyet vryen en soude. Item Aert hiesde op dit pas Frenken wt om te vechten ende Frenken had Aerden oeck wt geheyscht om te vechten den xv july, dese Aert was een frissch jonck knecht.

⁴⁶⁹ A. HABETS, *op. cit.*, p. 97.

⁴⁷⁰ A. VAN SLICHTENHORST, p. 461; J. VAN VLOTEN, *op. cit.*, p. 238.

Den xvi july hebben dy Gelrischen het huys van Petersum geheel gespolieert⁴⁷¹.

Den xvii july waeren tot Hasselt wederom omtrent ii hondertich ruyters van dy Burgonschen comen ende trocken weder nae dlant van Guylick.

Dye geestelichey in dlant van Luyck en was oeck nyet gevryt in dit orloch van dy cruychsknechts noch van dy ruyters, sy en moesten oeck hon helpen halden ende leeden veel lasters ende spyts van hon ende woerden oeck seer geschat van den biscop van Luyck.

Op Sint Margrietendach⁴⁷² welligen dach was svrydaechs heeft her Pouls Slegers aengenomen vii messen een jaer lanck te doen, te weeten dy mess vander fundatien van Onser Liever Vrouwen altaer te Curingen, item ii messen op Sint Jacopsaltaar, item des densdaechs dy sengende mes van Sint An ende dry messen tStockroy, deese vii messen heeft her Pouls geloeft in her Joris hant te doen een jaer lanck, deese geloeften is geschiet op den choer te Curingen tuschen ix ende x uren voermiddach voer her Jorissen, pastoor ende getuygen Antonio Spierinx et me Christiano Munters, presbitero, testibus.

fol. 142 v°.

Den xvii july op eenen densdach tuschen ii ende iii uren nae middach in Jeronimus Boechmekers huys in dy kuecken tot Hasselt heb ich getuycht op jonckeren Stevens saeck voer twee commissarissen van Bruessel wt der cancellryen ende ich tuychde dat joffrouw Maria van Elderen, joncker Stevens huysvrouw, gestorven weer anno xxxix de xxvii dach septembris tsavonts tuschen vier ende vyff uren voer Onser Liever Vrouwen loff ende datmen terstont luyde voer haer siel doen sy verscheyden was, ende dat her Joris voer haer siel te vroulofftyt op desen selven avont dede eenen Pater Noster

⁴⁷¹ A. HABETS, *op. cit.*, p. 97.

⁴⁷² Is 13 juli.

ende eenen Ave Maria spreken, ende dat ich joffrouw Marie den xxv septembris in dit selve jaer van xxxix dat heylich gebenedyt sacrament had selver gegeven ende laes ende celebreerden mess opt huys op joncker Stevens camer voer haer bed daer joffrouw Maria op sieck ende cranck laech, oeck tuychde ich dat joffrouw Maria siek woert int self jaer van xxxix den xviii septembris altera Lamberti op eenen donredach ende dat joffrouw Maria op Sint Lambrechts dach int jaer van xxxix in deese selve maent van septembris noch in dy kerck had geweest ende was quatertemper op Sint Lambrechts dach. Item oeck heb ich getuycht dat joffrouw Maria haer lichaem woert begraven des anderen daechs op sondach te vroulofftyt, sy vraechden mich wy alt dat ich weer, ich seede xxxviii jaer.

Tot Maestricht hevet deesen somer verveerlycke seer gestorven vanden pesten, God behued ons allen⁴⁷³.

fol. 143

Den xxvii july heeft Merten van Rossum dy stadt van Eyndoven gewonnen ende geheel gespolieert ende oeck gebrantscat ende allen dy dorpen daer rontsom hadden hon goet daer gevloecht, dat had hy oeck, hy voerden wt der stadt van Eyndoven viii hondertich waegen goets. Item Merten van Rossem heeft oeck geheel gespolieert ende gebrantscat dy geheel merey vanden Bossch, hy voerde wt dy dorpen nae Rummunde xxviii hondertich waegen goets ende voerde oeck met hem xxxii hondertich gevangen⁴⁷⁴.

Oerschot gebrantscat v duysent joachimdaelres.

Den xxvii july quaemen tot Haelen liggen xii veendelen Burgonsche krychknechts ende laegen op dy dorpen rontsom Haelen ende deden den huysluyden grote schaede te Schuelen, te Herck, te Berbroeck tot onder Steyvoert ende bleven daer liggen ix daegen.

⁴⁷³ A. J. FLAMENT, *Kroniek*, p. 73; S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1542-1545*, fol. 142.

⁴⁷⁴ L. G. A. HOUBEN, *Geschiedenis van Eindhoven*, I, p. 109-111.

Op deese tyt regneerde dy mazeren zeer op allen plaetsen ende vele manspersonen ende vrouwen cregen oeck dy mazeren.

Den xxiiii july quam dy pest te Curingen aen dy brugge onder dy Poelmans metskens ende storven tot vyven toe.

fol. 143 v°.

Penultima july vingen dy Burgonschen den heer van Lummen joncker Jan van Arenborch op syn huys ende voerdenten nae Bruessel⁴⁷⁵.

Tertia augusti heeft Merten van Rossem Hensberch wederom belacht.

Quinta augusti dominica die trocken dy xii veendelen dy te Halen hadden gelegen doer Curingen nae Bilsen ende nae Tricht ende te Curingen naeder noenen quaemen ii gruen veendelen liggen ende bleven daer ment sanderdaechs, ende te Kermpt laegen oeck ii gruen veendelen ende her Joris ende ich waeren al wt gevaren in dy kerck ende waeren in dy kerck te Curingen den geheelen achternoen ende snachts sliepen wy te Philippens Spierinx.

Ende der prins van Araengien trock oeck doer Curingen.

fol. 144

In vigilia Laurentii⁴⁷⁶ que erat dies jovis is te Luyck geveerdelt der hoeffmeester van her Philips vanden Marck, archidiaconi Hesbanie, dees hoeffmeester soude hebben deese nacht dy stadt van Luyck geleverd in dy handen van den oversten cappetyn van dy Gelrische, geheyten Longeval, ende in dy handen van Merten van Rossem⁴⁷⁷ ende den achden augusti quam myn heer van Luyck binnen Luyck van Sevenberghen ende hed te Curingen een nacht geslaepen, doen hy van

⁴⁷⁵ Jan II de la Marck, overleden op 15 december 1552 (Zie DE CHESTRET, p. 212-213).

⁴⁷⁶ Is 9 augustus.

⁴⁷⁷ P. HARSIN, III, p. 88; J. DARIS, *Histoire*, p. 135; E. DE MARNEFFE, II, p. 331-332; H. LONCHAY, *op. cit.*, p. 98-99.

Sevenbergen quaem, den vii augusti des avonts quam myn heer van Luyck syn deerdemer op Curingen⁴⁷⁸.

Ipsa die Laurentii woert te Luyck der cappellaen van her Philips vander Marck ontwydt ende undecima augusti woert deese selve cappellaen onthoeft ende een van dy knechten van her Philips woert oeck op den dach voersc. onthoeft, dese cappellaen ende der knecht waeren oeck van dy verreders⁴⁷⁹.

fol. 144 v°.

Ipsa die Bartholomei⁴⁸⁰ hebben dy Burgonschen den prins van Araengien dy stadt van Dueren weder gewonnen ende hebbent al geheel doet geslaegen ende hersteken dat in dy stadt was wtgescheyden wyff ende kint, ende dy Burgonschen hebben dy stadt van Dueren geheel affgebernt ende hebben dy stadt van Dueren stormenden hant gewonnen, dry stormen hadden dy Burgonschen verloren ende met den vierden storm wonnen sy dy stadt, dy Burgonschen hebbenter voer dy stadt gelaeten metten stormen xv hondertich voetknechts ende dy kerck te Dueren bernde oeck vanden huyseren ende der keyser dede Sint Annen hoeft te minrebroeders dragen⁴⁸¹. Guylick ende Sittert hebben hon op gegeven deese daegen in dy handen vanden keyser⁴⁸².

Ultima augusti hebben dy van Rummunde dy stadt op gegeven in dy handen vanden keyser⁴⁸³.

Item coadjutor Brixius is dese daech te Luyck comen⁴⁸⁴.

fol. 145

Prima septembris quam vrou Mari wt Brabant binnen Hasselt

⁴⁷⁸ J. LYNÄ, *Gesta*, p. 218; P. HARSIN, III, p. 92.

⁴⁷⁹ J. DARIS, *Histoire*, p. 135; H. LONCHAY, *op. cit.*, p. 98-99. De kapelaan was Louis Chabot; de dienaar was Jacquemin Allard (P. HARSIN, III, p. 88).

⁴⁸⁰ Is 24 augustus.

⁴⁸¹ P. N. VAN DOORNINCK, *op. cit.*, p. 67; B. H. VAN 'T HOOFT, p. 241; J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 412; M. GACHARD, *Analectes historiques in B.C.R.H.*, 2 série, VII (1855), p. 154.

⁴⁸² A. VAN SLICHTENHORST, p. 463; P. N. VAN DOORNINCK, *op. cit.*, p. 144; M. GACHARD, *Itinéraire*, p. 260.

⁴⁸³ P. N. VAN DOORNINCK, *op. cit.*, p. 242; GACHARD, *Analectes*, p. 154.

⁴⁸⁴ J. LYNÄ, *Gesta*, p. 218.

met twee hondertich peert ende sy sliep daer een nacht ende des princen van Araengien huyssvrouw was oeck by haer, vrou Mari had xii camenieren by haer, des anderen daechs reet vrou Mari nae Weert daer quam der keyser haer broeder by haer.

Vrou Mari was tot Hasselt gelogiert in dy Croen⁴⁸⁵.

Quarta septembris quam binnen Hasselt in der eertsbiscop van Galissien Compostel daer Sint Jacob rustende is ende noch een cardinael, deese waeren by den keyser comen⁴⁸⁶. Ipsa die nativitatits beate Marie semper Virginis hebben dy van Venloe dy stadt op gegeven in dy handen van den keyser, der keyser was hy alselff by en wy hoerden tot Curingen het skeysers volck schieten voer Venlo. Item dy keyserlycke majesteyt met dy Burgonschen was sterck tweehondertich veendelen ende xxxiiii⁴⁸⁷.

Nota dat der keyser een heel jaer lanck doot was geseet⁴⁸⁸.

fol. 145 v°.

Der hertoch van Guylick gaff hem selver gevangen in dy handen van den keyser ende beclaechdent dat hy zeer mesdaen had teghen dy keyserlycke majesteyt ende der keyser naemen in genaeden ende vergaeft hem⁴⁸⁹.

Merten van Rossem seede tot den keyser tgeen dat hy hed gedaen dat hed hy moeten doen ende der keyser vergaeft hem

⁴⁸⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 218; GACHARD, *Itinéraire*, p. 261; R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 915, fol. 104-104 v°.

⁴⁸⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 218; GACHARD, *Itinéraire*, p. 260. De aartsbisschop was Caspar Avalos.

⁴⁸⁷ B. H. VAN 'T HOOFT, p. 243; T. J. LACOMBLET, *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins*, IV, p. 679-683; GACHARD, *Itinéraire*, p. 262.

⁴⁸⁸ Men dacht dat de keizer bij zijn tocht naar Algiers op zee was omgekomen (B. H. VAN 'T HOOFT, p. 159, 241).

⁴⁸⁹ GACHARD, *Itinéraire*, p. 262; GACHARD, *Analectes historiques*, p. 135. Op 1 april 1544 gaf Karel v aan Willem van Gulik een lijfrente van 10.000 pond (T. J. LACOMBLET, *op. cit.*, p. 687) Op 12 mei 1544 verkreeg Marten van Rossum een jaarlijkse toelage van 1000 g. B. H. VAN 'THOOF, p. 172.

ende stelden hem oversten over twintich duysent crychsknechts om te orlogen daer hem der keyser soude senden om te orlogen ende dede den keyser eenen eedt⁴⁹⁰.

Der keyser is vyff oft vi daech te Diest geweest doet te Curingen kermis was ende trock nae Loven ende der keyser had op desen tyt tflerezyn zeer ververlyck⁴⁹¹.

Dy gulde mess van her Merten Slegers

Den xxiii septembris dominica die heeft her Merten Slegers te Wuestherck syn gulden mess gesongen ende gecelebreert, hy had xv oft xvi priesters van Diest ende had xv paer volcx te gast.

Tot Rummund in dlant van Gelre

hevet oeck desen tyt zeer gestorven van dy pest, God wil ons behueden, ende te Sittert oeck vanden pesten.

Joncker Jan Lummen

In fine mensis septembris quaem der heer van Lummen van Bruesel⁴⁹².

fol. 146

Omtrent nieumerct is tot Maestricht een manspersoen wt den graeff opgestaen, der celbrueder dy had dese int graeff gelacht voer doot ende hy ginck een ander doeden mensch haelen dat sy by een soudon liggen, alsoe wyl stont deese mensch op wt den graeff ende ginck nae synen huys, deese celbrueder had een cruychsknecht geweest⁴⁹³.

Den xviii octobris op eenen donredach woerden te Lummen honre twee onthoeft dy wellige Dilleken Sjonkeren hebben vermoert soe sy gelegen hadden, ende Dilleken Sjonkeren woert affgedaen daer sy hinck ende woert op den kerkhoeff begraven.

⁴⁹⁰ GACHARD, *Itinéraire*, p. 263.

⁴⁹¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 218; GACHARD, *Itinéraire*, p. 264.

⁴⁹² DE CHESTRET, p. 213.

⁴⁹³ De Cellebroeders kregen te Maastricht een beloning voor hun hulpverlening bij de pest (s.a. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1542-1545*, fol. 244 v°).

Den xxv octobris hoerden wy tot Curingen schieten skeysers volck zeer ververlyck voer Landerschey in Henegou liggen op dy frontieren van Vranckryck ende dy keyser was oeck voer dese stadt. Landerschy was wael xxxvi oft xxxvii muylen van Curingen, wy haddent dry oft vier daegen horen schieten⁴⁹⁴.

fol. 146 v°.

Tot Hasselt

hevet oeck desen tyt gestorven vanden pesten.

Tot Maestricht

synter desen somer gestorven vanden pesten tot alderheylighmissen derthien duysent soe jonck soe alt. Requiescant in sanctissima pace, amen⁴⁹⁵.

Der pastoer van Stockhem verliet syn kerck tStockhem ende ginck te Maestricht de luyden sacramenta administreeren, ipsa die assumptionis beate Marie semper Virginis begost ende op twee maenden want hy tweehondertich goude gulden erflyck, mer hy sterff van den pesten doen dese twee maenden om waeren.

Her Peter Luttens is oeck gestorven te Maestricht vanden pesten, hy administreerde den volck oeck sacramenta ecclesiastica Tricht Sint Peters ende oeck te Wyck, hy want alle daech eenen hornsgulden ende de cost.

Item der pastoer van Sint Mathys Tricht is oeck vanden pesten gestorven ende syn cappellaen oeck⁴⁹⁶.

⁴⁹⁴ S. BALAU, II, p. 455; A. VAN SLICHTENHORST, p. 468; A. HENNE, III, p. 249. Landerschey is Landrecy.

⁴⁹⁵ A. J. FLAMENT, *Chroniek*, p. 73 spreekt van 15.000 doden. Zie ook H. EVERSEN, *Kroniek der stad Maastricht*, in *De Maasgouw*, VIII (1886), p. 76; A. VAN SLICHTENHORST, p. 463.

⁴⁹⁶ Volgens S.A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1538-1542*, fol. 150 v° was in 1539 Conrard Zeeghers pastoor van Sint-Mathys.

Anno XLVIII

Quarta january quam der keyser binnen Sinttruyen op dy noen ende tsavonts was hy te Tongeren ende sliep daer ende tsanderendaechs trock hy nae Luyck ende der keyser was int paleys gelogiert ende met groter triumphen ende blysscappen ontfanghen, hy hoerde dy vesperen Sint Lambrechts⁴⁹⁷.

Quinta january op derthien avont synter te Luyck twee geveerdelt ende hon hoeffden ter poerten wtgesteken, het waeren verreders, ende hon lichaem geveerdelt synde, woerden op den kerckhoff begraven⁴⁹⁸.

Item dy keyser heeft op dit pas God ende Sint Lambrecht geschenckt dry gulden nappen, in den eenen nap was vol golts ende in den anderen was wieroeck ende veel custelycken cleynoden ende in den deerden was myrre, ende wat dat der keyser met synen volck te Luyck verteert had, dat schenckde dy stadt hem, dy cerymonien dyemen Sint Lambrecht heeft gedaen in den dienst Gods en weer nyet wt te spreken soe custelyck ende soe scierlyck.

Octava january track dy keyser van Luyck nae Spiers om den ryxsdach te halden⁴⁹⁹.

fol. 148 v°.

Primitie Arnoldi de Berbroeck

Decima tertia january que erat dies dominica celebravit Arnoldus de Berbroeck quondam in Curingen scilicet anno preterito in Curingen rector scholarum et custos primitias suas. Sint Gielisavont lestleden ginck hy by Tielen Ballen nae

⁴⁹⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 219; S. BALAU, II, p. 412-413; G. HEYNEN, *Keizer Karel en Sint-Truiden*, in *Hist. Bijdragen*, p. 42-44.

⁴⁹⁸ H. LONCHAY, *op. cit.*, p. 99.

⁴⁹⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 219; S. BALAU, II, p. 413; P. HARSIN, III, p. 95; J. MATHIEU, *Charles Quint à Liège 1520 et 1544*, in *B.I.A.L.*, XI (1872), p. 201-222.

Romen ende haelde daer bescheyt dat hy priester mocht werden.

Noch een van dy verreders tot Luyck onthoeft

in eenen setel die xxvi january, het was een vanden burgers van Luyck, hy had jaerlix te verteeren vierhondertich mud corns, syn hoeft wort ter poerten wtgesteken ende syn lichaem op den kerckhoeff begraeven, hy was geheel laem woerden int gevenckenis.

Primitie filii Adriani proloquitoris de Hasselt in ecclesia Sancti Quintini celebrate sunt die xxvii january dominica nuptie.

fol. 149

Ons aldergenedichste heer Sevenbergen quam te Curingen den xxviii january.

Penultima january trock myn heer van Luyck op van Curingen nae Sevenbergen met allen synen volck⁵⁰⁰.

Tot Luyck een lutheriaen van Gorsleuwe leventich gebernt

Die sexta martii is te Luyck 1 lutheriaen van Gorsleu leventich gebernt, hy en woude hem nyet bekeeren, hem was oeck eenen priem door syn tonge gesteken, het was der sceper van Gorsleu, op desen tyt hebben dy lutheriaenen van Gorsleu her Jan Hollenders syn duer op geslaegen ende groet gewalt gedaen, her Jan en dorst nyet in syn huys blyven⁵⁰¹.

fol. 149 v°.

Erardus de Marca, cardinalis
legatus, archipreses, episcopus
dux et comes, xvi februarii obiit
tsaterdag smorgens hora duodecima
Erardo memorem fer legia semper honore
patri principio pontificeque suo
Terdenes muis ac levis ipsi tyrannis

⁵⁰⁰ J. LYNA, *Gesta*, p. 219.

⁵⁰¹ J. LYNA, *De wederdoopers*, p. 100; L. E. HALKIN, II, p. 150, 151.

salva justicia restitit arte pia
 qua pax supprevit bellique procella quievit
 hac sibi multa quies scis bene si memor es
 nam si transivit medio tutissimus ivit
 ob honor asscripsi cepit verboque sibi
 martis diflendis denis quaterque kalendis
 transiit e medio fine vir iste pio.

fol. 150

Sexta maii que erat tunc temporis dies martis infra quintam et sextam post meridiem quam der coadjutor scilicet Brictius op Curingen, hy had omtrent xx pert, hy sadt op een muylken in eenen swarten flewelen rock, der wybiscop quam by hem, nomen proprium istius coadjutoris Georgius avunculus cesaris Caroli moderni ende des coadjutoers volck was geheel int swart gecleet⁵⁰².

Septima mai quam dy keuken ende dy begagie van onsen alder geneydichste heer van Luyck ende van Sevenbergen, myn heer van Sevenbergen en wist nyet dat der coadjutor te Curingen was ende syn volck teerde ende sliep in den Antonis, ende myns heeren van Sevenbergen stalmeester Verus reedt van stonden aen nae myn heer in postwys ende gaeft hem te kennen dat dy coadjutor te Curingen weer, ende myn heer ontboet synen volck dat sy souden opt hoeff gaen liggen ende coeckden daer ende dat der coadjutor woude oeck daer boven blyven ende dat hy met allen synen volck tsynre tafelen woude comen alsoe lange alst hem belieffde hy soude tsynre last voer hon allen doen coecken ende soude hon den cost geven.

Nona mai gingen myns heeren van Sevenbergen luy opt hoeff liggen ende der coadjutor daer nae dat hy her Joris mes in dy kerck van Curingen had gehoert, soe ginck hy met allen synen volck te Lenart van Herkenroy liggen⁵⁰³.

⁵⁰² P. HARSIN, III, p. 96; L. E. HALKIN, II, p. 152.

⁵⁰³ J. LYNA, *Gesta*, p. 219-220; R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 915, fol. 105.

Der coadjutor Georgius Brixiensis sal myn heer van Sevenbergen geven sestich duysent karolusgulden⁵⁰⁴.

Den xvii mai sabbato die quam dy tyngte te Curingen dat myn heer van Sevenbergen geheel aff weer van dat bisdom van Luydick.

Item decima octava mai scilicet dominica voces et rogationes hoerde der coadjutor novus episcopus Georgius Brixiensis dy hoechmes van her Joris ende het speelde dy orgenen seer wael der orgelist van Sinter Vaes Tricht⁵⁰⁵.

Decima nona mai smaendaechs in dy cruysdaech smorgens trock myns heeren van Sevenbergen volck op van Curingen cum toto nae Stockem ende waeren seer drueff dat myn heer aeff was ende der coadjutor ginck terstont van Lenaert van Herkenroy opt hoeff liggen met allen synen volck.

Den xxi mai in vigilia ascensionis hoerde de coadjutor dy hoechmes van her Joris, ich celebreerde oeck ende hy quam in dy kercke recht eer ich dy pefatie begost.

fol. 151

Ipsa die ascensionis Domini hoerde der coadjutor oeck dy hoechmes ende oeck dy vesperen op desen selven dach. Op deesen tyt hebben crychsknechten te Meuwen ende in dy Kempen deese dach voerleden gelegen ende hebben dy luyden groete schae gedaen.

Dominica exaudi xxv mai futurus episcopus coadjutor etiam interfuit summe misse domini Georgii.

Te Meuwen laegen dy krychsknechts viii oft ix daegen lanck.

Den xxvii mai des densdaechs voer Penxten int cloester van Everbeer is ons aldergenedichste heer van Sevenbergen aeffgestaen van dat bisdom van Luyck ende hy heeft syn penningen ontfangen van mijn heer van Valentien ende myn heer

⁵⁰⁴ E. DE MARNEFFE, II, p. 390.

⁵⁰⁵ J. LYNA, *Gesta*, p. 220; Jan Zwennen alias Ballen wordt kapelmeester van Sint-Servaas genoemd in R.A.H., S.A. Hasselt, nr. 57, fol. 11.

van Sevenbergen hevet bisdom van Luyck overgegeven den coadjutor, mynen heer van Valentien, ende myn heer van Valentien was selver in persoen int cloester ende syn al geheel veraccordeert.

Myn heer van Sevenbergen heeft myn heer van Valentien den coadjutor geschenckt den xxix mai dry sunderlycke hinxten ende peerden ende myns heeren van Sevenbergen stalmeester bracht deese perden onsen nieuwen heers⁵⁰⁶.

Novus episcopus Leodiensis interfuit etiam vesperis in vigilia Penthecostes die ultima mai.

fol. 151 v°.

Ipsa die Penthecostes interfuit etiam novus episcopus Leodiensis summe misse ende hy quam selver ten offer ende allen syn volck oeck, ende myns heeren sengers songhen op dy orgelen, myns heeren cappellaen speelde oeck op den orgelen. Item myns heeren speelluy speelden oeck op scarmeyen ende stonden op dy orgelen ende speelden ende her Merten Slegers sanck op Penxtdaech dat heylich evangelium ende ich sanck dy epistel, laus Deo.

Etiam novus episcopus Leodiensis interfuit vesperis ipsa die Penthecostes et finitis vesperis et laudibus cantabant cantores et capellanus ludebat in organis.

Des maendaechs in dy Penxtheylighe daegen was futurus episcopus op tshietspeel tot Hasselt doen hy opwärts schote ende hy bleeff daer ten eten, mer meestendeel van synen volck quam wederom nae Curingen met dy peerden⁵⁰⁷.

fol. 152

Tertia juny des densdaechs in dy Penxtheylich daech quaem der prins van Araengien ende dy princerss te Curinghen by

⁵⁰⁶ J. LYNA, *Gesta*, p. 220-221; P. HARSIN, III, p. 96; L. E. HALKIN, II, p. 51 Georges van Oostenrijk was aartsbisschop van Valence. In de abdijrekeningen van Averbode is er hier omtrent niets te vinden.

⁵⁰⁷ J. LYNA, *Gesta*, p. 221.

den nieuwen biscop van Luyck, voer den noenen quamen sy te Curinghen te x uren.

Op den dach vorsc. te dry uren nae middach reedt der prins van Araengien nae Lutsenborch, des keyzers volck hed Lutsenborch gewonnen deese daech voerleden ende myn heer van Valentien, novus episcopus, ende dy princerss reeden nae Herkenroy⁵⁰⁸.

Quarta juny quam dy princerss wederom van Herkenroy by myn heer op Curinghen ende aet dy noen by myn heer ende nae der noenen te dry uren reedt dy princess wederom nae Diest.

Quinta juny iterum interfuit novus episcopus misse venerabilis sacramenti.

Item novus episcopus etiam interfuit misse dive Marie semper Virginis septima juny.

In octavis Penthecostes octava juny etiam novus episcopus interfuit summe misse ende meester Cornelis myns heeren speelman ende senger speelde op dy organen.

In profesto venerabilis sacramenti novus episcopus interfuit primis vespers.

fol. 152 v°.

Ipsa die venerabilis sacramenti was novus episcopus te Herkenroy ter hoeger messen ende bleeff daer tot den avont et viceepiscopus cantebat summam missam coram novo episcopo et canonicus Sancti Lamberti dictus Wyngart cantabat evangelium et dominus Wyngart consecrabatur in sacerdotem a viceepiscopi circa Agnus Dei⁵⁰⁹.

Item dy wybiscop heeft tot Herkenroy gefermpt ipsa die venerabilis sacramenti op dy noen.

Decima quarta juny heb ich den geenen van Curinghen, dy gefermt waeren op den dach vorsc. hon vermdueck affgedaen ende het waerenter hondertich ende twee ende dy tot hon-

⁵⁰⁸ J. LYNA, *Gesta*, p. 221; S. BALAU, II, 415; A. HENNE, III, p. 285.

⁵⁰⁹ J. LYNA, *Gesta*, p. 221. De viceepiscopus was nog Gedeon van der Gracht. Kanunnik Wyngart, zie X. VAN DEN STEEN DE JEHAY, *op. cit.*, p. 614.

nen daegen comen waeren bichden hon oeck aen mich ende ich had 1 st. iii myten.

Den xv juny dominica infra octavas venerabilis sacramenti ad horam octavam ante meridiem reedt de nieu heer nae Stevort ende aet dy noen by den joncker van Steyvort, myn heer was daer genoets⁵¹⁰.

Den xvi juny que erat dies lune in octavis venerabilis sacramenti trock dy nieu heer van Luyck van Curinghen op nae dy stadt van Luyck om den eedt te doen der capittel ende den landes⁵¹¹.

fol. 153

... wederom gestorven Tricht ende... is om Tricht ende te Diepenbeeck ... Helchteren van den pesten, God behuede ons allen... binnen Hasselt ende oeck te Meldert.

fol. 153 v°.

Decima septima augusti dominica die in qua... evangelium cum appropinquaret Jesus Jerusalem, soe heeft ons nieu heer van Luyck Georgius dy stadt van Luyck triumphelyck ontfanghen, dit is geschiet nae der noenen te dry uren⁵¹².

xiii septembris dominica die heeft der nieuw biscop van Luyck Georgius ab Austria dy stadt van Tricht ontfangen⁵¹³. Op desen tyt isser wederom een nieu vermaledyde sect op gestaen bennen Antwerpen, dy loegenden het verrysenis, sy seeden datmen nyet verrysen en soude, der eerste van dese boeven was comen van Wttricht ende bennen Antwerpen is dese ende noch een deel met hem onthoefte ende oeck verdroncken ende dese van Wttricht gaff hem wt voer den deerden coninck David, daer waerenter oeck veel dy des

⁵¹⁰ De jonker van Stevoort was waarschijnlijk Johan van Salm Rougrave, gehuwd met Margareta van Horion, die op 21 maart 1527 als heer aangesteld werd (Zie P. M. REYNDERS, *Geschiedenis der gemeente Stevoort*, p. 34).

⁵¹¹ J. LYNA, *Gesta*, p. 221.

⁵¹² J. LYNA, *Gesta*, p. 221, 222; S. BALAU, II, p. 415; E. DE MARNEFFE, III, p. 99-100; CHAPEAVILLE, III, p. 351.

⁵¹³ J. LYNA, *Gesta*, p. 222; J. EVERSEN, *Kroniek der stad Maastricht*, in *De Maasgouw*, VIII (1886), p. 76; S. A. MAASTRICHT, *Raadsverdragen 1542-1545*, fol. 356 v°.

vrydaechs ende des saterdaechs vleesch aeten, dese hadden oeck geseet dat sy allen pastoers ende alle dy geestelicheyte niet brengen souden⁵¹⁴.

fol. 154

Ipsa die Sancti Lamberti que erat dies mercurii ontfinck ons nieu heer op eenen dach Maeseyck ende Stockhem⁵¹⁵.

Den xviii septembris des donredaechs voer Hesselt kermis te dry uren nae der noenen quaem ons alder genedichste heer Georgius ab Austria op Curinghen van Stockhem, hy saedt op een muylken al int swart ende allen syn volck had dy nieu cledinge aen, roet met geyl breed gebuert; het regende oeck zeer.

Op den dach vorsc. had ons genedige heer ontfangen Brie doen hy te Curingen quaem.

Den xix septembris que erat dies veneris hoerde ons genedige heer dy hoechmes van her Jorissen in ecclesia Curingiana ende hy quam in dy kerck doen ich dy elevatie had gedaen van mynre missen.

fol. 154 v°.

Hasselt

Ipsa die Mathie apostoli et evangeliste dominica erat dedicatio in Hasselt, nae der noenen te dry uren ontfinck ons alder genedichste heer dy stadt van Hasselt ende sy schoncken hem twee stucken wyns, ellick stuck liggende op eenen waegen ende twee voeder haeveren ende eenen silveren overgulde nap etc. ende twee ossen ende 1 vierdel hemels ende ons genediche heer bleeff tHasselt slaepen dese nacht met allen synen volck⁵¹⁶.

Sinttruyen

Den xxii septembris que erat dies lune te dry uren nae mid-

⁵¹⁴ CHRONIJK ANTWERPEN, p. 86-87.

⁵¹⁵ J. HABETS, *Drie chronijkjes*, p. 417; J. DARIS, *Histoire*, p. 147.

⁵¹⁶ Is 21 september. J. LYNA, *Gesta*, p. 222; R.A.H., A.S. Hasselt, nr. 578, fol. 10, 14, 22 v°.

dach ontfinck ons genedige heer dy stadt van Sinttruyen.

Tongeren

Heeft ons genedighe heer van Luyck ontfanghen ultima septembris que erat dies martis⁵¹⁷.

fol. 155

In principio mensis octobris soe woert den peys gemaect tuschen den keyser ende den coninck van Vrancryck ende der keyser quam terstont op desen tyt te Bruesel ligghen, ende ons genedige heer van Luyck trock by den keyser nona octobris, ende dy wynen dy te Curinghen waeren dy woerden nae Brussel gevoert ende oeck myns heeren ossen ende syn scaep ende hemels⁵¹⁸.

Den xvi octobris que erat dies jovis quam joncker Stevens soen, dictus joncker Jan thuys op Curinghen ende finitis laudibus soe geschietent dat joncker Jan ende Cornelis joncker Steven knecht malcanderen scempse woerden gaven opt huys ende joncker Jan worp Cornelissen onder syn voeten ende joncker Jan had Cornelissen geslaegen met eenre bussen ende des busse viel onder hon met dat sy vielen ende dy busch ginck van selffs aef ende schoet joncker Jan voersc. doer tdick van synen been, sy was gevult.

fol. 155 v°.

Ons genedighe heer van Luyck quam te Curingen van Bruesel den xxiii novembris dominica die infra tertiam et quartam horam post meridiem.

Ipsa die dive Katharine virginis hoerde myn heer van Luyck dy hoechmes van der Jorissen ende meester Cornelis dy speelde dy organen⁵¹⁹.

⁵¹⁷ J. LYNÄ, *Gesta*, p. 222; Ch. M. THYS, *Ephémérides tongroises*, p. 269.

⁵¹⁸ A. VAN SLICHTENHORST, p. 479; CHAPEAUVILLE, III, p. 352; J. DARIS, *Histoire*, p. 147. Hier wordt de vrede van Crespy bedoeld, gesloten op 18 september 1544.

⁵¹⁹ Is 25 november. Meester Cornelis is Cornelis Pistoris, kanunnik van het H. Kruis te Luik, zoon van Barthelemy Pistoris (*Ledenlijst van de broederschap van St. Geertruid*, fol. 85 v°; E. PONCELET, *Inventaire analytique des chartes de la collégiale de St. Croix*, p. CLIX).

Den xxvi novembris reedt myn heer van Luyck van Curin-ghen op eenen waegen nae Stockhem ende een deel volcx by hem te peerd.

Den xxviii novembris quam myn heer van Luyck weder van Stockhem te Curinghen.

Ultima novembris dominica prima adventus hoerde ons aldergenedichste heer van Luyck dy hoechmes van her Jorissen ende meester Cornelis speelde dy organen, wy songen dy mes Ad te levavi secundum ordinarium ende doen dy hoechmes wt was doen preeckde Venckebosch ende ons aldergenedichste heer van Luyck hoerde tgeheel sermoen ende oeck dy geboden Gods van her Jan voersc. ende alle myns heeren volck oeck.

fol. 156

Tertia decembris quam myn heer van Sevenberghen te Curinghen by onsen genedigen heere, eerstmael hoerde hy dy hoechmes van her Jorissen de nomine Jesu et finita missa ginck hy opt sloet by onsen heer. Myn heer van Sevenberghen had tHerkenroy geslapen ende syn volck inden Antonis ende deese nacht sliep hij opt huys te Curinghen ende op Sint Barben dach las ich voer hem mes op den hogen altaer ende hy hoerdesse ende op desen selven dach op dy noen reedt hy weder ewech.

Quinta decembris que erat dies veneris hoerde ons aldergenedichste heer dy hoechmes van heer Jorissen scilicet requiem, het waeren anniversaria.

Septima decembris dominica die hoerde myn heer van Luyck dy hoechmes van her Jorissen ende finita missa hoerde myn heer voersc. oeck tsermoen ende preken ende dy geboden usque ad finem van den heer van Sinttruyen.

fol. 156 vº.

Der keyser nunquam accepit jentaculum, by des noenens en drinckt hy may dry reysen, den eersten dronck eenen goeden hertelycken dronck, den anderen nyet soe veel ende den derden alderminst, altyt beyt hy tot xii uren eer hy it.

Des avonts it hy gebacken socker ende daerop drinckt hy gesoden born met socker ad confortandum stomachum, anders en it hy nyet des avonts.

Alle vrydach geet hy ten heyligen gebenedyt sacrament ende bicht hem.

Ons genedighe heer trock op van Curinghen nae Luyck den xv decembris que erat dies lune.

fol. 157

1545

Anno XLV

Omtrent Kersmis is te Burchloen een kint geboren met twee hoefden, met vier oegen, met vier oren, met vier armen ende vier handen, met vierbeenen ende met vier voeten, met twee menlicheyden ende ten had may eenen lichaem ende het sterff terstont doent geboren was, ende had vader ende moeder in den huywelycken staet synde ende en waeren may thien maenden gehaut geweest.

Omtrent Lichtmis is te Rummen oeck 1 kint geboren dat egeen armen en had.

Op deesen tyt was der keyser sieck ende cranck van den ffladersyn.

Decima february tsavonts heeft hem een priester by Bilsen selver vermoert alsoemen seede, der weert vant hem smorgen doet liggen ende vermoort ende syn keel affgesteken op syn bed, hy wort terstont begraeven op een plaets by den kerckhoeff dy nyet geconsacreert en was, men en cost nyet geweten van waer dat hy was.

fol. 157 v°.

Prima martii dominica die tuschen V ende vi uren nae middach quam ons genedighe heer te Curinghen van Luyck met eenen schonen staet.

Dat ons genedighe heer bisscop van Luyck dat greefscap vanden Iande van Loen te Cueringhen ontfinc opt huys

Secunda martii que erat dies lune tuschen ix ende x uren

voer middach is ons alder genedichste heer ende biscop van Luyck geïnvestieert ende gecleedt in dat greefscap van den lande van Loen opt huys van Cueringhen van dy cuoninghen ende burgemeesters der stadt van Burchloen, want langen tyt te Burchloen had gestorven van dy pest ende noch op dit selff pas daer dy pest was, ende dit en is nyet meer gesien geweest dat eynich biscop van Luyck dat greefscap van Loen te Cueringhen heeft ontfanghen ende der een van deese cuoninghen van Burchloen was Havere, des cardinaels camerlinck had geweest⁵²⁰.

fol. 158

Item het donreden ende het werlichden die prescripta tsavonts tuschen vii ende act uren, het was desen tyt zeer suet ende werm weder ende het had eenen zueten winter geweest.

Tertia martii que erat dies martis heeft ons genedige heer syn eerste genachten gehalden te Curinghen in den saedel opt huys ende daer was een grote menichte van volck⁵²¹.

Alle daech in dy vasten heeftmen een sermoen gedaen opt huys te Curinghen voer onsen genediche heer, biscop van Luyck in synder presentien van acht uren tot ix uren smorgens.

Quinta martii que erat dies jovis heeft myn heer dy mes vanden heyligen gebenedyden sacrament gehoert van her Joris in dy kerck van Curinghen ende syn sengers songen dy geheel mes in ditscant.

fol. 158 v°.

Decima tertia martii que erat dies veneris hoerde ons genedige heer het loff van den heyligen cruys ende van Onser Liever Vrouwen.

Ipsa die Sancte Gertrudis songen myns heeren van Luyck sengers dy hoechmes in ditscant in dy kerck van Curinghen ende meester Cornelis speelde dy organen. Op desen dach

⁵²⁰ J. DARIS, *Notices*, I, p. 357.

⁵²¹ R.A.H., *Leenzaal Kuringen*, nr. 4, fol. 6.

vorsc. waest een seer lelick weder van regenen dat dy merct nyet veel en docht ende op desen selven dach woert geroepen van Jan Philippens datmen des anderen daechs wederom merckt soude halden, ende des anderen daechs waest schoen weder ende men hielt wederom dy merckt te Curinghen ende het was grote merct ende veel volcx, veel laekens was hyer veyl ende van als etc. ende in profesto Sancte Gertudis ende dy ander daech daervoer waest schoen weder.

Decima nona martii que erat dies jovis hoerde ons alder genedichste heer van Luyck weder dy mes van den heyligen gebenedyden sacrament ende syn sengers songen dy mes in ditscant ende meester Cornelis speelde dy organen, her Joris sanck dy mes.

fol. 159

Dat dy lazerschen van Curinghen tot Loeven schoen ende reyn herproeft syn. Dit is geschiet vicesima martii, dese lazersche dy herproeft syn waeren Jan Jaers ende Lyn Horrelers, Vaes Horrelers huysvrou, ende sy mogen wederom in hon huysen gaen ende verkeerren ende wandelen onder dy menschen gelyck sy te voren hadden gedaen⁵²².

Ipsa die annunciationis B.M. semper Virginis post meridiem reedt myn heer nae Stockhem.

Vicesima sexta martii que erat dies jovis songen myns heeren sengers wederom in dy kerck te Curinghen dy mes van den heyligen gebenedyden sacrament in ditscant ende meester Cornelis speelde dy organen.

Vicesima quarta martii heeft ons genediche heer wederom syn genachten gehalden te Curinghen⁵²³.

Ipsa die Palmarum xxix martii hoerde ons genedichste heer van Luyck dy hoechmes van her Jorissen geheel wt et etiam audivit benedictionem palmarum.

fol. 159 v°.

Des gonsdachs in dy heylige weeck que erat dies prima aprilis

⁵²² Zie A. UYTTEBROUCK, *Inventaire des archives de la léproserie de Terbank*, p. III.

⁵²³ R.A.H., *Leenzaal Kuringen*, nr. 4, fol. 9.

heeft ons aldergenedichste heer biscop van Luyck gehoert post meridiem hora quarta matutinas obscurax et finitis matutinis post Kierie leyson cantabant discantores reverendissimo Miserere mei Deus in discantu valde bene.

Vinckenbos predicator predicavit passionem Jesu Cristi ipsa die secunda aprilis cene mane hora tertia usque ad octavam horam ex defectu quod Curingenses non poterant acquirere predicatorum qui concionasset passionem Cristi ipsa die Parasceui et Vinckenbos predictus erat obligatus predicare passionem Cristi in Cortershem ipsa die Parasceui⁵²⁴.

Secunda aprilis que erat dies cene heeft ons alder genedichste heer gehoert dy hoechmes van her Jorissen ende ad horam quartam post meridiem heeft myn heer vorsc. wederom gehoert dy mettenen.

Tertia aprilis op goeden vrydach heeft myn heer van Luyck vorsc. wederom gehoert den geheelen dienst ante meridiem van her Jorissen ende nae der noenen ad horam quartam oeck gehoert dy mettenen ende syn sengers songhen finitis matutinis wederom miserere Deus in ditscant.

⁵²⁴ Parasceve is Goede Vrijdag.

Glossarium

achter nu, hierna
abten, sieraad
aefganck, toegang, deur
ael maecken, wettigen
aelmisse, aalmoes
aengelot, gouden munt
aensetten, aanleggen, in rechte
aensicht, aangezicht
affbrecken van, zich afscheiden van
affgaen, afzweren, ontrouw worden
affgesaeten, afzetterij
affsaeden, van een paard dalen
affleggen, afbetalen
affstellen, doen ophouden
afftrekkinge, verdwijnen
alderkinderdach, 28 december
alinck, geheel, volkomen
alt, oud
ambassiaet, ambassadeur
argelist, bedrog
articulen, punten van een vonnis

baeyen, baden
bald, spoedig
beckeneel, helm
beckinck, gerookte haring
beeyeren, klok luiden
begenckenis, processie, uitvaart
berichten, berechten
bernen, branden
besiecken, ziek worden, melaats worden
bestaeden, begraven
beteren, verzoenen, boete betalen
beydt, buiten
beyen, wachten

beyer, mannetjesvarken
blaecken, in brand steken
bloern, merel
bloeyge, bloedend
bocksiecke, buikziekte
boeleren, minnen
boelscap, minnaar
boern, water
boet, baat, voordeel, genezing
bolbaen, plaats om schietspelen te
 houden
boquet, bockweit
bors, geldbeurs
bovery, boeverij
brouhuys, brouwerij
breet, bord, tafel
breken, geldschaal, offerschaal
bus, vuurroer
bycans, bijna
bysanten, munteenheid

caetsbiell, kaatsbal
callen, babbelen, spreken
camer hebben, stoelgang hebben
camsbalger, balk van een kamrad
capruynkens, kaproenen
caritaet, aalmoes
casel, kazuifel
claffen, snateren, babbelen
commeren, beslag leggen op
componeren, een schikking maken
craenen, kraanvogels
creesdom, chrisma, de H. Olie
cruyden, wieden
cuekenscryver, boekhouder der keuken

cuoningh, kanunaik

*dael, neder
datter, dat er
decht, nu en dan
deck, dikwijls
deerdemer, het derde deel
deerlyck, droevig
denghuys, rechthuis
ditscant, meerstemmig
dobbelsulders, dubbelsoldeniers
dochen, deugen
doen, toen
donre, donder
dorpswaegen, gehuchten
drenxsel, waterput
druckelyck, benauwd
dweel, handdoek
dwy, wijdde, breedte*

*eachelen, eikels
eerbeer, aardbei
elingh, edelman*

*febris, koorts
flerezyn, jicht
fleuten, fluitje
floeven, vleien, flikflooiën*

*gaert, stok
gans v. klok, vorm?
gebluyt, gebloeid
gecoern, volgroeid
gekennen, herkennen
glas, glas
gelegen, bevallen
Gelses, Gelders
gelte, wijnmaat
gemeynlyck, algemeen, alledaags
genachten, rechtszitting
genader, hulp, meid
geprint, gedrukt
gereet goed, klaar, bij de hand
gerffcamer, sacristie
gesalt, gezouten
gesant, gezonden
gestaden, toelaten
getuyst, gespeeld, gedobbeld
geveysdelyck, geveinsd*

*gevyt, gevrijwaard
geworchen, gewurgd
ginshenen, ginds, heen en weer
graef, gracht
groet, ladder
grammeyt, boosheid
grave, gracht*

*hocht, achting
haeken, haakbus
haestelyck, haastig
hangdief, beul
heenker, beul
hoer, leger
heldom, heiligdom, relikwie
hels gaen, ?
helschieren, halsdoeken
hemel, hamel
henckdief, beul
heraet, heraut
herworchen, worgen
heyden, verhitten
himbde, hemd
histen, ophitsen, opjagen
hoeckernoet, noot
homborghen tonne, hamburgse ton
honre, zij
hont, ton?
hoochyt, hoogfeest
hoplyden, hoofdmannen
horen, toren
huys, kasteel
huysheer, echtgenoot
hy, hier*

*kaelyck, kwalijk
kau, kauw
kemeleert, kamerling
kennep, hennep
kerpe, karper
kers, kaars
kersten, kristelijk
kerstenheyt, kristenheid
koelkuyt, koolmijn
kulleke, mann. geslachtsdeel
kuyer, kocherder*

*lacy, helaas
langen, aangeven, voor de dag halen*

sadel, zaal
sancte, heilige
sanctinne, vrouwelijke heilige
sassener, munt
savel, zand
scarmey, schalmey, fluit
scel, klokje
scempse, beledigend, smadelijk
schande, vernielen
schoeren, scheuren
scoltes, schout
scraetcorff, ?
scut, ?
seggher, zager
sendelen, sintels
serck, grafsteen
seyndt, sedert dat
sichten, maaien
slectelyc, eenvoudig
sleppen, slepen
slincke, links
slos, vorm van klok
sluen, slede
smalt, olie, smaut
snaphaen, munt, struikrover
sneu, sneeuw
sockers, suiker
soden, koken
soech, zeug
soen, verzoening
sonderlingh, in 't bijzonder
soppe, soep
soudt, soldij
spae, laat
spannen, boeien, knevelen
speen, vruchtknop
spend, voorraadkamer, aalmoes
spenlichten, spanriemen, treklijnen
spreken, opzeggen
spysen, provianderen
sprys, smaad, hoon
staeck, deel van brandstapel
staeden, plaats
staet, praal, pracht
statuer, gestalte
steen, ziekte
stock, gevangenisblok
stoel, stola
stoff, grondstof

storm, bestorming
strick, benarde toestand
struyven, pannekoeken
stuck, wijnvat
stueter, munt
sunderlinghe, eigenaardig
symael, zijden reistas?

tennette, bruingeel
tes, geldtas
toertysen, toortsen
toet, tuit
trappers, gerechtsdienaars
tromper, trompetter
tuschenwegs, onderwegen
tuyschen, spelen
twient, hoegenaaamd
twyvoel, tweetal

uchteren, avond in gezelschap door-
 brengen
uthiesen, uitdagen

veechvier, vagevuur
veele, vedel
vent, doopvont
verbernen, verbranden
verbidden, verlossen, vergeven
verblissen, verstikken, verzengen
verborghen, borg stellen
verbueren, verbeurd verklaren
verdencken, aanbesteden
vergeeren, verzamelen
vergees, vergeefs
verlaeden, benauwen, zwaar beladen
versiegelen, bezegelen
verslaeghen, vernielen
verslaen, te niet gaan
verstueren, verstoren, vergoeden
vertuychen, beschadigd worden
vervaert, bevreesd
vervaeren, vergaan
verwaeren, beschermen
verwennen, iemand schuldig doen ver-
 klaren
verwinnen, overwinnen
veyl, te koop
veyndel, vendel
veynke, vendel

lantdach, vergadering
 lantschap, stuk land
 lazersche, melaatse
 leede, lid
 lessen, blussen
 leyder, leder
 leys, zang, lied
 liden, genoeg hebben
 luyters, luthers
 lyden, belijden, bekennen
 lynen, linnen

mallic, ieder, elk
 may, maar
 mazeren, mazelen
 memken, borst
 men, minder
 ment, tot in, tot aan
 merscoern, weidekoren, maarkkoren
 mes, mis
 mesinwaet, misgewaad
 metsken, meisje
 meyer, bloeiende tak
 micken, fijn brood
 midts, midden
 minrebrueder, minderbroeder
 moederdelinghen, misdadig, verraderlijk
 moerlyck, met moeite
 moertbrend, brandbrief
 moltre, molenaar
 moninchen, communie geven, H. Hostie
 ontvangen
 monsteren, werven
 mutery, mouterij
 myr, tante
 myyl, muilezel
 myylstueter, oplichter
 myylsters, muilezeldrijver
 myt, geldstuk

nap, beker, drinkschaal
 noden, uitnodigen
 noot, nooit

olichen, H. Olie toedienen
 onstucken, in stukken
 ontbanden, losmaken
 ontborsten, uitgeven
 onthouden, beschermen

ontlopen, vluchten
 ontsachten, vrezen, bezorgd zijn
 ontschoecken, schaken
 ontwee, in twee
 oavensienlyck, onverwacht
 ophouden, onderhouden
 opmaken, herstellen
 opperhoys, opperhoofd
 orberen, gebruiken, zich toeleggen op
 organen, orgel
 orlof, toelating, afdanking
 overganck, besmettelijke ziekte
 overvloychlyck, overvloedig

paenhuys, brouwerij
 palen, grenspalen zetten
 pannen, deel van klok
 papengay, schietvogel
 pas, ogenblik
 perruyn, perroen
 persoenshuys, pastoorij
 peselinghen, ononderbroken
 peys, vrede
 piepel, vlinder
 pistaverne, gemene kroeg
 plagen, straffen
 pluys, kleinigheid
 poensel, wijnmaat
 pomperie, praal
 postuys, ?
 procurere, pleitbezorger
 provaen, proviand
 prys, eer, roem
 pypen, fluiten

qualichiet, ongesteldheid

raemaker, radmaker
 raet, folterwerktuig
 raetboem, folterwerktuig
 regiment, leiding, bestuur
 reys, keer
 riss, ?
 rocyne, ziekte
 roep, faam, gerucht
 roester, schutsel
 rogy, gerechtsbode
 rotennobel, munt
 rybout, bedelaar, vagebond

vitalie, levensmiddel
vierdel, vierde deel
vin, doopvont
vlaege, aanval van ziekte
vlayen, vluchten
vlouwen, vluchten
vocabs, ?
voeder, wagenvracht
voet, reis, sloot
voetens, poten
volpypt, volgroeid
voorder, verder
vorck, Y-vormige stok
vysen, neerlaten, vijzelen

wachte, bewaken
waegelupich, op hol
wael, wel
wannen, winnen, zuiveren
weegen, bedevaarten
wecker, wachter
weer doen, afweren
weerlyck, weerlicht
wen, pachter
wende, mand?
werlicheyd, wereldlijke zaken
wevener, weduwnaar
weyen, waaien
wochen, nagaan, in het oog houden
wtleyden, uitgeleide doen

Register van Zaken

- Aflaten, 26 v°, 42, 113 v°-114, 137
 Beeldenstorm, 38 v°
 Belastingen, 10
 Beul, 23 v°, 25
 Blijde Inkomsten, 38, 46, 47 v°, 61, 61 v°, 63 v°, 72 v°, 73 v°, 80 v°, 81-85 v°, 96, 117 v°, 148, 153 v°-154 v°
 Eerste Missen, 40 v°, 70 v°, 79, 90, 92, 95 v°, 127 v°, 140 v°, 148 v°
 Folklore, 37 v°, 68, 69, 71 v°, 72, 73, 80 v°, 89, 120 v°, 124 v°, 151 v°
 Geestelijkheid, 35, 48, 48 v°, 52, 79 v°, 97, 118
 Godslasteringen, 86 v°, 87, 87 v°
 Heksen, 89 v°, 100, 103 v°, 106 v°, 107, 107 v°, 108, 109 v°, 115 v°
 Huwelijken, 5 v°, 8 v°, 9
 Internationale geschiedenis, 5 v°, 6, 26, 31 v°, 38, 39 v°-41, 75 v°, 90 v°, 104 v°, 109 v°, 116, 118 v°, 119 v°, 155
 Jaargetijden, 43, 43 v°
 Kerkbouw, 41, 41 v°, 48 v°, 70 v°, 76 v°, 78 v°, 110, 111, 124
 Kerkelijke diensten, 64 v°, 65, 66 v°, 67, 69 v°, 71 v°, 79, 79 v°, 92 v°, 136 v°, 140, 142, 150 v°-152 v°, 154, 155 v°, 156, 158-159 v°
 Kerkklok, 92 v°, 100-101, 103-104, 105-106, 110, 110 v°, 136 v°, 137 v°
 Kerkvisitatie, 114 v°, 115
 Kerkzang, 37, 150 v°, 151 v°, 152, 155 v°, 158-159
 Klederdracht, 56 v°, 63 v°, 72, 150, 154
 Landdagen, 29 v°, 34, 73, 119 v°, 125, 130 v°
 Latijnse verzen, 60, 149 v°
 Legeroperaties: Fransen, 30 v°, 37 v°, 38
 — Bourgondiërs, 33, 33 v°, 132-133 v°, 140 v°, 143, 144 v°, 145, 145 v°
 — Geldersen, 128 v°-129 v°, 134, 134 v°, 136, 137, 137 v°, 141 v°, 143
 Leenzaal van Kuringen, 83, 108 v°, 120, 157 v°, 158, 159
 Lutheranen, 8, 10 v°, 12, 12 v°, 13, 14-25, 27-29, 36, 37, 38 v°, 40 v°, 47, 65, 70, 71, 72, 72 v°, 82 v°, 90, 93 v°, 100, 100 v°, 107 v°, 117, 117 v°, 149, 153 v°
 Markt te Kuringen, 63, 86 v°, 136, 158 v°
 Meteorologie, 7 v°, 35, 36, 37, 41 v°, 47 v°, 49 v°, 51-52, 54, 55, 55 v°, 73 v°, 74, 82 v°, 86, 86 v°, 88, 95 v°, 96 v°, 97, 98 v°, 108 v°, 121 v°, 135, 136 v°, 158
 Mirakels, 13 v°, 14, 16, 20, 20 v°, 28, 28 v°, 35, 76 v°
 Moordaanslagen, 22 v°, 34 v°, 53 v°, 67 v°, 81 v°, 83, 88, 89 v°, 94, 97 v°, 111, 112, 113, 115, 122 v°, 123 v°, 125 v°, 126, 133 v°, 137 v°, 138, 141 v°
 Muntslag, 133, 137

- Ongevallen, 8 v°, 23, 30, 30 v°, 32, 34 v°, 35 v°, 38, 69 v°, 80, 85 v°, 87 v°, 90, 97 v°, 101, 101 v°, 102, 106, 106 v°, 110 v°, 116, 117, 117 v°, 120 v°-122, 134 v°, 135, 138-138 v°, 139 v°, 140 v°, 155
- Oorlogsbelastingen, 40, 128, 128 v°, 134 v°, 142
- Oorlogsgeruchten, 29, 34 v°, 36, 44, 44 v°, 45, 126, 126 v°
- Openbare gebeden, 9 v°
- Prediking, 8 v°, 47 v°, 66 v°, 156 v°, 159 v°
- Prijzen, 9, 80-81 v°, 82 v°, 83, 85, 86 v°, 88, 88 v°, 89 v°, 90, 92, 112 v° 137 v°, 141 v°
- Privee leven van Munters en familie, 7, 10 v°, 11, 17, 23 v°-24 v°, 30, 32, 33 v°, 41 v°, 48 v°, 52 v°, 86, 91 v°, 95, 101, 124, 131, 131 v°, 136, 136 v°
- Processies, 31 v°, 69 v°, 103-104, 106 v°, 108, 108 v°, 115 v°, 119, 127, 138
- Rampen en branden, 5 v°-7, 10 v°-11 v°, 17 v°, 32, 39, 47, 64, 68 v°, 71, 75, 81 v°, 111 v°, 116 v°
- Relikwieën, 74 v°, 75, 76, 76 v°
- Roverij, 7, 22 v°, 49, 49 v°, 62, v^o, 86, 92, 93, 116, 116 v°, 119, 122, 135 v°
- Sacramentsverering, 13 v°, 14, 16
- Schoolmeester, 127, 138, 139 v°, 148 v°
- Sterfgevallen, 6, 29 v°, 30 v°, 31 v°, 44 v°, 73, 78 v°, 79, 88, 90 v°-92, 102, 107, 108 v°, 113, 115 v°, 119, 119 v°
- Straffen, lijf, 22 v°, 34, 35 v°
- Terechstellingen, 8, 10 v°, 14 v°-15 v°, 16 v°-17 v°, 18 v°, 19 v°, 20 v°, 21 v°, 22, 23 v°-25 v°, 27, 28 v°, 29, 33, 35 v°, 36 v°, 37, 50, 50 v°, 53, 53 v°, 72, 72 v°, 88, 89, 92 v°, 93-94 v°, 98, 98 v°, 108, 109, 116, 129, 130 v°, 144, 146, 148-149
- Troepen, plunderingen, 32, 37 v°, 45, 45 v°, 46 v°, 127, 130, 130 v°, 132 v°, 135, 135 v°, 137 v°, 138-139 v°, 141, 142, 143, 143 v°, 151
- Vastenwet, 65 v°, 66, 67 v°
- Vormsel, 29, 31, 31 v°, 139, 152 v°
- Zelfmoorden, 29 v°, 39 v°, 46, 86 v°, 97 v°, 106, 120, 123, 123 v°, 125, 125 v°, 157
- Ziekten, 6 v°, 7, 42 v°, 65 v°, 77-78, 80, 102 v°, 104, 142 v°, 143, 145 v°, 146 v°, 153, 159
- Zoenvrede, 9, 18, 21, 30 v°, 70 v°, 76

Register van persoons- en plaatsnamen

A

Aa, Agnes van der, n. 22
Aarschot, hertog van, 136, n. 446
Achel, Aert van, 37
— Wouter van, 29 v°
Achten, Elen, uit Alken, 107 v°, 108
Ades, Turk, 102
Aelen, Tielen, uit Hasselt, 105
Aerlem, zie *Haarlem*
Aert, schepen te Kuringen, 45 v°, 77 v°,
78 v°
Aert, schrijnmaker, 33
Aigremont, pl. te Awirs, n. 95
— Rubeken van, 57 v°
— heer van, 29 v°, 30
Aken, 28, 28 v°, 39 v°, 105 v°, 106
Aldenhoven, pl. te Kuringen, 139
Alken, 36, 47, 50, 70, 97 v°, 98 v°,
103 v°, 106, 106 v°, 107, 133 v°
Allard, Jacquemin, n. 479
Amersfoort, 141 v°
Amsterdam, 22 v°, 23 v°, 38 v°
Anna, van Kleef, n. 402
— van Lotharingen, n. 373
Andries, 14 v°
Antonis, herberg te Kuringen, 22 v°,
63 v°, 114 v°, 156, 150
Antoon, van Lotharingen, n. 373
Antwerpen, 6, 21, 31 v°, 37, 37 v°,
50 v°, 66, 71, 81 v°, 82 v°, 83,
89 v°, 126 v°, 129, 129 v°, 153 v°
— O.L. Vrouwekerk, 11 v°
Arenbergh, Jan van, heer van Lummen,
143 v°, n. 205

— Willem van, 125, n. 413
Atrecht, bisschop, 58
Aubert, frans priester, n. 30
Augustijnken, uit Kermt, 124
Ausenborch, zie *Oudenburg*
Avalos, Caspar, aartsbisscop, n. 486
Averbode, 123, 128 v°, 151

B

Baelreberch, Juet van, 31
— Mechtelt van, 31
Baerts, Jan, 90
Balén, 7, 138 v°, 141
Ballen, Jan, chirurgijn, 131
— Jan, orgelbouwer, 111
— Lieben, uit Kuringen, 41, 100 v°,
112
— Tielen, 148 v°
Banx, Jacop, 121
— Jan, 77 v°, 79
— Simon, schepen te Kuringen, 41,
45 v°, 48 v°, 100 v°, 126
Bardoul, 65
— Henri, n. 226
— Jan, secretaris van de prins-bisschop,
90 v°, 91, n. 226
Bastenaken, 133
Beckers, Jan, 43 v°, 80
Beek, 141 v°
Beerl, zie *Berlo*
Berbken, Meechten, 31
Berbroek, 123, 127, 143
— Arnold de, 148 v°
Bercks, Jan, n. 283

Berghen, heer van, 64-65, 72, 72 v°,
115 v°
— Antoon van, n. 223, n. 337
— Cornelis van, prins-bisschop, zie
Sevenbergen
— Margareta van, n. 13, n. 224
— Robert van, prins-bisschop, n. 223
Beringen, 36, 64, 94 v°, 138 v°
Berlaimont, Erard de, burgemeester
van Luik, n. 134
Berlo, 25
Bernaerts, Nijs, n. 283
Beukelszoon, Jan, n. 89
Beverlo, 36
Beverst, 71
Beyloen, zie Bouillon
Bielien, Aert, 125
— Geert, 125
— Goyen, 125
Bilzen, 53, 53 v°, 71, 83, 124 v°,
143 v°, 157
Blasen, Jan, 117
— Simon, 92
Blitsen, Peter, 67 v°, 76
Boechhout, Tijsken van, 125 v°
Boechmekers, Jerominus, 142 v°
Boenen, Goesken, 102 v°
Bolandus, Joh. Fabricius, n. 167
Bolderberg, 10 v°, 11, 112, 138 v°
Boleyn, Anna, n. 83, n. 101, n. 402
Bongener, Willem, n. 328
Borch, Lambert van den, 24 v°, 74 v°,
110, 140
Borgloon, 10, 51, 80 v°, 81 v°, 115 v°,
157, 157 v°
Borlet, uit Luik, 25 v°
Bormans, Renerus, uit Hasselt, 90
Born, 20
Bortsis, Hendrik, pastoor te Kermit,
n. 53
Bosch, Elisabeth van den, n. 22
— Lambert van den, heer van Gors-
leeuw, n. 38
— Leo van den, n. 110
Bouchhouts, Tijs, n. 283
Bouillon, 30 v°
Bourbon, Renée de, n. 373
Brabant, 97, 104 v°, 112 v°, 126 v°,
129, 130 v°, 132, 134, 139

Brants, Gowart, 44 v°, n. 163
— Tijs, 100
Brebampt, pl. te Kuringen, 139
Bree, 80, 82 v°, 154
Bremen, land van, 138 v°
Broek, pl. te Kuringen, 32
Brugge, 6
Brunswijk-Luneburg, Elisabeth van,
n. 97
Brussel, 34, 35 v°, 36, 37 v°, 85 v°,
93 v°, 94 v°, 99, 101 v°, 102 v°,
104 v°, 130 v°, 135, 136, 138,
142 v°, 143 v°, 145 v°, 155, 155 v°
Bruyn, uit Zonhoven, 50
Bruynswyck, 138 v°
— Hendrik van, 128 v°
Bueren, heer van, 13, 46 v°, 58, 63,
64 v°, 65, 66, 67, 68, 71 v°, 72, 72
v^o, 80 v°, 81, 92, 132, 139 v°
Buskens, Jan, vice-pastoor te Hasselt,
128
Bylandt, Adriaan van, n. 160, 161, 415

C

Cannarts, Tilman, uit Hasselt, 24 v°
Caters, Lenart, uit Kermt, 94
Catlijn, vrouw van H. Munters, n. 9
Catten, Maria, 103 v°
Chabot, Louis, n. 479
Chalon, Rene van, prins van Oranje,
n. 14
Chevalier alias Militis, Gerard, n. 401
Chiny, Margareta van, n. 31
Christiaan II van Denemarken, n. 15
Ciney, Willem van, uit Tongeren, 24 v°
Claes, smid, 67 v°
Cleynwaerts, Johanna, 79
Cloenvoets, Peter, 86, 135
Coblentz, 48 v°
Coelhem, Jacob van, alias van Duras,
6 v°, n. 8
Coemeten, Michel, beul, 24 v°, 36 v°,
50, 94
Coenen, Gijzen, 112
Coex, Michel, 9
— Wouter, 112
Colen, zie Keulen
Cornelis, van Lummen, 113
— knecht, 155

— meester organist, 152, 155 v°,
158 v°, 159
Corswarem, Barbe de, n. 88
Cortenbach, Catharina de, n. 78
Cotereau, Johanna de, n. 6
Covelenz, zie Coblenz
Croonen, Willebrord, 31
Crouls, Cornelis, n. 283
Croy, Adriaan de, n. 432
— Catharina de, n. 27
— Eustache de, bisschop van Atrecht,
n. 207
— Jacqueline de, n. 223
— Philips de, n. 446
Crutsen, pl. te Hasselt, 73 v°
Custers, Willem, 31
Cuylen, Robert, 22 v°, 69 v°
Cyprus, 18

D

Dalem, land van, 137 v°, 141
Dam, Mynart van den, 128 v°
Delft, 32
Denemarken, koning van, 7 v°
Diepenbeek, 71, 77, 81 v°, 97, 117,
153
Diepstraat, pl. te Kuringen, 125
Diest, 7, 37, 39 v°, 40, 40 v°, 55 v°,
89 v°, 108, 116, 145 v°, 152
Dinant, 52 v°, 55 v°
Dollart, burgemeester van Maastricht,
109
Droechmans, Peter, 102
— Thewis, 133
— Willem, 89 v°, 124
Drossaten, Cornelis, kapelaan, 23
Duras, 52 v°, 54-55, 56 v°, 57, 58,
58 v°
— Karel van, 62 v°, n. 181
— Willem van, n. 201
Duren, 87, 132, 132 v°, 134 v°, 135,
144 v°

E

Eggermont, zie Aigremont
Egmont, Florent, n. 221
— Floris van, n. 13, n. 41
— Georges, bisschop van Utrecht,
n. 43, n. 207

— Karel van, n. 247, n. 260, n. 263
— Maximiliaan, n. 221
Eindhoven, 128 v°, 143
Elderen, Maria van, 89 v°, 91 v°,
92 v°, 142 v°
Eleonora, van Oostenrijk, n. 1.
Elter, Jan van, heer van Vogelsank, n. 6
Emmanuel I van Portugal, n. 1
Epen, 137
Engeland, koning van, 26, 31 v°, 35 v°,
119 v°
Erasmus, 31 v°
Esselsteyn, heer van, 63, 65, 66-67, 68,
69, 70, 72, 72 v°, 79 v°, 81, 85 v°,
121
Everbuer, zie Averbode
Exters, Arnold, pastoor te Heks, n. 172

F

Faber, Joannes, bisschop van Wenen,
n. 340
Facis, Hendrik, schoolmeester te Has-
selt, 24, 24 v°, n. 73
Ferdinandus, Duits Keizer, 47, 94 v°,
95 v°, 96
Fisher, bisschop, noot 83
Frammach, Petrus, 97 v°, 99, 107
Franchimont, 52 v°, 55 v°
Frankfort, 116 v°
Frankrijk, 5 v°, 30 v°, 38, 114, 140 v°,
146
— koning van, 5 v°, 31 v°, 37 v°,
40 v°, 41, 75 v°, 76, 80 v°, 81,
116, 118 v°, 125, 126, 134, 155
Frans I, n. 1

G

Gaius, Jan, pastoor te Hasselt, 68 v°,
n. 29, n. 236
Gallicië, bisschop van, 145
Gangelt, 139 v°
Gaveren, heer van, 81 v°
— Adrienne, non te Herkenrode,
n. 32
— Conrard van, schout te Maastricht,
n. 32, n. 290
— Katharina, non te Herkenrode,
n. 32
Gedue, zie Wideux

Gedue, Peter van, 94, 140 v°
 Geel, 11 v°
 Gelderman, rentmeester van de Prins-
 bisschop, 135 v°
 Gelinden, 124 v°
 Geloës, Jan, 86 v°, 136 v°, 155, n. 448
 — Steven, 11, 86 v°, 87, 89 v°,
 91 v°, 101 v°, 103-104, 105, 106,
 106 v°, 107 v°, 127, 130, 135 v°,
 136 v°, 142 v°, 155, n. 31, n. 298,
 n. 448
 Gelre, hertog van, 30 v°, 73, 74, 139
 — land van, 90 v°, 128 v°
 — Karel van, n. 97
 Genk, 6 v°
 Gent, 94, 95, 95 v°
 Gestel, 133 v°
 Geyl, Jan van, 101 v°-102 v°, 107 v°
 Glabbeek, 75
 Goer, van, 85 v°, 91, 92 v°, 97 v°, 98
 — August van, n. 290
 Goerken van Wimmertingen, 24 v°
 Gomperts, Jan, 100 v°
 — Willem, 40 v°, 79
 Gorden, uit Luik, 12 v°, 49
 Gordinne, familie uit Luik, n. 39
 Gorsleeuw, 12 v°, 33, 71, 149
 — jonker van, 12 v°, 25 v°
 — vrouwe van, 12 v°, 25 v°
 Gorsum, 121 v°
 Gracht, Gedeon van der, wijbisschop,
 31
 Grand Jeha, 91
 Grevenbroek, 77 v°
 Grimberch, kanunnik te Luik, 136 v°
 Guigoven, heer van, 25 v°
 — pastoor van, 48
 Guld, Frans der, 30 v°
 Gulik, 22 v°, 132, 132 v°, 133, 134,
 142, 144 v°
 — hertog van, 133 v°, 145 v°
 — dochter van, 119 v°, 138 v°
 — Willem van, n. 489

H

Haarlem, 90 v°
 Halen, 7, 41 v°, 97 v°, 143, 143 v°
 Halsberch in Brabant, 57 v°
 Ham, zie Oostham

Hammelarts, Peter, 100, 103 v°, 119,
 120, 122 v°
 Hamont, 77
 Hans van Denemarken, n. 15
 Hans, beul van Luik, 108
 Haspengouw, aartsdiakenaat, 10, 81 v°,
 88 v°, 97 v°, 112 v°
 Hasselt, 9, 11, 26, 27, 27 v°, 31, 34,
 34 v°, 36-37, 39, 39 v°, 43 v°,
 52, 54, 59, 62, 68, 69 v°, 70,
 71 v°, 72, 77 v°, 79 v°-81 v°,
 83 v°, 84, 85-86 v°, 88-90, 92, 94,
 101, 101 v°, 106, 110 v°, 115,
 121, 123 v°, 124, 125 v°-126 v°,
 130 v°, 132, 133, 134 v°, 137 v°,
 138, 139, 141-142, 145, 146 v°,
 151 v°, 153, 154 v°
 — Augustijnen, 34 v°, 65, 86, 92
 — Inwoners, zie Aelen, Beckers,
 Berchs, Bernaerts, Boeckmekers,
 Bouchouts, Bormans, Cannarts,
 Crouls, Facis, Juypen, Leyr-
 touwers, Lorendops, Melchior,
 Moes, Mombeek, Oeyen, Peeter,
 Schietdamme, Swennen, Tonis,
 Van Muysel
 — Pastoor, 10 v°, 128, zie Buskens,
 Gaius, Meldert
 — O.L. Vrouwekerk, 70 v°
 — Sint-Quintinuskerk, 31, 68, 68 v°,
 84, 95 v°, 139, 148 v°
 Haveren, kamerling van E. van de
 Marck, 57 v°
 — kanunnik te Borgloon, 157 v°
 Hechtel, 77
 Hedden, zie Hesdin
 Heers, heer van, 48, 57
 Heinsberg, 132 v°, 137 v°, 140 v°,
 143 v°
 Heks, pastoor, 48
 Helchteren, 11, 41 v°, 94 v°, 153
 Heleonora, zuster van Karel V, 5 v°
 Helmans, Arnoldus, uit Kuringen,
 127 v°
 Helmond, 128 v°
 Helye Jaspar, alias Foramus, 121
 Hendrik III van Nassau, n. 12
 Hendrik VIII van Engeland, n. 83
 Hene, rivier, 37 v°

Henegou, bij Hasselt, 85 v°
 Henegouwen, 13 v°, 140 v°
 Henske van Keulen, 27 v°
 Herentals, 11 v°, 68 v°
 Herk-de-Stad, 54, 89, 138, 143, 145 v°
 Herkenrode, 11, 100 v°, 128, 132 v°,
 n. 32
 — abdij, 34 v°, 44 v°, 66 v°, 67 v°,
 68 v°, 78 v°, 85 v°, 114 v°, 126 v°,
 130 v°, 135, 152 v°, 156
 Herry, dienaar te Kuringen, 101 v°
 Hert, in het, herberg te Kuringen, 21
 — Peter in het, 66, 139
 Hesdin, 37 v°, 38
 Hessels, Laureys, kanunnik te Loon,
 57 v°, n. 197
 Hessen, graaf van, 36
 Heusden, 50, 68 v°, 92, 93
 Hex, zie Heks
 Heyden, Corver van der, 47
 Heylweghen, Louis van, n. 346
 Heyr, zie Heers
 Heytmers, Art, 89 v°
 — Jan, 33 v°, 54 v°
 Hinneslael, 122
 Hocht, abdij, 16 v°
 Hoel, 29 v°, 41 v°, 46 v°, 52 v°, 55 v°,
 81, 83
 — Kruisheren, 57 v°
 Hoelraeck, Govaert van, 33
 Hoens, Anna, 31
 — Jan, 31
 Hoepertingen, 93
 Hoeselt, 139
 Holland, 6, 15 v°, 118
 Hollants Jun, pastoor van Gorsleeuw,
 n. 38
 Hollenders, Jan, 149
 Homberghen, Maria van, 44 v°, 45 v°
 Hoogstraten, 129
 Horion, Herman van, 9, 58, 62 v°, n.
 22, 76
 — Margareta van, n. 8, 510
 — Willem van, n. 12
 Horne, graaf van, 64 v°, 108 v°, 120 v°
 Horrelers, Leyn, 159
 — Vaes, 159
 Houffalise, heer van, 32 v°
 Houthalen, 11, 22 v°

Howard, Catharina, n. 402
 Huesdens, Mathias, 48 v°
 Huldenberg, n. 198
 Hulst, Lever van der, 70 v°, 119
 Huybens, Giel, 50 v°

I

Ieper, 40 v°
 Iken, van Cruitsen, 31
 Isabella, keizerin, n. 309
 Ifteren, Margareta de, 91 v°

J

Jacop, uit Borgloon, 51
 Jaers, Jan, 159
 Jamolet, Jean alias de Namur, n. 74
 Jan, portier te Kuringen, 47, 47 v°
 — pastoor te Kuringen, 17
 — lutheraan van Alken, 70
 Jans, Petrus, pastoor van Guigoven,
 n. 173
 Jeroen, zaalwachter, 136
 Jeronimus, uit Luik, 40 v°
 Jerusalem, 26 v°, 42
 Jesseren, 14 v°
 Jeunen, Geert, 135 v°
 Jodenstraat, te Hasselt, n. 297
 Joris, Henricus, priester, 114 v°
 Juchmans, Karel, 98 v°
 Juncis, schout van Luik, 48, 49, 50, 53,
 53 v°, 61 v°, n. 172
 Juypen, Hendrik, 133

K

Kannarts, Art, 141 v°
 — Tilen, 141 v°
 Karel v, 7, 9 v°, 26 v°, 75 v°, 93 v°,
 94, 94 v°, 95, 102 v°, 104 v°,
 109 v°, 114, 116, 144 v°, 145 v°,
 148, 150, 155, 156 v°, 157
 Katers, Henneken, 89 v°
 Katharina van Aragon, n. 83, 123
 Kaulille, 98 v°
 Keerseleers, Peter, 28 v°
 Keldermans, Thijs, 132 v°
 Kempen, 77, 88 v°, 102 v°, 137, 151
 Kermt, 7, 8 v°, 10 v°, 16 v°, 36, 89 v°,
 115, 125 v°, 127, 130 v°, 135,
 137 v°, 138 v°, 143 v°

Kerst, van Kolen, 36 v°
 Kerstens, Griet, 22 v°
 Keulen, 72 v°, 77, 87, 100 v°
 Keyzers, Carljin, 131
 — Gielen, 131
 Knoep, Symon, 102 v°
 Kolen, 36 v°
 Kortessem, 25 v°, 85 v°, 116, 159 v°
 Korver, uit Kermt, 89 v°
 Kozen, 94
 Knaepen, Claes, 119
 Kuringen, passim
 — kerk, 7, 17, 24, 24 v°, 32 v°,
 70 v°, 110
 — Sint Geertruibroederschap, 36, 45,
 45 v°, 62, 63, 73 v°, 92 v°, 114 v°,
 124 v°, 127 v°, n. 217

L

Laarbeek, te Grazen, 138
 Lambrecht, meester te Kuringen, 44 v°,
 92 v°, 141
 Lamparts, Thomas, uit Diest, 37
 Landrecy, 146
 Lannoy, Françoise de, n. 221
 — Philippe de, n. 228
 Lebrun, Pieter, n. 188
 Lechy, Mechtildis van, abdis van
 Herkenrode, n. 302
 Leenart van Herkenrode, 6 v°, 48 v°,
 49, 80 v°, 120 v°, 150, 150 v°
 Leo, kapelaan van Cornelis van Seven-
 bergen, 69 v°
 Leuven, 111, 129 v°, 139 v°, 145 v°,
 159
Leuwe, zie Zoutleeuw
 Levers, Philip, 45 v°
 Ley, Jan van der, 27 v°, 28 v°
 Leyrtouwers, Aert der, n. 283
 Libro, Lambrecht de, 138
 Lichtenborch, bij Maastricht, 72
 Lieben, Jan, 102
 Lier, 50 v°, 95
 Limborch, 137 v°, 141
 Linkhout, 123 v°
 Lonchin, Gilles de, n. 88
 Longeval, 144
 Loon, graafschap, 157 v°
 Lorendops, Henricus, 140 v°

Luik, passim
 — Karmelieten, 24
 — Kruissheren, 29 v°
 — Sint-Bartholomeus, 29 v°
 — Sint-Joris, 72 v°
 — Sint-Kruis, 44 v°, 119 v°
 — Sint-Lambertus, 13 v°, 38, 44,
 52 v°, 55, 56, 57, 58 v°, 59, 61,
 61 v°, 64, 72 v°, 95 v°, 96,
 106 v°, 109 v°, 111 v°, 118 v°,
 125, 148
 — Sint-Laurens, 47 v°
 — Sint-Lenart, 72 v°
 — Sint-Pieter, 90 v°
 — Sint-Severinus, 111 v°
 Lummen, 92, 93 v°, 113, 116 v°, 120,
 123, 137 v°, 145 v°, 146
 Lutten, Peter, priester te Maastricht,
 146 v°
 Luysen, Maria, 31
 — Wouter, 31
 Lynken, Dilleken, 131, 131 v°
 Luxemburg, 152

M

Maas, 36, 37 v°, 44 v°, 46 v°, 128 v°
 Maaseik, 7 v°, 45, 82, 140 v°, 154, n. 17
 Maastricht, 7 v°, 18-20 v°, 22 v°, 34,
 41, 48 v°, 53 v°, 65, 71, 72,
 73 v°, 74 v°, 77, 78, 91, 92 v°,
 93 v°, 97 v°, 98, 99, 100, 103,
 104, 104 v°, 106, 107 v°, 109,
 110 v°, 116-117, 123 v°, 129,
 132 v°, 133, 137-138, 139,
 139 v°, 141, 142 v°, 143 v°, 146,
 146 v°, 153, 153 v°, n. 17, 21
 — O.L.Vrouw, 74 v°
 — Sint-Jan, 76 v°
 — Sint-Mathijs, 146 v°
 — Sint-Pieter, 77, 97 v°, 146 v°
 — Sint-Servaas, 74 v°, 75, 76, 76 v°,
 87, 150 v°
 — Wijk, 146 v°
 Mannaerts, Gtelis, 131
 Marck, Erard van de, prins-bisschop,
 7, 12, 13, 23, 23 v°, 24 v°, 26, 27,
 28 v°, 29 v°, 34, 37 v°, 38 v°,
 39 v°, 40 v°, 41 v°, 43-44, 45 v°.

46 v°, 47 v°, 48 v°, 52 v°-62, 149 v°
 — Everard IV, 29 v°, n. 95
 — Jan II, n. 475
 — Philip van de, aartsdiaken van Haspengouw, 10, 58, 114 v°, 144
 — Robert van de, 30 v°, 58, n. 95, 96, 111, 199, 204
 — Robert II van de, n. 27
 — Robert van de, schout te Luik, n. 346
 Margareta van Oostenrijk, 6, n. 4
 Maria van Bourgondië, n. 4
 Maria van Hongarije, 45 v°-47, 80 v°, 81, 113 v°, 145
 Marseille, 75 v°
 Marsilius, Lambertus, 114 v°
 Martinus, uit Alken, 50
 Mathei, Henri, pastoor te Guigoven, n. 173
 Maximiliaan van Oostenrijk, n. 4
 Mechelen, 6, 35 v°, 37 v°
 Meerssen, 141 v°
 Meeuwen, 11, 88, 151
 Melchior, uit Hasselt, 94
 Meldert, 97 v°, 153
 — Arnold van, pastoor te Hasselt, n. 29
 Merode, Hendrik de, n. 194
 — Richard van, n. 110, 201
 Merten, schoolmeester te Steenvoort, 138, 138 v°
 — heer, 73 v°
 Mettecoven, Herman van, 68, 68 v°, n. 236
 Meynen, Willem, 34 v°, 35 v°
 Michiel, van Lummen, 94 v°
 Middelburg, 6
 Melchior, 25 v°
 Millen, 17 v°, 32 v°, 97, 106, 124
 — Reyner van, 130 v°
 Moens, Aerden, 70 v°
 — Truyken, 70 v°
 Moes, Art, n. 298
 Molenbaix (Mollembais, Mollebies), 65 v°, 138, n. 228
 Molman, Petrus, 94 v°
 Mombeek, alde, 89
 — jr., 127

— Willem van, n. 187, 311, 417
 Monstroel, zie Montreuil
 Montenaken, 89 v°
 Montreuil, 40, n. 144
 Morus, Thomas, n. 83
 Munster, 13 v°, 14, 15, 22 v°, 25 v°, 27 v°, 28 v°
 Munters, Aert, 24 v°, 31 v°, 33 v°, 41, 44 v°, 45 v°, 48 v°, 73, 124, 131
 — Agnes, 23 v°, 124, n. 174
 — Catharina, 91 v°
 — Christiaan, 24 v°, 41, 45 v°, 127 v°, 140, 142, n. 71
 — Claes, 32, 45 v°
 — Daniel, 52 v°, 98 v°
 — Frans, 91 v°
 — Hendrik, n. 9
 — Heynken, 29, 38 v°, 73, 95
 — Joris, 8 v°, 9 v°, 14 v°, 15, 16 v°, 17, 18, 21 v°, 22, 23, 24 v°, 30, 35 v°, 36 v°, 41, 41 v°, 43 v°, 47 v°, 48 v°, 53 v°, 54 v°, 55, 63 v°, 64 v°, 65, 66 v°, 67, 69 v°, 70 v°, 71 v°, 72, 72 v°, 79 v°, 86 v°, 87 v°, 91 v°, 92 v°, 101, 103 v°, 105 v°, 106, 106 v°, 107 v°, 110, 113 v°, 122 v°, 128, 131, 136, 136 v°, 140, 141, 142, 143 v°, 150, 150 v°, 151, 154, 155 v°, 156, 158-159 v°, n. 46, 53
 — Lyn, 131
 — Lysken, 125
 — Maria, 121
 — Marsilis, 14 v°, 21 v°, 29, 33 v°, 38 v°, 41 v°, 43, 43 v°, 45 v°, 58 v°, 64, 73, 77 v°, 86, n. 8, 46, 53
 — Philip, 38 v°, 99 v°
 — Tonis, 73 v°, 121

N

Namen, 45 v°, 109 v°, 136 v°
 Nassau, heer van, 7 v°, 32 v°, 33, 33 v°, 79
 — Hendrik van, n. 111, 279
 — Rene van, n. 346
 Neeritter, 44 v°, 45
 Niel, 14 v°
 Nieuwenhuizen, 51 v°

Nieuwerkerken, 23
 Non Facis, Geet, 100, 107, 108, 109 v°
 Nys, Wouter, 89 v°

O

Oems, Merten, 24 v°, 100 v°, 131
 Oeteren, 45 v°
 Oeyen, Jan, 134 v°
 Oirschot, 143
 Oostenrijk, Georges van, prins-bis-
 schop, 111 v°, 116, 137 v°, 138,
 144 v°, 150-152 v°, 153 v°, 154,
 155, 155 v°, 156 v°, 157 v°, 158-
 159 v°, n. 339, 384
 Oosterwijk, 128 v°
 Oostham, 36
 Oranje, heer van, 7 v°, 93, 104 v°,
 108, 116 v°, 129, 129 v°, 132,
 138 v°, 140, v° 143 v°, 145, 152.
 Osseweg, te Zoutleeuw, 73, 76 v°
 Oudenburg, 35
 Oyenbrugge, Maria van, n. 38

P

Paesmans, Vrank, 102 v°, 103 v°
 Parr, Catharina, n. 402
 Pas, Berbken, 31.
 — Heynken, 126
 — Jan, 31
 — Merten, 112
 Paulus III, paus, 26 v°
 Pelenders, Christiaan, 31
 Pelsers, Goevaert, 32, 87, 120 v°
 Pelt, 36, 36 v°
 Perouanne, 33, 33 v°, 104 v°
 Peter, kleersnijder, 125 v°
 — pastoor te Sint-Huibrechts-Hern,
 107, 107 v°
 Peters, Lynken, 31
 Petersem, 142
 Philips de Grootmoedige, n. 126
 Philippens, Jan, 91 v°, 100, 102 v°,
 104, 158 v°
 Piteit d'Eben, Jean, burgemeester te
 Luik, n. 134
 Placentius, n. 336
 Plumers, Petrus, n. 370
 Poelmans, Hendrik, 53, 143

Poerten, Gysbertus van der, 139 v°,
 140
 — Thonis van der, 139 v°
 Polus, Reynald, n. 134, 143
 Pont d'île, n. 140
 Portugal, koning, 5 v°
 Pouls, 34 v°, 64 v°
 Prins, burgemeester te Maastricht, 91
 Printen, Remigius, n. 321
 Printhagen, familie, n. 82
 Pyls, Geert, 123
 Pyp, Peter, 73

Q

Quintens, Jan, 100 v°
 Quist, uit Hasselt, 115
 Quyrins, Mewis, 31

R

Ras, Petrus, 50
 Raymekers, Claes, 8
 Rechterghem, Catharina van, n. 290
 Reckhoven, 86
 Regensburg, n. 15
 Reimerswael, n. 3
 Repen, 12
 Revaegiosen, 86
 Rey, jonker van, 44, 44 v°
 Reyckom, 115 v°
 Reynolds, Richard, n. 83
 Rheidt, n. 160
 Riemslegers, Lambrecht, 70 v°
 Rivieren, Richard van der, n. 172, 194
 Rijsel, 38 v°
 Robrecht, jonker, 115 v°
 Rocamadour, 18
 Roelfs, Huybken, 116
 — Liben, 116
 Roermond, 136, 143, 144 v°, 145 v°
 Roeselbosch, Elen op den, 86
 Roeulx, heer van, 132, n. 432
 Rome, 8 v°, 9, 12, 18, 43, 61 v°, 76,
 98 v°, 148 v°
 Rommershoven, Jan van, 71, 72
 Rommerswael, zie Reimerswael
 Rossem, Maarten van, 128 v°, 132, 134,
 143, 143 v°, 144, 145 v°
 Rummen, 49 v°, 94, 157, n. 76
 Rutsemadome, zie Rocamadour

Saint-Omer, 40 v°, n. 149
 Salm-Rougrave, Johan van, n. 510
 Sam, hopman, 133
 Sanson, 37 v°
 Saris, Aert, 21
 — Claes, 21
 Saterelle, Janus de, n. 477
 Savagie, 38
 Scampart, van Tricht, 110 v°
 Sceytens, Geert, 100, 103 v°
 Schelde, 6
 Schelen, Frans, 141 v°
 — Willem, 141 v°
 Schietdamme, Symon van, n. 131
 Schotland, koning, 88
 Scopen, Jan, 89
 Seraing, 56
 Sereyn, Willem van, 44, 57 v°, 58, 61 v°
 Sevenbergen, 90, 90 v°, 112 v°, 135 v°, 144
 — Cornelis van, prins-bisschop, 44, 57, 57 v°, 59 v°, 61, 61 v°, 62 v°, 63-64 v°, 65 v°, 66, 67, 68, 69 v°, 71 v°, 73, 77 v°-81, 82, 83, 83 v°, 85, 85 v°, 89, 90 v°, 92, 93, 93 v°, 101 v°, 102 v°, 104, 104 v°, 108 v°, 109 v°, 110, 111 v°, 112 v°, 117 v°, 118 v°, 119, 119 v°, 120, 123, 130 v°, 136 v°, 149, 150, 150 v°, 151, 156
 Seymour, Jane, n. 101, 402
 s' Hertogenbosch, 77, 95, 128 v°, 133 v°, 143, n. 299
 Simon, lutheraan, 15
 Sint-Appolonia, 76 v°
 Sint-Genesius Rode, n. 198
 Sint-Lambrechts-Herk, 8, 20 v°, 21 v°, 27 v°, 71, 88, 94, 95 v°, 140 v°, n. 466
 Sint-Maternus, 74 v°
 Sint-Pou, 39 v°, 40
 Sint-Thomas, 76 v°
 Sint Thomar, zie Saint-Omer
 Sint-Truiden, 25, 37, 46, 51 v°, 59 v°, 64, 80 v°, 89, 90, 111, 124 v°, 129, 130, 148, 154 v°

— abdij, 128
 Sint-Victor, 76 v°
 Sittard, 132 v°, 133 v°, 136, 140 v°, 144 v°
 Sjonckeren, Dilleken, 123, 146
 — Lysken, 123
 Slavante, n. 251
 Sleghers, Martinus, 127 v°
 — Merten, 101, 114, 136 v°, 138, 145 v°, 151 v°
 — Paulus, 127 v°, 131, 142
 — Rene, n. 389
 Smeets, Peter, 113
 — Petrus, 91 v°
 Somers, Maria, 8 v°, 9
 Spalbeek, 50 v°, 53 v°, 92, 115
 Spierinx, Antoon, 140, 142
 — Arnold, 91 v°
 — Claes, 120 v°
 — Geert, 33 v°, 41, 87, 112
 — Margareta, 91 v°
 — Philip, 91 v°, 143 v°
 Spiers, 148
 Stegen, Jan, 44 v°, 112 v°, 119, 126
 Stevoort, 69 v°, 115, 138, 138 v°, 143, 152 v°
 Stokkem, 45, 52 v°, 55 v°, 73 v°, 77, 77 v°, 78, 97 v°, 99, 130, 146 v°, 150 v°, 154, 155 v°, 159
 Stokrooi, 7, 17 v°, 41 v°, 66 v°, 85, 100 v°, 130 v°, 138 v°, 142
 Straeten, Jan van der, n. 281
 Strauven, Elisa, n. 46
 — Jan, 75
 Sullinx, Geert, 67 v°, 76
 — Hendrik, 76
 Susteren, 8, 132
 Swaeneborch, 33
 Swennen, Geert, 33 v°, 41, 44 v°, 45 v°, 48 v°, 77 v°, 87
 — Jan, 114 v°
 — Servaas, 141

T

Teyn, Hendrik, 105 v°
 — Jan, 105-106
 — Lambrecht, 105 v°
 Tibot, rentmeester van de prins-bisschop, 112 v°, 119

— Johan, n. 398
 Therouanne, 40, 104 v°, n. 146
 Tienen, 97, 122, 125 v°
 Toelen, Heyn, 94
 Tollet, Jean de, n. 213
 Tongeren, 15, 48 v°, 74 v°, 80 v°, 82, 87 v°, 90, 112 v°, 122, 129, 130 v°, 137, 154 v°
 Tongerlo, abdij, 128 v°
 Tonis, Aert, 113
Trawaenen, zie Therouanne
 Tributus, 17
 Tricht, Jan van, 32
 — Symon van, 41, 70 v°, 76 v°, 78 v°
 Trier, 87
 Trompets, Geert, 17 v°, 21, 100 v°, 140
 — Peter, 17 v°
 Tsirck (Zierikzee?), 38 v°
 Tunis, 26 v°, 70
 Turken, 9 v°, 10, 26 v°, 42 v°, 47, 70, 76 v°, 104 v°, 113 v°
 Turnhout, 94 v°, 128 v°
 Tuylt, gehucht van Kuringen, 119
 Tymmermans, Anna, 31
 — Juet, 31
 — Lenart, 124

U

Upen, zie Epen
 Urselens, Anna, 101 v°, 102
 — Heynken, 31
 Utrecht, 15, 58, 153 v°, n. 43

V

Valkenburg, land van, 85 v°, 132 v°
 Vanderbracht, Gedeon, n. 99
 Vanmuysel, Peter, 43 v°, n. 159
 Vendomen, 18
 Venlo, 145
 Verpinxten, Henricus, n. 128
 Verus, stalmeester, 150
 Veulen, heer van, 57
 Vinckenbos, 155 v°, 159 v°
 Vinger, Jan, 93 v°
 Vlaanderen, 5 v°, 6, 10 v°
 Vleeminck, der, augustijn, 66 v°, 72
 Vliermaal, 13, 15, 34, 71, n. 115

Voechs, Aerden, 9
 — Claes, 9
 Vogelsanck, heer van, 6 v°
 — land van, 138 v°
 Vos, 45, 136 v°
 Vrancken, Gilis, 124
 Vrerer, 112

W

Wael, Egidius der, 70 v°
 Waroux, heer van, 32 v°, 58, n. 202
Weechset, zie Wezet
 Weert, 145
 Weesmaels, Alardus, 45
 Wel, jonker van, 44, 44 v°, 126, 128 v°, 134
 Wenen, bisschop van, 95 v°
 Wezet, 121 v°
 Wideux, 94, 140 v°
 Wied, Herman van, n. 57
 Wierix, 17 v°
 Wihogne, heer van, 32 v°
 — Erard de, n. 213
 Wijngart, kanunnik te Luik, 152 v°
 Willem, der Guld, 8 v°, 9
 — de Rijke, n. 108
 — de Zwijger, n. 108
 — heer van Berlo, n. 78
 — bode te Hasselt, 24 v°
 — ketter, 22
 — meester, 51, 107 v°
 Witten, Jan, 38
 Wouter, ketter, 36 v°
 Wouter, Gillis, 124 v°
Wuestherck, zie Herk-de-Stad

Y

Ylias, Lemmen, 21, 139
 Yperen, zie Ieper

Z

Zandrien, Jozina de, n. 398
 Zeeghers, Conrard, n. 496
 Zelem, kartuizers, 79, 123 v°
 Zierikzee, 6
 Zolder, 7, 40 v°, 81, 102
 Zonhoven, 6 v°, 11, 13 v°, 17 v°, 27, 34 v°, 36, 41 v°, 47, 50, 138 v°, n. 427

— Jan van, 79 v°
— Ten Eycken, 131 v°
Zonuwe, zie Zonhoven
Zoutleeuw, 64, 73, 113, 122

Zuy/re, zie Zolder
Zuid-Beveland, n. 3
Zwennen, alias Bollen Jan, n. 505

MAASLANDSE MONOGRAFIEËN

I

Dr. M. G. Spiertz

MAASTRICHT IN HET VIERDE KWART VAN DE ACHTTIENDE EEUW

2

Dr. Remigius Dieteren O.F.M.

GRONDBELEID EN VOLKSHUISVESTING IN DE MIJNSTREEK

3

Dr. J. M. Gijsen

NIKOLAUS HEYENDAL (2 delen)

4

Drs. J. F. R. Philips, Drs. J. C. G. M. Jansen, Drs. Th. J. A. H. Claessens
GESCHIEDENIS VAN DE LANDBOUW IN LIMBURG 1750-1914

5

Dr. P. Th. van Beuningen

WILHELMUS LINDANUS ALS INQUISITEUR EN BISSCHOP

6

Dr. E. Roebroeck

HET LAND VAN MONTFORT

7

J. Koreman

DE STADSREKENING VAN MAASTRICHT OVER HET JAAR 1399-1400

8

Dr. J. M. Gijsen

JOANNES AUGUSTINUS PAREDIS (1795-1886)

BISSCHOP VAN ROERMOND

EN HET LIMBURG VAN ZIJN TIJD

9

Dr. Jean Baerten

HET GRAAFSCHAP LOON (11e-14e EEUW)

10

A. H. Paape

DONKERE DAGEN

11

Dr. Mr. H. H. E. Wouters

GRENSLAND EN BRUGGEHOOFD

12

Dr. C. van den Berg

H. B. J. VAN RIJN, BURGEMEESTER VAN VENLO,
PIONIER DER MILIEUHYGIËNE

13

Dr. J. Grauwels

DAGBOEK VAN GEBEURTENISSEN OPGETEKEND DOOR
CHRISTIAAN MUNTERS (1529-1545)